

111

A BŰNVÁDI ELJÁRÁSI JOG

3. ELŐKÉSZÍTŐ ELJÁRÁS,
VÁDIRAT ÉS KIFOGÁS.

A BŰNVÁDI ELJÁRÁSI JOG

A BŰNVÁDI PERRENDTARTÁSRÓL SZÓLÓ 1896: XXXIII. T.-C.
ÉS MELLÉKTÖRVÉNYEINEK MAGYARÁZATA

ÍRJÁK

DR AUER GYÖRGY ÉS DR MENDELÉNYI LÁSZLÓ

budapesti kir. ügyész,
egyetemi magántanár

a m. kir. Curia bírása

III.

ELŐKÉSZÍTŐ ELJÁRÁS, VÁDIRAT ÉS KIFOGÁS.

(A BP. XIII—XV. FEJEZETE)

ÍRTA

DR AUER GYÖRGY

KIR. ÜGYÉSZ
EGYETEMI MAGÁNTANÁR

ATHENAEUM

IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA, BUDAPEST

1931

Ára: 5 P.

Leletári szám:

23/1932

ELŐKÉSZÍTŐ ELJÁRÁS, VÁDIRAT ÉS KIFOGÁS.

(A BP. XIII—XV. FEJEZETE
AZ 1930: XXXIV. T.-C. MÓDOSÍTÁSAIVAL.)

ÍRTA

DR AUER GYÖRGY

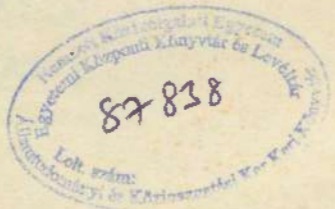
KIR. ÜGYÉSZ
EGYETEMI MAGÁNTANÁR

ATHENAEUM

IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA, BUDAPEST

1931

ELŐSZÓ.

Munkánk két füzetének közzététele óta a bünvádi eljárás jogszabályai egy jelentékeny törvénnyel szaporodtak. A Törvénykezés Egyszerűsítéséről szóló (1930:XXXIV. t.-c.) a büntető igazságszolgáltatás menetében is változásokat okozott. Bár a korábbi füzetekben már figyelemmel voltunk az akkor még javaslat alakjában létező törvényre, szándékosan mellőztük mégis azoknak a részeknek megbeszélését, amelyeken fontosabb átalakítások várhatók voltak. Az új törvény életbelépésével azonban a figyelem természetesen e változások felé fordul, kutatva, mi marad meg a régi jogszabályokból és miként illeszkednek ezekhez az újítások. E kérdésre kívánjuk megadni a választ, különösen a leggyökeresebben átformált eljárási szakra: a vádtanács eljárássra vonatkozóan. Igyekeztünk az új rendelkezéseknek tartalmát, a várható gyakorlati nehézségeket és az alkalmazás során megoldandó kérdéseket megvilágítani. Reámutattunk azokra a megoldásokra is, amelyek a törvény észszerű, a megállapodott gyakorlattal összeegyeztetett értelmezése mellett helyeseknek és megnyugtatóknak mutatkoznak. Kerestük az új és a régi szerves kapcsolatát, amely nélkül a novellák reformjai jogrendszerünkbe bele nem olvadhatnak.

Az új jogszabályok által nem érintett részeknél is a legújabb jogállapot megrögzítése volt a célunk. Irodalom, reformtervek és gyakorlat ismertetésénél kerestük az újat, de a rövid életű változásokat figyelembe nem vettük. A kommentár nyújtsa a jogszabály érvényesülésének hű képét, amelynek jel-

legzetességét a gyorsan eltűnő vonások nem befolyásolják. Így ez a füzet is az eredetileg kitűzött cél szolgálatában áll. Pontos és kimerítő felvilágosítással kíván szolgálni azok számára, akik a változó jogszabályok, a fejlődő joggyakorlat és a tudományos haladás közepette bűnvádi eljárásunk körében útbaigazítást keresnek.

Kommentárunk néhány hét múlva megjelenő 4. füzetét dr. Mendelényi László írta s ez a füzet a BP.-nak XXI—XXVIII. (az újrafelvételtől a büntetések végrehajtásáig terjedő) fejezeteit fogja tárgyalni.

Budapest, 1931. március havában.

Dr. Auer György.

Dr. Mendelényi László.

TARTALOM

	Oldal
Előszó	5
XIII. fejezet. A tanúk. 192—224. §§	9
I. A tanúk idézése és a tanúzás kötelessége. 192—203. §§	15
II. A tanúságtétel akadályai, 204. §§	48
III. Mentesség a tanúságtétel kötelessége alól. 205—209. §§	47
IV. A kihallgatás. 210—216. §§	59
V. A tanúk vallomásának megerősítése. 217—222. §§	68
VI. A tanúk díjazása. 223—224. §§, T. E. 106. §	87
XIV. fejezet. Birói szemle és szakértők. 225—253. §§	90
I. Általános rendelkezések. 225—239. §§	95
II. Halottszemle és boncolás. Gyermekölés, mérgezés, testi sértés és elmezavar megállapítása. 240—246. §§	137
III. Pénz- és közhitelepír- és bélyeghamisítás. 247—249. §§	151
IV. Az írás azonosságának vizsgálata. 250. §	154
V. Csalárd- és vétkes bukás megállapítása. 251. §	155
VI. Eljárás gyűjtogatás és kárt okozó egyéb bűncselekmények esetében. 252—253. §§	156
XV. fejezet. A vádirat, a kifogások és az ezekre vonatkozó eljárás 254—280 §§ (vádindítvány és észrevételek. T. E. 105., 111. §§)	158
A) A kir. ügyészség részéről képviselt vád esetében 254—275. §§	165
B) Eljárás, ha a vádat magánvádoló képviseli. 276—280. §§	224
Tárgymutató	232

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE.

§ = egyéb megjelölés nélkül a BP. vonatkozó §-a	C. = M. Kir. Curia
BP. = 1896: XXXIII. t.-c. a Bünvádi Perrendtartásról	É. T. = 1897: XXXIV. t.-c. a BP. életbeléptetéséről
B. T. K. = 1878 V. t.-c. a Büntető Törvénykönyvről	Fb = 1919. VII. t.-c. a Fialalkorúak bíróságáról
Balogh-Ilés-Vargha (B. I. V.) = A bünvádi perrendtartás magyarázata. I. és II. k. 1909.	Ig. Jav. T. = Igazságügyi Javaslatok Tára
B. T. = Büntetőjog Tára (kötet és oldal szer.)	Ig. K. = Igazságügyi Közlöny
Bt. D. = Büntetőjogi Döntvénytár	Indok = Bp. indokolása
B. H. T. = Büntetőjogi Határozatok Tára	J. A. = Jogállam (Jog- és államtudományi szemle)
B. V. = 1914: XLI. t.-c. a Becsület védelméről	J. E. H. = Jogegységi határozat
B. N. = 1908: XXXVI. t.-c.	J. K. = Jogtudományi Közlöny
B. N. II. = 1928: X. t.-c.	M. Sz. = Magyar Jogi Szemle
	B. G. = Entscheidungen d. Reichsgerichts
	St. = 1914: XIV. t.-c.
	St. P. O. = Strafprozessordnung für das Deutsche Reich
	T. E. = 1930: XXXIV. t.-c.
	T. H. = Teljesülési határozat

XIII. FEJEZET.

A tanuk.

A bünvádi eljárás fokozatos fejlődésének egyik velejárója az az ingadozás, amely a tanuvallomásnak, mint bizonyítéknak értékelésében megnyilvánul. Azok az aggályok, amelyek a tanu igazmondásával és az ily bizonyítékra alapított döntés megbízhatóságával szemben felmerültek, sokkal régebbi keletűek, mint azok a tudományos kutatások, amelyek a tanuvallomás lélektani jelenségeinek tisztázására törekednek.

Nagy idegenkedés mutatkozik a középkori német és angol jogban a tanukkal szemben (l. Glaser: id. mű. I. 365., Holdsworth: A history of english law. IV. 531. és k.), amely végeredményben arra vezetett, hogy a teljesértékű tanuk csoportját oly szűk körre korlátozták, a kizárási okokat annyira szaporították, hogy a bizonyításnak ez a módja háttérbe szorult. Ennek dacára is napirenden voltak azok az esetek, amelyek újabb bizonyítékkal szolgáltak a tanuk elfogultsága, tévedései mellett és amelyek lassan, de állandóan csökkentették az igazságszolgáltatásba vetett bizalmat is. A bizalmatlanság állandón fokozódik akkor, amikor a büntetőjog fejlődése dacára érvényben maradnak a kötött bizonyítás szabályai, és amikor a két tanu által állított tény megdönthetlen ereje állja útját a már helyesen megérzett igazság felkutatásának. Végre a XIX. század első felében megindul a magas színvonalú tudományos harc a tanuvallomás, mint döntő bizonyíték ellen. Ha a tanuk valóban az Igazságszolgáltatás szemé és füle (Bentham) — írja Brauer — úgy az istennőnek nemcsak szeméi vannak bekötve, hanem süket is és arra kell törekednünk, hogy az ítélkezés alapjául megbízhatóbb tudomás álljon rendelkezésre. A francia irodalomban még ennél is tovább mennek egyesek (l. Garraud: Traité stb. II. 372. és k. szak.), arra a meggyőződésre jutva, hogy a tapasztalatok alapján a vélelem mindenkor a vallomás valótlansága mellett szól és a tanuk őszintetlensége napról-napra szembetűnőbbé válik.

Néhány évtized múlva a tudósok, majd az őket követő törvényhozók úgy vélték, hogy megtalálták az általános orvosszert a tanuvallomásokban leledző fogyatékoságok kipusztítására. A vallomás szabad bírói mérlegelése lett volna az a nagyjelentőségű intézmény, amelynek segélyével a bíró választóvíz módjára különíti el a tanuvallomásban rejlő valóságot az elfo-

gultság, a tévedés szülte valótlaniságtól. *A szabadon mérlegelő bíró* által a tényállás megállapításához igénybe vett vallomásrészletek a tárgyilagosság szűrőjén megtisztult való igazság.

Ebben az eszmekörben született meg a BP. is. «Minden törvényhozás elsőrangú bizonyítékul ismeri a tanuvallomást (Ind. 367.) és a törvényhozó feladata leginkább oly garanciák felállítása, melyek a tanu vallomását a tévedés veszélyétől megóvják.» A tervezett garanciákat azonban a törvény csak igen csekély mértékben tartalmazza. Hogy az igyekezet nem járt több eredménnyel, azt a törvényhozó hibájánál fel nem róhatjuk. A kriminálpszichológiai tanulmányok világosan bizonyítják, hogy lehetetlen feladatra vállalkozik az, aki a tanuvallomást a tévedés veszélyétől függetleníteni törekszik. Általános az aggály már manapság a vallomások megbízhatóságával szemben. Tévedés, ha azt hiszik, hogy mindaz, amit egy elfogulatlan tanu vall, éppen azért, mert a tanu elfogulatlan, az igazságnak megfelel. (Gerland: id. mű. 217.) Nem segít át e nehézségeken a szabad mérlegelés sem. A bíró csupán azokat a tényeket mérlegelheti, amelyeket a tanuvallomások tartalmaznak, ezekből kell alapot teremteni döntéséhez, amellyel az emberi javak legértékesebbjeiről, életről, szabadságról, becsületről rendelkezik. Ezért törekszik az újabb irányzat ismét a tanuvallomás szerepének csökkentésére, pótolni kívánva azt a büntetőjog segédtudományainak igénybevételével felkutatható tárgyi bizonyítékokkal (reáliák), amelyek mentesek az emberi gyengék beláthatatlan sorozatától. Természetes, hogy ennek dacára sem mondhat le a bűnvádi eljárás a tanubizonyításról, aminthogy alig lehet elképzelni egy ügyet is, amelynél tanukihallgatásra sor ne kerülne. Az újabb tudományos törekvések érdeme tehát főleg abban ismerhető fel, hogy reávilágították a tanuvallomás megbízhatatlanságára, hogy a figyelmet reáirányították és módokat nyújtottak a tanuvallomásnak megnyugtatóbb bizonyítékkal való felcserélésére, és végül, hogy keresik a lehetőséget arra, hogy a szükséges rosszat a megbízhatatlansági coefficientens elérhető csökkentése mellett tarthassuk fenn.

Az újabb perrendi kodifikáció állandó problémája ezért az, hogy melyek azok az eszközök, amelyek megakadályozzák, hogy a tanu vallomása ne legyen megbízhatatlanabb, mint amelyet az észlelés, a reprodukálóképesség és a kihallgatott személy fel-fogóképességének átlagos fogyatékossága elkerülhetetlenné tesz,

Kényszerítő eszközökkel e téren alig lehet eredményt elérni, és ezért aligha helyeselhetnők azt a módszert, amelyet az új olasz tervezet honosít meg. E szerint a tanut, aki vonakodik a valóságot megvallani, vagy valótlan tényeket ad elő, a bíró letartóztatásba helyezheti, ugyanaznap vagy következő nap újból kihallgathatja, és ha ekkor is megmarad a tanu korábbi vallomása mellett, a bíró hivatalból elrendelheti előzetes letartóztatását a vallomási jegyzőkönyvnek az államügyésszel való közlése mellett. De ha a tanu még ezután is megvallja az igazat, avagy visszavonja a valótlan vallomást, a bírónak jogában áll kijelentenie, hogy a tanu büntethetősége megszűnt.

(Art. 360.) E rendelkezés, ha bele is kerül az új olasz perrendtartásba, annak sok hasznát aligha látják. Az a tanuvallomás, amely fenyegetések közepette születik meg, csak zavart és nem megnyugvást teremt. Sokkal fontosabbak ezért azok az újítások, amelyek a kihallgatás módjával kívánnak az elfogultság és tévedés hatásai ellen küzdeni.

Gyakran tapasztaljuk, hogy a tanu hangszer a kihallgató személy kezében, amelyet csupán a hozzáértő tud kellően megszólaltatni, míg a kontár csupán hasznavehetetlen töredékeket tud kierőszakolni. A tanukérdezés helyes módját törvénybe iktatni nem lehet, azonban jogszabályba lehet foglalni mégis azokat az elveket, amelyeknek figyelembe vétele a vallomás elfogadhatóságának elsőrendű feltétele. A megzavart, megszégyenített tanu vallomása teljesen megbízhatatlan. Ezért szabja meg a német BTK-t életbeléptető törvény tervezete, hogy kérdéseket, amelyek oly tényekre irányulnak, amelyek a tanura vagy hozzátartozójára szégyent hozhatnak, csak akkor szabad feltenni, ha az okvetlen szükséges. A bíró állapítja meg, — ha a felek ily kérdést tettek fel — vajjon a tény tisztázása mellőzhető-e. E szabályozás célszerűbb a BP. 208. §-ában foglalt rendelkezésnél, amelyben nincs megtiltva a pellengérré állító kérdések feltétele és a válasz alól való felmentés kétesértékű jótéteménye leggyakrabban arra szolgál, hogy a tanut oly színben tüntesse fel, mintha a kényes kérdéssel valóban elevenére tapintottak volna. A hallgatás ily esetekben valóban közel áll a beismeréshez. Másrészt azonban a német kodifikáció nem kívánt oly messze elmenni, hogy a tanu érzékenységét a vádlott sorsánál előbbre helyezze. Ha tehát perdöntő fontosságú tényről van szó, a tanunak feltehető a szégyenthozó válasszal is járható kérdés, a nélkül, hogy a feleletet a kérdezett megtagadhatná. A kérdés megoldásából azonban nyilvánvaló, hogy ily esetek majd a ritka kivételek közé tartoznak és a szabályozás célja éppen a tanuk célzatos meghurcolásának, kínos jelenetekkel való megfélemlítésének a megakadályozása. Erre mutat az a tilalom is, amely szerint a tanuhoz az általa *elszenvedett büntetésekre* vonatkozóan csak akkor lehet kérdést intézni, ha ez annak megítélése végett szükséges, hogy vallomásának megerősítése (eskü stb., l. erről alább) tőle elfogadható-e. Ilyenkor sem lehet a tanuhoz 10 évnél hosszabb idő előtt elszenvedett büntetésére vonatkozóan kérdést intézni. (Art. 67. §., 69. b.)

Ügy ezek az újítások, mint a modern perrendtartásokba — így BP-ba is — felvett további, a tanuhallgatásokra vonatkozó utasítások végeredményben mindig a kihallgató hatóság hozzáértéséből és megfontoltságából szívják az életerőt magukba. Ebben az irányban tehát a törvényhozói reformoktól nem sokat várhatunk.

A tanuvallomás megbízhatatlanságát leginkább csökkenthetjük azáltal, hogy bonyolult vagy homályos tényállású ügyekben igénybe vesszünk minden tanut, akitől lényeges vallomás várható. Az egyes vallomásokban megnyilvánuló valótlaniságok, bizonytalanságok, az egyéni fogyatékosság okozta

téves észleletek a vallomások nagyobb száma mellett ártalmatlanokká válnak, a bíróságnak módjában áll a különböző műveltségű, felfogású és érzelmű tanuk vallomásából kiválasztani azt az egybehangzó komplexumot, amelyet a tényállás megállapításánál felhasználhat. Ennek az elvnek érvényesítése érdekében korlátozzák az újabb törvénytervezetek azoknak a személyeknek körét is, akik a vallomás megtagadására jogosultak. Bár a kiindulópont változatlan maradt a törvényhozó elgondolásában, mégis gyakorta jut érvényre az a szempont, hogy az igazságszolgáltatás érdekei megkövetelik, hogy őket bizonyos személyi vonatkozásoknál előbbre helyezték. Ezt a célt szolgálja már a német törvénytervezetben (Art. 67., §. 42.) foglalt az a rendelkezés is, amely pénzbírsággal és elzárással bünteti azt a tanut, aki valótlan tényekkel igyekszik távolmaradását kimenteni. Hasonló okból korlátozza ez a tervezet az unokatestvérnél *közelebbi* rokonságban levőkre a vallomás-megtagadás jogosultságát és nem adja meg e jogot a gyámnak és gyámoltnak, illetve gondnoknak és gondnokoltnak. Még tovább megy az olasz javaslat, amely a hozzátartozókat is vallomásra kötelezi, ha hozzátartozóval szemben követte el a tettes a bűncselekményt és ez más módon nem bizonyítható, ha a hozzátartozó, mint feljelentő, magánvádló vagy magánfél lépett fel a perben, úgyszintén ha más tett vallomást oly körülményekre, amelyeket a hozzátartozó közölt vele. E mellett e tervezet átveszi ugyancsak az olasz BTK. tervezetének (391. §.) azt a rendelkezését, amely szerint a sógorság megszűnik a házastárs halálával, ha leszármazóik nincsenek (Art. 351.).¹ Feltehető, hogy e vallomások a bíróság csak abban az esetben fogja igénybe venni, ha a többi tanuk vallomása alapján a tényállást megnyugtatóan megállapítani nem tudja. Az újítás mindenestre megkönnyíti a bírónak a valóság felkutatását, egyszersmind az igazságszolgáltatás komolyságát is emeli azzal a rendelkezéssel, hogy a törvényes megtorlást felidéző hozzátartozók nem irányíthatják majd kedvük szerint az eljárás eredményét azzal, ha haragjuk csillapultával derűsebb kedélyállapotba jutottak. Az érzelemnek ezek az ingadozásai már csak a magánvádas és visszavonható magánidítványra üldözendő bűncselekményeknél gyakorolhatnak hatást, mint amelyeknél a törvény adja a sértett kezébe a kegyelmezés jogát.

A modern perrendtartások csaknem egyhangúan elfogadták alapelvül azt, hogy a tanuvallomás megbízhatóságának a szabad bírói mérlegelés mellett legfőbb biztosítéka a bíróságnak az a joga, hogy a tanu eskürebocsátása tekintetében a törvényadta tág határokon belül meggyőződése szerint határozhat. Ezáltal nem csupán az áll módjában, hogy a nem megbízható vallomások már a tárgyalás (kihallgatás) során megbélyegezve, hanem, hogy a tanura pszichikai kényszerrel is hasson, ezt a legjobb tudomás szerint való vallomásra készítette. (L. erről a kérdéstről Auer: Főtárgyalás stb. 40. és köv. old.)

¹ E füzet kiadása közben emelték törvényerőre az olasz tervezeteket. Ezek tehát most már anyagi és eljárásjogi törvénykönyvek.

A gyakorlatban azonban kevéssé vált valóra a törvényhozó elképzelése. A hamis tanuzás miatt folyamatban lévő bűnügyek tekintélyes száma egyrészt a mellett szól, hogy azoknak van igazuk, akik az erkölcsi eltompultsággal szemben az eskünek sem tulajdonítanak különösebb hatást, másrészt pedig az eskü intézménye éppen bénítólag hatott a szabad bírói mérlegelésre. A bíró azáltal, hogy a tanut gátló ok hiányában megesketi, indítatva érzi magát, hogy a vallomást megbízhatónak fogadja el, s így már az eskü lett azzá a mesterséges válaszfallá, amely az elfogadható vallomások a megbízhatatlanoktól elválasztotta. Az igazságszolgáltatásnak ily módon bekövetkezett mechanizálódását előmozdította még az is, hogy a legtöbb perrendtartás szerint a tanu megesketése kötelező, ha a felek valamelyike kívánja és kizáró vagy mellőzési ok nem forog fenn. Meg kell esketni tehát a tanut tekintet nélkül arra, vajjon vallomása fontos, általában hitelt érdemlő, esetleg eskü nélkül is teljesen megbízható-e. Ily szabályozás mellett a bíróság az esküt oly tömegben veszi ki, hogy a jó érzést is gyakran sértő sietség és gépies, minden ünnepélyességet nélkülöző ügyvitel a vallomás e megerősítésének minden súlyát elmossa, elfakítja. A tapasztalat tehát reácáfolt ez esetben Glaser feltevésére (Beiträge z. Lehre v. Beweis im Strafprozess 217.), amely szerint az eskü a vallomás valóságának legfőbb biztosítéka lévén, a bírónak nem szabad elmulasztania a tanu megesketését, ha ennek törvényes akadálya nincsen. Sőt ellenkezően, az érvényben lévő szabályozáson fölépült gyakorlatból merített tapasztalatok kiváló szakferfiakat (L. Kahl 1912. évi előadását a wieni jogászi társaságban) arra indítottak, hogy a vallomás esküvel való megerősítésének eltörlését javasolják. «A tanueskü komédiája helyett mondja ki a törvényhozó, hogy aki megfelelő figyelmeztetés után a bíróság előtt hazudik, az eset súlyához képest fegyházzal vagy fogházzal büntetendő.»

Kahl és hívei e javaslatukkal a törvényelőkészítő bizottságban kisebbségben maradtak. Alapos megfontolás mellett nem is lehet kétséges, hogy az eskü intézményének teljes kiküszöbölésével az igazságszolgáltatás önmagát fosztaná meg oly eszköztől, amely végeredményben mégis alkalmas arra, hogy megbízhatóbbá tegye a tanu előadását annál a vallomásnál, amelynél a büntetőjogi következményeken kívül az erkölcsi és vallási meggyőződésnek elementáris erejű fogalmait mozgásba nem hozzák.²

¹ Lényegében hasonló kívánságok hangzottak el a francia és az olasz irodalomban is. (Larnaude indítványa — Lollini: Abolizione del giuramento nel giudizio penale.)

² Az eskü fontossága mellett érvelt legutóbb is a német kormány az új StGB-nak a hamis tanuzásra vonatkozó fejezetének tárgyalásakor. A büntetőjogi bizottság azonban a kormány javaslatát elvetette és kimondta, hogy az esküt a peres eljárásban mellőzni kell, helyette a vallomás ünnepélyes megerősítése rendelhető el. (Beteuerung és Versicherung.) A hamis vallomás ily megerősítése 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő. L. erről: D. I. Z. 1931. évf. 85 old.

Hogy azonban az eskü kimagasló jelentőségét megtarthassa, elkerülhetetlenül szükséges, hogy a törvényhozó is gondoskodjék ennek az intézménynek oly szabályozásáról, amely mellett elkerülhetővé válik, hogy a köznapiság, a gépies alkalmazás során fényét, megkapó erejét veszítse. (L. erről újabban Schiffer: Um die Reform des Eidesrechts. D. J. Z. 34. Évf. 615.) Ennek egyik módja, hogy a bíróság csekély jelentőségű és főleg oly ügyekben, amelyekben a tanu megesketését valamely különös körülmény szükségessé nem teszi, az eskü kivételétől eltekintsen. Meg kell tehát szüntetni azt a jogi szabályozást, amely szerint kizáró ok hiányában a tanu megesketése kötelező, hacsak attól a felek jószántukból el nem tekintenek. Ezzel egyidejűleg azonban módot kell adni a törvényhozónak ahhoz is, hogy az eskü nélkül tett vallomásnak is meglegyenek a biztosítékai abban az irányban, hogy a tanu hamis vallomása miatt felelősségre vonható. Az igazságszolgáltatásnak az eskü nélkül tett hamis vallomás büntetésével a törvényhozó azt a fokozottabb védelmet nyújtana, amelyet az irodalomban már régebben sürgetnek (l. Vámbéry: id. mű. 146.) és amellyel a külföldi kodifikáció már komoly formában foglalkozik. (A megoldás részleteinek megvitatása kívül esik e munka keretein. A német kodifikációs tervezetek lényegét l. Auer: id. mű. 40. ol.)

A tanu esküje ily módon a kivételesen fontos esetekre lévén fenntartva, a bíróságon fog műlni, hogy ennek a nagyjelentőségű mozzanatnak megfelelő külső megnyilvánulást adjon. Tekintet nélkül arra, vajjon csekély súlyú avagy főbenjáró bűncselekményről van szó, a tanu megesketésénél kifejezésre kell juttatni annak fontosságát, hogy a tanu oly lényeges vallomást tesz, amely méltó arra, hogy valóságát a legmagasabb fogalomra való hivatkozással erősítse meg. Az ily vallomás jelentőségét kiemeli az is, ha — mint a német javaslat tervezi — az esküvel megerősített vallomásnak szó szerinti pontossággal való jegyzőkönyvbevétele kötelező. E rendelkezés egyébként a hamis tanuvallomás miatt indult bűnügyekben ítélkező bíróság feladatát is lényegesen megkönnyítené a tényállás megállapításánál, aminthogy áthidalhatatlan nehézséget okoz gyakran az egyszerűsítő rendelkezés, amely elsőfokon jogerősen befejezett ügyekben a jegyzőkönyv felvételét is elengedi.

Míg a modern törvények a tanu szempontjából az inkapacitást nem ismerik és csupán az inkompatibilitás eseteivel számolnak, addig a megesketés szempontjából fennállanak az általánosító, a szabad mérlegelést kizáró tilalmak (221 §. 2—4.). Az általánosítások ellen küzdő újabb tudományos irányzat joggal helyteleníti, hogy míg a büntetést elszenvedett egyénnek hosszabb-rövidebb idő múlva a társadalomnak teljesen egyenrangú tagjává kell válnia, addig a törvény eskürebocsátás szempontjából egyes bűncselekmények elkövetőit örök életre megbélyegzi. E megfontolást veszik figyelembe akkor, amidőn a német tervezetben a hamis tanuzás csak az eskü kivételének (a vallomás megerősítésének) mellőzhetőjére ad alapot, de csak az elítéléstől, illetve a büntetés kitöltésétől számított

10 éven belül. A tanu tehát nem áll élete fogytáig azzal a tudattal a bíróság elé, hogy vallomására meg nem eskethető, amely tudat őt sem igazmondásában serkenteni, sem emberi méltóságában emelni nem fogja.

I. A tanuk idézése és a tanuzás kötelessége.

192. §.

Tanuk gyanánt, amennyiben kihallgatásuk szükségesnek mutatkozik, megidézendők mindazok, akikről fel lehet tenni, hogy a bűncselekményről és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal bíró ténykörülményekről közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.(1)

Mindenki, akit tanuképp megidéznek, amennyiben a törvény kivételt nem tesz, köteles megjelenni és legjobb tudomása szerint tanuságot tenni.(2)

1. a) A tanu fogalmát a törvény határozza meg, megállapítván azokat a személyi feltételeket, amelyekből a tanu minőségében való szereplést függővé teszi. Tanuknak tekintendők általánosságban mindazok, akiknek az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekményről és az utóbbi elbírálása végett folyamatba tett bűnvádi eljárásra fontossággal bíró bármely ténykörülményről közvetlen észleleten alapuló tudomásuk van.

A) A tanuzástól a törvény senkit sem zár el. Tanuként ki lehet hallgatni ennél fogva a társat, ha ellene bármely okból (elévülés, indítvány hiánya) eljárást indítani nem lehet. Tanu lehet a gyermek, az elmebeteg, ha magát egyáltalán megértetni képes. Nem zárja ki a tanuzásból a törvény azokat sem, akik a felek egyikével oly viszonyban vannak, amely őket önkénytelenül is arra készíti, hogy észleleteik az illető személyre kedvezőbb értelemben rögződjenek meg és így a bíróság sem tagadhatja meg valamely személynek tanukénti kihallgatását azzal az indokolással, hogy tőle elfogulatlan vallomás nem várható. A tanuzási képesség korlátainak eltörlésével az igazságszolgáltatásra háramló veszélyek elhárítására a vallomások szabad bírói mérlegelése van hivatva. (A tanuk megkülönböztetését eskürebocsátás szempontjából l. 221—222. §-oknál. Az elmebeteg tanu vallomásának felolvasásáról l. 313. §-nál, Auer: id. mű. 90.) A tanuzási képesség tehát nincs azokhoz a feltételekhez kötve, amelyek az ügyfélre fennállanak. (Perbeli cselekvőképesség, l. erről Beling: id. mű. 177.)

B) Nem lehet tanu azonban az, aki ugyanabban a bűnvádi eljárásban más minőségben szerepel. Igaz ugyan, hogy a főtárgyaláson tanuként kihallgatható az is, aki az egyéb szerepet csak az előkészítő eljárás során töltötte be (kivételekről l. alább). Tehát tanuként ki nem hallgatható:

I. a vádlott-társ, de csak arra a cselekményre vonatkozóan, amely miatt ő is vád alatt áll. A vádlott-társ ama cse-

Tanuzási
képesség
és kötelesség.

lekményre vonatkozóan tehát, amely miatt ő az adott esetben vádolva nincs, tanuként kihallgatható tekintet nélkül arra, vajjon ő maga is gyanúsítható bűnrészesességgel vagy sem. Az ily tárgyilag össze nem függő, az önmagukban is önálló ügyeknek egyesítése nem akadályozhatja meg, hogy az egyébként rendelkezésre álló bizonyítékok igénybevétesse. Ha a bíróság idegenkedik a vádlottnak ily kettős minőségben való szereplésétől, az ügyeket széjjel kell választania. (Igy Binding: id. mű. 157. Gerland: id. mű. 94., 196. Beling: id. mű. 296.) A vádlott-társnak tanu minőségében való szereplése magával hozza azt is, hogy e minőségben hozzá a bírák és a felek is intézhetnek kérdéseket. (Pl. kölcsönös testi sértésnél a vádlottak egyszersmind tanuk a sérelmükre elkövetett bűncselekményekre.)

Nincs akadálya természetesen, hogy tanuként kihallgattassanak azok, akik bár ugyanabban a bűncselekményben szerepeltek vádlottakként, azonban velük szemben az eljárás már meg lett szüntetve, vagy jogerős (büntető vagy felmentő) ítélet lett hozva. (L. Löwe: id. mű. 282.) Tanuként hallgatható ki az ugyanazon bűncselekmény bűnrészesese akkor is, ha vele szemben az eljárás még folyamatban van, de más bíróság (fkorúak bírása, katonai bíróság) előtt.

II. aki az ügyben egyidejűleg bírói vagy jegyzőkönyvvezetői hatáskört tölt be, ha oly körülményre kell kihallgatni, amelyről nem kizárólag hivatalos úton szerzett tudomást (64. §. 6., 71. §.). Az ily személy kihallgatása után az ügy intézésében többé részt nem vehet. A hivatali tudomásról történő kihallgatást l. 72. §. Nincs akadálya, hogy tanuként hallgattassék ki az a bíró vagy jegyzőkönyvvezető, aki a korábbi eljárási szakban végzett hivatalos ténykedést. Így az a vizsgálóbíró is, aki vádlottnak társa ellen a vizsgálatot teljesítette, kihallgatható arra nézve, mit vallott ez a terhelt a társaival való előzetes elhatározásról. (BT. D. VII. 216.) Egyébként azonban, ha a bíró vagy jegyzőkönyvvezető az ügyről közvetlen észleleten alapuló fontos tudomással bír, a tanuminőség előbbre helyezendő a hivatalos ténykedésnél és a kihallgatás érdekében a nevezettek hivatalos szerepüktől mentesítendők.

III. a közvád képviselője, a kir. ügyész, ügyészségi megbízott, főügyész, koronaügyész (73. §.), ugyancsak oly körülményre, amelyről nem egyedül hivatalos úton szerzett tudomást. Ha kihallgatása szükségesnek mutatkozik, az ügy intézésében többé részt nem vehet. Főtárgyaláson — ha a kir. ügyész jelenléte kötelező — a tanuminőségben való szereplés akkor is elkülönítendő a közvádloői teendőtől, ha az addig eljáró ügyészt oly körülményekre hallgatják ki, amelyekről hivatalos úton szerzett tudomást. Ilyenkor a kihallgatás alatt a közvád képviselőjét egy másik ügyésznek kell átvennie a kihallgatás tartamára. A közvádloői tanuként való kihallgatásával nem egyenlő jelentőségű, midőn őt a bíróság egyes körülményekre felvilágosításra szólítja fel. Az ily nyilatkozat megtevétele a közvádloői minőség egyidejű gyakorlásával összegyehet.

IV. a védő, de csupán oly körülményekre, amelyeket a terhelt védői minőségben tudatott vele és amelyek védenre — tehát nem csupán a vádlott-társ — ügyével vannak összefüggésben. (L. erről bővebben 204. §-nál közöltekben.) A főtárgyaláson azonban a védői tevékenység a tanu szerepével össze nem egyeztethető és a tanuként idézett személy csak akkor járhat el védői minőségben, ha a 205., 206. §-okon alapuló mentességet igénybe veszi. (61. §. ut. bek.) Ha a védőnek tanuként való kihallgatása a főtárgyaláson válik szükségessé, a védelemről le kell mondania, tehát kötelező védelem eseteiben más védővel való helyettesítésről kell gondoskodni. E tekintetben pedig a törvény nem tesz kivételt abból a szempontból, vajjon a védőt a védenre vagy vádlott-társa ügyében hallgatják ki. Kétségtelen, hogy a terheltnek módjában áll a védői tiszt betöltésére alkalmas személyt megválasztani abban, hogy tanuként kihallgassák, ha megbízza őt védelmével, mielőtt még kihallgatása a hatóság részéről elhatározott volna. Ha azonban a tanuidézés már megtörtént, nem lehet megengedni, hogy a terhelt a kihallgatást meghiusíthassa és az ügyvédnek ily esetben a védelmet elvállalnia nem szabad. (Igy Binding: id. mű. 156. és a Reichsgericht gyakorlata. E. XXIV. 296., valamint Gleispach: D. Deutschösterreichische Straf-Verfahren 166. és az osztrák Kassationshof gyakorlata E. 3180.) Törvényes tilalom ugyan a tanukihallgatásnak ily meghiusításával szemben nincs, de az ügyvédet mindenkor kötelező erkölcsi szabályoknak ebben az irányban is kötelező erővel kell rendelkezniök.

Kivételesen összeegyeztethető a tanu szerepével egyéb perbeli szerep is. Így a BP. nem tiltja, hogy tanuként szerepeljen a magánvádló, magánfél, sértett és csatlakozó. A sértett akarata ellenére is kényszeríthető a tanuvallomásra (JE. 106. BHT. L. erről Auer: id. mű. 62. Ugyanez áll azonban a felsorolt többi, tanuként kihallgatható személyekre is.) Adott esetben a bíróság úgy láthatja, hogy e perbeli szereplés a tanu minőségében való egyidejű szerepléssel, különösen a főtárgyaláson, össze nem egyeztethető, amikor is a 47. §. 3. bek. értelmében meghagyhatja a magánvádlónak, csatlakozónak, vagy közülük egyeseknek, hogy ügyvédet válasszanak. A magánvádló és sértett képviselője azonban a főtárgyaláson tanuként ki nem hallgatható. (48. §.) Ha az ügyvédválasztásra kötelezett nem tesz eleget a bírói meghagyásnak, a bíróság a megfelelő képviselő hiányának jogkövetkezményeit fogja kimondani oly alkalommal, amikor a tanu minőségében való szereplés más perbeli szereppel össze nem egyeztethető.

Jóllehet a most említett személyek a bűnper kimenetelét illetően kétségtelenül érdekeltnek tekintendők, a tudomány korábbi álláspontjával szemben (l. Glaser: id. mű. I. 473. és k. Garraud: id. mű. II. 100.) tanukénti kihallgatásuk annál kevésbé kifogásolható, mert a bíróságnak mindenkor módjában áll vallomásuk értékelésénél érdekeltségüket mérlegelni.

C) Vajjon szükséges-e a tanuk kihallgatása, illetve idézése, azt a bíróság a felek indítványától függetlenül, a hivatalból figyelembe veendő szempontok mérlegelése mellett dönti

el. Nem kötelessége a bírónak az önként jelentkező vagy a felek által előállított tanukat kihallgatni. A bírónak kell eldönteni, hogy a tanutól lényeges vallomás várható-e és a bírót csak az a kötelesség terheli, hogy a kihallgatást megtagadó határozatát oly módon indokolja, hogy a felsőbb bíróság által érdemben felülbírálható legyen. Kivétel csupán az 1930:XXXIV. t.-c. 107. §-a, amikor a kir. ügyész állapítja meg, hogy mely tanuk idézése szükséges és a 108. §-a, amidőn a felek jelölik meg, hogy melyek azok a tanuk, amelyekhez kérdéseket intézni kívánnak. Azt, vajjon egyéb tanu idézése is szükséges-e, a bíróság csak akkor teszi ily esetben megfontolás tárgyává, ha a már lefolytatott bizonyítással a tényállást tisztázottnak nem látja. Erdemben a bíróságot a tanu kihallgatásánál csak az irányítja, hogy feltehető-e, hogy a tanuként megjelölt személy *fontossággal bíró ténykörülményről tehet vallomást* (erről l. alább 1. E. és 2. pontnál). Nem tagadhatja meg tehát a bíróság a tanu kihallgatását azon az alapon, hogy a tanutól elfogulatlan vallomás nem várható, sem pedig azért, mert a bizonyítani kívánt körülményt egyéb bizonyítékok alapján már megcáfoltak látja. *Nem lehet elütni a felet bizonyítékától* egyedül azzal az indokolással, hogy ezzel az eljárás befejezése késleltetnék (l. erről Auer: id. mű 75. ol.). Ellenben *nem köteles* a bíróság *újabb tanut* kihallgatni oly körülményre, amelyet a már beszerzett bizonyítékok alapján beigazoltak lát. Az ily körülmény az újabb tanu vallomásának szempontjából már fontosnak nem tekinthető. Azt a feltevést, hogy a tanu *fontos ténykörülményre* tehet vallomást, a hatóság vagy a már beszerzett adatok alapján megalkotott véleményére, vagy a feleknek az eljárás adatai által is valószínűsített bejelentéseire alapíthatja. Szükséges ezért, hogy a felek bejelentéseiket annyiból részletezzék, hogy a hatóság a megjelölt tanuk vallomásának fontossága felől magának véleményt alkothasson.

Semmi esetre sem tagadható meg a tanu idézése azért, mert az a vallomástételt *megtagadni jogosult*. (L. erről a 205. §-nál.)

D) Tekintve, hogy az idézési kötelessége a bíróságnak csupán azokkal szemben áll fenn, akik megjelenni kötelesek, illetve akiknek megjelenése kikényszeríthető, a «mindazok» meghatározás alatt csupán a *magyar állam joghatóságának alávetett* egyéneket, legtagabb értelemben a magyar állam területén tartózkodókat kell érteni. (Kivételekről l. 2. al.) *Külföldön tartózkodókkal* szemben a bíróságnak jogában áll megfontolás tárgyává tenni, vajjon az idézés nem céltalan-e (Amerikában tartózkodó tanutól nem várható, hogy hazautazik egy lopási ügyben tanuskodni), nem tisztázható-e a tanuval bizonyítani kívánt körülmény más közelfekvőbb bizonyítékokkal? Különösen is megfontolandó, vajjon nem célozza-e az indítvány az eljárás befejezésének késleltetését, amire külföldi tanunak idézése különösen is alkalmas. E körülmények mindegyike indokoltá teszi, hogy a bíróság eltekintsen a külföldön tartózkodó tanu idézésétől, esetleg megkeresés útján való kihallgatása felől intézkedjen.

E) A feltehető vallomásnak: 1. *a bűncselekményre kell vonatkoznia*. A törvény nem eléggé szabatos szóhasználatával szemben azt kell érteni, hogy a vallomásnak a feljelentés, illetve vád tárgyává tett cselekményre kell vonatkoznia. Vajjon a feljelentés bűncselekményre vonatkozik-e, az esetleg csupán a főtárgyaláson lesz eldönthető. Hogy mi a *fontossággal bíró* ténykörülmény a cselekmény szempontjából, azt meghatározzák elsősorban az anyagi törvénynek azok a szakaszai, amelyek arról a bűncselekményről rendelkeznek, amely alá az eljáró hatóság a feljelentés tárgyává tett eseményt sorozhatni véli. Másodsorban fontosnak kell tartani mindazokat a tényeket, amelyekre az *anyagi törvény általános részének* szempontjából (bűnösséget kizáró okok, büntetés mértékére jelentős tények, fiatalkorú egyéniségének megítéléséhez szükséges tényadatok stb.) kell súlyt helyezni.

2. *A bűnvádi eljárásra kell vonatkoznia*. E tények nem csupán eljárási szabályok alkalmazhatósága szempontjából fontosak (pl. letartóztatás elrendelésének szükségére), hanem inkább az anyagi jognak a büntető igény érvényesíthetésére vonatkozó korlátjai szempontjából. (Elévülés, felhatalmazás szabályszerűsége, magánindítványnak kellő időben való előterjesztése stb.) Idetartoznak tehát mindazok a ténykörülmények, amelyek fontosak lehetnek abból a szempontból, hogy van-e helye bűnvádi eljárásnak az adott esetben, különösen pedig, hogy nem zárja-e ki valamely, a bűnösség keretén kívül eső, különleges körülmény a terhelt elítélhetését. Ez utóbbi körülmények közös tulajdonsága, hogy a velük kapcsolatos tanukat *csak akkor kell kihallgatni*, ha a körülmények valamelyikének fennforgását *vitatják*. Általában tehát *meg kell idézni a tanut*, ha feltehető, hogy oly ténykörülményről tesz vallomást, amelynek bizonyított vagy bizonyítatlan voltát az ítéletben el kell dönteni, illetve amelyek tisztázása szükséges ahhoz, hogy az esküdtek a hozzájuk feltehető kérdésekre választ adhassanak. (L. erről és a perbeli bizonyításnak itt nem részletezhető kérdéseiről John: id. mű. I. 490. és k.)

A) A vallomásnak *ténykörülményre kell vonatkoznia*, tehát nem idézhet meg a bíróság tanukat abból a célból, hogy azok a terheltől, vagy a perben szereplő más személyről általános véleményt nyilvánítsanak (erkölcsi tanuk). Másrészt azonban a törvényben foglalt elv nem vihető keresztül teljes következetességgel minden esetben. El is tekintve attól, hogy nem akadályozható meg, hogy a tanu vallomását egyéni felfogása által befolyásoltassa (l. Angyal: id. mű. I. 348.), másrészt a tanu *egyéni véleményének megállapítása* a tényállás megítélés szempontjából egyenesen szükséges is lehet. (Fenyegetésnek az akaratelhatározást befolyásolni alkalmas hatása zsarolásnál, megbotránkoztató hatása valamely cselekménynek stb.) Az elvont általánosítások helyett a cselekménynek az adott helyzetben való értékelése csak ily tanuvallomások figyelembevétele mellett lehetséges. A tanu szubjektív benyomásainak reprodukálása gyakran a vallomás megbízhatóságát is alámasztják. (Igy az új olasz Cod. di proz. pen. indokolása 67. ol.)

Hogy az ily benyomások a tényállás megállapításánál mennyiben vehetők figyelembe, azt már az ítélőbíróságnak kell mérlegelnie.

B) A vallomásnak *közvetlen észleleten* alapuló tudomást kell tartalmaznia. (E körülménynek a kihallgatásnál való kutatását l. 211. §-nál közöltek.) Egyéb tartalmi feltételt a tanuvallomással szemben támasztani nem lehet. Nincsen tehát megállható alapja annak az elvnek, hogy a tanunak tudomását a *peren kívül* kellett szereznie. (Kihallgatható a tárgyalás alatt jelen volt tanu, aki azt észlelte, hogy a vádlott egy tanu kihallgatása közben ennek jelekkel adott útbaigazítást, hogy a feltett kérdésekre miként válaszoljon.) Nem szabható feltételül az sem, hogy a tanu észleleteinek a nélkül kell történnie, hogy a hatóság őt utasítaná valamely tény megfigyelésére és észleletei reprodukálására (ellentétben szakértővel). Bonyolultabb ügyekben megszokott dolog, hogy a bíróság a tanut felhívja adatainak összegyűjtésére (könyvei megtekintésére stb.), mert csak így tehet megbízható vallomást. Erre való tekintettel rendelkezik a német életbeléptető törvény tervezete kifejezetten is arról, hogy ha a tanut oly körülményre hallgatják ki, amelyre a felvilágosítást előreláthatóan könyveinek vagy iratainak megtekintése után adhatja meg, a bíróság a tanut ezeknek előzetes tanulmányozására kötelezheti, úgyszintén ha valamely helyről vagy tárgyról kell vallomást tennie, ennek megtekintésére is kötelezhető. (Art. 67. §. 69. a.) Ellenben a *közvetlen észlelet feltétele kizárja:*

a) hogy a tanut az *általános szóbeszédre*, a közvélemény megnyilvánulására, hallgassák ki. (Pl. ki lehet a tolvaj? Háznéphez tartozhatik-e a tettes?) Az ily ellenőrizhetetlen adatoknak a bizonyítás anyagába való belekeverése csak zavart kelt a tényállás megállapításánál.

b) Hogy a tanut arra hallgassák ki, hogy *kitől, mit hallott*. (Testes de auditu.) Az ily vallomások közvetett voltuknál fogva csak a fikciók sorozata alapján fogadhatók el megbízhatóknak. Különös kivételképpen mégis szükséges lehet, hogy az ily *közvetett tanukat* kihallgassák, bár lehetőleg nem a másodkézből vett tények bizonyítására, hanem inkább a közvetlen tanu vallomásának megerősítésére, vagy megcáfolására. Így gyakori dolog az előzetes eljárás során eljáró hatóságok közögeknek kihallgatása arra, hogy a terhelt vagy tanu mily nyilatkozatot tett előttük, hogy vallomását mily körülmények között tette stb. (L. erről Beling: id. mű. 320.) Megnyugtató hatással van az ily tanunak vallomása különösen akkor, ha a közvetlen tanu nem jelenik meg a főtárgyaláson és a felolvasott vallomás hitelességének, az előzetes kihallgatás körülményeinek tisztázása válik ílymódon lehetségessé.

A tanu igénybevétele kizárólag a *tanunak kihallgatására és az utóbbi kötelelessége kizárólag a vallomás megtételére szorítkozik*. Nem vonható tehát a tanubizonyítás körébe az, midőn személyek az igazság felkutatására más módon használnak fel a hatóság részéről, vagyis midőn maga e személy a bizonyítás eszköze. Midőn valamely személy meg szemlélésére (tes-

tén látható sérelmi nyomok tekintetében), testalkatának megítélésére (vajjon elférhet-e valamely adott helyiségben) van szükség, nem tanubizonyítást folytat a bíróság és így az utóbbira érvényes szabályok itt nem alkalmazhatók. Ugyancsak nem tartoznak ebbe a körbe a tanuval végzett kísérletek (felismeri-e a tettes kutyája őt, meg lehet-e őt különböztetni a vádlottól, ha annak ruháit felveszi stb.), hanem inkább a *bírói, esetleg szakértői szemle* fejezetébe és így ily bizonyító cselekményekre csak az utóbbinak szabályai nyerhetnek alkalmazást. (L. erről Glaser: id. mű. I. 463.)

Az ú. n. *szakértő tanuknak* kihallgatása minden tekintetben a tanuhallgatás szabályai szerint igazodik. Ily tanuk is csak ténykörülményekről tett észleleteikről adnak számot, amely észlelést számukra különös szakképzettségük tökéletesebbé teszi. (A gépjármű kezeléséhez értő pontosabb vallomást tud tenni egy összeütközés lefolyásáról, mert a kocsi menetsebességének, a szembeötölő magatartásoknak megfigyelésében nagyobb jártassága van.) A szakértő tanu is csak a fontos ténykörülményről tesz vallomást, a nélkül, hogy a bíróság feladatává tenné, hogy a tényekből a szaktudása alapján következtetéseket vonjon. Nem változtat e tanu minőségén az sem, hogy a per folyama alatt a bíróság felhívására teszi meg észleleteit. (A bíróság utasítja a sértett kezelőorvosát, szemlélje meg a sértett kezét, vajjon az azon látható vágás nyoma nem a tanu által végzett műtét maradványa-e. (L. erről Gerland: id. mű. 220. és Gleispach: id. mű. 218. és a 241. §-nál közöltek.)

A tanu és szakértő között fennálló különbségekről l. alább 141. ol.

A *tanuktól megkülönböztetendők* a BP. által egyes percelmekényekhez érvényességi kellékként kirendelt tanuk. (L. 132. § és v. Kries: id. mű. 348. és k.)

Mindenki alatt csak a magyar állam joghatóságának alávetett, tehát az állam területén tartózkodó személyek érthetők. (Kivételekről l. alább 35. és k. al.)

A *megjelenés kötelelessége* tehát független attól, vajjon *köteles-e a tanu vallomást is tenni* és azt esküvel megerősíteni, illetve hogy ő esküre bocsátható-e vagy sem. A megjelenés kötelelessége alól azok a személyek sincsenek felmentve, akik tanuként ki sem hallgathatók. (204. §.) A perfeltételek ellenőrzése nem áll a tanu hatáskörében. (L. Kries: id. mű. 352.)

Nem kötelezheti a bíróság megjelenésre a külföldön tartózkodókat, illetve elmaradás esetére velük szemben kényszerítő intézkedéseket nem tehet, még akkor sem, ha az az állam, amelyben a tanu tartózkodik, szerződés, viszonzosság vagy e nélkül is hatóságaival kézbesítette az idézést a tanu számára. (A BP. vonatkozó rendelkezéseit l. 203. §-nál.) Nem változtat ellenben a tanu kötelezettségein az, hogy a kihallgatásra *valamely külföldi hatóság megkeresése alapján* idézi annak az államnak hatósága, amelyben a tanu tartózkodik. Eppen oly kevésbé kifogásolhatja a tanu azt, hogy a kihallgatásra nem

a lakhelye szerint illetékes hatósághoz idézték, hanem más, távolabbi hatóság előtt kell megjelennie.

Az idézés folytán csak arra hárulnak a tanut terhelő köteleességek, akit kifejezetten tanukép idéztek meg.

Az idézéshez való jog a hatóságot megilleti akkor, ha valamely bűncselekmény gyanújeleit magánviselő tényállás alapján bűnvádi eljárást folytat (nyomozás, vizsgálat, főtárgyalás) és a tanunak kihallgatását az ügyben, megítélése szerint, szükségesnek tartja. Nem feltétele az idézéshez való jognak, hogy a bűncselekmény, vagy éppen annak tettese máris konkrétizálható legyen. (Igy Indok. 374., amely tehát nem tesz különbséget a már felderített tényállás bizonyítékainak biztosítása és a tájékoztató adatok beszerzése között. L. Glaser: id. mű. 489. jegyzet.)

Idézést tanu számára kibocsátani jogosult minden hatóság, amely a bűnvádi eljárás egyes részleteinek lefolytatására önállóan jogosult. Tehát a rendőri hatóságok (85., 94. §.) (tehát a csendőrség nem), a kir. ügyészség (1921: XXIX. t.-c. 5. §., 1930: XXXIV. t.-c. 107. §.), a kir. járásbírók (95. §. II.) és kir. törvényszékek az ügyet intéző bírói szerve. A megjelenés köteleessége tehát a tanut egyformán terheli, tekintet nélkül arra, hogy az idézés e hatóságok melyike részéről történt. (Az engedetlenség különböző jogkövetkezményeiről l. alább 194. §-nál.)

Nem kötelesek, de jogukban áll tanukihallgatásra megjelenni a 201. §-ban felsoroltaknak, akik azonban vallomástétel kötelezettsége alól felmentve nincsenek. (L. erről bővebben a 201. §-al kapcsolatban.)

Ugyancsak nem kötelezhetők a megjelenésre: a) akiket területenkívüliség illet meg. Ezeknek kihallgatása úgy történik, hogy a bíróság felterjesztésére az igazságügyminiszter diplomáciai úton eskü alatt kiállítandó nyilatkozatot eszközöl ki a tanuvallomás helyett. b) a személyes mentességet élvező személyek, ha az őket kinevező állam alattvalói. A részletekre a 200. §. értelmében alapul vehető elvek irányadók. (L. e §-nál és BIV. II. 28., Angyal: id. mű. I. 350.)

Kötelesek megjelenni, de távolmaradás esetére személyes szabadságukat korlátozó intézkedés csak mentelmi joguk felfüggesztése után történhetik az országgyűlés mindkét házának tagjaival szemben. (1889. IV. 10-én kelt házhatározat és 18.050/889. I. M. rend., Mars. IV. 79.)

Nem esik tanuzási köteleesség alá semmiféle irányban a király, mint az igazságszolgáltatás forrása. (Igy Glaser: id. mű. I. 497.)

A megjelenés köteleessége magában foglalja, hogy a tanu az idézésben megjelölt helyen és időben jelentkezzék, kihallgatásának foganatosítását bevárja és mindezt annyiszor teljesítse, ahányszor azt idézésre jogosított hatóság szükségesnek tartja.

A tudomás szerint való tanuságtétel egyértelmű azzal, hogy a tanu minden körülményre, amelyet a bíró vallomással tisztázni kíván és amelyre hozzá kérdést intéz, köteles

megadni azt a választ, amelynek helyességéről meg van győződve. Tehát egyrészt a tanu nyilatkozni köteles arra is, amit csak valószínűnek tart, gyanít, vagy amire csak következtet, azonban reá kell mutatnia, hogy mi az, amit teljes határozottsággal állítani nem tud. A valószínűsítő körülményeket, gyanúokat és következtetésre alapot adó körülményeket is közvetlen észleleteiből kell merítenie, s így kizárólag mások észleleteiből a tanu semmiféle következtetés vonására jogosítva nincs. Másrészt a tanu csak arra köteles, hogy észleleteit híven adja vissza vallomásában és híven adjon számot arról a bizonyosságról is, amelyet ő maga az észleletének tulajdonít. A vallomás valódiságáért felel a tanu (BTK. 213. és k. §-ok), míg azért, hogy a vallomás az objektív tényállással is egyezik-e, a tanut felelőssé tenni nem lehet. (Pl. rövidlítő tanu csak azt észlelte, ami közvetlen előtte játszódott le, míg az egyidejűleg nagyobb távolságra levő személyek magatartását nem látta meg. L. e kérdésről Binding: id. mű. 159., a kérdés anyagi jogi jelentőségéről u. a. szerző: Lehrbuch d. Strafrechts II. 116. és k.)

A tanuságtétel köteleessége kimerül a vallomásnak szóban való megtételével. Ennél többre a tanu, mint tanu nem kötelezhető. Nincs joga tehát a bíróságnak a tanut kísérleteknek (emlékezőtehetség megbízhatóságára), orvosi vizsgálatnak (elme-tehetségének épsége) alávetni, közvetlen észleleteivel kapcsolatban nem álló körülményre, megfigyelésre utasítani. Nem vonható ebbe a tanura nem kényszeríthető tevékenységi körbe az az eset, mikor a bíróság a tanut vallomásának megbízhatósága érdekében, tehát a vallomással kapcsolatban, kötelezi arra, hogy feljegyzéseibe, könyveibe, levelezésébe betekintszen, avagy hogy eredeti észleletének helyszínére újból elmenjen, hogy a történetekre azután tisztábban emlékezzen. A szembesítésen kívül (erről l. 214. §-nál) a tanu személye kihallgatásával kapcsolatban más célra igénybe nem vehető.

193. §.

Az idézés rendszerint az ügy megjelölése nélkül, idézőlevéllel történik, amelyben a megidézett és foglalkozását, a megjelenés helyét és idejét, végre azt, hogy a megidézett tanukép lesz kihallgatandó, meg kell jelölni és ki kell fejezni, hogy ki nem mentett elmaradás esetében elővezetés és pénzbüntetés jön alkalmazásba. (194. §.)

*Idézési
kellékei.*

Az idézéssel válik tanuvá a tényközlésről tudomással bíró személy. Idézés nélkül tehát nincs tanuzási köteleesség (csak feljelentési köteleesség l. BTK. 135. §. stb. teljesen kivételes, gyakorlatilag jelentéktelen rendelkezés 230. §.). Az idézés joghatályosságának, tanuzási kötelezettséget megállapító voltának egyetlen feltétele, hogy büntető ügyben tanuhallgatásra jogosított hatóság bocsássa ki. (L. erről fentebb 22. ol.) Az idézés tartalma alatt adott esetben főleg az engedetlenség

jogkövetkezésményei szempontjából bír fontossággal. (Erről l. 194. §.) A BP. ezért csak az idézés rendszerinti tartalmát állapítja meg, a nélkül, hogy kötelező kellékeket állapítsa meg. *Igy rendszerint:*

I. *Az ügy megjelölése nélkül* idézik a tanut, ami egyrészt elkerülhetetlen, ha a bűnvádi eljárás terhelt vagy büncselekmény szempontjából még nem konkretizálható, másrészt teljesen megfelelő mindenkor, ha felesleges a tanuval közölni, hogy mely ügyben fogják kihallgatni. Kívánatos az ügy megjelölése, ha feltehető, hogy a tanunak szüksége lesz feljegyzéseinek előzetes betekintésére, esetleg vallomása bizonyító erejét alátámasztó okiratainak bemutatására. Közkórházi orvos az idézésben tájékoztatandó a kihallgatás tárgyáról. I. K. XXVII. 450. ol.

II. *Idézőlevéllel*, tehát írásban idézik a tanut. Nem fontos, hogy az idézőlevél a rendelkező hatóság eredeti kiadmánya legyen. (Érvényes a távirati, távbeszélőn a tanu tartózkodási helyéhez legközelebb eső hatósághoz intézett és utóbbi által közvetített idézés.) Érvényes a *szóbeli* idézés is, sőt leggyakrabban így idézi a hatóság a megjelent tanut, ha annak ismételt megjelenése válik szükségessé.

III. A megidézett tanu *nevének és foglalkozásának* feltüntetése (esetleg a többi személyi adatoknak megjelölése is) szükséges, nehogy az idézés más, hasonló nevű részére kézbesíthessék.

IV. *A megjelenés helye* gyakran különbözik a kihallgatás helyétől. (A bíró vezeti a tanukat a helyszínre.) A megjelenés ideje független az idézés idejétől. Az idézés szükség esetére történhetik *azonnalra* is. Tekintve azonban, hogy a törvény az ily legsürgősebb esetekben is csupán a tanu idézését engedi meg és az elővezetés elrendelése csak engedetlenség esetére lehetséges, gyakorlatilag a bíró úgy biztosíthatja mégis a tanu megjelenését, hogy az idézést kézbesítő közeget utasítja arra, ha a tanu azonnal el nem indulna a kihallgatás helyére, úgy az engedetlenség következményeként foganatosítsa nyomban az elővezetést. Fontos, hogy ily esetben az idézést oly hatósági közeg kézbesítse, akinek kellő értelmisége van annak megítélésére, vajjon a tanut nem akadályozza-e oly körülmény, amely távolmaradását egyébként is kimentené. (Hozzá tartozónak az idézés napján bekövetkezett halála, vallási ünnep.)

V. *A tanukép leendő kihallgatás is* feltüntetendő, ami szükséges az idézett felesleges nyugtalanításának elkerülése végett.

VI. A ki nem mentett *elmaradás következményeire* utalás azokkal szemben, akik megjelenésre kényszeríthetők (kivételeket l. 35. és k. ol.) azért szükséges, mert a kényszerítő intézkedések csak akkor alkalmazhatók, ha azokra a tanut idézésekor figyelmeztették. *Szóbeli idézésnél* a ki nem mentett elmaradás következményeire szintén figyelmeztetni kell a bíróságnak a tanut és a figyelmeztetés megtörténtét *jegyzőkönyvbe kell venni*. Ellenkező esetben a tanu kívánhatja, hogy a bíróság bizonyítás tárgyává tegye, vajjon a figyelmeztetés megfelelő módon megtörtént-e. (Igy Indok. 375.)

Az idézőlevél *kézbesítésére* l. 78—82. §-okat és az ott közölteket.

Az idézőlevelet az abban foglalt *kisebb elírások* (tárgyalási helyiség ajtószámának kihagyása, ha az idézést kibocsátó hatósági tag neve után a tanu eligazodhatik, a bíróság téves megnevezése, ha az ajtószámból a tanu a megjelenés helyét megtudhatja) nem fosztják meg perrendszerü hatályától.

194. §.

A tanu, aki kellő megidézése dacára meg nem jelent, vagy a kihallgatás helyéről engedelem nélkül eltávozott, elővezettethető és az okozott költség megtérítésére kötelezendő, továbbá hatszáz pengőig (koronáig) terjedhető és elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetendő. Ismételt meg nem jelenés esetében e büntetés ugyanabban az ügyben is újból megállapítható.(1)

E büntetés nem alkalmazható, illetőleg a tanu a büntetés alól felmentendő, ha a tanu elmaradását vagy távozását alapos okkal kimentí.(2)

A tanu megbüntetését kimondó, valamint a mentésget elvető végzés ellen használt felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van.(3)

1. *A kellő megidézés feltételeiről* l. fentebb 194. §-nál, továbbá a 197., 198. és 201. §-oknál közölteket. Bármely rendelkezés figyelmen kívül hagyása mellett történt idézés *nem tekinthető kellő idézésnek*.

2. *Nem jelent meg* az a tanu, aki az idézésben megjelölt helyen az ugyanott előszabott időben felhívásra nem jelentkezett. A gyakorlatban azonban csak azt a tanut tekintik meg nem jelentnek, aki *akkor nem volt jelen*, amikor az ügy tárgyalását, az előkészítő eljárásban pedig a kihallgatást a hatóság megkezdeni kívánta. Másrészt tehát meg nem jelentnek kell tekinteni azt a tanut is, aki a felhívásra jelentkezett, *de kihallgatása előtt eltávozott*, ha a hatóság nem is figyelmeztette, hogy várakoznia kell. Félreértések elkerülése végett a főtárgyaláson, midőn a tanuk hosszas várakoztatására, esetleg ismételt kihallgatására is szükség lehet, az engedelem nélkül való eltávozást az elnök a 301. §. 4. pontjában előírt figyelmeztetéssel tiltja meg. Kellő megidézés mellett *engedetlennnek tekintendő* bármely tanu, aki a bíróság elé idézhető, de nem jelent meg, tekintet nélkül arra, hogy köteles-e vallomást tenni. Sőt az idézés nélkül, vagy nem kellő idézésre jelentkezett tanu is engedetlennnek tekintendő, ha kihallgatása előtt bírói tilalom ellenére távozott. Ha azonban a *vallomás megtagadására jogosított* tanu e jogosultságát a határnap előtt, akár csak írásban is igazolja, másrészt bejelenti, hogy *vallomást tenni nem kíván*, a bíróság őt a megjelenés kötelezettsége alól fel fogja menteni, illetőleg megjelenésre az ily tanut kényszeríteni nem fogja.

Idézett tanu távolmaradása.

Az engedelem nélkül való *távolmaradás vagy eltávozás* miatt kiszabható intézkedések alkalmazásának feltétele:

a) hogy az *engedetlenség* az idéző hatóság által kétségtelenül *megállapítottassék* (vétiv, közvetített idézés esetére, idézést közvetítőnek iratokhoz csatolandó jelentése alapján).

b) hogy oly tanu volt idézve, *akivel szemben ily rendszabály alkalmazható*. Nincs helye büntetésnek a gyermekkel (célszerű ezért az utóbbit gondozójával együtt idézni), az elmebeteggel szemben, akinek megjelenését csak elővezetéssel lehet biztosítani. *Mentelmi jog* védelme alatt álló tanu csak kényszerítő intézkedés kilátásba helyezése nélkül idézhető és vele szemben ilyen intézkedés vagy joghátrány nem alkalmazható, amíg a tanu mentelmi jogát ebből a célból fel nem függesztették. (18.050/889. I. M.)

Az engedetlen tanuval szemben a törvény által megállapított intézkedések *egyenként vagy együttesen* alkalmazhatók; mégpedig tekintet nélkül arra, vajjon a tanu az idézésben megjelölt alkalommal egyáltalában kihallgatták volna. Az engedetlenség megtorlandó akkor is, ha a tanu kihallgatását végleg *mellőzik* (így BIV. II. 18.). Az engedetlenség megállapítása esetére a bíróság *elrendelni köteles*: 1. hogy e tanu térítse meg azokat a *költségeket*, amelyek azáltal állottak elő, hogy a tanu nem jelent meg vagy idő előtt engedelem nélkül eltávozott a kihallgatás színhelyéről. Az ily okból megtérítendőnek nyilvánított költségek a kötelező végzés indokolásában *részletezendők*, hogy a felsőbb bíróságnak módjában álljon a perorvoslat kapcsán az *összegszerűség* szempontjából is felülbírálni a határozatot. *Ha több tanu távolléte okozta* a költségeket, ezek egyetemlegesen kötelezhetők a megtérítésre az egyénenként megtérítendő összeg megállapítása mellett. *Nem lehet költségmegtérítésre kötelezni a tanut*, ha kihallgatása feleslegessé vált már azon alkalommal, amelyen meg kellett volna jelennie, tekintve, hogy távollmaradása újabb költséget nem okozott. (Így BIV. II. 18.) A megtérítendő költségek közé számítják általában azokat is, amelyek a tanu ellen kiszabott *pénzbüntetés behajtásával* kapcsolatban állanak elő (Löwe: id. mű. 288.). Ugy ezek, mint számos más költség *összegszerűség* szempontjából esetleg meg nem határozható akkor, amikor a bíróság a tanut kötelező határozatát meghozza. *Ily költségek összegét* a bíróság *utóbb* állapítja meg az eredeti határozat kiegészítéseképpen.

2. a tanunak *pénzbüntetéssel való megbüntetését*. A büntetés összegét a bíróság az ügy természetétől függetlenül a tanu vagyoni viszonyaira és az engedetlenség fokára figyelemmel szabja ki. A be nem hajtható pénzbüntetés átváltoztatására l. a 12. §-t és a BN. II. 10., 11. §-át. E pénzbüntetés tiszta rendbüntetés (l. Angyal: id. mű. I. 352.), a kriminális büntetés fogalma alá tehát nem vonható. (A kiszabó bíróság elítéltet *felmentheti a büntetés alól*, l. erről alább 2. al.). *Nem kötelező és a bíróság belátásra van bízva*, vajjon a fenti rendelkezések mellett még a tanunak újabb határnapra való *elővezetését* is elrendeli-e. Az elővezetéssel együtt jár a hatóságnak az a joga

is, hogy az elővezetett tanu őrizet alatt tarthassa, amíg kihallgatására sor kerül (így Löwe: id. mű. 288.).

Mindezeket az engedetlenség megfélemezésére szolgáló intézkedéseket a bíróság *hivatalból*, tehát a vádló indítványától függetlenül alkalmazhatja. Nem szükséges, hogy a tanu meghallgassa a bíróság, vajjon elmaradása nem történt-e elfogadható okból. Ha az elmaradás igazolva nincs, a távollét megállapításával az intézkedést meg lehet tenni. Nincs elzárva azonban a bíróság attól sem, hogy a tanunak újabb idézésével módot adjon elmaradása kimentésére, különösen akkor, ha feltehető, hogy nyomós okból maradt el (köztudomású közlekedési akadály, járvány stb.).

A büntetés és költségben való marasztalás, valamint a hatályonkívülhelyezés is *végzéssel történik*. A kényszerítő intézkedések alkalmazhatók a *sértettel* szemben is, ha tanuként is idézték. BHT. 106.

A távollmaradás következményeinek kimondására jogosított hatóságokról l. a 194. §. kapcsán közölteteket. A büntetés annyiszor *isméltendő*, ahányszor a tanu engedetlenséget tanusít. Ismétlés esetében a büntetések összege meghaladhatja a 600 P-t. Ismételt elmaradás esetére is kötelező a költségben való marasztalás a pénzbüntetés mellett. (Így Angyal: id. mű. I. 351.) *A megisméltelt kényszerítő intézkedés* eltérhet a korábitól (elővezettetés mellőzhető, ha a bíróság úgy van meggyőződve, hogy fokozott pénzbüntetés a tanut megjelenésre fogja kényszeríteni).

Sem a büntetés, sem a költségben marasztalás, sem elővezettetés *nem mondható ki* oly tanuval szemben, aki a határnap előtt *kimentette* elmaradását az idézést kibocsátó hatóság előtt. A tanu evégből a határnap előtt döntést is kérhet a bíróságtól arra, vajjon az általa megjelölt és igazolt körülmény oly nyomatékos-e, hogy távollmaradása igazoltnak tekinthető-e. (Sürgős gazdasági munka, midőn a tanunak segítség nem áll rendelkezésére.) Ha azonban a tanu a bejelentésre a felmentést az idézésben megjelölt napig nem kapta meg, *megjelenni tartozik. Fel kell menteni a tanut a már kimondott marasztalás, illetve elővezettetés alól*, ha az *utólag* menti ki magát. E kimentés *határidőhöz kötve nincs*. Igazolhatja tehát a tanu akadályoztatását még akkor is, ha már lefizette azt a pénzbüntetést és egyéb összeget, amelyre kötelezték, mikor is a pénzt vissza kell téríteni annak az összegnek kivételével, amely költségtöbbletként azért merült fel, mert a tanu már korábban ki nem mentette magát (végrehajtási költségek). Ha a tanu csak a pénzbüntetést helyettesítő elzárásbüntetés letöltése után igazolja, hogy nem volt módjában megjelenni, semmiféle igényt nem támaszthat. Adott esetben a *bíróság mérlegelésére van bízva*, hogy a felhozott mentséget alapos oknak tekintie-e. Kétségtelenül ki kell tűnni a tanu magatartásából annak, hogy nem tanusított engedetlenséget az idézéssel szemben. (L. Stenglein: id. mű. 176.) A büntetés *hatályonkívülhelyezésére* csak a büntetést kiszabó hatóság van jogosítva. A tanu a főtárgyaláson nem kérheti a vizsgálóbíró által kiszabott büntetés elengedését. *Ha kimentés csak részben sikerül* a tanunak,

illetőleg ha igazolja, hogy az engedetlenség csak kisebb fokú (akadály fennforgott, de nem volt elháríthatatlan), a bíróság a büntetést mérsékelheti is, esetleg azt csak részben tarthatja fenn (elővezettetéstől vagy pénzbüntetéstől eltekint, fenntartva a költségben való marasztalást). Nincs befolyással a kimentéssel kapcsolatban annak, hogy a tanu kihallgatása feleslegessé vált, vagy hogy kihallgatására sor sem került volna.

3. *A költségben való marasztalás és a pénzbüntetés ellen elsődleges és sajátos perorvoslat a kimentés* (l. erről a 2. al.), míg a kimentést el nem fogadó határozattal szemben egyfokú *felfolyamodásnak van helye* a határozat közlésétől számított 8 nap alatt. A perorvoslatot az a bíróság bírálja el, amely a büntetést kimondó bíróság határozatainak felülvizsgálatára egyébként is hivatott. A büntetést kimondó határozat ellen használt *felfolyamodást* a bíróságnak módjában áll *kimentésnek tekinteni*, amelynek ha helyt ad, a felfolyamodás felterjesztése felesleges. Abban az esetben, ha a rendbüntetéssel sújtott több tanu közül a büntetést kimondó határozat ellen csak az egyik tanu élt perorvoslattal, ez a határozat a perorvoslattal nem élt tanu javára nem változtatható meg azon az alapon, hogy felfolyamodást használt tanu javára szolgáló körülmény az azt elmulasztó tanura nézve is fennforog. (JE. 201. BHT.) Az *elővezettetést elrendelő határozat* ellen beadott felfolyamodásnak *nincs felfüggesztő hatálya* és a bíróság foganatosítás előtt az iratokat felülvizsgálat alá terjeszteni nem tartozik. Az egyéb intézkedéseket alkalmazó határozat ellen használt felfolyamodásnak *halasztó hatálya* sem akadályozhatja a bíróságot abban, hogy a megbüntetéssel kapcsolatban elrendelt elővezettetést foganatosíttassa.

195. §.

Vallomástétel, eskü megtagadása.

Ha kellőleg megidézett tanu megjelent ugyan, de a vallomástételt vagy az eskü letételét, illetőleg a vallomás megerősítését (217., 219. §§.), a következményekre való figyelmeztetés dacára, törvényes ok nélkül megtagadta: az okozott költségek megfizetésére kötelezendő, és ezer pengőig (koronáig) terjedhető, elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetendő.(1)

Amennyiben a büntetés kimondása eredménytelen marad, a tanu letartóztatható, és az eljárás befejezéséig, illetőleg mindaddig, míg a vallomásnak felesleges volta ki nem derül, fogvatartható. E fogvatartás azonban, ha az eljárás kihágás miatt folyt hat héten túl, büntett vagy vétség esetében pedig hat hónapon túl semmi esetre sem terjedhet.(2)

A fogvatartás azonnal megszüntetendő, amint a tanu vallomást tett, illetőleg az esküt letette, vagy (219. §.) vallomását megerősítette.(3)

Az ebben a §-ban foglalt rendelkezések csak a bíróság által kihallgatásra idézett tanukkal szemben alkalmazhatók. Az engedetlenség a jelen esetben független az idézésre való meg nem jelenésben nyilvánuló engedetlenségtől. Az utóbbi miatt esetleg

kiszabott büntetés a jelen §. alapján kiszabott büntetésbe be nem számítható, a büntetést helyettesítő elzárás a letartóztatás tartamát itt nem érinti.

1. A törvény szövegével szemben *egyenlő elbánásban kell részesíteni* mindenkit, akinék tanuként való kihallgatását a bíróság elrendelte és foganatosítja, tekintet nélkül arra, hogy kellőleg meg volt-e idézve vagy sem. (Tanu, aki nem vette kézhez az idézést, tudomást szerez idézéséről, a tárgyaláson megjelenik és ott megtagadja a vallomástételt, ugyanígy a fél által előállított, tehát nem is idézett tanuk, ha a bíróság kihallgatásukat elrendelte.) A tanu *annyszor köteles vallomást tenni*, ahányszor azt a jogosított hatóság elrendeli, a tanu tehát nem tagadhatja meg a vallomást azzal, hogy már egyszer vagy többször kihallgatták. Nincs joga a már megesketett tanunak sem megtagadni az *eskü újból való letételét*, ha a bíróság azt a 217. §. figyelmenkívülhagyásával is rendelte volna el.

A vallomás vagy eskü megtagadása esetére a bíróság kötelessége a tanut, ennek szellemi színvonalához alkalmazkodó módon vonakodása oktalán és céltalan voltáról *felvilágosítani*. Ennek megtörténte, valamint a tanu válasza jegyzőkönyvbe veendő. A megtagadás csak akkor esik e §. rendelkezései alá, ha a tanunak a törvény nem ad jogot a megtagadásra. Ha a tanu ily *mentesítő okra hivatkozik*, a bíróságnak mindenekelőtt azt kell eldöntenie, vajjon *köteles-e a tanu vallani*. A bíróság a tanu által érvényesített mentességi ok felől *végzésben határoz*, amely azonban perorvoslattal meg nem támadható (csak a büntetést kiszabó határozat). *Megtagadásnak tekintendő* a tanu magatartása mindenkor, ha a vallomásnak csak egy részletét is tagadja meg, vagy ha valamely feltett kérdésre *nem válaszol*. Vajjon a válasz kimerítő-e, illetőleg hogy a tanu nem tudna-e részletesebb vallomást tenni, e §. szempontjából el nem bírálható és az anyagi törvények szerint ítélandó meg (valóság elhallgatása); megtagadásnak tekintendő, ha az *igazságszolgáltatás hivatalos nyelvén beszélő* tanu a vallomásnak e nyelven való megtételét tagadja meg. Ha a bíróság megállapította, hogy a *tanut mentesség nem illeti* meg, és ennek a tanuval történt közlése sem vezet eredményre, a bíróság *köteles büntetést alkalmazni*. A büntetés alkalmazásának feltétele azonban itt már nem csupán a tanu engedetlensége, hanem az is, hogy az a már meghozott bírói rendelkezés ellen nyilvánuljon. *Nincs helye az eskü letételének megtagadása miatt büntetésnek*, ha a bíróság a tanu megesketését *utóbb mellőzendőnek találta* (JE. 204. BHT.). *A pénzbüntetés nagyságát* a bíróság az ügy jelentőségére, a tanu magatartásának esetleg méltánylandó voltára és a tanu vagyoni viszonyaira figyelemmel mérlegelés alapján szabja ki. A helyettesítő *elzárásbüntetés tartamát* is nyomban meg kell állapítani. Az elzárásbüntetés végrehajtására a KBTK. 18. §. 2. bek. irányadó. Az okozott költségek fogalmára l. 26. ol. Idetartoznak a végrehajtással okozott költségek is.

A pénzbüntetés kimondásának minden esetben meg kell előznie a tanu letartóztatásának elrendelését is. Ha a bíróság pénzbüntetést már alkalmazott és ezzel nem bírta engedelmes-

ségre a tanut, nem áll egyéb eszköz rendelkezésére, mint a letartóztatás. A tanu ellen ugyanazon alkalommal több ízben büntetés nem alkalmazható. (JE. 555. BHT.) Ismételhető a pénzbüntetés mégis ugyanazon kihallgatás alkalmával, ha előbb a tanunak vallomásra kényszerítése, utóbb meg esküre kényszerítése végett vált szükségessé. Ismételhető a pénzbüntetés különböző kihallgatások során (erről l. alább 2. al.).

A pénzbüntetés független az esetleg utóbb elrendelendő fogvatartástól, úgyhogy a pénzbüntetés átváltoztatása folytán elszenvedett szabadságvesztés által a letartóztatás leghosszabb tartama nem befolyásoltatik.

2. A törvény feltétlenül csak a büntetés kimondását, de nem annak végrehajtását kívánja. A tanu felfolyamodhatik a büntetés miatt, a letartóztatás ennek dacára is elrendelhető. Így tehát a kétoldalú kényszerítés párhuzamosan, egyidejűleg alkalmazható. A letartóztatás végrehajtása azonban megelőzi a behajthatatlan pénzbüntetést helyettesítő elzárás végrehajtását. A letartóztatás elrendelése nem kötelező, annak szükségé felől a bíróság belátása szerint határoz. A letartóztatás fenntartható: a) az eljárás befejezéséig. Ez az ügynek véghatározattal való befejezését jelenti, tekintet nélkül arra, hogy jogerőre emelkedett-e a határozat. (Így meg kell szüntetni a letartóztatást a táblai véghatározattal, ha a tanu kihallgatását a fellebbezési eljárás során rendelte el a bíróság.) Részleges vádelejtés nyomán az eljárás megszüntetése nem jelent befejezést, ha az eljárás még folyamatban van más oly terhelttel szemben, akikre a tanu vallomásának, esküjének még jelentősége van. b) míg a vallomás felesleges volta és így esküjének lényegtelenége is ki nem derül. Felesleges a vallomás, ha a tényállás a vallomás nélkül is teljesen tisztázott. Ha kiderül, hogy a vallomás felhasználhatatlan, a fogvatartás ugyanez csak megszüntetendő. c) míg a törvény által megszabott leghosszabb időtartamot el nem érte. Egyébként a letartóztatás tartama az elrendeléskor meg nem szabható, tekintve, hogy az részben a tanu magatartásától, részben az eljárás eseményeitől függ. d) míg a letartóztatott tanu minősége meg nem szűnik (ha ellene is vádat emelnek, vallomásra nem kötelezhető, meg nem eskethető).

A letartóztatás — ha főtárgyaláson történik — rendszertől következő következménye az elnapolás, tekintve, hogy a kényszerítéssel hatás csak így érhető el és tekintve, hogy az eljárásnak egyidejű befejezésével a letartóztatás is megszüntetendő volna, így hát az elrendelésnek sem lenne értelme.

Ha a letartóztatást a kihallgatás foganatosítása végett megkeresett bíró rendeli el, meg kell szüntetnie a letartóztatást akkor is, ha a megkereső bíróság a vallomást feleslegesnek tartja. A letartóztatásról a megkereső azonnal értesítendő.

A büntetés és letartóztatás különböző alkalmakkor ismételhető, mindaddig, amíg az összeg és tartam teljesen kimerítve nincs (így Indok. 378.). Az intézkedések sorrendjét minden esetben be kell tartani. Ha a pénzbüntetést már teljes összegben kiróta a bíróság, de a letartóztatás még nem érte el leghosszabb tartamát, úgy nyomban ezt lehet elrendelni az ered-

ménytelen figyelmeztetés után. Ha mind a pénzbüntetés, mind a letartóztatás legmagasabb mértéke alkalmazást nyert, a tanu ellen ugyanabban az ügyben további kényszert alkalmazni nem lehet még akkor sem, ha megsemmisítés folytán újból le kell folytatni az eljárást, vagy ha más hatóság elé kerül az ügy (minősítés változása folytán), vagy ha újrafelvételi eljárást folytatnak. Nem kényszeríthető vallomásra az ily tanu akkor sem, ha ugyanazon cselekményre vonatkozóan új eljárást tesznek folyamatba más ellen (vagy más ellen is emelnek utóbb vádat). A súly itt a tanunak és vallomásának azonosságán és nem az eljárás azonosságán van.

3. E bekezdés csak ismétli a 2. al. tett rendelkezését. Célját érte a kényszerítés, ha ezzel a tanu oly magatartásra bírta, amelyet ha eredetileg tanusított volna, vele szemben sem büntetést, sem letartóztatást elrendelni nem lehetett volna. A letartóztatással elért eredménynek azonban nincs visszaható ereje. Így a kiszabott büntetés hatályon kívül nem helyezhető azért, mert a tanu a letartóztatás hatása alatt vallomást, illetve esküt tett. (E kérdést a koronaügyész a Kúria elbírálása alá terjesztette, de a 204. sz. a. felvett JE. határozatban a Kúria a kérdés eldöntésébe nem bocsátkozott.) A makacs tanuval szemben a bíróságnak mindenkor hivatalból kell intézkednie, függetlenül a felek indítványaitól. Ezek legfeljebb csak annyiból bírhatnak befolyással, hogy a tanura hivatkozott fél elállhat a tanu kihallgatásától, mikor is a bíróság erre a körülményre is figyelemmel fogja mérlegelni, vajjon nem felesleges-e a vallomás.

A büntetést és letartóztatást a bíróság végzésben rendeli el. A végzés kihirdetésekor figyelmeztetni kell a tanut, hogy a 378. §. értelmében használható felfolyamodást azonnal be kell jelentenie. (JE. 204. BHT.) A felfolyamodásnak halasztó hatálya nincs, letartóztatás esetére azonban a bíróságnak az iratokat eredetben vagy másolatban haladéktalanul felülbírálás alá kell terjesztenie.

Mentelmi jog védelme alatt álló, területenkívüliséget és személyes mentességet élvező tanuk vallomásra kényszerítése kivételes helyzetük figyelmen kívül hagyásával nem történhetik.

Úgy a pénzbüntetést, mint a letartóztatást rendelő határozatot az elrendelő bíróság maga is bármikor hatályon kívül helyezheti, ha utóbb kitűnik, hogy tanu által felhozott vagy egyéb mentesítő körülmény folytán őt vallomásra kényszeríteni nem lehetett volna.

196. §.

A 194. és 195. §-okban meghatározott pénzbüntetés és fogvatartás alkalmazását a nyomozás és a vizsgálat folyamán csak a vizsgálóbíró vagy járásbíró, esetleg a megkeresett bíró rendelheti el, az eljárásnak későbbi szakában pedig az ítélőbíró is elrendelheti.

Az idézésre meg nem jelent tanu ellen pénzbüntetést és költségben való kötelezést, a vallomásra nem hajló tanu ellen

Tanu megbüntetésére jogosított hatóságok.

ugyanily intézkedéseket, valamint letartóztatás elrendelését alkalmazhatja: a) nyomozás és vizsgálat során a vizsgálóbíró és a járásbíró, akár ügyészi megkeresés (86., 104. §., 1921: XXIX. t.-c. 5. §. 2. bek.), akár a nélkül jár el. A nyomozás során azonban meg kell szüntetni a letartóztatást, ha a kir. ügyész nem emel vádat ama cselekmény miatt, amelynek tárgyában e bíróságok sürgősnek tekintett intézkedéseket teljesítettek, vagy ha a közvádó azt a megkeresést, amelynek alapján a tanukihallgatást nyomozási cselekményként a bíró elrendelte, utóbb visszavonja. A kiszabott büntetésre e körülményeknek azonban visszaható következménye nincs. A vizsgálat során a vizsgálóbíró intézkedése már független attól, vajjon a kir. ügyész az engedetlen tanu kihallgatására súlyt helyez vagy sem. A járásbíróval egyenlő jogok illetik meg a megkeresett bírót is (pl. 403. §.), aki azonban a tanu letartóztatását nyomban megszüntetni tartozik, ha a megkereső bíróság a vallomást lényegtelennek nyilvánítja és a kihallgatástól eltekint. A megkeresett bíró, mint aki az ügy teljes tényállását nem ismerheti, helyesen teszi, ha a kényszerítő intézkedés alkalmazása előtt a megkereső bírósághoz fordul a vallomás fontosságának megtudakolása végett. b) nyomozás vagy vizsgálat befejezése után a tanu kényszerítésére az ítélembíró jogosult, feltéve, hogy a tanut ő idézte. Ha ellenben megkeresésére más bíróság hallgatja ki a tanut, a megjelenésre, vallomásra és esküre kényszerítése is csakúgy ennek hatáskörébe tartozik, mintha az előkészítő eljárás során küldött megkeresés alapján járna el. A tanunak elővezetéssel való megjelenésre kényszerítésére jogosult minden hatóság, amely a törvény értelmében tanukat idézhet és kihallgathat. Elővezettetheti tehát a tanut a bíróságokon kívül a nyomozást teljesítő rendőri hatóság (96., 98. §§.) és a nyomozást közvetlenül folytató kir. ügyészség (1921: XXIX. t.-c. 5. §. 2. bek.). Következik ez úgy a törvény szövegéből, amely csupán a tanu megbüntetését és fogvatartását tartja fenn a bíróság számára (98. §. 3. bek.), valamint az Indokolásnak (378. old.) ugyanily értelmű megállapításából (így BIV. II. 23.). Nincs tehát megállható alapja annak a gyakorlatnak, amely szerint a rendőri hatóság a tanu távolmaradása esetére a nyomozás folytatásának akadálya következtében az iratokat a kir. ügyészséghez átteszi. Elővezettetheti a kir. ügyészség az 1930: XXXIV. t.-c. 107. §-a alapján azokat a tanukat is, akiknek a főtárgyaláson való kihallgatását kívánja.

Ha az engedetlen, rendőrség vagy ügyészség által kihallgatni kívánt tanu megbüntetése szükséges, úgy a bíróságnak a tanut újból kell idéznie és büntetést csak akkor alkalmazhat, ha a tanu az utóbbi, bírósági idézéssel kapcsolatban sem tanúsít megfelelő magatartást. A nyomozó hatóságok iránt tanúsított engedetlenség alapján még a bíró a tanut meg nem büntetheti. A nyomozó hatóság idézésében ennek dacára is utalhat az engedetlenség összes következményeire.

197. §.

A fegyveres erőnek és a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjai, valamint a rendőrséghez és a pénzügyőrséghez tartozó egyének tanukul rendszerint feljebbvaló hatóságuk útján idézendők meg; de ez utóbbinak egyidejű értesítése mellett közvetlenül is megidézhethők, ha feljebbvaló hatóságuk nincs helyben és a késedelem veszéllyel jár.

Fegyveres erő tagjának stb. idézése.

A fokozott fegyelem alatt álló, közszolgálatot teljesítő egyéneknek e §. figyelembevételével való idézése egyformán kötelező, tekintet nélkül arra, hogy az ily tanut a nyomozó hatóság vagy bíróság idézi-e. Katonai személyek azonban csak akkor nem idézhetők az általános szabályok szerint, ha a fegyveres erőnek tényleges szolgálatában állanak, amely meghatározás egybeesik azzal, hogy katonai bíróság hatóságának vannak alávetve (199. §.). Ezek felsorolását l. 1912: XXXIII. t.-c. 10. és köv., valamint 1912: XLVIII. t.-c. 9. §. A felettes hatóságnak hatáskörébe tartozik annak megítélése, vajjon a tanu a kitűzött időben nélkülözhető-e, mert ellenkező esetben a hatóságnak az idéző hatóságot értesítenie kell a kihallgatás elhalasztása végett. A tanu hatósága, tehát ily esetben nem csupán az idézés kézbesítéséről gondoskodik, hanem utasítja az alantás közeget a megjelenésre s az ezzel járó köteleességek teljesítésére is. Az ily módon idézett tanu tehát saját hatóságának parancsával száll szembe, ha tanu minőségében kötelezettségeinek nem tesz eleget. (L. erről a 199. §-nál.) Tekintve, hogy az ily tanuval szemben a bűnügyi hatóság kényszerítő intézkedést nem alkalmazhat, az erre utaló figyelmeztetést a 199. §-ra utaló figyelmeztetéssel kell helyettesíteni. Nem mellőzhetők azonban az idézésből az elmaradással járó egyéb következmények (vád- elejtés vélelmezése, magánjogi igény érvényesítése stb.).

A felettes hatóság a tanu megjelenését meg nem akadályozhatja, ha a szolgálatban a kihallgatás idejére nélkülözhető (a vallomástétel kérdése azonban a 204. §-ban foglaltaktól feltételezett).

Közvetlen idézés csak akkor szabályszerű, ha a feljebbvaló hatóság nincs helyben, de ezenkívül a késedelem veszéllyel jár. Ami azt jelenti, hogy a kihallgatás foganatosítása annyira sürgős (a főtárgyalást már megkezdték), hogy a hatóság be nem várhatná, míg a más helyen működő hatóság a tanut a megjelenésre utasítaná. Ilyenkor magának az idézettnek kell megítélni a saját felelősségére azt, vajjon a szolgálatból való eltávozása lehetséges-e. Ha ez lehetetlen volna, a tanu megkeresett (polgári) hatóság útján hallgatandó ki.

198. §.

Ha a tanukép megidézendő egyén olyan közszolgálatban áll, vagy olyan magánvállalatnál van alkalmazva, melynél eltávozása esetében helyettesítése a közérdek szempontjából szükséges, megidézéséről feljebbvalója egyidejűleg értesítendő.

Köz- és magánvállalat- viselőik idézése.

Dr. Auer: Előkészítő eljárás, vádirat és kifogás.

Akár köz-, akár magánszolgálatban van a tanu, feljebbvalója csak akkor értesítendő, ha az idéző hatóság ezt szükségesnek véli. Ily eset áll fenn mindenkor, ha a tanu helyettesítésének elmulasztása a közérdeket sértené (pld. bank pénztárosának helyettesítése nélkül kifizetések nem volnának teljesíthetők). Az értesített feljebbvaló a tanu megjelenését meg nem akadályozhatja, csak bejelentheti, hogy a kitűzött napon a helyettesítésről nem gondoskodhatik, miért is a kihallgatás elhalasztását kéri. Ily bejelentés nélkül, vagy ha az idéző hatóság a jelentett akadályt eléggé nyomósnak nem találja, a távolmaradt tanuval szemben a 194. §-ban előszabott kényszerítő intézkedéseket alkalmazza. Nincs korlátozva a bíróság az ily tanukkal szemben ama kényszerítő intézkedések alkalmazása tekintetében, amelyek a vallomást és esküt megtagadó tanukra vonatkoznak (hivatali titoktartást illetően l. a 204. §-al kapcsolatban).

199. §.

Engedetlen
katonai
személyek
kényszerítése
a tanusára.

Amennyiben a katonai bíróság hatóságának alávetett egyén az idézésre meg nem jelent, vagy ha megjelent, illetőleg ha tanukép előállították, a kihallgatás helyéről engedelem nélkül eltávozott, a vallomástételt, vagy az eskü letételét, illetőleg a vallomás megerősítését megtagadta: a bíróság a megfelelő kényszerítő eszközök alkalmazása és az okozott költségnek (194., 195. §§.) tőle leendő behajtása végett az engedetlen tanu feljebbvalójához fordul, aki a vonatkozót a törvény megtartására is szorítja.

Katonai bíróság hatóságának alávetett egyének idézéséről l. 197. §.

Ily tanuk engedetlensége esetére a bíróságnak nincs más tennivalója, mint a tényállást magában foglaló átiratot a katonai hatósággal közölni a megfelelő kényszerítő és megtorló intézkedés foganatosítása végett. Megtorló intézkedés foganatosítására a katonai hatóságnak azáltal nyílik mód, mert a hozzá intézett idézés alapján tanuskodás céljából megjelenésre utasított katonai személy a parancsnak nem tett eleget. Azt azonban a katonai hatóság bírálja el, vajjon az adott esetben fennforog-e engedetlenség az idézett részéről és hogy ennek megfelelően mily intézkedést kell alkalmazni. A katonai hatóság döntéséhez a polgári bíróságnak hozzászólása nincs, ha azonban úgy látja, hogy a tanu felettes hatósága a megjelenésben akadályozza, az igazságszolgáltatás érdekeinek megóvása végett az igazságügyminiszterhez tesz jelentést. Egyedül az okozott költségek megtérítését illetően van rendelkezési joga a bíróságnak, amennyiben ő állapítja meg a katonai személy engedetlenségével okozott költség összegét, de már a katonai hatóság megkeresésével intézkedik annak behajtása iránt. Ha azonban a katonai hatóság értesítéséből az állapítható meg, hogy a tanunak nem volt módjában megjelenni, illetőleg a katonai hatóság azt közli, hogy a tanu részéről nem észlelt

engedetlenséget, a bíróságnak hatályon kívül kell helyeznie a költségek megtérítésére kötelező határozatát.

A törvény szövegéből kitűnően katonai személlyel szemben alkalmazandó bármely kényszerítő intézkedés alkalmazása végett csak bíróság fordulhat az engedetlen tanu feljebbvalójához. Következik ebből, hogy a nyomozó hatóságnak a bírósághoz kell fordulnia, hogy az a katonai hatóság segítségét igénybe vegye. A bíróság természetesen a nyomozás során nem tagadhatja meg az ily irányú megkeresés teljesítését (1921: XXIX. t.-c. 5. §. 2. bek.). Míg a törvény idézés szempontjából nem tesz különbséget a katonai bíróság hatósága alá tartozó és a csendőr, rendőr vagy pénzügyőr tanu között, addig a kényszerítő intézkedések alkalmazását csak az előbbiekkal szemben veszi ki a polgári bíróság kezéből. (Katonai személyek számára szóló idézésekből az elmaradás esetére kilátásba helyezett kényszerítő intézkedések törlendők. 5282/902. I. M.) Ennek dacára is a bíróság a felettes hatósága útján idézett, de meg nem jelent csendőrt, rendőrt és pénzügyőrt sem vezettetheti elő, hanem a tanu felettes hatóságához fordul a megjelenés kikényszerítése végett. A vallomásra és esküre szorítás végett szükséges intézkedéseket már a bíróság közvetlenül foganatosítja e tanukkal szemben. (Igy Bernolák: A BP. és Novellái 176.)

200. §.

Azoknak kihallgatására nézve, akiket területenkivüliség vagy személyes mentesség (31. §.) illet, a nemzetközi jog elvei, illetőleg a fennálló államszerződésekben foglalt szabályok és a fennálló gyakorlat irányadó.

Területenkivüliséget
élvező tanuk.

L. erről 192. §. 2. al. is.

A területenkivüliség és személyes mentesség fennállása felett az igazságügyminiszter dönt, ha tehát a bíróságnak a tanu e minőségével kapcsolatban kétsége van, bármely intézkedés megtétele előtt az igazságügyminiszterhez kell felterjesztést intéznie. Ha az utóbbi értesítése szerint a területenkivüliség vagy személyes mentesség fennáll, a tanu csak akkor hallgatható ki, ha önként jelentkezik a hatóság előtt kihallgatás céljából. E §-ban említett tanuk vallomásának a főtárgyaláson való felolv. l. 313. §. 3. bek.

Területenkivülieknek tekintik: a külföldi államfőket, külföldi államoknak Magyarországon akreditált politikai képviselőit (diplomáták), családjuk tagjait, irodai és szolgaszemélyzetüket, utóbbiakat azonban csak akkor, ha nem magyar állampolgárok. Diplomáciai testülethez tartozók a békeszerződés alapján szervezett különleges bizottságok tagjai is. Személyes mentességet élveznek a konzulok, ha annak az államnak polgárai, amelynek képviseletében működnek, de csupán az egyes államokkal kötött szerződések vagy a fennálló gyakorlat alapján. (L. a területenkivüliségre 1909: XVI. t.-c. 3. és 4. §. Ig. K. XXVII. t.-c. 599., személyes mentességre konzulátusi alkalmazottakat illetően Ig. K. III. 70.) Az 1926: XXI. t.-c. által be-

cikkelyezett, az Amerikai Egyesült Államokkal kötött szerződés XV. cikke értelmében bűnügyekben a vád vagy védelem konzuli tisztviselő tanukénti megjelenését kívánhatja. Az erre vonatkozó meghívás lehetőleg tekintettel legyen a konzuli méltóságra és a hivatali kötelességre. Az illető konzuli tisztviselő a meghívásnak tegyen eleget.

A felsorolt személyeket tehát nyomozó hatóság vagy bíróság általában *meg nem idézheti*. Ha tanuvallomásukra szükség van, az igazságügyminiszterhez kell jelentést tenni a tényállás és a tisztázandó ténykörülmények megjelölése mellett, aki diplomáciai úton, eskü alatt kiállítandó írásbeli nyilatkozatot szerez be a külállam képviselőjétől. A *konzulokat* illetően ez az eljárás módosulást szenved, amennyiben e személyek *lakásukon közvetlenül is kihallgathatók*, a nélkül azonban, hogy őket vallomásra vagy esküre kényszeríteni lehetne. Ha tehát a konzuli állást betöltő személy megtagadja a vallomást, a bíróság csak írásbeli nyilatkozat beszerzése végett fordulhat az igazságügyminiszterhez. Speciális államszerződés következtében minden korlátozás nélkül hallgatható ki tanuként az olasz és szerb konzul akkor, ha kereskedést vagy ipart üz Magyarországon (21.116/893. I. M.) Semmiféle korlátozásnak nincsenek alávetve azok a konzulok és tisztviselők, akik magyar állampolgárok. Az Egyesült Államok konzulátáit illetően l. fentebb.

201. §.

Lakásukon hallgatandók ki:

1. az uralkodóház tagjai,
2. azok, akik aggkoruk, hosszabb időre terjedő betegségük vagy testi fogyatkozásuk miatt az idézésre meg nem jelenhetnek.

Az uralkodóház tagjait Budapesten a kir. Kúria elnöke, a kir. ítélőtábla vidéki székhelyén a kir. ítélőtábla elnöke, a magyar állam egyéb területén pedig ama törvényszék elnöke hallgatja ki, amelynek területéhez tartozó helyen az uralkodóháznak kihallgatandó tagja lakik vagy tartózkodik.

Lakás alatt azt a helyet kell érteni, ahol a tanu a kihallgatás foganatosításakor éppen tartózkodik. A bíróság feladata tehát, hogy értesülést szerezzen, hogy az uralkodóház tagja adott időben hol tartózkodik.

A törvény csupán az 1. alatt megjelölt tanukkal szemben tesz feltétlen kivételt a szóbeliség szabályai alól, amennyiben e személyek a főtárgyalásra *meg nem idézhetőek*. A 2. alatt megjelölt személyekre a bíróságnak újabb tájékozódása szükséges, vajjon a főtárgyalásra az akadály változatlan fennállása folytán nem jelenhetnek-e meg. A vallomás csak ily utánjárás után *olvasható fel* a főtárgyaláson még akkor is, ha a tanut az előkészítő eljárás során lakásán hallgatták ki. Vajjon a tanunak a bíróság előtt való megjelenése lehetetlen-e, arra orvosszakértőt kell meghallgatni.

A lakásukon kihallgatott tanuk vallomásának *felolvasásáról* l. 313. §. és az ott közöltek.

Lakásukon
kihallgatandó
tanuk.

Az ily tanúk kihallgatásánál a felek közreműködésének lehetőségéről l. 125. §. 2. bek. *A jelenlét* úgy az 1., mint a 2. al. tanuk kihallgatásánál lehetséges.

A lakásukon kihallgatott tanuk *megeskütését* illetően l. 220. §-t.

A lakásukon kihallgatott tanuknak vallomásra és esküre kényszerítését illetően figyelembe veendő, hogy az uralkodóház tagjai a főudvarnagyi bíróság (1909: XVI. t.-c.) joghatósága alá tartoznak, a büntetőbíróság tehát velük szemben *kényszerít nem alkalmazhat*. Egyéb tanukkal szemben a törvény általános szabályai alkalmazandók.

Vajjon a lakásukon kihallgatandó tanukkal kapcsolatban más tanunak a bíróság helyiségén kívül való kihallgatása is szükséges (szembesítés), a bíróság állapítja meg.

Lakásukon hallgathatók ki a konzulok kivételekről l. 200. §-t.

Az uralkodóház tagjai *nyomozó hatóság által* nem hallgathatók ki tanuként.

202. §.

A tanukat a vizsgálat folyamán rendszerint a vizsgálóbíró hallgatja ki, de ha ez nehézséggel járna, a kihallgatás tárgyában a 109. §. második bekezdésében előírt szabályok értelmében, a külön kérdések megjelölése mellett, megkereséssel is intézhetőek.(1)

Kihallgatás
vizsgálóbíró
és megkeresés
útján.

A törvényszék területén kívül lakó tanu, kivéve ha közvetlen kihallgatása a vizsgálat érdekében szükségesnek mutatkozik, mindig megkeresés útján hallgatandó ki.(2)

A megkeresett bíróságnak kötelessége a kihallgatást, a fejleményekhez képest, a kérdésekben nem érintett, de az ügyre jelentőséggel bíró körülményekre is kiterjeszteni, valamint a megkeresésben nem foglalt, de a kihallgatáskor szükségesnek mutatkozó egyéb kérdéseket is tenni.(3)

A (horvát szlavonországi, valamint a) külföldi bíróságok erre a megkeresésben külön felkérendők.

A fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatában álló tagjának kihallgatása végett az illetékes katonai bíróság is megkereshető.(4)

E §. rendelkezései csupán a vizsgálat során foganatosított tanukihallgatásra vonatkoznak, nem érintik sem rendőri hatóság (96. §), sem a kir. ügyészség (1921: XXIX. 5. §) által a nyomozás során foganatosított tanukihallgatásra vonatkozó szabályokat. A rendelkezés lényege, hogy a vizsgálat során a tanuk kihallgatását *bírói személynek kell végeznie*, a vizsgálóbíró tehát más (nem bírói) hatósághoz kihallgatás végett nem fordulhat. A közvetlen kihallgatástól való eltérést indokoló *nehézség* alatt, amint ez a 109. §-al való egybevetéséből kitűnik, csak a *tanu távoli lakóhelye* tekinthető. Nagy hivatali elfoglaltság és hasonló okok a megkeresés útján való kihallgatást nem indokolhatják. A törvényszék hivatali területén lakó tanut

a vizsgálóbíró mindig maga hallgassa ki. A székhelyen levő járásbíró területén lakó tanut köteles maga kihallgatni.

2. A törvényszék területén kívül lakó tanut, különös ok hiányában, a vizsgálóbíró megkeresés útján tartozik kihallgattatni. Személyes kihallgatáshoz a tanu lakóhelyén, a különleges ok mérlegelése mellett a vád tanács adja az engedélyt (109. §. I. bek.). Nem vonatkozik e szabály a főtárgyalásra, ahol a tanu közvetlen kihallgatása a szabály. Ily megkeresés csak egyes kihallgatásokra terjedhet és azzal a vizsgálát teljesítése más bíróságra át nem hárítható. (Kivételt l. 110. §. 2.)

3. A megkeresett vizsgálóbíró, vagy járásbíró a megkeresést teljesíteni köteles (190. §. 2.), mégpedig oly módon, hogy a vallomás a tényállás egészére kiterjedjen és az ismételt kihallgatás elkerülhető legyen. Nem szorítkozhatik a megkeresett bíróság a megkereső által közölt kérdőpontokra, nem köteles azonban a kérdésekből kitűnő tetten és személyen kívül eső mozzanatokra is kiterjeszkedni. Ily kötelezettség csak az ügy vizsgálóbíráját terheli (106. §. 2.), míg a megkeresett legföljebb arra köteles, hogy a kiterjesztés szükségére a megkereső figyelmét felhívja. Külföldi bíróságokra saját törvényük érvényes, amely szerint esetleg csak a feltett kérdések intézhetők a tanukhoz, a további szükségesnek mutatózó kérdések feltétele végett, külön fel kell hívni a figyelmet a megkeresésben.

4. Ily személyeket tehát jogában áll a vizsgálóbírónak közvetlenül vagy más polgári bíróság útján is kihallgattatni, a kihallgatásra vonatkozó általános szabályok alkalmazása mellett (idézésre stb. l. 197., 199. §§.). A katonai hatóság sem tagadhatja meg a megkeresés teljesítését, míg a késedelmes teljesítésről az igazságügyminiszternek kell jelentést tenni, felügyeleti úton teendő intézkedés szorgalmazása végett.

E szabályok hasonszerűen alkalmazandók, amikor nyomozó hatóság keres meg bíróságot tanunak vallomásra kényszerítése vagy eskü alatt való kihallgatása végett (220. §.).

203. §.

(Ha a tanu Horvát-Szlavonországban, vagy az osztrák-magyar monarchia másik államában tartózkodik, kihallgatása végett az ott illetékes bíróság keresendő meg; ha pedig az osztrák-magyar monarchián kívül tartózkodik) a kihallgatás végett szükséges megkeresésre nézve a fennálló jogszabályok irányadók.(1)

Amennyiben ily tanunak megjelenése a magyar bíróság előtt szükséges, ennek kieszközlése végett az igazságügyi miniszterhez kell jelentést tenni.(2)

1. A tanuzási köteleesség teljesítésének kényszerítésére nincsen módja a bíróságnak, ha a tanu nem tartózkodik a magyar állam területén. Az állandóan külföldön lakó vagy akár csak a tanukihallgatás elől külföldre távozott egyénnel szemben a kényszerítő rendelkezések félretételével a következő két lehetőség áll rendelkezésére a nyomozó hatóságnak és a

bíróságnak: a) ha a tanu közvetlen kihallgatása mellőzhető, a tanu tartózkodási helye szerint illetékes, külföldi (rendőri, bírói) hatósághoz a felteendő kérdések (l. 202. §. ut. el. bek.) pontos közlése mellett megkeresést intéz a tanu kihallgatása végett. A megkeresést diplomáciai úton leendő továbbítás végett az igazságügyminiszterhez kell a kir. ügyészségnek és a bíróságnak felterjesztetni, míg a rendőri hatóságnak sürgős esetekben módjában áll közvetlenül érintkezni a külföldi rendőri hatóságokkal. Kivétel az Osztrák köztársaság, amelynek hatóságaival az igazságügyi hatóságok is közvetlenül érintkeznek. A megkereséshez csatolni kell annak hitelesített fordítását is a megkeresett hatóság hivatalos nyelvén. A megkeresést az 1893. évi hágai egyezménynek megfelelően csaknem valamennyi állam teljesíti. Kivételesen megtagadhatja a megkeresett hatóság a kihallgatás foganatosítását, ha oly politikai bűncselekmény üldözéséről van szó, amelyhez jogsegélyt nyújtani nem óhajt. Egyébként azonban a megkeresett hatóság nem vizsgálhatja, vajjon a saját törvényei szerint bűncselekmény-e az a tett, amelynek tárgyában kihallgatás iránt megkeresték. A kihallgatás alaki szabályait illetően a kihallgatás helyén hatályos törvények irányadók. Megtagadhatja tehát a kihallgatást a külföldi hatóság, ha az tiltó szabályba ütköznék (204. §-nak megfelelő rendelkezés), felmentheti a tanut a vallomás alól, ha számára a kihallgatás helyének törvénye mentességet biztosít. Ugyanígy a vallomás megtagadásának következményeit, a megeskötés és az esküre kényszerítés lehetőségét a megkeresett bíróság saját törvényeinek alkalmazása mellett, független mérlegeléssel állapítja meg.

E szabályok változatlanul érvényesek, tekintet nélkül arra, vajjon a megkeresett állam szerződés vagy viszonyosság alapján, avagy e nélkül hajlandó a kihallgatásnak saját hatóságaival való foganatosíttatására. Ha a megkeresett hatóság a kihallgatást indokolás nélkül megtagadja, a megkereső hatóság az igazságügyminiszterhez tesz felterjesztést a megkeresett felettes hatóságának diplomáciai úton való értesítése végett.

A megkeresést az illetékes bírósághoz kell intézni, ha a külföldi tanu eskü alatt való kihallgatása szükséges és ki kell emelni, hogy a tanu vallomására meg is eskettessék.

A külföldön tartózkodó tanu kihallgatásának részleteire vonatkozóan a háború után kötött és törvényeink közé cikelyezett államszerződések rendelkeznek. E rendelkezések eltérő gyakorlat hiányában oly államokhoz intézendő megkereséseknél is irányadóul szolgálnak, amely államokkal szerződéses viszony nem áll fenn. Az államszerződések megkötésénél legtöbbször az 1925. évi V. törvénycikk által be-cikelyezett és a bűnügyi jogsegély tárgyában Romániával 1924. április 16-án kötött egyezmény intézkedései szolgáltak mintául. Az egyezmény a jogsegélyt kifejezetten is csupán nem politikai bűnügyekben biztosítja. Ennek megfelelően (20. cikk), ha a szerződő felek egyike valamely nem politikai bűnügy folyamán a másik fél területén lakó tanuk kihallgatását tartja szükségesnek, e célból megkereső levelet kell kül-

deni és ennek eleget kell tenni annak a Félnek törvényei szerint, amelynek területén a tanuk kihallgatásának történnie kell. A megkeresést diplomáciai úton kell továbbítani. De rendkívül sürgős esetben, amidőn a legcsekélyebb idővesztés is kockáztathatná a bűnvádi eljárás sikerét, a nyomozó hatóságok közvetlenül fordulhatnak a megkeresett Fél illetékes hatóságaihoz akár abból a célból, hogy valamely büntettes letartóztatása, vagy személyazonosságának megállapítása megtörténjék, akár a végből, hogy valamely házkutatás eredménye, vagy bűnjelek és bizonyítékok lefoglalása biztosíttassék.

A szerződő felek kölcsönösen lemondanak az olyan költségek megtérítésének követeléséről, amelyek a megkeresések teljesítése körül felmerülnek, kivéve a tanuknak és a szakértőknek kifizetett összegeket.

Hasonlóképpen történik a Felek valamelyikének területén tartózkodó személyek számára szóló kézbesítések teljesítése is (21. cikk).

A megkeresésekhez, ha nincsenek a megkeresett bíróság nyelvén szerkesztve, hitelesített román fordítást kell csatolni. A bírói hatóság által bűnügyekben kiállított iratok hitelesítését a kiállító bírói hatóság pecsétjével való ellátás pótolja. (23. cikk.) A megkereső levelekre adott válaszokat csak a megkereső fél kívánságára és a fordítás költségeinek megtérítése ellenében kell fordítással ellátni. Az egyezmény 1925. évi július hó 17-én lépett életbe és a felmondástól számított egy évig kötelező marad.

Megkönnyíti a külföldi tanuk idézését az 1927: I. t.-c. által becikkelyezett és Olaszországgal kötött egyezmény. Utóbbi szerint a felek bírói hatóságai megkeresések továbbításánál államuk igazságügyminisztériumai útján érintkeznek egymással. A bírói hatóságok a megkereséseket saját államuk nyelvén szerkeszthetik, azonban csatolni kell a megkeresett állam nyelvén készült fordítást. A megkereséseket ennek az egyezménynek értelmében is a megkeresett állam törvényei szerint kell teljesíteni, de ha a megkereső hatóság kívánja, értesíteni kell a teljesítés idejéről és helyéről, hogy az érdekelt feleknek módjuk legyen ott megjeleneni. (6—8. cikk.) A megkeresés teljesítése csak akkor tagadható meg, ha a megkeresett államban a teljesítés nem tartozik bírói hatalom hatáskörébe, ha a megkeresett állam a teljesítést közrendre vagy belföldi közjogra sérelmesnek tartja. A megkeresés teljesítését tehát a minisztérium is megtilthatja a bíróságnak. Illetéktelen hatóságnak a megkeresést az illetékeshez kell továbbítani. (10. cikk.) A megkeresések teljesítésével okozott költségek — kivéve a szakértők meghallgatása folytán felmerült költségeket — a megkeresett államot terhelik. (16. cikk.)

Eszakamerikai Egyesült-Államok területén lakó tanuk megkeresés útján való kihallgatására l. 16.433/1890. I. M. (Marschalkó: id. mű IV. 459.) és 46.330/1894. I. M. (Marschalkó: IV. 461.) sz. rendeleteket és a 34.482/907. I. M. sz. rendeletet. (Mars. IX. 374.) Japánban nyújtandó jogsegélyre l. 26.864/905. I. M. (Mars. IX. 382.)

A magyar—lett, 1930: XIX. t.-c. által bekebelezett egyezmény a szerződő felek területén tartózkodó tanuk kihallgatására a Romániával kötött (l. fentebb) egyezményben foglalt rendelkezéseket veszi át. (15. cikk, csak nem politikai bűncselekményre.) Az egyezmény a *salvus conductu*sról nem intézkedik. A megkereséseket német nyelven kell szerkeszteni vagy csatolni kell a német nyelvű hiteles fordítást. (18. cikk.)

A magyar—jugoszláv, 1930: XXIII. t.-c. által becikkelyezett egyezmény minden korlátozástól mentesíti a felek területén tartózkodó tanu kihallgatására irányuló és az üldöző hatóság által küldött megkeresések teljesítését. Az illetéktelen hatóság a megkeresést hivatalból továbbítja a teljesítésre illetékeshez. (13. cikk.)

Nagybritannia és Irhon hatóságai büntetőügyekben (az Extradition Acts 1870. 33 and 34. Vict. C. 52 section 24 és 1873. 33 and 37. Vict. C. 60 section 6 alapján) tanukihallgatásokat foganatosít. Politikai jellegű büntetőügyekben jogsegélyt egyáltalán nem nyújtanak. A külföldi bíróságok által kért tanuvallokások felvételére a rendőri hatóságok és a békebírák vannak hivatva. Az ezek előtt tett hamis tanuzás büntetendő. A tanuzási kényszer tekintetében ugyanaz a szabály nyer alkalmazást, mint polgári ügyekben. A megkeresésben úgy az általános, mint a különös kérdések felsorolandók. A megkeresés teljesítésére hivatott hatóság megjelölése a londoni kir. követségre bízandó. Az angol fordításra és további részletekre l. Mars. IX. 384., 32.942/873. I. M. (R. T. 231.), 12.106/903. I. M. (I. K. XII. 135.)

b) Ha a külföldön tartózkodó tanu *közvetlen kihallgatása* elkerülhetetlen, a bíróság diplomáciai úton (ausztriai tanu számára közvetlenül, az illetékes ausztriai bíróság útján) meghívást kézbesített. (Külföldön lakó tanu nem idézhető kényszereszközök vagy joghátrányok kilátásba helyezésével. 17.087. 893. I. M.) Tekintet nélkül a kézbesítés módjára, a *tanu nem köteles a meghívásnak eleget tenni* és arra sem lakóhelyének, sem az idéző államnak törvényei szerint *nem kényszeríthető*. Az idézett tanu megjelenését *attól is függővé teheti*, hogy az idéző hatóság számára útiköltség- és ellátáselőleget folyósítson. Az előleg felvétele a tanut megjelenésre kötelezi (ellenkező esetben a tanunak a büntetőjogi következményekkel kell számolnia). A tanunak költségei megtérítésére igénye van, tekintet nélkül arra, hogy vallomástételre sor került-e vagy sem. (L. erről a 223. §-nál közöltek.)

A külföldön tartózkodó tanunak megidézésére vonatkozó szabályok tekintetében ugyancsak a már hivatkozott 1925: V. t.-c.-be cikkelyezett egyezmény rendelkezései irányadók. Így ha valamely tanunak *nem politikai* bűnügyben személyes megjelenése mutatkozik szükségesnek vagy kívánatosnak, annak a félnek kormánya, amelynek területén a tanu tartózkodik, felszólítja őt, hogy a másik fél hatóságai részéről eziránt hozzá intézendő idézésnek feleljen meg, a nélkül azonban, hogy vele szemben kényszerintézkedéseket alkalmazhatna. A tanuk személyes megjelenésének *költségeit* mindig a megkereső fél viseli és az e végből diplomáciai úton küldendő meghívásban

meg kell jelölni azt az összeget, amely a tanunak útiköltség és időmulasztás fejében utalványoztatni fog, valamint annak az előlegnek összegét, amelyet a megkeresett fél terhére a tanunak az összegből kifizethet. Ezt az előleget a tanunak azonnal ki kell fizetni, mielőtt kijelentette, hogy az idézésnek meg fog felelni (18. cikk). E rendelkezés kiegészítéseképpen figyelembe kell venni a 11.805/1885. I. M. sz. rendeletet, amely szerint a megkeresés felterjesztésével (az ausztriai bírósághoz intézett megkeresés elküldésével) egyidejűleg a megkereső hatóságnak jelentést kell tenni az igazságügyminiszterhez az ügynek, a tanu nevének, tartózkodóhelyének, a megjelenés határnapjának és a személyes megjelenés szükségességének megjelölése mellett. Ugyane felterjesztésben az útiköltség és időmulasztás címén utalványozott költség összegét akként kell meghatározni, hogy ki legyen tüntetve, mennyit kap a tanu a megkereső bíróság helyére s mennyit a visszautazásra, továbbá mennyit egy-egy napra költség fejében; a megkeresett állam által adandó előleg összegét pedig úgy kell megállapítani, hogy az ne legyen nagyobb, mint amennyit a tanunak a megkereső bíróság helyére leendő utazás díjával megállapított. Előszabja a rendelet azt is, hogy a tanu személyes megjelenés végett csak akkor idéztessék, ha megkeresés útján való kihallgatása után az tűnik ki, hogy a személyes megjelenésre feltétlenül szüksége van az igazságügyi hatóságnak. (L. BIV. II. 36., Mars. IV. 433. és k.) E rendelkezéseknek megfelel a magyar hatóságok által követett az a gyakorlat, amely szerint a külföldre szóló idézés közlése végett megkeresett magyar bíróság a tanuval jegyzőkönyvet vesz fel, amelyben a tanu kijelenti, hogy eleget tesz-e a külföldi idézésnek. E jegyzőkönyvet a bíróság az igazságügyminiszterhez terjeszti fel.

A Romániával kötött egyezmény a *salvus conductus* intézményét is hatálybalépteti. A szerződő felek egyikének területéről idézett tanu, aki a másik fél bíróságai előtt önként megjelenik, ott, bármilyen állampolgár is, nem üldözhető és le nem tartóztatható, sem a korábban elkövetett bűncselekmények vagy korábbi elítéltetése miatt, sem pedig olyan ürügy alatt, hogy ő részes azokban a bűncselekményekben, amelyek annak a pernek tárgyai, ahol tanuként szerepel. (18. cikk. ut. bek.) Nem vonatkozik a korlátozás az engedetlen tanuval szemben alkalmazható kényszerítő rendszabályokra. Másrészt ugyanazek a korlátozások állanak fenn akkor is, ha a tanu nyomozóhatóság idézésére jelentkezett kihallgatás végett. Az idézés nélkül kihallgatásra jelentkező tanu üldözése nem ütközik akadályba. Általában hasonló elveket fogad el az *Olaszországgal* kötött egyezmény (l. fentebb) is, amely már nem különböztet politikai és nempolitikai ügyek között, azonban az idézés kézbesítése végett megkeresett hatóság (esetleg már az igazságügyminisztérium) megtagadhatja a kézbesítést, ha azt *különös tekintetek ellenzik*. Fenntartja és kiterjeszti ez az egyezmény a *salvus conductus*-t az önként, esetleg idézés nélkül is megjelenő tanun kívül a szakértőre is. Az üldözés lehetséges azonban, ha a vallomáshoz és a hazájába visszatéréshez szük-

séges idő eltelt. Ha az az egyén, akinek megjelenését kérik, a másik államban fogva van, onnan ideiglenes átadása kérhető oly kötelezettséggel, hogy a lehető legrövidebb idő alatt vissza kell őt küldeni. Ebben az esetben azonban szükséges az érdekelt egyén beleegyezése is, ha nem a megkereső állam polgára. (14. cikk.) A személyes megjelenés egyéb feltételei a Romániával kötött egyezményben foglaltakkal azonosak.

A magyar—jugoszláv egyezmény (l. fentebb) szerint a tanu vagy szakértő személyes megjelenésre idézése túlnyomórészen az Olaszországgal (l. fentebb) kötött egyezményben foglaltak szerint történik. Nincs azonban rendelkezés arra, hogy a megkeresett állam az idézés kézbesítését bármily okból is megtagadhatná. (Ellentétben román és olasz egyezmény.) Eltérés van a *salvus conductus* illetően is annyiból, hogy a tanu kiváltsága megszűnik, ha saját hibájából nem távozik el az országból 48 óra alatt attól számítva, amidőn jelenléte a bíróság előtt már szükségtelessé vált. (15. cikk.) Ha a tanuként idézett személy a megkeresett fél területén *fogságban van*, ideiglenes kiadatását lehet kérni olyan kötelezettséggel, hogy őt 48 óra alatt visszazárlítják, mielőtt jelenléte a bíróság előtt szükségtelessé vált. Az ilyen megkeresés teljesítését csak fontos okból (pl. ha a letartóztatott ellenzi) lehet megtagadni. Az ily ideiglenes átadással járó, valamint a szakértőnek fizetett költségek a megkereső államot, minden egyéb költség a megkeresettet terheli. (20. cikk.) A jugoszláv megkeresést és mellékleteit magyar, francia vagy német, a magyar megkeresést szerb, francia vagy német és hites tolmács által készített vagy általa hitelesített fordítással kell ellátni, ha nincs a megkeresett hatóság nyelvén szerkesztve. A megkeresésre készült választ csak a megkereső kívánságára és költségére kell fordítással felszerelni. (19. cikk.)

Ha a külföldi tanu meghívásra megjelent, kihallgatása, esetleg a kényszerítő rendelkezések alkalmazása az általános szabályok szerint történik, a vallomás megtagadására irányuló jogosultsága is csak a BP. szerint ítéhető meg.

II. A tanuságtétel akadályai.

204. §.

Tanuk gyanánt a vallomás semmisségének terhe mellett ki nem hallgathatók:

1. a lelkész arra nézve, amit vele a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek;
2. a védő arra nézve, amit a terhelt vele, mint védőjével tudatott;
3. a közszolgálatban levő vagy abból kilépett egyén, ha a tanuságtétellel megsértené a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét és e kötelesség alól őt az illetékes feljebbvaló hatóság fel nem mentette.

A miniszterekre (a horvát bánra) és a legfőbb államszékek

Ki nem hallgatható tanuk.

elnökeire nézve a felmentést a király (1920: I. tc. szerint a kormányzó) adja.

Az ügyben eljáró bíróság az illetékes feljebbvaló hatóságot a felmentés megadása végett hivatalból keresi meg.(4)

A felmentés csak akkor tagadható meg, ha megadása közérdekbe ütközik.(5)

1. A jelen §. figyelmen kívül hagyásával történt tanukihallgatás következménye, ha a vallomás a döntésre befolyással volt, az eljárás megsemmisítése. (384. §. 5. p. alapján, ha a tanut a főtárgyaláson hallgatták ki, 384. §. 8. p. alapján, ha a korábban felvett vallomást a főtárgyaláson felolvasták. Nem hivatalból figyelembe veendő ok.)

A vallomás semmis akkor is, ha a tanu a kihallgatás alkalmával már nem tölti be azt a hivatást, amelynek keretében értesülését szerezte. (Kilépett az egyházi rendből.) Az 1. és 2. al. megjelölt személyekre vonatkozó tilalom kiterjed minden velük e minőségükben közöltekre, tekintet nélkül arra, vajjon a közlő kifejezetten titoktartást kötött-e ki vagy sem. A közlés nem korlátozható a szóban vagy írásban való közlésre, hanem kiterjed minden értesülést nyújtó magatartásra (véres ruhadarab felmutatása), feltéve, hogy ez is a titoktartás kötelessége által keltett bizalom alapján történt. Míg a lelkész titoktartása kiterjed minden közlésre, tekintet nélkül arra, hogy az kitől származik, addig a védő csupán arra nem hallgatható ki, amit vele védelem közölt. A törvény nem kívánja meg, hogy a jelen §-ban felsorolt személyeket a bíróság a tanuságtétel akadályára előzetesen figyelmeztesse, erre tehát a tanuknak kell hivatkozniok (ellentétben a 205. §-ban felsoroltakkal, l. 206. §., fontos körülmény közhivatalnokok kihallgatásánál). Kihallgathatók e személyek az általuk tett közlésekre (pl. ügyvédi tanács).

Ha e személyek valamelyike kijelenti, hogy a vallomással nem sérti a jelen §-t (tudomását nem a jelen §-ban foglalt módon szerezte) és a bíróság a kihallgatását foganatosítja, a tanu az eskü letételét nem tagadhatja meg.

Lelkésznek tekintendő a törvény szempontjából minden, az állam által elismert vallás lelkésze. (Ind. 382.) Hogy ki tekintendő felekezeti szempontból lelkésznek, azt a vallás, saját egyházi törvényei állapítják meg. Nem hallgatható ki tanuként a külföldi lelkész sem a vele e minőségében külföldön közöltekre, mikor is el kell dönteni a bíróságnak azt is, vajjon azt a vallást, amelynek lelkésze a kihallgatandó tanu elismeri-e az az állam, amelynek területén működik és ahol az értesülést is szerezte. Nem tekinthető titoktartás kötelezettsége alatt tudott ténynek az, amit a lelkésszel nem kizárólag ebben, hanem más minőségében közöltek (egyházi igazgatási tevékenység, fegyelmi bíráskodás stb., így Löwe: id. mű. 297.). A lényege a rendelkezésnek tehát az, hogy oly közlésekről legyen szó, amelyet valaki saját vallása lelkészenek, a lelkészkedéssel kapcsolatos érintkezés alkalmával, a lelkészi teendők teljesítése kapcsán tett, és amelyet nem közölt volna, ha a titok-

tartás kötelességében nem bízott volna. (L. Glaser: I. 527.) A lelkészi minőségben szerzett, nem közlés alakjában nyert észleletekre a lelkész csak akkor hallgatható ki, ha ezekre nem azáltal volt alkalma, hogy az érdekelt személy a titoktartásban bízva engedett betekintést egyébként titkolt életviszonyaiba. Vajjon adott esetben a lelkészt titoktartás kötelessége akadályozza-e a vallomástételben, az attól függ, hogy a lelkész a bíróság előtt kijelenti-e, hogy a tényt, amelyet meg kellene vallania, vele titoktartás kötelessége alatt közölték, továbbá, hogy a bíróságnak ne legyen kétsége az iránt, hogy a közlés a lelkészi hivatás gyakorlata kapcsán történt. Kétség esetére a lelkész felettes, egyházi hatósága megkereshető annak közlése végett, vajjon az egyház szabályai szerint a felmerült esetben kötelezi-e a titoktartás a tanut. (BIV. II. 42.) Ugyanígy kell eljárni, ha a lelkész azt jelenti ki, hogy nem akadályozza a közlésben a titoktartás, ellenben a bíróság az ellenkező véleményen van. A bíróság tehát nem teheti túl magát a titoktartás kötelezettségén egyszerűen azzal, hogy megfontolás nélkül fogadja el a lelkésznek álláspontját, amely szerint a titoktartás az adott esetre nem vonatkozik.

A vallomásra önként jelentkező lelkész-tanu sem hallgatható ki tehát e körülmények vizsgálata nélkül. A titoktartás alól a lelkész fel nem oldható. A lelkésszel szemben tehát az anyagi jognak sem alkalmazhatók azok a rendelkezései, amelyek bizonyos bűncselekményekkel kapcsolatban a feljelentés elmulasztását büntetik.

2. A védő nem egyértelmű az ügyvéddel (l. 56. és 523. §. 3. bek.). A tanuságtételnek csak akkor van akadályozása; ha: a) a megvallandó tényt a tanuval éppen a terhelt és mint terhelt közölte. Nem lényeges, hogy a közlő abban az eljárásban legyen terhelt, amelyben a tanut kihallgatni kívánják. Kiterjedhet a titoktartás a bűnvádi eljárás folyamatbátétele előtt közöltekre is. (A nem terhelt minőségében a jogi képviselővel közöltekre l. a 205. §. 2. bek. kapcsán közölteket); b) ha terhelt a tanuval, mint védőjével közölte a tényt a védő titoktartásában bízva és indítatva attól a teljes nyíltságtól, amely a védelem sikeres ellátásának feltétele. Nem hallgatható ki az eljárás korábbi szakában eljáró és lemondott védő sem, sőt az sem, akivel a terhelt a védelem átvétele végett előzetes, eredménytelen megbeszéléseket folytatott, esetleg az ellene folyamatba tett eljárás megindulása előtt kért jogi tanácsot. Nem terjed ki a titoktartás a terhelt által a védelemmel kapcsolatban nem álló közlésekre, úgyszintén azokra a közlésekre, amelyeket a terhelt azelőtt tett, hogy a tanut védőjéül választotta volna vagy vele a védelem ellátása végett tárgyalásba bocsátkozott volna. A tanu kihallgatása tehát nem akadályozható meg azzal, hogy a terhelt utóbb a tanut megbízta védelmével. Következik ebből, hogy a védő kihallgatására is sor kerülhet, mikor is ez csak egyes, a titoktartás körébe vágó kérdésekre tagadhatja meg a választ. A válaszadás esetleges akadályozása a tanunak kell hivatkozni, őt a bíróság figyelmeztetni nem kötelező. A bíróság esetleg a védő esküjét is kívánhatja arra,

hogya a válaszban oly tényt kellene megvallania, amelyet vele a terhelt, mint védőjével közölt. (BIV. II. 43.) A védővel szemben fennálló akadály kiterjed a *védő segédjére* (irodavezető, ügyvédjelölt), feltéve, hogy a megvallandó tényről segédi minőségben és oly körülmények között értesült, amely körülmények főnökével szemben a kihallgatást akadályozták.

3. A törvény meghatározása nem azonos a BTK. 461. §-ának meghatározásával, mert az akadály csak a *tényleg közszolgálatban álló vagy kilépett* tanukkal szemben merülhet fel. Nem tartoznak tehát ide azok, akik hatósági teendők teljesítésére különös megbízatásuknál fogva kötelezvék (így BIV. II. 45). A közszolgálatban levő általában éppen úgy kötelezve van vallomástételre, mint bármely más tanu, de csak addig, amíg vallomása nem ütközik a hivatali vagy szolgálati titoktartásba. *Vajjon az utóbbi eset fennáll-e*, azt egyrésztől a tanunak, másrésztől a bíróságnak kell megfontolás tárgyává tenni. Ha a *vélemények eltérnek*, úgyszintén, ha a felek vonják kétségbe a vallomás akadályát, a tanu felettes hatóságának döntését kell kikérni abban a kérdésben, hogy a vallomással a tanu megsértené-e a hivatali titoktartás köteleességét. Csupán *fegyelmi felelősség* terheli a tanut, a nélkül, hogy vallomása semmissé válna, ha tévedés folytán nem tartotta szükségesnek a felmentés kieszközölését és a bíróság álláspontját magáévá téve a vallomást a titoktartásba ütközőnek nem találta. Ha azonban a tanu a titoktartás esetének fennállását vitatja, a bíróság felettes hatóságának döntése előtt a *tanut vallomásra nem kényszerítheti*. A törvény csupán a magyar állam területén közszolgálatot teljesítő, vagy teljesített tanukról rendelkezik, *külföldi közhivatalnokok* csak a 208. §-ra hivatkozással tagadhatják meg a vallomást. *Illetékes a felmentés megadására* az a hatóság, amelynek szolgálatában a tanu akkor volt, amikor hivatalánál fogva tudomást szerzett arról a tényről, amelyről vallomást kellene tennie.

Azokban az államokban, amelyekben az *államfő tanuként kihallgatható*, a felmentés megadását saját személyükre maguk bírálják el. A *király* (kormányzó) által adott felmentés az illetékes szakminiszter ellenjegyzése és felelőssége mellett történik (a legfőbb állami számszékre l. 1893:XXX. t.-c.).

4. *A felmentés megadása végett* csak bíróság járhat el, illetékes az a szerv, amely a kihallgatást foganatosítani kívánja. Ha a *tanu-közhivatalnok* titoktartásra hivatkozik, a bíróságnak a felmentés kieszközölése végett a szükséges intézkedéseket meg kell tennie akkor, ha a kérdés az *ügy eldöntésére lényeges* körülményre vonatkozik (l. Vámbéry: id. mű. 151.). A C. felülvizsgálja, hogy azt a kérdést, amelyre nézve a főtárgyalási elnök a tanut e szakasz értelmében vallomástételre nem kötelezte, s amelynek folytán a védő a felmentés megszerzését indítványozta, lényeges körülmény kiderítésére irányul-e. (Bt. D. V. 376.) Nincs akadály annak, hogy a tanu kétegyek elhárítása végett *már kihallgatása előtt* megszerze felettes hatósága döntését abban a kérdésben, hogy a vallomás kapcsolatban áll-e a titoktartással és hogy a felmentést

megadja-e. A feleknek azonban nincsen módjukban a titoktartás alól való feloldást magánúton kieszközölni, a bíróság ezzel őket meg nem bízhatja.

5. Elv az, hogy a feljebbvaló hatóságnak a *felmentést meg kell adnia* és a felmentés nem tagadható meg más okból, mint hogy a megadás, vagyis ennek alapján a *hivatali titok feloldása közérdekbe ütközik*. Vajjon ez az eset fennforog-e, azt a *feljebbvaló hatóság saját hatáskörében állapítja meg* és a döntéshez a bíróság nem szólhat hozzá, csupán a hatóság felett álló szervet keresheti meg a döntés megváltoztatása végett. *A felmentés korlátozással is megadható*, t. i. azzal, hogy a tanu csak bizonyos, meghatározott kérdésekre lesz kihallgatható. A vallomástétel *csak közérdekből tiltható meg*, a feleknek tehát nincs perorvoslati joguk abból az okból, hogy a kihallgatás megtörtént, noha az közérdekbe ütközik. *A felmentés megtagadása miatt sincs helye perorvoslatnak*, a felek csupán közigazgatási úton tehetnek panaszt a megtagadó hatóság feletteséhez.

A felmentés megadásával a tanu minden kérdésre választ adni köteles. Nem térhet ki a válasz elől azzal, hogy a kért tényre hivatalos iratokból lehet tudomást szerezni, sem azzal, hogy a választ a hivatalnak írásban, nem pedig neki, mint a hivatal egyik tagjának kell megadni.

Az 1—3. alatt felsorolt személyek azonban *csak a törvényben megjelölt irányban* vannak kizárva (korlátozva) a vallomásban, így minden más irányban kihallgathatók és kötelesek vallani. *Az általános kérdésekre feltétlenül kötelesek* vallani e tanuk is, a vallomástétel s a tudomás okának felderítése körül pedig a megjelölt kört leszámítva, egyebekben szintén fennáll kötelezettségük. (Angyal: id. mű. 353.)

III. Mentesség a tanuságtétel köteleessége alól.

205. §.

A tanuzás köteleessége alól mentesek és, ha vallani hajlandók is, az eskü letévésére nem kötelezhetők:

Mentes személyek.

1. a terhelt fel- vagy lemenő ágbeli rokona vagy sógora, unokatestvére vagy ennél közelebb oldalrokona, házastársa vagy jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó vagy nevelőszülője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja, még pedig a házastársi vagy sógorsági viszonyban levőkre nézve tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még az a házasság, melyen ez a viszony alapszik;

2. az ügyvéd, a közjegyző, az orvos, a sebész, a gyógyszerész, a szülésznő és segédjük arra nézve, amit valaki a hivatásukkal járó bizalomnál fogva titoktartás köteleességével bízott rájuk, ha csak a megbízó őket a titoktartás alól fel nem mentette.

1. A mentesség *csak az érdemi vallomásra* vonatkozik, a megjelenés általános kötelezettségéről l. 194. §-t. A lefoglalás-

sal kapcsolatos mentességre l. 170. és 172. §-ok kapcsán közöltek.

a) A mentes személyeket a törvény kimerítően sorolja fel, azoknak köre tehát a gyakorlatban ki nem terjeszthető. Nem tagadhatja meg a vallomást a tanu azért, mert a tényt oly személytől hallotta, akit, ha kihallgatni kívánna a bíróság, a vallomást megtagadhatná. (L. Löwe: id. mű 292.) A mentesség terjedelmét adott esetben a törvény által felsorolt személy maga állapíthatja meg azzal, hogy a vallomást teljesen, vagy csak részben tagadja meg. A mentesség meg nem szűnik sem azzal, hogy a megtagadásra jogosult a feljelentő, vagy a főmagánvádló (Ind. 387.), sem azzal, hogy az ily személy előző kihallgatása alkalmával, vagy a kihallgatás megkezdésekor kijelentette, hogy a mentességgel élni nem kíván. Az elsőfokú eljárás során vallomást tett tanu élhet a mentességgel a fellebbezési tárgyaláson, az alapeljárás során vallomást tett az újrafelvételi eljárás során, l. Gerland: id. mű 208. A későbbi megtagadás a korábban tett vallomást érvénytelenné teszi (l. 313. §. ut. bek.), noha a megtagadás tényét a bíró döntésénél mérlegelheti. (L. Beling: id. mű. 291.) A megtagadást a tanunak indokolni nem kell, valamint a vallomástételt illető elhatározásának megváltoztatását sem. A terheltnek nincsen szava ahhoz, hogy a mentességre jogosult tanu tegyen vallomást, vagy sem. Perorvoslat a feleket csak annyiban illeti meg, ha a mentességre jogosított tanu kihallgatása a vonatkozó rendelkezések (206. §.) figyelmen kívül hagyásával történt. (384. §. 5. p.) A mentesség csak azt illeti meg, akit tanuként hallgatnak ki, tehát nem a terheltársat, ha vallomása az ugyancsak terheltként szereplő oly személyre vonatkozik, akivel ő a jelen §-ban felsorolt vonatkozások valamelyikében van. A terhelt ugyan tetszése szerint tagadhatja meg a vallomást, azonban nem e szakasz alapján és a hatóság őt figyelmeztetni nem köteles. A mentesség szempontjából a kihallgatandó személynek a kihallgatás idején fennálló perjogi helyzete irányadó. A tanuvallomás e minőségét nem veszti el tehát akkor sem, ha a kihallgatott személy ellen utóbb vádat emelnek. A megtagadás joga csak személyesen gyakorolható, személyesen kell tehát akaratát kifejezésre juttatni a gyermeknek és az elmebetegnek is. Ha ezek koruk vagy betegségük következtében a hozzájuk intézett figyelmeztetést meg nem értik, ki nem hallgathatók. A mentességről való lemondás sohasem vélelmezhető, hanem azt a jogosultnak mindig kifejezetten nyilvánítania kell. A megtagadás joga utólag, a vallomástétel után is érvényesíthető, ha az a körülmény (rokonság stb.), amely-nél fogva a tanut mentesség illeti meg, csak utólag derült ki. Ugyanezek az elvek érvényesek azokra a tanukra is, akik vallomásra hajlandók voltak, de annak esküvel vagy fogadalommal való megerősítését tagadták meg.

b) Terhelt ebben a vonatkozásban csak az, aki ellen a bűnvádi eljárás tényleg folyamatban van, tehát még nem az, akit az eljárás adatai csak gyanús színben tüntetnek fel, de felelősségre vonása iránt intézkedés nem történt és már nem az,

aki ellen korábban az eljárást megszüntették. Ily esetekben a vallomás esetleg a 208. §-ra hivatkozással tagadható meg.

Több terhelttárs esetére a hozzátartozó személyétől elkülöníthető vallomást illetően l. a 207. §-t.

c) A rokonság fogalmára irányadó a Magánjogi Tk. javaslatának 174. §-a. Törvényes származásból rokonság keletkezik, mind az atyai, mind az anyai ágon. Mentesség illeti meg tehát a házasságtörésből származott gyermekeket is anyja házastársa ügyében a származás törvényességét megtámadó perben hozott és a keresetnek helyt adó ítélet jogerőre emelkedéséig. Törvényesítésből és örökbefogadásból rokonság keletkezik azok között, akikre a törvényesítés és az örökbefogadás kihat. Házasságon kívüli gyermek a törvény szerint rokona anyjának és anyja rokonainak (természetes apjával és ennek rokonaival azonban rokonságban nincs). Nem tekinthetők házastársaknak az ágyassági viszonyban élő személyek. (Bt. D. VII. 320.) Vadházasságban élő nő gyermeke nem tekinthető a férfi nevelt gyermekének (Angyal-Degré: Alaki büntetőjog 107.). Sógorságot alapít az érvénytelen házasság is (M. Tk. 177. §. 2. bek.). Házastársi viszony áll fenn az érvénytelen házasságban élők között is az érvénytelenség bírói megállapítása előtt, feltéve, hogy a házasságkötés azoknak a szabályoknak megtartásával történt, amelyeket előszabnak annak az államnak törvényei, ahol a házasságkötés történt (Magyarországon az egyházi házasság nem érvényes). Ha a bíróságnak e tekintetben kétsége van, meg kell keresnie azt az államot, ahol a házasságkötés történt, mielőtt a mentesség kérdésében határozná. A házasság érvénytelenné nyilvánítása után a mentesség már igénybe nem vehető. Megfontolandó ugyan, vajjon az ily házastársak nem tekinthetők-e a jegyességgel azonos viszonyban állóknak.

d) A jegyesség fennállását a bírónak a tényekből vont következtetéssel kell az adott esetben megállapítania, arra helyezve a súlyt, hogy a házasságkötésre irányuló szándék tényleg fennforog-e a tanu és a terhelt között (így Ind. 388.). A bíró általános alaki követelményekhez nem kötheti a jegyesség fennállását, mégis óvakodnia kell attól, hogy a szerelmi viszony törvényesítésnek távoli lehetőségét már jegyességnek tekintse, avagy hogy a felek pusztá előadását tényként fogadja el. A jegyességnek a vallomástételkor kell fennállania, nem pedig a vádbeli cselekmény elkövetésekor. (Daleke: Komm. 51. §.) A helyi szokások és erkölcsök lehetőleg figyelembe veendőek a bíróság által is.

e) Tekintve, hogy a törvény az örökbefogadottal egyenlő elbánásban részesíti a neveltet, fennáll a mentesség akkor is, ha az örökbefogadás nem jogérvényes, de a neveltetési viszony megállapítható. A gondnokolt önálló elhatározásától függ, hogy gondnoka ellen folytatott eljárás során kíván-e vallani, noha egyébként akaratnyilvánításai figyelembevehetőek nem is volnának (elmebeteg l. fentebb 15. ol.).

f) Az alakilag is érvénytelen házasság nem vehető figyelembe. Bármely okból szűnt meg azonban az alakilag érvényes házasság (pl. kettős házasság megállapítása folytán) a

mentességi ok megmarad. *A bünper folyama alatt létesített mentességi ok* is figyelembe veendő. (Gerland: id. mű. 203.) Ellenben a *gyámság és örökbefogadás* által létesült mentesség csak addig áll fenn, míg e *viszony is fennáll.* (BIV. II. 53.)

Ha a hozzátartozó utóbb meg is tagadja a vallomást, nincsen akadályja annak, hogy *előzőleg tett vallomása* bizonyítékok megszerzése céljából felhasználassék. (Pl. a vallomásban hivatkozott tanut a bíróság kihallgathatja.) Ha a mentességet igénybevehető tanu nem is kíván vallani, a bíróság tanukat hallgathat ki e tanunak *bíróságon kívül tett kijelentéseire, közléseire.* A mentesség igénybevétele nem menti fel a tanut attól, hogy az általános és a *mentesség tisztázása céljából feltett kérdésekre* vallomást tegyen, sőt az utóbbi körülményekre tett vallomásnak *esküvel való megerősítésére is* kötelezhető. Nincsen mentessége a hozzátartozónak, ha fiatalkorú bűnügyében hallgatják ki azokra a körülményekre, amelyeknek ismerete a fiatalkorú egyéniségének, értelmi és erkölcsi fejlettségi fokának és életviszonyainak megállapításához szükségesek. (Fb. 24. §. 1. L. Angyal: id. mű. I. 354)

2. Az itt felsorolt tanuk, ellentétben a hozzátartozókkal, a vallomást *általánosságban meg nem tagadhatják,* csak a feltehető kérdésekre jelenthetik ki, hogy *feloldás nélkül* nem válaszolhatnak. Vajjon a kérdés a titoktartás kötelezettségébe tüközik-e, azt elsősorban a *tanunak,* a vallomás megtagadása esetére pedig a *bíróságnak kell eldöntenie.* A bíróság bár tartozik esetleges megtagadási jogára *figyelmeztetni* a tanut, a vallomást a tanutól elfogadhatja arra az esetre is, ha ez *felmentés nélkül* tesz vallomást oly tényekről, amelyekre őt titoktartás kötelezi. Ha bíróság a kérdéssel kapcsolatban a tanut titoktartásra kötelezve nem látja, vallomásra, esetleg esküre is kötelezi, amikor is engedetlenség esetére a 195. §. alkalmazandó. A vallomásra kötelezés miatt a felek *semmisségi okot* jelölhetnek meg.

a) *Ügyvéd nem egyenlő a védővel* (I. 204. §. 2. p.) és ebben az értelemben csak az ügyvédi gyakorlatra jogosított, ügyvédi kamara névjegyzékébe felvett személy jöhet figyelembe. Közömbös azonban, vajjon az ügyvéd *vállalta-e annak képviselét,* aki a tényt vele közölte, esetleg a képviselét elvállalásának megbeszélésekor is történhetett a közlés.

b) *Közjegyzővel* egyenlő megítélés alá esik az utóbbi helyettese, mint aki a közjegyző helyett hites okiratok felvételére s más közhiteles cselekmények végzésére szintén jogosult. (BIV. II. 54.)

c) *Orvosok* azok, akik oklevelük alapján a magyar állam területén orvosi gyakorlat folytatására jogosultak. (Fogorvosok, bőrápoló orvosok stb., ellenben nem orvos a fogtechnikus.) Nem tartoznak a titoktartásra kötelezettek közé az állatorvosok. (Igy Stenglein: id. mű. 182. ol.)

d) *Gyógyszerész,* aki a magyar állam területén érvényes diplomával bír, gyógyszerértár vezetésére jogosult és ily foglalkozást *tényleg folytat;* nem tartoznak ide a droguisták, akik csak gyógyszerészeknek adhatnak el gyógyszerek készítéséhez

szükséges anyagot (BIV. II. 54.), még akkor sem, ha egyes ártalmatlan, házilag készíthető gyógyszerekhez szükséges anyagokat a közönségnek közvetlenül is eladnak.

e) *Szülésznőnek tekintendő,* oklevél nélkül is az, aki az 1876: XIV. 49. és köv. §-ai alapján szülési teendők végzésére jogosult.

A felsorolt személyek egyikénél sem követelmény az állandó, más foglalkozást kizáró praxis, feltéve, hogy a mellékfoglalkozás üzése jogszabályba nem ütközik.

f) A felsorolt személyek *segédjei* csak oly személyek lehetnek, akik hivatásukra való kiképzés céljából folytatnak az előbbi személyeknél gyakorlatot. Nem szükséges, hogy a segédnek már meglegyen az önálló működéshez szükséges képesítése. (Ind. 390.) *Az ügyvéd irnoka* is megtagadhatja a vallomást, ha munkája közben hallotta, mit közölt főnökével ennek ügyfele. Ugyanígy titoktartásra vannak kötelezve a segédek a főnökük számára átvett *üzenetek* tekintetében. Nincs titoktartás azonban az egyenesen és további célzat nélkül e segédnek a fél által közölt tényekre vonatkozóan, amikor a szükség nélkül való közlés már önmagában kizárja, hogy a fél a titoktartásra súlyt helyezzen. (Glaser: id. mű. I. 532.)

g) Közömbös, hogy ki volt az, aki a tényt közölte, szerepel-e a titok reábizója a bünperben, hogy a reábizás milyen céllal történt és hogy van-e jelentősége a reábizott körülménynek a reábizó jogviszonyai szempontjából.

h) Lényeges, hogy: I. a reábizás oka a tanu *hivatásával járó bizalom volt,* az a tudat, hogy ily személy a hivatásából kifolyóan tudomásul vett tényeket *mással nem közli.* Azonban egyrészt nem szükséges, hogy a reábizás annak részéről történjen, aki a tanu szaktudását saját személyében igénybe veszi, elegendő, hogy a reábizó ily személlyel oly kapcsolatban van, amely *érdekközösségüket* nyilvánvalóvá teszi. (Hozzá tartozó, üzlettárs stb.) Másrészt a vallomás megtagadható oly tényekre is, amelyeket a hivatásából kifolyóan a tanuval nem közöltek, hanem amelyeket a tanu ama *betekintés alapján tudott meg,* amely betekintést a hozzáforduló egyénnek szükségképpen meg kellett engednie, hogy megfelelő tanácsban, kezelésben részesülhessen. (L. Begrđ. z. Einföhrungsges. z. StGB. 42. ol.) *A hivatásgyakorlásától függetlenül közölt* (bizalmas beszélgetés egyéb dolgokról a bizalmi személlyel) vagy megtudott tényekre a vallomás meg nem tagadható. II. *titoktartás köteletségével* bízták a tanura a tényt. Ennek megállapítása elsősorban is a tanu megítélésére van bízva. Rendszerint már az ügy természetéből, amelynek kapcsán a reábizás történt, megállapítható, hogy titoktartás kötelezettsége áll-e fenn. (Pl. jóhírnevű cég adócsalás ügyében, nős ember nemi betegséggel kapcsolatban kér tanácsot.) Adott esetben titokban kell tartani már azt a tényt is, hogy bizonyos alkalommal a tanu segítségét igénybe vették. (Pl. párviadalnál orvosi tevékenység.)

A felmentést a titok reábizójának kell megadnia a tanunak, ha többen bízták egy titkot a tanura, valamennyinek fel-

mentése szükséges. Közvetítő által reábizott titoknál (üzenet) is az eredeti közlő felmentése szükséges. A bíróság a vallomást megtagadó tanutól *esküt kívánhat* arra, hogy a felmentés nem történt meg. Abból, hogy a tanu a vallomást megtagadta, a bíróság sem a terheltre, sem a tanura (pl. ha utóbb vádlottként szerepel) következtetést nem vonhat. *Nem vonatkoznak a közöltek arra az esetre*, ha a felsorolt személyeknek nem vallomását, hanem *személyüket* kívánja a bíróság bizonyítékként igénybe venni. (Testükön látható sérülés megsemmisítése, más tanu előtt felismerés céljából való bemutatás.) Ily esetben a vonatkozó bizonyítási módra előszabott elvek érvényesülnek. (L. erről 21. ol.)

A felmentés nélkül, vagy a felmentést tévesen feltételező és vallomást tevő tanut csak fegyelmi felelősség terheli. Az ily vallomás nem ütközhetik a BTK. 328. §-ba. (L. 329. §-t.) A felmentést *csak személyesen adhatja meg a titok reábizója*, halála után tehát más a felmentést már meg nem adhatja. A tanunak azonban mérlegelnie kell ilyen esetben, vajjon a közlő szándéka szerint a reábizás a titoktartásnak oly szigorú értelmezésével történt-e, hogy a titoktartást a közlő halála után is fennállónak kelljen tekintenie.

206. §.

*Mentes tanuk
figyelmeztetése.*

A 205. §-ban felsorolt egyének kihallgatásuk előtt, vagy amikor a kérdéses viszony kiderül, figyelmeztetendők, hogy nem kötelesek tanuságot tenni. Erre tett nyilatkozatuk jegyzőkönyvbe veendő. Az ilyen tanu a kihallgatás folyamán is kijelentheti, hogy nem kíván vallani. (1)

Ha az imént említett figyelmeztetés elmaradt, illetőleg a tanu kifejezetten le nem mond a mentesség jogáról, vagy a figyelmeztetés és a lemondás a jegyzőkönyvbe felvéve nincs, a vallomás semmis. (2)

1. *Figyelmeztetni köteles* a kihallgató hatóság a 205. §. mindkét pontjában felsorolt egyéneket. Terheli e kötelezettség úgy a nyomozó hatóságokat, mint a bíróságokat. A szabályszerű figyelmeztetésnek *nyomozó (rendőri) hatóság részéről* történt elmulasztása magával hozza azt, hogy az ily vallomást a vizsgálóbíró nem tarthatja a tanu elé és az főtárgyaláson sem olvasható fel. *Az érdemi kihallgatás előtt való figyelmeztetés* legtöbbször csak a hozzátartozóknál lehetséges, akiknek mentessége már a személyi kérdésekre adott válaszokból tűnik ki. A 205. §. 2. bekezdésében felsorolt személyek már inkább csak a *kérdés feltétele után* állapíthatják meg, vajjon az olyan tényre vonatkozik-e, amelyre őket titoktartás kötelezi. Ily esetben a figyelmeztetésnek vallomástétel közben kell megtörténnie, a figyelmeztetésre adott részletes válasz lerögzítésével. A figyelmeztetésnek *minden egyes kihallgatásnál újból meg kell történnie*, tekintet nélkül arra, hogy a tanu előző kihallgatása alkalmával élt-e mentességi jogá-

val. Ha a megtagadásra jogosító körülmény *csak kihallgatás közben jut a kihallgató hatóság tudomására*, a mentességről való lemondás a már tett vallomásrészletre utólag pótolható, sőt a vallomás megtétele után is kijelentheti a tanu, hogy hajlandó lett volna a vallomást megtenni, ha a kihallgatás kezdetén megtagadási jogára figyelmeztették volna. Ha azonban a tanu az utólagos figyelmeztetés folytán kijelenti, hogy *nem tesz vallomást*, a már tett vallomás semmiféle vonatkozásban sem vehető figyelembe, annak adatai fel nem használhatók. *A figyelmeztetés alkalmával a tanunak nyilatkoznia kell*, vajjon hajlandó vallani, vagy sem. A nyilatkozatot *korlátozáshoz vagy feltételhez* nem kötheti ugyan, mivel azonban a tanu kihallgatás közben is megváltoztathatja elhatározását és a további vallomástételt megtagadhatja, módjában áll a vallomást azokra a kérdésekre korlátozni, amelyekre éppen óhajtja. Nem fogadhat el mégis a hatóság oly nyilatkozatot, amely szerint a tanu a mentességről csak egyes tényekkel kapcsolatban mond le, míg másokkal szemben eleve is megtagadja a vallomást. Az ily tanut kihallgatni nem szabad. *Nem szükséges újból figyelmeztetni* az ugyanazon tárgyalási napon ismételtén kihallgatott tanut, ha már lemondott mentességi jogáról. A tanut semmiféle irányban sem köti *előző kihallgatásánál tett nyilatkozata* a mentesség igénybevétele tárgyában. Ha a tanu csak utóbb veszi igénybe a mentességet, előző vallomása tartalmára tanuként azok a hatósági személyek sem hallgathatók ki, akik előtt a tanu előző vallomását megtette. A tanu a vallomás félbeszakításával kijelentheti, hogy valani egyáltalán nem kíván, amikor is már a megtett vallomásrész sem vehető figyelembe. *A tanunak határozott nyilatkozatot kell tennie*, a mentességről való lemondásra következőket nem lehet. *Ha kétséges*, hogy a tanu lemondott-e a mentességről a vallomást nem lehet figyelembe venni. *A lemondásnak a tanu részéről személyesen kell történnie* még oly személyek részéről is, akiknek nyilatkozatai egyébként nem jogérvényesek (kiskorúak, elmebeteg), ha a tanu értelmi vagy elmebeli fejletlensége folytán a kérdést meg nem érti, arra határozott választ adni nem tud, a válasz nem pótolható a gyám vagy gondnok nyilatkozatával, hanem a *kihallgatást mellőzni kell*.

2. *Semmis a vallomás* akkor is, ha a kihallgató hatóságnak *nem volt tudomása* a tanu mentességéről és a figyelmeztetés ebből az okból maradt el. Az ily hatóság azonban a semmiséget orvosolhatja, ha a tanut *utólag figyelmezteti* és az kijelenti, hogy nem kíván a mentességgel élni. (L. v. Kries: id. mű. 358.) Ha az ily tanuról mentességi joga a *főtárgyaláson történt kihallgatása után tűnt ki* és a tanu utólagos megkérdezése során élt a mentességi jogával, a bíróság ítéletében kétséget kizáróan utaljon arra, hogy a vallomást nem vette figyelembe. *A figyelmeztetés a hatóság részéről a megtagadási jog közlésére szorítkozik*, a nélkül, hogy az elhatározás esetleges következményeit a tanu elé tartani lehetne. A tanu elhatározását *indokolni nem tartozik. Megismétlendő a*

figyelmeztetés a tanu megesketése előtt, ha a bíróság a kihallgatás megkezdésekor nem figyelmeztette kifejezetten arra, hogyha tesz is vallomást, ez még eskütételre nem kötelezi.

A *mentességgel élő tanunak* más alkalommal, a jelen bűnpertől függetlenül tett nyilatkozatait tartalmazó jegyzőkönyv felolvasható, tekintve, hogy csak a *konkrét vallomás*, de nem a tanu személye alkalmatlan a bizonyításra (így Binding: id. mű. 162. és a német Reichsgericht gyakorlata, l. u ott). Ha a tanu hozzátartozója csak a tanu kihallgatása után válik terheltté, a tanut mentességi jogára való figyelmeztetéssel *újból ki kell hallgatni* és előzőleg tett vallomása a terhelttel szemben csak akkor vehető figyelembe, ha a tanu mentességéről lemondott.

207. §.

Vallomás
megtagadás
több terhelt
esetére.

Ha a tanu több terhelttárs közül csak egyhez, vagy egyesekhez áll a 205. §. 1. pontja alatt megjelölt viszonyban, a tanuságtevést a többiekre nézve csak akkor tagadhatja meg, ha a vallomás el nem különíthető.

E rendelkezés a 205. §. 2. pontjában felsorolt személyekre nem terjed ki, tekintve, hogy nem a terhelttel való kapcsolat, hanem a vallomás tárgyául szolgáló tény az irányadó. Ily személyek is elkülöníthetők vallomásukat a szerint, hogy csupán azokra a kérdésekre adnak választ, amelyek tekintetében titoktartásra kötelezve nincsenek. A *vallomásmegtagadásnak feltétele*, hogy a hozzátartozó a kihallgatáskor már és még terheltként szerepeljen (tekintet nélkül arra, hogy vádat emeltek-e már vele szemben, elegendő, ha rendőri hatóság terheltként már kihallgatta). E szakasz alapján *nem tagadhatja meg a vallomást a tanu*, ha eredetileg terheltként szerepelt hozzátartozója meghalt, jogerősen elítélték, vagy felmentették. Esetleg az ily hozzátartozóra figyelemmel a tanu a 208. §. alapján tagadhatja meg a vallomást. A *megtagadás feltétele*, hogy a hozzátartozó is ugyanabban a bűnvádi eljárásban szerepeljen, amelyben a tanut kihallgatják. *Nincs helye vallomás megtagadásának*, ha a tanut több *bűncselekmény közül* azokra hallgatják ki, amelyek a hozzátartozó személyétől teljesen elkülöníthetők (lopás az orgazdaságtól és bűnpártolástól e szempontból el nem különíthető). Nem tagadhatja meg a vallomást a tanu abból a szempontból, hogy a terhelttársak bűnösségének más *bűncselekményben való tisztázása*, az ezekkel a terhelttel cimboráló hozzátartozóját gyanutkeltő, kedvezőtlen színben tünteti fel a bíróság előtt. Ha tanu *elkülöníthető vallomását* megtette, az semmiféle vonatkozásban sem vehető figyelembe hozzátartozója szempontjából, akire vonatkozóan mentességet vett igénybe. Vajjon a vallomás *elkülöníthető-e*, azt nem csupán a tanunak, hanem a bíróságnak is meg kell állapítania. Ha a bíró kimondja, hogy a *vallomás elkülöníthető*, a tanut vallomásra kell kényszeríteni, míg ha ellenkező véleményen van a bíróság a mentességet igénybevevő tanut nem hallgatja ki, még akkor sem, ha ez úgy véli, hogy

elkülöníthető a vallomás. Az elkülöníthetőnek tekintett vallomásnak *esküvel* (fogadalommal) *való megerősítését* a tanu meg nem tagadhatja.

208. §.

A tanu nem kötelezhető vallomásra, vagy valamely kérdés tárgyában feleletre, ha abból reá vagy hozzátartozójára (205. §. 1. pontja) jelentékeny kár vagy szegényen hárulna. *Kárt vagy szegényt hozó vallomás.*

E rendelkezés *feltételes megtagadási jogot* biztosít a tanunak, amennyiben elsősorban is az ő megítélésére van bízva, hogy a vallomás vagy kérdés oly választ kíván-e, amely káros vagy szegényhez és ha igen, úgy igénybe vegye-e a mentességet. Bár a kérdés természetéből a bíróság gyakran már előre sejtheti, hogy a válasz a jelen szakaszban meghatározott következményekkel járhat, azt, hogy a tanu e következmények elhárítása végett a mentességet igénybe kívánja-e venni, csak a tanu nyilatkozatából állapíthatja meg. A kezdeményező lépés tehát ily esetekben is a tanura tartozik, a bíróságnak őt vallomásmegtagadási jogosultságára *figyelmeztetni nem kell* és ha a tanu vallomást tesz, az *eskü (fogadalom) letételét* már utóbb nem tagadhatja meg. Nem szükséges tehát a tanunak a mentességről való választát jegyzőkönyvbe venni. (Így BIV. II. 57., Gleispach: id. mű. 232.) A figyelmeztetés a tanura egyenesen sértő feltételezés lehetne. A tanu vallomástételre irányuló kötelessége alól csak akkor van feloldva, ha a bíróság osztja azt a felfogását, hogy a válasz a törvény által szem előtt tartott jelentékeny hátránnyal járna (erről l. alább). A *bíróság belátására van bízva*, hogy ennek igazolását mily feltételekhez köti. (L. erről 209. §.) Ugyancsak a bíróságnak kell felülbírálni a vádlottnak azt a megállapítását, vajjon a vallomástétel általában vagy csupán egyes kérdésekre adandó válaszok járnak hátránnyal. Utóbbi esetben a tanut vallomásra kötelezni kell és csak egyes válaszok alól mentesíthető. Mivel éppen elsősorban a tanu felfogása irányadó, a bíróság *nem tilthatja meg, hogy valamely kérdést a tanuhoz feltegyenek*, amelyre a válasz kárt vagy szegényt hozna. Éppen olyan kevéssé jogosult a bíróság a tanunak ily kérdésre a válaszadást *megtiltani*. Sőt felesleges a tanu előzetes figyelmeztetése is. A kérdés feltevése és a válaszadás csak akkor lenne megtiltható, ha a kérdés egyszersmind a 307. §. 3. bek. alá is vonható.

a) A tanunak csak a *válaszadás kifejezett megtagadására* irányul a joga, nem áll tehát módjában a *kár vagy szegény elhárítása végett egyes tényeket elhallgatni*, annál kevésbé a valóságot nem fedő választ adni. Ily vallomás feltétlenül hamis és a tanu nem mentheti magát azzal, hogy a való megvallása káros következményekkel járt volna, vagy hogy nem figyelmeztették e szakaszon alapuló megtagadási jogára (kivételesen, ha a való megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná, BTK. 224. §. 1. p.). A C. legújabb gyakorlata szerint ugyan nem büntethető a hamis vallomás miatt az, aki e szakasz alapján megtagadhatta volna a vallomást, de

erre nem figyelmeztették, mert az anyagi törvény szempontjából nem az a fontos, hogy köteles lett volna-e a bíróság a tanut figyelmeztetni, hanem hogy tényleg figyelmeztette-e. (B. 1923/930.)

b) A tanura háruló következményeknek kell tekinteni azokat is, amelyek csak közvetve érik a tanut. Így a tanunak jogában áll megtagadni munkaadóját, a vagyoni részesedésével vezetett vállalatot súlyosan károsító vallomást.

Hozzátartozók fogalmára l. a 205. §. 1. p. alatt közöltek. Abban az esetben, midőn a tanu a 205. §. 1. p.-ban adott mentességet igénybe nem veszi, a vallomást utóbb részben is megtagadhatja e szakasz alapján. Ha a hozzátartozót a kár vagy szegyen csak közvetve érné — ellentétben azzal az esettel, amikor magáról a tanuról van szó — a vallomás meg nem tagadható.

c) Vajjon jelentékeny következményekkel járna-e a válasz, azt a bíróságnak az adott helyzet mérlegelése mellett ugyancsak megfontolás tárgyává kell tennie. Apróbb kellemetlenségek, átmeneti nehézségek elkerülése végett a büntető eljárás sikeréhez fűződő általános és magasabb célok fel nem áldozhatók. A döntésnél a bíróságnak mérlegelnie kell a válasz fontosságát is és különösen azt, vajjon a kérdés rejtett célja nem az-e, hogy a tanut zavarba hozzák, megfélemlítsék, szavahihetőségét aláássák. Ha erre lehet következtetni, mentességet kell biztosítani a tanunak a csekélyebb hátrányokat felidéző kérdésekkel szemben is. Általában azonban lényeges következménnyel járónak kell tekinteni az oly kérdést, amely a tanunak vagy hozzátartozójának vagyoni, társadalmi vagy családi viszonyait tárgyilagossá megítélés és a közfelfogás szerint is oly módon befolyásolhatja, hogy a hátrányos következmények huzamosabb időn át érvényesülhetnek.

d) Kár alatt értendő minden vagyoni joghátrány (ipari titok felfedezése, tartalékolt nyereség részletezése, megrendelők gyűjtésénél követett módszer, stb.). Nem vonható ebbe a körbe a károsodás távolabbi, különösen a haszon elmaradásának lehetősége. (Tözsdeügynök nem tagadhatja meg a vallomást a nála tőzsdei játékot folytató személyekről azon az alapon, hogy azok, akik a játékot titokban akarják folytatni, megbízásokat többé neki nem adnak; részvénytársaság vezetője nem tagadhatja meg a vallomást az üzleti eredményre azzal, hogy a kedvezőtlen adatok közlése a részvényesek bizalmát megingathatja.)

e) Szegyennek kell tekinteni, mindazt, ami a tanunak társadalmi, foglalkozási vagy családi körén belül való megbecsülését jelentékenyen és tartósan csökkentheti. A megítélésnél az általános felfogásból kell kiindulni és nem lehet figyelembe venni sem a fokozott érzékenységet, sem egyesek erkölcsi eltoppultságát. Nem lehet teljesen figyelmen kívül hagyni azonban a tanu társadalmi osztályának felfogását sem abból a szempontból, hogy valamely magatartás jelentékeny szegyent hárít-e a társadalmi osztályhoz tartozó tanura (pl. egyesülettől való kizárás). Mindenesetre ebbe a körbe tartozik a vallomás,

ha az a tanu vagy hozzátartozója ellen fegyelmi vagy felügyeleti eljárás folytathatóra nyújthatna alapot.

A bűnvádi eljárás folyamatba tételére alapot adó, tehát büntetendő cselekménnyel való vádolást tartalmazó vallomás csak a hozzátartozókkal kapcsolatban jöhet számításba, tekintve, hogy magával a tanuval szemben a BTK. 224. §. 1. p. hamis vallomással szemben is büntetlenséget biztosít. Vagyis a tanunak e címen mentességet sem kell igénybe venni. Jogában áll mégis a tanunak ily okra való hivatkozással a választ megtagadni. A tanu e különleges, anyagi jogban gyökerező mentessége csak akkor áll fenn, ha a vallomás oly büncselekménnyel áll kapcsolatban, amelynek büntethetősége meg nem szűnt. (Elévülés, büntetés kitöltése, magánindítvány visszavonása stb. folytán.) Ha a tanut már bűnvádi eljárás folyamatbátételének veszélye nem fenyegeti, a vallomás reá már csak szegyennel járhat, ő tehát önmagára vonatkozóan is a vallomást már csak a jelen §. alapján tagadhatja meg. (Igy Löwe: Id. mű. 301.) A hozzátartozókkal kapcsolatban a vallomás pedig kizárólag a §. alapján tagadható meg a tanu által. A megtagadás indoklásánál a bíróság nem kívánhat oly részletezést, amely az eltakarni kívánt büncselekmény mibenlétére következtetést engedjen. Meg kell engedni a tanunak, hogy korábban ellene folyamatba tett bűnvádi eljárások és elszervedett büntetések tárgyában feltett kérdésre is megtagadja a választ, ha ezzel oly hosszú idő előtt történt tényt kellene felfednie, amely szavahihetőségét most már nem befolyásolhatja és esküre bocsátásánál sem játszhat szerepet. Az ily válasz a tanura jelentékeny szegyent hárít a nélkül, hogy a bűnvádi eljárás sikerét előmozdítaná. (L. Glaser: Beitr. z. Lehre v. Beweis 243. és k.)

Gyakorlati fontossággal bír annak a kérdésnek eldöntése, vajjon e §. alapján megtagadhatja-e a vallomást az időszaki sajtótermék szerkesztője, kiadója vagy a műszaki előállításnál közreműködők valamely névtelen (álnévvel ellátott) közlemény szerzőjére, vagy adatnyújtójára (informátorra) vonatkozóan. Általánosságban ily jogosultság elismerésére a törvény helyes értelmezése (jelentékeny szegyen!) alapot nem nyújt. Különösen fontos esetekben, amikor nyilvánvaló, hogy a közvélemény szerzőjére vagy adatszolgáltatójára kilétének nyilvánosságra hozása által súlyos következmények hárulnának (pl. a hivatalfőnök magánéletét feltáró cikkhez egyik alantasa szolgáltatva az adatokat) és így kétségtelen, hogy a hírszolgáltató a lapnak csupán a feltétlen titoktartásában bízva állt rendelkezésére, a vallomás megtétele az illető tanu megbízhatóságát, a vele egyenlő hivatásúak előtt erkölcsi értékét oly hátrányosan befolyásolhatja, hogy ezzel reá jelentékeny szegyen hárulna. Végeredményben tehát a mentesség megállapítása itt is a bíró mérlegelésére van bízva. (L. a kérdéstről Glaser: id. mű. I. 537, Gerland: id. mű. 205, Gleispach: id. mű. 232.)

Nem ad alapot a mentességre az a körülmény, hogy a tanu a megvallandó tényről bizalmas közlés alapján értesült, titoktartás (discretio) ígérete mellett.

209. §.

Megtagadási
ok valószínű-
tése.

A tanuságtétel megtagadásának oka szükség esetében valószínűvé teendő.

A valószínűvé tétel eskü által is történhetik.

E szabály vonatkozik a tanuságtétel megtagadásának valamennyi esetére. A különböző esetek szerint változik az a tény is, amely valószínűsítést igényel. Míg a 205. §. 1. pontjára való hivatkozásnál csak a rokonság (esetleg a házasság megkötése, a jegyesi viszony), ugyanezen §. 2. pontja esetében az valószínűsítendő, hogy a tanu kizárólag a hivatásánál fogva bizalommal hozzáfordulótól szerzett tudomást a megvallandó tényről és hogy azt a reábizó szándékának megfelelően titokban kell tartania, végül hogy a titoktartási kötelezettség alól felmentést nem nyert. A 208. §. esetében a valószínűsítendő tényt esetről-esetre kell a bíróságnak megállapítania. E valószínűsítésnél a bíróságnak ügyelnie kell arra, hogy annak kapcsán a tanut ne kényszerítse éppen azoknak a körülményeknek felfedésére, amelyek titokbantartása céljából a mentességet igénybe venni kívánja. Ebben az esetben lesz leggyakrabban szükség a tanu esküjére, amelyet arra a meggyőződésére tesz, hogy a vallomás a 208. §.-ban foglalt következményekkel járna. (L. Stenglein: id. mű. 183.). *Valószínűsítés* alatt azt kell érteni, hogy a tanu a bíróságot szabályszerű bizonyító eljárás lefolytatása nélkül is abba a helyzetbe hozza, hogy az állított tényt valónak fogadhatja el. Valószínűsítéshez elegendő lehet a bizonyítékok megjelölése, sőt erre sincs szükség oly esetben, ha a tényről a bíróságnak hivatalos tudomása van. (pl. hogy a tanu, a tényt a 205. §. 2. bek. szerint tudta meg.) A tanut esküvel való bizonyításra csak akkor hívja fel a bíróság, ha egyéb valószínűsítésre nem talál módot. Az eskü azonban oly valószínűsítés, amellyel a bíróságnak feltétlenül meg kell elégednie. (L. Löwe: id. mű. 302.) Az ily eskü nem esik a vallomás megerősítésére szolgáló eskü fogalma alá. Valószínűsítő esküre tehát azok is kötelezhetők, akik az esküre a 205. §. szerint kötelezhetők nem volnának, vagy akiket a bíróság a 222. §. értelmében az eskütől elzárna. (v. Kries: id. mű. 361.) A 221. §.-ban felsoroltak ezt az esküt nem tehetik le. ezeknek tehát a valószínűsítésre más eszközt kell találniok. Ezt az esküt akkor kell letenni, amikor a tanu első alkalommal hivatkozik mentességére (tehát már esetleg az előkészítő eljárás során). Ha az e §. szerint már esküt tett tanu, újabb kihallgatása során hivatkozik a mentességre, azt már letett esküjére való hivatkozással valószínűsítheti. Ha csak részben tagadja meg a vallomást, a valószínűsítő nyilatkozat a vallomásra teendő eskübe foglalandó, hogy a többszöri eskütétel elkerülhető legyen. A 219. §. a valószínűsítésnél is érvényes. A valószínűsítés szükségé, módja és sikere felett a bíróság szabad mérlegeléssel határoz.

IV. A kihallgatás.

210. §.

A kihallgatás egyenként történik. Ha ugyanabban az ügyben több tanu hallgató ki, egyik sem lehet jelen a másiknak kihallgatásánál.(1)

Kihallgatás
megkezdése.
Általános
kérdések.

A kihallgatás megkezdése előtt figyelmeztetendő a tanu, hogy köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallani és hogy vallomását esetleg esküvel kell megerősítenie. A tanu arra is figyelmeztetendő, hogy ha valótlannal vallana, a büntetőtörvénybe ütköző cselekményt követne el.(2)

Ezután megkérdezendő a tanutól neve, kora, szülő- és lakóhelye, családi állapota, vallása, foglalkozása, a terhelthez, valamint az ügyben egyébként érdekelttekhez való viszonya, továbbá az is, hogy az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében nem szenvedett-e kárt.(3)

A tanu kihallgatását szabályozó rendelkezések irányítója egyrészt a törvényhozónak az a célja, hogy a tanunak módjában álljon mindent elmondani, amit az eljárás tárgyául szolgáló cselekményre vonatkozóan tud, másrészt pedig, hogy a kihallgató hatóságnak módjában álljon a tanutól mindent megkérdezni, amit szükségesnek lát és módjában álljon megítélni, hogy a tanu által elmondottak mennyiben felelnek meg a tanu tényleges észleleteinek (őszinteség) és az objektív valóságnak (szavahihetőség). A törvény célja, hogy a kihallgató személy ne álljon védtelenül a tanu hazudozásai-
val, titkolódzásaival és tévedéseivel szemben, hanem a kihallgatás irányítását kezében tartva a vallomások megbízhatóságát, tőle telhetően előmozdítsa. A törvény, az általános célnak megfelelően, túlnyomó részben egyforma szabályokat állít a tanuhallgatásra, tekintet nélkül arra, hogy az az előkészítő eljárás során vagy a fő tárgyaláson fogantatosítottatik. (307. és köv. §§., kivétel 308., T. E. 108. §. felek által való kihallgatás.).

Szakértő tanu kihallgatása a tanukihallgatásra érvényes szabályok szerint történik (l. 141. old. is). Szakértő kihallgatásáról l. alább 125. ol.

a) Kihallgatás alatt a tanu (l. 15. ol.) vallomásának a bűnügy intézésére jogosított hatóság által való meghallgatását és lerögzítését értjük, amellyel még csak az a kötelezettség jár, hogy a tanu személy vagy tárgy felismerésére, vallomásának szembesítés kapcsán való fenntartására (213., 214. §§.) rendelkezésre álljon. Nem köteles azonban a tanu eltérni, hogy kihallgatása kapcsán szellemi képességeit vizsga tárgyává tegyék, azokat nyilvánosan boncolgassák. (L. erről Gerland: id. mű. 202. A tanu beleegyezésével előidézett hypnotikus állapotban történt kihallgatás is csak tudományos kísérlet, az ennek során tett vallomás csak gyanújelnek tekinthető.) A kihallgatást (a felek által való kihallgatástól eltekintve l. fentebb) az eljáró hatóságnak személyesen (tanács előtt elnöknek) kell fogantatosí-

tania. (L. erről szerzőnek Főtárgyalás stb. c. művében 76. ol.) *Az egyenként való kihallgatásnak* célja elsősorban is az, hogy a tanut ne befolyásolhassa az, amit a másik tanu vallott. Ha ettől tartani nem kell, sőt alaposan remélhető, hogy a tanuk egymás emlékeit kiegészítik, megvilágítják — Különösen az előkészítő eljárás során — szükséges lehet, hogy több tanu együttesen is kihallgattassék. Ilyenkor is célszerű azonban a tanukat előzőleg külön-külön kihallgatni.

b) Nincs akadálya annak sem, hogy tanuként hallgassanak ki oly személyt, aki az *előző tanuk kihallgatásánál jelen volt*, célszerű azonban ezt a körülményt a jegyzőkönyvben feltüntetni. Különösen *gyermekek kihallgatásánál* szükséges lehet, hogy valamely hozzátartozójuk a kihallgatásnál jelen legyen, mert máskülönben a gyermek féltékenységét, szükszavúságát nem lehet leküzdeni. Ugyancsak nem lehet akadálya annak, hogy a *szakértő is jelen legyen* egyes tanuk kihallgatásánál, ha véleményét e vallomástól teszi függővé. (L. erről 234. §-nál közöltek.) Ezekről az esetektől eltekintve elv az, hogy az előkészítő eljárás során a kihallgató személyen és jegyzőkönyvvezetőjén kívül a tanukihallgatásnál más jelen ne legyen, (mégis kivétel 125. §. l. 211. §. kapcsán). A tanukép is kihallgató *sértett és magánvádló* jelenlétét a tanuk kihallgatása alatt a bíróság *megengedheti*. (301. §. 5. bek.) A már kihallgatott tanu jelenlétének a többi tanuk kihallgatása során való megengedése a bíróság belátásától függ. Nem kell megengedni, ha attól lehet tartani, hogy e jelenlét a később kihallgatókat veszélyeztetheti. (Feleség ellen elkövetett szemérem elleni cselekménynél férj jelenléte.)

2. A tanut kihallgatása előtt *figyelmeztetni kell*, hogy a hatóság tanuként fogja kihallgatni. Különösen az előkészítő eljárás során arról is *fel kell világosítani a tanut, hogy ki ellen folyamatba tett* és mily természetű ügyben kívánják kihallgatni. (Mentesség érvényesíthetése.) A további figyelmeztetés három irányú: a) ama kötelelességre, hogy azt kell vallania, amit a valósággal egyezőnek tart a tanu és hogy *nem csak azt kell elmondania*, amit kérdeznek tőle, hanem mindazt, amit az ügyre vonatkozóan közvetlenül észlelt; b) ama kötelelességre, hogy a bíróság döntése alapján a vallomás valóságára *esküt (fogadalmat) tegyen*. E figyelmeztetésnek *el kell maradnia* oly tanukkal szemben, akik a 221. §. szerint meg nem eskethetők, továbbá az eskü letételét és az ezzel járó következmények vállalását elhatározásukra kell bízni a 205. §-ban megjelölt tanuknak; c) a valótlan szándékos vagy gondatlan vallomás büncselekmény, amivel egyenlő megítélés alá esik a *valóság elhallgatása*. A figyelmeztetés *elmulasztása* azonban sem a vallomás érvényességét, sem a hamis vallomás büntetőjogi következményeit nem érinti.

3. *Az általános kérdéseknek* nem csupán a tanu személyazonosságának megállapítása a célja, hanem sok esetben már az ezekre adott válaszokból meríthet a kihallgató személy — a jegyzőkönyvben megrögzítendő — adatokat a tanu hiányos észlelő képességéhez. *A tanu korának* megjelölésével a kihall-

gató következtethet a gyermek vagy aggkorban levő még vagy már hiányos észlelőképességére, különösen az előbbieket megfigyeléseinek komolytalanságára. Ebből a szempontból (ellentétben a 221. §. 3. pontjával) az észlelés ideje után számított életkor irányadó. Az életkorból meríthet a kihallgató tájékozódást arra is, vajjon a tanu az *igazmondás lényegét megérteni képes-e*. Meg kell állapítania a kihallgatónak azt is, ha a tanunak valamely oly fogyatkozása van, amely a tökéletes észlelésben megakadályozza (vak, süket, idegbeteg, stb.) és amely érdembeli vallomásainak egyes részleteit, a többi vallomásoktól való eltéréseit megmagyarázza. (L. erről Glaser: Beitr. z. Lehre v. Beweis 234.)

Az Indokolásnak azt a megállapítását, hogy a tanu *előéletére vonatkozó kérdés* feltétele lehetőleg mellőzendő (394), a gyakorlat nem követte. Természetesen helytelen volna a tanut «rég elfeledett bűneinek nyilvános meggyónására» kényszeríteni, azonban ha adat van arra, hogy a tanu ellen van eljárás folyamatban, avagy a közelmúltban elszenvedett büntetést, amely körülmények szavahihetőségét, vagy esküképességét befolyásolhatják, a kihallgatónak nem csak joga, hanem kötelessége e körülményt a tanu megkérdezésével is tisztázni és az ily kérdésre a tanu a választ a 208. §. alapján meg nem tagadhatja. Helyesen mutatnak reá arra, hogy egyenesen esztelen dolog volna egy méltatlan tanu érzelmeit a felek fontos érdekeivel szemben előnyben részesíteni. Nem zárja ez azonban ki, hogy a tanu előéletének kétségtelen megállapíthatása végett a hatóság külön megállapításokat is eszközöljön. Abban az esetben, ha a kihallgatásnál *a felek is jelen lehetnek* (L. erről alább 211. §. 2.) *az általános kérdésekkel kapcsolatban is tehetnek fel kérdéseket*, ha ezek a tanu észleleteinek megbízhatóságával, szavahihetőségével állanak kapcsolatban. Az ügyhöz és az ügyben érdekelttekhez való viszony megkérdezésének ugyancsak kettős célja van. A) az esetleges vallomás-megtagadási jog megállapíthatása és az ezzel kapcsolatos figyelmeztetés (206. §.) foganatosítása (l. BTK. 224. §.), illetve az erre tett nyilatkozat jegyzőkönyvbe vétele; B) a tanu szavahihetőségét esetleg önkénytelenül is befolyásoló körülmények lerögzítése. A terheltén kívül *érdekelttek*: a sértett, a magánvádló, a magánfél és a tanunak az ezekhez, az általános kérdések során felderítendő viszonya alatt kell érteni a hozzátartozói, peres, ellenséges, üzlettársi, alkalmazotti vagy munkaadói viszonyt. A helyes válasz érdekében a tanuval az ügyben érdekelttek *kilétét közölni kell*. Megkérdezhető a tanutól, ha ez valamely okból feltehető, hogy nem vár-e a bűnügy kimenetelétől *hasznot* (magánjogi igény, feljelentőt illető jutalom, erkölcsi elégtétel, stb.).

Mindezekre az általános kérdésekre adott válaszok ugyancsak a tanu vallomásához tartoznak és a hamis vallomás anyagi jogi következményeivel járhatnak. (L. Gleispach: id. mű. 233.)

211. §.

*Kérdésben
való kihall-
gatás.*

Az általános kérdések után a tanunak alkalom adandó arra, hogy mindazt, amit az ügyről tud, összefüggőleg elmondhassa. A további kérdésekkel arra kell törekedni, hogy a mutatkozó hézagok pótolva s a bizonyítás tárgyát tevő körülmények és különösen a tanu vallomásának alapja felderítve legyenek. Olyan körülmény felemlítése, melyet még csak a tanu feleletével kellene megállapítani, lehetőleg kerülendő. (1)

Ha a 125. §. második bekezdése esetében a kihallgatást teljesítő közeg azt befejezettnek találja, a közreműködésre jogosított felek, illetőleg képviselők pótkérdések feltevését indíthatják. (2)

Az indítványban megjelölt kérdéseknek a tanuhoz való intézése csak akkor tagadható meg, ha a törvénybe ütköznek, vagy ha kétségtelen, hogy mind a vád, mind a védelem szempontjából jelentéktelen körülményre vonatkoznak. (3)

1. Az ügyre vonatkozó teljes tudomás elmondhatásának feltétele, hogy a kihallgató személy tájékoztassa a tanut az eljárás tárgyáról szolgáló cselekményről és — amennyiben adatok állnak rendelkezésre — a terhelt kilétéről is. A tájékoztatásnál óvakodni kell attól, hogy a tényállást olyként tüntessük fel, amely a tanu vallomását valamely irányba terelni alkalmas volna (pl. jelen volt-e akkor, amikor A. izgató beszédet tartott?) A tájékoztatás alapján a tanu kötelessége *mindent elmondani*, amit az ügyről tud. E kötelesség csak az észleletekre és az ezeken alapuló tudomásra vonatkozik, míg *sejtéseiről*, következtetésen alapuló *feltevéseiről* a tanu nem köteles nyilatkozni. A törvény súlyt helyez a tanunak *saját szavaival*, saját gondolatfűzése szerint való előadásra, amely más módon (írás felolvasása l. erről 212. §-nál) nem pótolható. Ha a tanu nem képes észleleteit összefüggőleg elmondani, vagy ha az ily vallomás hiányos, a kihallgató közegek kérdéseket kell intéznie a tanuhoz. Bizonyítás tárgyát tevő körülménynek kell tekinteni minden oly tény, amely az ügyben fontossággal bírhat, tekintet nélkül arra, hogy arra történt-e hivatkozás vagy sem (pl. a tanu megjegyzi, hogy emlékezete szerint a terhelt ittas volt, noha ez a körülmény előzőleg szóba nem került). A kihallgató személy a nyomozó elv alapján *hivatalból terjeszkedjen ki minden fontos körülményre*, a vád és a védelem azidőszerű álláspontjától függetlenül. Kivételes helyzetben van az ítélembíró, amely a vád tárgyától teljesen független cselekményekre a kihallgatást kiterjeszteni nem tartozik. (L. erről Szerző: Főtárgyalás stb. 82. ol.) A tanu tudomásának alapját illetően a kihallgató személynek mindenekelőtt vizsgálnia kell, vajjon a vallomás *közvetett vagy közvetlen észleleten* alapszik-e, úgyszintén, hogy nem vallott-e tényként oly körülményt, amelynek létezésére csupán következtet más körülményekből. Ez azonban nem jelenti, hogy a hallomásból szerzett tudomást a vallomásból ki kellene rekeszteni, sőt a kihallgatás egyedüli célja is lehet ily közvetett tu-

domás lerögzítése (hatósági személyek kihallgatása valamely személy vallomástételéről, *közvetlen* tudomásra vonatkozik, t. i. a vallomástétel lefolyására). Kihallgathatók tanuk valamely személynek *bíróságon kívül tett*, az ügyre vonatkozó kijelentéseire, stb. (L. John: id. mű. III. 205.) A tudomás alapjához tartoznak azok a körülmények is, amelyekből megállapítható, hogy a tanu a megvallott esemény idejében észlelési képességében nem volt-e korlátozva (nem volt-e ittas, nem volt-e elrémítve, mint a sértett hozzátartozója aggodalmában képes volt-e a nyugodt megfigyelésre, stb.). Mindezek a megállapítások a tanu szavahihetőségének, megbízhatóságának felderítését célozzák, mikor is módjában van a kihallgatónak a tanu vallomásában, vagy az egyéb bizonyítékkal szemben feltűnő ellentéteket is a tanu elé tartani, előző, eltérő vallomását szóvá tenni. Az idevonatkozó kérdéseknek szószerinti jegyzőkönyvbevétele a vallomás megbízhatóságának megítélését lényegesen előmozdítja. *A tanu vallomásával megállapítandó körülmény* olyan, amelyre a kihallgatásig adat fel nem merült (pl. volt-e fegyver a hatósági közeget akadályozó terheltnél). Ha az ily kérdések feltételét nem lehet elkerülni, a kérdést úgy kell feltenni, hogy arra a tanu *igen-nel vagy nem-nel ne felelhessen*, hanem, hogy a válaszból a tanu észleletének megbízhatósága is megítélhető legyen. Tiltják a modern és peres eljárás szabályai a *fogós kérdésekkel* az inquisitorius eljárás szellemének felélesztését és ezzel az oly feleletre bírást, amelyben a tanu akarata ellenére valamely kétséges körülményt közvetve igaznak elismerni látszik (így Indok. is 395., Glaser id. mű. I. 544.). Az ily vallomásnak célja, hogy az akaratlanul tett kijelentéshez utóbb oda-segezzenek a tanut, ha ellentmondásba keveredni nem akar. (Fekete ruha volt-e a vádlotton, amikor a tett színhelyéről eltávolozni látta? Noha a tanu nem vallotta, hogy vádlottat látta a színhelyről eltávolozni.) A tanukihallgatás szabályait a törvény nem részletezheti. A gyakorlat és a kriminalpsychologia tapasztalatai kell hogy megtanítsák erre azokat, akiknek a bűn-per tanuinak kihallgatásával kell foglalkozniok. (L. különösen Gross: Handbuch f. Untersuchungsrichter. 75 és köv. o.) Fontos, hogy a kihallgató minden egyes kérdés céljával és minden válasz jelentőségével tisztában legyen. *A kausalitás kérdésének megoldása* minden nyomozás és vizsgálat legfőbb feladata. Végül még csak arra az általános szabályra kívánunk utalni, hogy a kihallgatónak meg kell ítélni a tanu szellemi színvonalát és nem szabad hozzá kérdéseket intézni, amelyek helyes megválaszolása az adott színvonalat meghaladja. A tanu legtöbbször resteli bevallani, hogy nem értette meg a kérdést, a válasz pedig a félreértések láncolatát viszi a per anyagába.

2. A tanuk kihallgatásánál az előkészítő eljárás során rendszerint csak a *kihallgató és jegyzőkönyvvezetője lehet jelen*. (L. erről fentebb 210. §. I. al.) A feleknek rendszerint tehát csak a főtárgyaláson áll módjukban a tanuhoz kérdést intézni. *Kivétel*, ha oly tanut hallgat ki a vizsgálóbíró (kiküldött, megkeresett bíró, 201., 287., 312., 406. §-ok), aki a főtárgya-

lason előreláthatólag *nem jelenhet meg*. Az ily tanu kihallgatása a 125. §. értelmében történik, amikor is a megidézendő feleknek két irányu joguk van; *a) indítványokat tehetnek* a kihallgató bíróhoz, a bíró által szükségesnek tartott kérdéseken kívül a felteendő kérdések tárgyában (pótkérdések); *b) a bíró által intézett kérdésekre adott válasz után maguk is intézhetnek kérdéseket* és a feleltekre *észrevételeket* tehetnek. Ugy a jelenlét, mint a kérdések indítványozása és feltétele csak joga a feleknek, amelyek igénybevételétől a kihallgatás joghatályossága (vallomás felolvashatása) függővé nem tehető.

3. Ugy az indítványozott kérdésnek a tanuhoz való intézését, mint a közvetlen kérdezést a kihallgatást teljesítő közeg *csak a törvényben gyökerező okból tagadhatja meg*. Törvénybe ütköző kérdés fogalmát a 307. §. 3. bek. állapítja meg. (L. erről e §-nál a Főtárgyalás stb. c. kötetben.) A vád és a védelem szempontjából *jelentéktelen* az oly körülmény, amely sem a bűnösség, sem a büntetés kérdésével összefüggésben nincs. A kérdés *feltételének megtagadása* miatt az előkészítő eljárás során panasszal lehet élni a vádtanácsához (113. §.), míg az ítéletábla által kiküldött bíró intézkedését *feljolyamodással* lehet megtámadni, amelyet az ítéletábla bírál el. A kihallgató személy *a feleknek homályos vagy értelmetlen kérdései kapcsán* a 307. §. 4. bek. értelmében jár el.

212. §.

*Élőszóval
való kihall-
gatás.*

A tanu élőszóval köteles feleletet adni. A kihallgatást teljesítő közeg megengedheti, hogy a tanu, ha ez emlékezőtehetségének támogatására szükséges, a feleletadás előtt írásbeli feljegyzéseket tekinthessen meg.

A szóbeli kihallgatás legmegnyugtatóbb eszköz, amellyel a tanu őszinteségét és szavahihetőségét megítélni lehet. A vallomástétel körülményei a bírói meggyőződésszerzés legértékesebb irányítói. A tanu tehát *nem adhat át a kihallgatást teljesítő közegnek vallomásnak tekintendő iratot* és nem kívánhatja, hogy korábbi beadványai tekintessenek vallomásának. Szükség esetére a tanu köteles beadványainak tartalmát szóban megismételni. Hogy a tanu *emlékezőtehetségének támogatása* mikor szükséges, azt elsősorban a tanunak kell megállapítania, különösen akkor, ha részletekbe menő adatok megvallása szükséges. Ha a feljegyzések az eljárás tárgyául szolgáló cselekmény *elkövetése előtt keletkeztek*, vagy egyébként is, ha hitelességükhöz kétség nem fér, azok a vallomáshoz csatolandók. Ugyanígy a tanu által készített *rajzok*, helyszíni vázlatok. A sértett kihallgatásánál nincsen akadálya annak, hogy a kihallgatás során írásbeli feljelentésére való utalással jelölje meg perbeli álláspontját. Ha a sértettet tanuként is kihallgatják, reá is az általános szabályokat kell alkalmazni. A törvény helyes értelmezésének az felel meg, ha e szabályokat a tanu minden egyes kihallgatásánál alkalmazza. Nem szabályos

tehát az az eljárás sem, midőn a már kihallgatott tanu újabb vallomása abban merül ki, hogy előtte felolvasott előző vallomását fenntartja. Az ily kihallgatás nem egyéb a tartalom nélkül való formalitásnál.

213. §.

Ha a vallomással valamely személy vagy tárgy azonossága állapítandó meg, a tanu ezeknek leírására szólítandó fel; a személy vagy tárgy csak ezután mutatandó meg neki. (1)

Nyomot hagyó körülményekre vonatkozó kihallgatás esetén a tanu arra a helyre vezethető, ahol a nyomok vannak vagy voltak. (2)

1. A tanuzási kötelesség kiterjed arra is, hogy a tanu személyek vagy tárgyak felismerése végett a hatóság rendelkezésére álljon, úgyszintén, hogy mások által az ő felismerése végett megfelelő magatartást tanúsítson. (Pl. más tanu megmondhatja ő volt-e az, aki a terhelttel együtt utazott.) A tanu ilyenkor köteles a hatóság kívánságának megfelelően viselkedni, amennyire azt a nyomozás érdekei szükségessé teszik.

Ha a tanu emlékezetből *nem tudja leírni* azt a személyt vagy tárgyat, amelynek azonosságát meg kell állapítani, a bemutatást a hatóságnak mellőzni kell. *Mellőzni kell a bemutatást* akkor is: *a) ha a tanu által megjelölt tulajdonságok nem egyeznek a bemutatandó személy vagy tárgy tulajdonságaival*, nehogy a tanu képzeletének tápot adjanak a felmutatás által, amelynek eredményeként végül is felismerni véli a bemutatott személyt vagy tárgyat; *b) ha adatok vannak arra, hogy a tanu bűncselekmény idejében oly *psychikai állapotban* volt, amely lehetetlenné tett, hogy a körülményeket illetően megbízható megfigyeléseket eszközöljön.* (Ittas volt, megrémülve menekült, stb.)

2. A helyszínen foganatosítandó nyomozási és vizsgálati cselekményekre l. a 97. és 124. §-nál közöltek.

A helyszínrre vezetés előtt is célszerű a tanut a bűncselekmény nyomának leírására (esetleg a helyszíni vázlatának elébetartása mellett való megjelölésére) felhívni. Ha a tanu erre nem képes, a helyszíni kihallgatás csak zavart okozhat.

214. §.

Szembesítésnek rendszerint csak a főtárgyaláson van helye. (1)

Ha azonban a terhelt és a tanu, vagy a tanuk egymás között eltérőleg vallanak s az ellenmondás másként nem hozható tisztába, vagy ha alaposan lehet attól tartani, hogy a szembesítés a főtárgyaláson nem történhetik meg: a terhelt és a tanu vagy a tanuk a nyomozás vagy a vizsgálat alatt is szembesíthetők egymással. (2)

Dr. Auer: Előkészítő eljárás, vádirat és kifogás.

Kettőnél több egyén egyidejűleg és egynél több körülményre nézve egyszerre nem szembeállítható egymással.(3)

A 205. §. 1. pontjában említett hozzátartozók, még ha önként tettek is tanúságot, a terhelttel nem szembeállíthatók, ha csak ez maga nem kívánta.

I. Szembesítés célja a tanuk tévedéseinek lehető kiküszöbölése azáltal, hogy az *ellentétes vallomás szembeállításával* az emlékezőtehetség felfrissítését megkíséreljük. A szembesítés ne legyen eszköz a tanu meggyőzésére, reábirás vallomásának megváltóztatására, amikor is a legerőszakosabb, — ha nem a legszemérmertlenebb — tanu vívja ki azt, hogy állításai-val szemben a többiek meghátrálnak. Semmiesetre sem járhat el a szembesítés az egymással szembenállók szóharcává és nem állhat másból, mint abból, hogy a tanuk egymásnak, vagy a terheltnek szemébe mondják vallomásukat, s hogy arra az ellentétes vallomást tevő észrevételt tehet.

2. A törvény szövegéből következtetve, a *vádlottaknak egymással való szembesítése* lehetőleg csak a főtárgyaláson történjék. A védelem jogos érdeke, hogy az ily — ritkán elfogulatlan — nyilatkozatok csupán az ítélőbíróság előtt a következményekért való felelősséget legélesebben érzékeltető alkalommal történjenek. (L. Jagemann: Untersuchungskunde. I. 153. §.) *Az eltérésnek az ügy lényegére kell vonatkoznia, amit az előkészítő eljárást folytató személynek kell megállapítania. A szembesítésre irányuló indítványt tehát az utóbbi figyelembe venni nem köteles.* A kevésbbé lényeges, különösen a tanuk tudomásának vagy szavahihetőségének megítélését szolgáló szembesítések a főtárgyalásra maradjanak. Ily körülményeknek korábban való bolygatása a vallomások ellaposítására, szétforgácsolására vezet. *A szembesítés úgy a nyomozó hatóság (rendőri hatóság által fogantatosítható szembesítésre l. 15.637—1899. I. M. sz. r. 61. §.), mint a vizsgálóbíró által eszközölhető, ha: a) az ellenmondás másképp nem hozható tisztába és feltéve, hogy e tisztázás a bűnper további sorsára (minősítés, részleges vádelejtés stb.) lényeges befolyással lehet. Nincs szükség a tisztázásra, ha egyéb adatokból is megállapítható, hogy az eltérően vallók egyike hitelt nem érdemel. b) A főtárgyaláson előreláthatóan meg nem történhetik. Vagyis, ha: A) főtárgyalás előreláthatólag nem lesz megtartható az ügyben (távollevők elleni, vagy 457. §. 2. bek. alapján folytatott eljárásban), B) az eltérően vallók valamelyike a főtárgyaláson előreláthatóan nem lesz kihallgatható. (L. erről a 220. §. 2. al. közöltek.) A szembesítést elrendelő hatóságnak meg kell jelölnie azt a körülményt is, amely a szembesítést szükségessé tette. Nem tekinthető szembesítésnek, ha a tanunak saját, vagy más tanunak előző kihallgatása alkalmával tett, eltérő vallomását elébe tartják. A szembesítés főcélja a vallomásokban mutatkozó eltérés eredetének és okának felderítése.*

3. A szembesítést tehát félbe kell szakítani, valahányszor a kihallgató azt egy körülményre befejezettnek tartja. A félbeszakítás után újabb körülményre a további szembesítés eszkö-

zölhető. A szembesítésnek ily tagozódását a jegyzőkönyvnek világosan fel kell tüntetnie. Ugyanígy kell eljárni, ha több személynek egymással való szembesítése válik szükségessé. Kettőnél több személyt egyszerre szembeállítani akkor sem szabad, ha mindegyik vallomása eltér egymástól.

4. Tekintve, hogy a hozzátartozókat vallomásra kényszeríteni nem lehet, azok mindig önként tesznek vallomást, s így a törvény felesleges megszorítást alkalmaz. *A szembesítés a tanuzási kötelességnek tartozéka, s így nyilvánvaló, hogy aki a tanuvallomást megtagadhatja, az szembesítésre sem vehető igénybe. Az általános szabályok szerint szembeállíthatók a terhelttel azok a hozzátartozók, akik a 207. §. alapján vallomást tenni kötelesek.*

A terheltnek a szembesítést kifejezetten kívánnia kell (jegyzőkönyvbe veendő nyilatkozattal). A kívánság azonban csak a szembesítés lehetőségének feltétele, de nem kötelezi a hatóságot annak fogantatosítására, még kevésbbé arra, hogy az abban a perszakban történjék, amelyben a terhelt óhaját nyilvánította. Nem fogantatosítható a szembesítés, ha arra a hozzátartozó nem hajlandó. (206. §. utolsó mondatára figyelemmel.) Ha a szembesítés nem a tulajdonképpeni vallomástétellel kapcsolatban, hanem más alkalommal történik, a hozzátartozót a 206. §. értelmében figyelmeztetni kell.

215. §.

A kihallgatás akként vezetendő, hogy a tanu mindarra, amire nézve vallomása szükséges, egyszerre legyen kihallgatva.(1)

Kihallgatás folyamatos-sága.

Az e szabály ellen feltűnően vétő vizsgálóbíró, meghallgatása után, a vádtanács vagy az ítélőbíróság száz pengőig (koronáig) terjedhető rendbírsággal büntetheti s a tanu kívánságára az okozott idővesztéséért és munkamulasztásért kárpótlásban is elmaraszthatja.(2)

1. E szabály figyelmenkívülhagyása nem csupán a tanuk felesleges igénybevételét okozza, hanem a vallomások megfakítására, határozatlanná tételére vezet. A kihallgatást csak akkor fejezzék be, ha a vallomás minden lényeges adatra felvilágosítást tartalmaz, akár pozitív, akár negatív irányban. Ennek feltétele azonban, hogy a kihallgató személy ne a tanutól tudja meg, hogy a kihallgatás mily körülményekre történik, hanem hogy a kihallgatás előtt már meg legyen a terv annak céljára. *A rendőri hatóság által fogantatosítandó kihallgatásnak lényegében azonos szabályaira l. 15.637/899. I. M. sz. r. 13. s k. §-ait. A csendőrség által tanuk kikérdezésére l. 2000/900. I. M. E. sz. rend. (Mars. VII. 536.) 111. és 113. §-ait.*

2. Feltűnően vét a vizsgálóbíró e szabály ellen, ha a kihallgatás a már rendelkezésre álló adatoknak figyelmenkívülhagyásával, az eljárás eredményét veszélyeztető módon és a tanu jelentékeny, felesleges terhelésével történik. *A rendbírság csak vizsgálóbíróval (járásbíróval) szemben (109. §. 1. és*

2. p., 110. §.) alkalmazható. Rendőri hatóság vagy kir. ügyész ily szabálytalan magatartása miatt csak a felügyeleti hatóságuknál lehet panaszt tenni. A vádtanács a bírságot panasz nélkül is, hivatalból kiszabhatja. (115. §.) Nem bírsághozható meg más, nem vizsgálatot folytató bírói személy (kiküldött bíró, 287. §.). A főtárgyalás kitűzése előtt folytatott vizsgálat során elkövetett szabálytalanság miatt a bírságot a vádtanács szabja ki. A főtárgyaláson elrendelt vizsgálat, vagy vizsgálati cselekmény fogantatása során vétő vizsgálóbíró az ítélobíróság (tanács, egyesbíró) bírsághozható meg. A bírság kiszabása a szabálytalanság megállapítása esetére sem kötelező. A tanu számára fizetendő kárpótlásban a vádtanács vagy az ítélobíróság csak a tanu kívánságára és legfeljebb az általa felszámított összegben marasztalhatja el a vizsgálóbíró. E kárpótlás független a 223. §. alapján megállapítható díjaktól. A felesleges kihallgatás során felmerült tanudíjnak (úti és élelmezési költség) a vizsgálóbíró által való visszatérítését a kincstár számára csak akkor lehet követelni, ha a bíró vétkes kötelességességére megállapítást nyert.

216. §.

Idegen anyanyelvű tanuk kihallgatása.

A tanuk kihallgatásánál a 140. §-ban foglalt szabályok megfelelően alkalmazandók.

L. erről a 140. §-nál közöltek.

A tanu, ha magyarul beszél, köteles vallomását ezen a nyelven megtenni. A jegyzőkönyvet mindig magyar nyelven kell felvenni. Ha a kihallgatás nem magyar nyelven történik, a jegyzőkönyvben meg kell jegyezni, hogy annak tartalmát a tanu számára aláírás előtt lefordították az általa használt nyelvre. Tolmácsra csak akkor nincs szükség, ha a kihallgató személynek, az ítélobíróságnak valamennyi tagjának, vagy a jegyzőkönyvvezetőnek a tanu által használt nyelvben teljes jártassága van. Némák a vallomást írásban tehetik meg (az egyes feltett kérdések megválaszolásával), siketekhez a kérdéseket írásban kell feltenni. Ha a siketek és némák írni-olvasni nem tudnak, tolmácsot kell igénybevenni.

A tanuvallomásról készítendő jegyzőkönyvre l. a 121. és köv. §-oknál közöltek.

V. A tanu vallomásának megerősítése.

217. §.

Az eskü letétele és szövege. A tanuk kihallgatásuk után rendszerint csak a főtárgyaláson egyenként és ugyanabban az ügyben csak egyszer esküvőre kötelezhetők meg. (1)

A már megesketett tanu későbbi vallomását a letett esküre való hivatkozással erősíti meg, s ez az eskü hatályával bír. (2)

Az eskü letétele előtt a tanu az eskü fontosságára és a hamis tanuzás következményeire figyelmeztetendő. (3)

Az eskü ezekkel a szavakkal kezdődik:

«Esküszöm a mindenható és mindentudó Istenre» és e szavakkal végződik: «Isten engem úgy segítjen». (4)

Az eskü arra teendő le, hogy a tanu legjobb tudomása és lelkiismerete szerint valót és csakis a valót mondotta el s hogy ebből mit sem hallgatott el. (5)

A tanu megesketéséről általában és különösen a főtárgyaláson tett vallomással kapcsolatban l. Auer: Főtárgyalás stb. 83. ol.

Jelen szakasz alkalmazandó minden tanu minőségében kihallgatott személyre (szakértő tanu l. 141. ol.), míg a szakértő esküjéről a 233. §. (l. 119. ol.) rendelkezik Tolmács esküjéről l. 121. ol.

1. A megesketés történik: a) a tanu kihallgatása után. Nem szükséges azonban, hogy ez nyomban a kihallgatás után legyen (nemcsak a megesketés, hanem a megesketés tárgyában hozandó határozat is későbbre halasztható, BHT. 180.). Ha a már kihallgatott tanuról később derül ki, hogy a főtárgyaláson nem jelenhet meg, a megesketés utólag is elrendelhető stb. A hosszabb idő után történő megesketésnél a tanu vallomása ennek újból elébe tartandó. b) rendszerint a főtárgyaláson. Kivétel a 220. §., továbbá a 455., 472., 543., 586. §-ok. Tehát a a nyomozás és vizsgálat során a tanut rendszerint eskü kivétele nélkül kell kihallgatni. Különös ok nélkül a tanu az előkészítő eljárás során meg nem eskethető. c) mindig egyenként, vagyis minden egyes tanunak előolvasandó, vagy előmondandó az esküminta. E rendelkezés az eskütétel ünnepélyességét, a semmitmondó, a tanu felelősségérzetét fel nem hívó eljárás kiküszöbölésére van hivatva, megsértése azonban az eskü hatályát nem befolyásolja. Nem semmisségi ok az együttes megesketés. (Igy Glaser: id. mű. 590. és a német R.-G. gyakorlata.) d) mindig csak egyszer ugyanabban az ügyben. Ismételt eskütételt a törvény kizárja (tekintet nélkül arra, vajjon az előkészítő eljárás során valóban fennforogtak-e azok az okok, amelyek a bírót a tanunak a főtárgyalás előtt való megesketésére indították). Ugyanarról az ügyről van szó mindaddig, amíg a vád végleges alakjában foglalt terhelték és bűncselekmények tárgyában folyik az eljárás, feltéve, hogy a bíróság a különböző személyek, vagy ugyanannak a személynek különböző ügyeit el nem különítette. Nem azonos az ügy, ha az eljárás tárgya megváltozik (a tanut megeskették az A. ellen rágalmozás ellen folyamatban levő ügyben, de újból kihallgatják, mert kitűnt, hogy A. a rágalmozással kapcsolatban nemzetgyalázás bűncselekményét is elkövette). Ugyanarról az ügyről van szó akkor is, ha a tanut fellebbezési tárgyaláson, újrafelvétel, elnapolás folytán előlről kezdett tárgyaláson, megsemmisítés folytán tartott új tárgyaláson (l. BT. D. IX. 73., a megsemmisítéssel a vallomások nem válnak semmissékké). Nem azonos a bűntüggyel a kártalanítás (XXXI. Fej.) tárgyában folytatott eljárás. Az ügy azonosságát a bíróság állapítja meg,

a tanunak ebből az okból az újból elrendelt esküt megtagadni joga nincs. e) oly módon, hogy az pszichikai kényszereszköz legyen a való megvallására (l. Beling: id. mű. 302.), másrészt, hogy ünnepélyes megerősítése legyen annak, hogy a tanu által tett vallomás valóban igaz (tudomásának megfelelő) és teljes. Az eskü hatálya tehát semmiféle irányban sem korlátozható (nem vehetők ki azokra a kérdésekre adott válaszok, amelyekre a tanu a vallomást megtagadhatta volna, 205., 208. §-ok). A megesketés kizárólagos bírói teendő, azt minden részében (figyelmeztetés, eskü előolvasása, előmondása, esküszöveg aláíratása) a bírónak kell végeznie. (Kivétel l. 218. §. ut. bek.)

2. A már megesketett tanut az újbóli kihallgatás alkalmával a bírónak a 210. §. 2. bek. értelmében ez esetleges megerősítésre kell figyelmeztetnie, mint amely az eskü hatályával bír. A figyelmeztetés elmarad, ha a bíróság megállapította, hogy a tanu korábban sem lett volna megeskethető, vagy időközben oly körülmények állottak elő, amelyek a megesketést kizárnák (pl. 221. §. 1. p.; figyelmeztetésre l. 210. §. 2. bek.-nél közöltek is). Mellőznie is kell a bíróságnak a megerősítést, ha oly körülmények merültek fel, amelyek az eskünek kivételét az újbóli kihallgatásnál mellőzendővé tennék. Eltekinthet a bíróság a megerősítéstől a 222. §-ban foglalt okokból. A megerősítésnek is a vallomástétel után kell történnie, ennek megfelelően a vallomás befejeztével a bírónak a megerősítésre a tanut fel kell hívnia (nem elegendő a tanu emlékeztetése a már letett esküre, l. Stenglein: id. mű. 194.). A megerősítést a törvény formulához nem köti. A tanunak oly értelmű kijelentést kell tennie, hogy a valót vallja meg, amire magát már letett esküje által kötelezve érzi. Figyelmeztetés és megerősítés szükséges akkor is, ha ugyanazon alkalommal (kihallgatás, főtárgyalás) foganatosítják a tanu újbóli kihallgatását. Az újbóli megesketést a megerősítés csak akkor pótolhatja, ha a jegyzőkönyvből kitűnik, hogy a tanu ugyanabban (l. fentebb l. al.) az ügyben már esküt tett.

3. Bár az indoklás (405.) a figyelmeztetésre vonatkozóan is azt kívánja, hogy azt a bíró minden egyes tanuhoz külön intézze, e követelményen a gyakorlat helyes érzéssel teszi túl magát. A figyelmeztetésnek gyakori és éppen ezért gépies ismétlése, azt minden nyomatéktól megfosztja, jelentéktelen alakissággá értékteleníti. Míg, ha a bíró az összes tanukhoz együttesen intézi, a figyelmeztetésnek kellő súly és ünnepélyesség kölcsönözhető. Másrészt az ily együttes figyelmeztetés senkivel szemben sem tűnhetik célzatosnak, sértőnek. A figyelmeztetésnek a tanu egyéniségéhez, értelmiségéhez és társadalmi állásához mérten kell történnie. Elegendő a figyelmeztetésnek rövid jelzése is oly személyeknél, akik az ügyben érdekelve nincsenek és akiknek személye biztosíték azíránt, hogy mást, mint a valót nem fogják vallani (papok, bírák stb.). A figyelmeztetés elmaradása csak akkor teszi semmissé a vallomást, ha feltehető, hogy a tanu a figyelmeztetés hatása alatt más vallomást, vagy még további vallomást is tett volna. (384. §. 9. p. és 3. bek.)

A figyelmeztetést a 205. §-ban felsorolt tanukkal szemben arra is ki kell terjeszteni, hogy nem kötelesek esküt tenni. Csupán az esküre vonatkozó figyelmeztetésre a tanu nem tartozik nyilatkozni. A figyelmeztetés megtörténte jegyzőkönyvbe veendő. Az előkészítő eljárás során a tanu kihallgatása előtt figyelmeztetendő arra, hogy a vallomást a későbbi eljárás során esetleg esküvel kell megerősítenie. A figyelmeztetés megtörténte azonban nem csupán a tárgyalási jegyzőkönyv tartalmával, hanem más formában is bizonyítható. (BTJ. XXI. 14., XXIV. 10.) Tekintve, hogy a figyelmeztetésnek egyéniesítőnek kell lennie, a bíró ne állapítson meg állandó formulát, amelyet azután minden tanu előtt elismételhet. Az esküt a tanu azon a nyelven teszi le, amelyen kihallgatása történt.

4. Az eskünek csupán bevezetésére és befejezésére állapít meg a törvény kötelező formulát. Nincs tehát akadály annak, hogy a tanu további kijelentéseket is fűzzön az eskü szövegébe, ha azok — meggyőződése szerint — igazmondásának fokozott megerősítésére szolgálnak (esetleg vallása szabályainak megfelelően) és az előszabott formula értelmével ellentétben nincsenek. (Igy Glaser: id. mű. 593.) Felesleges, hogy az esküt a tanu nevének megjelölésével kezdje, az ily gyakorlatnak törvényes alapja nincs.

5. Az eskü szövegének a formulán kívül a jelen bekezdés értelmének megfelelő kijelentést is magában kell foglalnia. Ezzel ellentétes kijelentések sem lehetnek a tanu esküjében. (Korlátozás, fenntartás stb.) «A való és csakis a való» kiemelése csak hatásosabbá kívánja tenni az esküt. Az esküt nem tagadhatja meg a tanu azért, mert erkölcsi felfogásával ellenkezik. Megtagadás csak a 219. §-ra (l. erről alább 72. ol.) alapítható. Az eskünek más okból való megtagadása — a 205. §-ban említett személyektől eltekintve — a 195. §-ban (l. erről 29. ol.) megjelölt intézkedéseket vonja maga után.

218. §.

A tanu az esküt rendszerint előszóval, az előolvasott eskü-minta utánmondásával teszi le és ezalatt jobbkezeit szíven tartja. (1) Eskütétel módja.

A némák és siketnémák, ha írni és olvasni tudnak, az esküt szövegének aláírásával teszik le, a siket tanuk pedig a velük közölt esküszöveget felolvassák. (2)

Ha pedig a siketek, a némák és a siketnémák írni és olvasni nem tudnak, előlegesen megesketett tolmács közreműködésével, jelbeszéddel esküsznek. (3)

1. «Rendszerint» a jelen esetben azt jelenti, ha a tanu a 2. al. felsorolt szervi fogyatékosságban nem szenved, az esküt feltétlenül előszóval kell letennie. Külföldön magyar hatóság megkeresésére kihallgatott tanuk esküjét abban a formában kell elfogadni, amint azt a kihallgatás helyén érvényes jogszabály meghatározza. Az eskümintát a bírónak kell előolvas-

nia, vagy előmondania, viszont a tanunak *utána kell mondania* a teljes eskümintát. Ha a tanu a magyar nyelvet nem érti, az eskümintát, a bíró előolvasása nyomán a *tolmácsnak* le kell fordítania és a lefordított szöveget kell a tanunak utánmondania. Ugyanez áll az *eskü fontosságának megmagyarázására* is, mikor is a bírónak meg kell győződnie arról, hogy az idegen nyelvű tanu a magyarázatot megértette-e. *A jobb kéznek a szíven tartása* nem érvényességi kelléke az eskünek. Nem akadályozhatja meg a bírót, hogy a tanu az eskü letételekor még további, az ünnepélyességet fokozó magatartást fejtessen ki, amennyiben ez a komolysággal nem ellenkezik (letérdelés, keresztvetés. L. Löwe: id. mű. 316.).

2. A bíróságnak meg kell győződnie, hogy a *tanu szervi fogyatékosága* olyfokú-e, hogy az esküminta utánmondását is kizárja. Ily tanuknál az eskü fontosságára való figyelmeztetésnek is írásban vagy tolmács segítségével kell történnie. *Az aláírt esküszöveg a jegyzőkönyvhez csatolandó.* Az esküszöveget a bírónak kell a tanuval közölnie.

3. Nem semmisségi ok, ha a siketnéma tanunak hozzátartozója teszi érthetővé az eskü szövegét, feltéve, hogy nincs kétség aziránt, hogy a megértetés megfelelően történt. (Igy BIV. II. 78. és a C. gyakorlata.)

219. §.

Esküváltó fogadalom

Aki azt állítja, hogy az eskü vallási meggyőződésével ellenkezik, az eskü helyett ünnepélyesen fogadja, hogy a valót vallotta.

E fogadás e szavakkal kezdődik:
«Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom».

Bár a törvény az eskütételt különösebb vallási cselekmények teljesítéséhez nem köti, lehetővé teszi azok számára, akiknek vallási meggyőződésével, helyesebben *vallási törvényeivel* a bíróság előtt való eskütétel ellenkezik, hogy más, de az *esküvel egyenlő hatályú* módon erősíthessék meg vallomáukat. A törvény szövegéből nyilvánvaló, hogy az esküt csak azok tagadhatják meg ily okból, akik *valamely vallás hívei*, tekintve, hogy csak ily egyéneknek lehet vallási meggyőződésük. (Igy Indok. 406. és k.) Figyelembe veheti a bíróság minden oly vallásfelekezethez szabályait, amelyek fennállását az *állam törvényei nem tiltják*. Bár a tanura az eskü kivételének helyén érvényes szabályok irányadók, állandóan *külföldön lakó tanunál hazája törvényeit* is figyelembe kell venni.

Nem szorítkozhatik fogadalom tételére az, aki egyéni meggyőződése szerint az eskünek jelentőséget nem tulajdonít, vagy magát atheistának vallja. El is tekintve attól, hogy az ily meggyőződés még csak valószínűsítésre sem alkalmas, a bíróság csak a *tanu vallási meggyőződését* (vallási szabályokat) veheti figyelembe, mikor is a tanut kötelezheti, hogy az általa megjelölt vallásfelekezethez tartozást és azt is, hogy e vallás

szabályai az eskütételt tiltják, igazolja. *A tanunak a vallása szabályairól táplált individuális felfogása sem lehet mérvadó.*

A fogadalom csak a törvény által meghatározott szavakkal és a vallomás megtétele után tehető le. A fogadalomnak az *esküvel egyenlő* hatályát a tanunak a fogadalom letétele előtt a bírónak meg kell magyaráznia. A fogadalmat is a bíró által történt előolvasás (előmondás) nyomán kell letenni. A kéznek szívetétele mellőzhető. A fogadalom letételét *semmiféle vallásfelekezethez tartozó tanu sem tagadhatja meg.* Megtagadás esetére a 195. §-ban előszabott rendelkezéseket kell alkalmazni. A fogadalom letételét a bíróság eskü helyett csak a jelen szakaszban meghatározott okból engedheti meg. Nem tehet fogadalmat az, aki esküre nem kötelezhető és azt letenni nem akarja (205. §-ban felsoroltak), de fogadalom tételére hajlandó. (L. Schwarze: Komm. 64. §. 2. Bem.)

220. §.

A nyomozás és a vizsgálat alatt a tanu csak akkor esketethető meg:

1. ha életveszéllyel járó betegségben szenved;
 2. ha alaposan tartani lehet attól, hogy a főtárgyaláson nem jelenhet meg;
 3. ha a felek a megesketést fontos ok alapján kívánják.
- A megesketés oka a jegyzőkönyvben megemlítendő.

Előkészítő eljárás során megesketés.

E szakasz által megjelölt esetek fennforgása mellett a tanu a főtárgyaláson kívül is az *eljárás bármely szakában* megeskethető, tekintet nélkül arra, hogy tanuként ugyanakkor vagy már korábban hallgatták ki. Az eskü kivételére, a kötelező alakításokra az általános (217., 218. §-ok) szabályok érvényesek. *Csak bírói személy* veheti ki az esküt, a megesketést azonban rendőri hatóság is szorgalmazhatja a nyomozás alatt, míg elrendelheti a főtárgyalás elnöke is a *főtárgyalás előkészítésével kapcsolatban.* (287. §.) Elrendelheti a tanu kihallgatása végett megkeresett bíró (járásbíró stb.) erre irányuló megkeresés nélkül is, ha a kihallgatás során betegség vagy megjelenési akadály fennforgását megállapítja. Tekintettel arra, hogy a törvény csupán a megesketés lehetőségéről intézkedik, anélkül, hogy azt kötelezővé tenné, a *megesketés szükségét* a bíróságnak kell mérlegelés tárgyává tenni, az eskü kivételére irányuló indítvánnyal kapcsolatban és meg kell tagadnia a megesketést, ha annak szükségét fennforogni nem látja. A megtagadásnak az 1. és 2. al. esetben csak a törvényes feltétel hiánya okából lehet helye, anélkül, hogy a bíróság a vallomás fontosságának megítélésébe bocsátkozhatna, míg a 3. al. esetben a bíróság a megesketést megtagadhatja abból az okból is, hogy a vallomás által *bizonyított tény nem fontos.* Ha az ügyet intéző bíróság a megesketést elrendelte és azt *megkeresett bíró* által foganatosíttatja, a megkeresett bíró

ság a feltételek vizsgálatába már nem bocsátkozhatik és az eskü kivételét csak abszolút törvényes akadály esetére (221. §. 2—5. p.) tagadhatja meg. Ha a bíróság a tanu megesketését elrendelte, azt foganatosítani kell akkor is, ha a 125. §. 2. bek. alapján jelenlevő felek nem is kívánták. A megesketés elrendeléséhez az 1. és 2. al. esetben a felek indítványa nem szükséges.

1. A betegség minőségét és súlyosságát bármely hitelt érdemlő módon lehet bizonyítani (baleset alkalmával a tanu orvosi vizsgálat előtt is megeskethető, ha attól kell tartani, hogy halála rövidesen bekövetkezhetik). Megesketés indoka az a feltevés, hogy a tanu a főtárgyaláskor már nem lesz életben, ezért nem szükséges a megesketés, ha a tanu bár életveszéllyel járó, de nem rövidesen halállal végződhető betegségben szenved (pl. gümőkór).

2. Ennél az oknál elsősorban a tanu személyes körülményei mérlegelendők, amelyekből megállapítható már, vajjon a tanut az idézés bármikor eléri-e és a tanu annak bármikor eleget tehet-e (házaló, vándorművész, külföldi lakos, gyakran külföldön tartózkodó utazó stb.). Mérlegelendő továbbá az, vajjon nem forognak-e fenn oly körülmények, amelyek esetleg a 287. §. 2. bek. értelmében a megkeresés útján való kihallgatást tennék utóbb szükségessé. E megfontolásnál a vallomásnak fontossága is figyelembe veendő. (L. erről Auer: Főtárgyalás stb. 25. különösen az elháríthatatlan akadályról.) Ki kell venni az esküt akkor is, ha attól lehet tartani, hogy a tanu bár megjelenhetne, nem fog megjelenni, mert a vallomástétel elől elzárkózni kíván (külföldre fog távozni, hogy ne kelljen vallomást tennie).

3. Az Indokolás szerint az eskü kivételének csak a vádló és védő együttes indítványa esetére van helye. A gyakorlat azonban e megállapítást nem veszi már figyelembe. A fontosságot a megesketés elrendelése tárgyában határozó bíróság dönti el.

Fontos ok mindenestre, ha a tanu vallomásától függ a vád fenntartása, a minősítés, a várható büntetés nagysága és ezzel kapcsolatban a szabadlábra helyezés lehetősége. (267. §. 3. p.) Fontos ok, ha a tanut csak a megesketéssel lehet a való megvállására bírni, vagy ha adat merült fel arra, hogy hamis vallomás tételére igyekeznek őt befolyásolni. A megesketés feltétele lévén, hogy a vallomás valamely szempontból az ügyben fontos legyen, a megesketés szükségét rendszerint csak a kihallgatás után lehet megállapítani. Nem akadály a megesketésnek, hogy a felek valamelyike a vallomást nem tartja fontosnak és a megesketést ellenzi.

Az 1. és 2. al. esetekben a megesketéshez a felek idézendők (125. §. 2. bek. szerinti jogok) és a kihallgatás kiegészítését kívánhatják az általuk feltett kérdésekre. A megidézés elmulasztása a bírói cselekmény semmisségét nem eredményezi. A 3. al. esetekben a megesketéshez a feleket nem kell idézni. (Igy BIV. II. 81.) Az a körülmény, hogy a bíróság a tanut az előkészítő eljárás alatt megeskette, nem ok arra, hogy a tanu-

nak a főtárgyalásra való megidézését mellőzzék, ha megjelenése kizárva nincs.

A megesketés feltételeinek téves értelmezése mellett kivett eskü sem a vallomás, sem az eskü hatályát nem befolyásolhatja. Újbóli megesketés a főtárgyaláson ilyenkor sem foghat helyt.

A megesketésre irányuló indítvány elutasítása miatt az előkészítő eljárás során az indítványozó felfolyamodással élhet a vádtanácsához. A vizsgálat befejezése után tett indítványt a vizsgálat kiegészítésére irányulónak kell tekinteni.

221. §.

A tanu megesketése mellőzendő:

1. ha ellene gyanú forog fenn aziránt, hogy a bűncselekményt, melyre nézve kihallgatják, maga követte el vagy annak részese, illetőleg bűnpártolója vagy orgazdája;

2. ha hamis tanuzás vagy hamis eskü miatt el volt ítélve, habár büntetését kiállotta;

3. ha kihallgatásakor életkorának tizennegyedik évét még be nem töltötte;

4. ha testi vagy elméleti fogyatkozásánál fogva a valót meg nem tudhatta vagy közölni nem tudja; vagy ha értelme fejletlenségénél fogva vagy gyengeségénél fogva az eskü lényegéről és fontosságáról nincs kellő fogalma;

5. ha kitűnik, hogy a terhelttel oly ellenségeskedésben áll, mely az ezt terhelő vallomások valóságát kétségessé teszi;

6. ha vallomása valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult és nem mutatható ki, hogy csak tévedésből tett valótlannak vallomást.

E szakasz kimerítően sorolja fel azokat az okokat, amelyek alapján a tanu meg nem eskethető. A jelen szakaszon, a 222. §-on és a 311. §. ut. bek. kívül fekvő semmiféle más okra a tanu megesketésének mellőzése nem alapítható. Elv ezzel összhangban, hogy a vallomásra a tanu rendszerint megesketendő és a való megvállásának végső biztosítékáról csak a törvényből merített okból lehet lemondani. Nem lehet tehát a megesketést mellőzni akár azért, mert a vallomás lényegtelen, eskü nélkül is hitelt érdemlő, esküvel megerősítve sem érdemelne hitelt, mert a tanura hivatkozó fél a megesketéstől eláll, vagy éppen a már megkezdett kihallgatás után a további kihallgatásról lemond.

A kizáró okok kiterjesztő értelmezése meg nem engedhető. Elkerülhetetlen azonban, hogy az ok fennforgását illetően a bíróság a tényállást szabad mérlegelés alapján értékelje. Az ilymódon eszközölt megállapításokat azonban a felsőbb bíróság érdemi felülvizsgálat alá veszi. (L. az egyes pontoknál közölt határozatokat.) A felülvizsgálat lehetővé tételére az alsóbíróság a 328. §. értelmében köteles kifejtteni döntése indokait és

Meg nem eskethető tanuk.

nem elég, ha egyszerűen a törvényhelyre hivatkozik az eskü kivétele, vagy mellőzése tárgyában tett indítvány felett hozott határozatában. A C. nemcsak a tanuvallomást, hanem az egész peranyagot is átvizsgálja. (L. Lengyel: J. A. XI. 770. és Angyal-Degré: Alaki büntetőjog 113. közölt határozatokat.) Az eskü kivételének mellőzése, a nélkül, hogy a mellőzés oka megjelöltetné, a 384. §. 9. pontban meghatározott semmisségi okot valósíthatja meg. Ellenben a tanu megesketésének elrendelését indokolni nem szükséges, ha az eskü kivételét senki sem ellenezte. Az eskü kivételének vagy mellőzésének a jegyzőkönyvből kell kitűnnie, nem elegendő tehát, ha a bíróság ítéletében nyilatkozik arra, hogy mely tanut bocsátotta esküre. A tanunak jogában áll hivatkozni azokra a körülményekre, amelyek megesketését akadályozzák. Ha a bíróság a tanu álláspontját magáévá nem teszi, a tanu az esküt letenni köteles, ellenkezés esetére 195. §.

A jelen szakaszban felsorolt bármelyik eset speciális, de feltétlen alkalmatlanság az eskütétel szempontjából. Ha a tanut ily ok fennforgása dacára eskette meg a bíróság akár elnézésből, akár azért, mert az ok fennforgásáról nem tudott, a 384. §. 9. pontjában meghatározott semmisségi okot valósított meg, ha csak nem nyilvánvaló, hogy a tanu vallomása az ítéletre nem volt befolyással. A semmisségi ok nem vehető figyelembe a felsőbbíróság által, ha a megeskető bíróság a kizáró okot még ítélethozatal előtt megállapította és ennek megfelelően a vallomást olyként értékelte, mint amelynek esküvel való megerősítése el nem rendelhető. (Igy Löwe: id. mű. 305.) A kizáró ok dacára történt megesketés nem menti a hamisan vallott tanut a hamis tanuzás büntetőjogi következményei alól. Az ily megesketés nem hivatalból figyelembe vehető semmisségi ok. A bíróság szabadon mérlegelheti annak a tanunak a vallomását is, akit meg nem hiteltethetett és nincs elzárva attól, hogy az ily vallomásnak teljes bizonyító erőt tulajdonítson. (B. J. T. XLVII. 1.)

1. Ezt a kizáró okot (mint a többit) is, a bírónak ama per adataival kell megindokolnia, amelyben a kihallgatás történt. Nem zárkozhatik el tehát a bíró attól, hogy a tanu előéletét, magatartását vizsgálat tárgyává tegye, ha ezt a megesketés szempontjából szükségesnek látja, különösen ha erre figyelmét a felek indítványai felhívják. (Célszerű ezen adatoknak a főtárgyalás előkészítése kapcsán való beszerzése.) Az ily eljárás során beszerzett adatokat a főtárgyalás során ismertetni kell.

a) A gyanú lényege az, hogy a tanu ellen büntető igény állhat fenn (tekintet nélkül arra, vajjon adott esetben a tanu büntethető volna-e. Erről l. alább.). A meghiteltetés tárgyában határozó bíróság meggyőződése irányadó egyedül abból a szempontból, vajjon forog-e fenn gyanú a tanuval szemben. Erre vonatkozó megállapításait más hatóság eljárásának eredményétől függetlenül eszközli a bíróság és ha a meghiteltetést megelőzően a tanu magatartásához fűződött gyanút a bíróság eloszlatni látja, elrendelheti a tanu meghiteltetését (Igy Vám-

béry: id. mű 155.), ha a bűnvádi eljárás folyamatban is van ellene oly cselekmény miatt, amelyben való bűnösség a megesketés akadálya volna. Egyedül a jogerős, bűnösséget megállapító ítélettel nem helyezkedhetik szembe a bíróság, miért is az elítélt büntetés sohasem eskethető meg. A jogerős felmentés dacára a tanu megesketése a jelen pont tilalmába ütközhetik és a bíróság a tanuval szemben táplált gyanúját fenn tarthatja, ha felmentés jogi okokból történt, de a nélkül, hogy a tanu ártatlansága megállapítást nyert volna, avagy ha a felmentés indoka egyedül a meggyőző bizonyíték hiánya. Még inkább mérlegelnie kell a bíróságnak a védelejtéssel kapcsolatos eljárás megszüntetésének jelentőségét a gyanú eloszlatása szempontjából. Semmi esetre sem elegendő a meghiteltetést kizáró ok megállapításához az, hogy a tanu ellen oly cselekmény címén folyt nyomozás vagy vizsgálat, amely őt részben stb. tünteti fel. Gyanú támasztására elegendő a tanu bűnösségét megállapító nem jogerős ítélet is, feltéve, hogy a kihallgatást megelőzően nem merültek fel oly bizonyítékok, amelyek a tanu perorvoslatának alaposságát kétségtelenné teszik. Ha a bíró a gyanút megállapítja, mellőzni kell a meghiteltetést akkor is, ha a vallomás a tanu magatartásával semmiféle kapcsolatban nincs. Közelfekvő ugyanis az a feltevés, hogy a gyanús szerepet betöltő tanu már hírnevének, megbecsülésének megóvása végett is a terhelt szerepét oly színben festi meg, oly beállításban közli, amely a maga személyét minél előnyösebb színben tünteti fel, még ha az a bűncselekménnyel közvetlen kapcsolatban nincs is. Ugyanígy, ha több bűncselekményre hallgatják ki a tanut és az csak az egyikben látszik gyanúsának, mellőzendő a meghiteltetés a vallomásnak, mint olyannak szétválaszthatlansága folytán. Ha a tanu eskü alatt való kihallgatása az összefüggésben nem álló bűncselekményre feltétlen szükséges, a cselekmények elkülönített eljárásokban bírálандók el.

Tekintve, hogy a gyanú fennforgására a kihallgató bíróság meggyőződése irányadó, a felsőbbíróságnak e meggyőződést megalapozó tényeket is vizsgálnia kell.

b) A gyanúnak azzal a bűncselekménnyel kapcsolatban kell fennforognia, amelyre a tanut kihallgatják. Tehát nem elegendő bármely, a vádbeli tényállással összefüggésben álló bűncselekményre vonatkozó gyanú. (Pl. nyomban vizsnozott becsületsértésre irányuló gyanú, Igy Beling: id. mű. 303.) Sőt a terhelttel kapcsolatos tényállást is csak annyiban lehet figyelembe venni a tanu szempontjából, amennyiben az anyagi-jogilag lényeges tény elemeivel vád és eljárás tárgyául szolgál. (Nem fontos oly bűncselekményekkel való kapcsolat, amelyek címén a kir. ügyészség az 1930:XXXIV. t.-c. 105. §-a alapján vádat nem emelt, l. még Gerland: id. mű. 210.) Nem akadály, ha a tanu is elkövetett hasonló, vagy oly bűncselekményeket, mint amelyre tanuként kihallgatták. A kihallgatás tárgyával való azonosság azonban fennáll akkor is, ha a cselekmény a tanu szempontjából másképpen minősülne. (Pl. terheltre: sikkasztás, tanura: hűtlen kezelés.)

Nem lényeges, hogy a tanuval szemben fennálló gyanú az adott esetben is büntethető cselekményre vonatkozzék. Elegendő, ha a tanu terhére gyanúba vett cselekmény bűncselekmény, de speciális okból megszűnt büntethetősége. (Elévült, 376. §-ba ütköző bűnpártolás, l. Stenglein: id. mű. 185.) Nem tartható fenn a gyanú azzal szemben, akinek terhére bűnösség egyáltalán megállapítható nem volna. (Fiatalkorúak, ha büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettségük nem volt meg, B. N. 16. §.)

c) A tanu cselekményének a terhelt bűncselekményével a törvény által megkívánt kapcsolatban kell lennie, bár nem szükséges, hogy a tanu a terhelt által elkövetett bűncselekmény valamely tényelemének megvalósításában működjön közre, elegendő, ha a tanu a terhelt által elkövetett bűncselekménybe kapcsolódva, a terheltével hasonló bűncselekmény elkövetésének gyanúja alatt áll. Fontos, hogy a tanu és a terheltnek vád tárgyává tett bűncselekménye között tényleges kapcsolat álljon fenn, amely noha különbözőképpen minősülhet bűncselekményben az együttes közreműködést igazolja. E nélkül nincs akadálya a meghiteltetésnek akkor sem, ha a bűncselekmények időbelileg egyszerre követték el és a terhelttel szemben felmerült bizonyítékok a tanut is gyanússá teszi. (Mialatt a sértettet a terhelt megszurta, kilopták a sértet pénzét a zsebéből, ez utóbbi cselekménnyel, de a terhelttől függetlenül, a tanu gyanúsítható.) Kivételes eset, ha a törvény valamennyi résztvevő magatartását egységes bűncselekmény fogalma alá vonja, BTK. 308. §. Nem szükséges, hogy a terhelt cselekményébe való bekapcsolódás szándékos legyen. (Tettesárs: gondatlanságból elkövetett bűncselekménynél.) Oly bűncselekményeknél, melyekkel szemben általános feljelentési kötelezettséget állapít meg a törvény, elegendő, ha a tanu csak tudott is a terhelt által elkövetett bűncselekményről, de nem jelentette fel.

d) Maga követte el a tanu a bűncselekményt, ha: A) Vagylagosság viszonyában van a terhelttel, bár a bűncselekmény a tanuval szemben másképp is minősülne (sikkasztás helyett hivatali sikkasztás), mikor is gyakran véletlen körülmény dönti el, hogy kiből lesz tanu és kiből vádlott. (L. Glaser: Beiträge z. Lehre v. Beweis. 230. és k.) B) A tanu a terhelt tettestársa. (BTK. 70. §.) C) Ha az alaptevékenységet ő fejtette ki, bár a vád csak a felbujtóra vagy bűnsegédre irányul. (A megvesztegetés elkövetésekor beszámíthatatlan állapotban levő közhivatalnok.)

e) Részeség a BTK. 69. §. szerint értelmezendő. A felbujtó és bűnsegéd ugyanabban a cselekményben résztársak. Fokozatos felelősségnél nincs részeségi esküakadály. A rágalmozó közleményhez adatokat szolgáltató a szerző ellen folytatott perben, vagy a szerző megállapítása végett kihallgatott szerkesztő meghiteltethető. (Igy BIV. 83. és a C. gyakorlata BJT. XLII. 143., LVII. 243.)

f) Bűnpártolás gyanúja alatt a terhelt érdekében végrehajtott bármely cselekménye miatt állhat; így a terhelt javára

tett vallomása miatt is. E pártoló cselekménynek azonban ama bűnvádi eljárás keretén kívül kell állnia, amelyben kihallgatása történik. Nem tekinthető meghiteltetést akadályozó bűnpártolásnak a vallomás maga, amelynek esküvel való megerősítése felől éppen határozni kell. Ezzel a bíróság a bizonyítás eredménye iránt már a tárgyalás folyamán állást foglalna. (L. Beling: id. mű. 303.) A tanunak tevékenységét a BTK. 374., 375. §-okban meghatározott céllal és szándékkal kellett elkövetnie.

g) Az orgazda ellen folytatott eljárás során a lopás stb. tettese sem eskethető meg, az akadály tehát a perbeli szerepnek ily felcserélődése esetére is fennáll. (A tanu ilyenkor tettesnek tekintendő, l. d) al.) A meghiteltetés csak akkor mellőzhető, ha az orgazdaságnak tekintendő magatartás a vádbeli bűncselekménnyel kapcsolatban büntethető. (Nem a csalás következtében szerzett ingóság megszerzése.)

h) Ha a bíróság e ponton alapuló akadály fennforgását állapítja meg, határozatában meg kell állapítania azt is, hogy a tanu mely magatartásával látja a gyanút megalapozottnak és hogy e magatartás mily anyagi jogi minősítés alá esik. (Résztes, bűnpártoló stb.) Ily megállapításra a tanut kihallgató bíróság jogosult és kizáró ok észlelésekor köteles akkor is, ha ugyanazon bűncselekmény vádja alól a tanut korábban már felmentették. (Erről l. fentebb l. al.) Nincs akadálya annak sem, hogy a bíróság vagylagos magatartást fogadjon el a gyanú alapjául. (Orgazda vagy bűnpártoló, l. Bt. D. VIII. 218. stb.)

A C. a per anyagának felülvizsgálata alapján bírálja el a 384. §. 9. p. alapján bejelentett semmisségi panaszt, annak megállapítása végett, vajjon a tanuval szemben a meghiteltetést akadályozó gyanú fennforog-e. (Bt. D. VI. 176., III. 291. VII. 356.)

Ha a bíróság a tanu megesketése után jut tudomására a gyanút támasztó tényeknek, helyesen teszi, ha ezeket a jegyzőkönyvben leszögezi és az ítéletben megállapítja, hogy a tanut olyannak tekinti, mint akit vallomására meghiteltetni nem lehetett volna. Ezzel a megsemmisítés rendszerint feleslegessé válik. A már letett esküt azonban érvényteleníteni nem lehet. (L. Glaser: id. mű. I. 597.)

2. Mellőzendő a megesketés a BTK. XII. fejezetében foglalt bűncselekmény (büntett-vétség) címén való elítélés esetére. Az akadály beáll minden különösebb intézkedés nélkül a bűnösséget megállapító ítélet jogerőre emelkedése pillanatában. (A kúriai határozat meghozatalával.) Nem vonható ide a hamis vád címén történt elítélés. Az akadály a tanuval szemben sohasem szűnhet meg, így akkor sem, ha a büntetést kegyelem útján elengedték, vagy ha egyéb okból nem töltötte ki a tanu. (Szökés folytán bekövekezett elévülés stb.) A kiszabott büntetés minősége közömbös. Az elítélés és ezzel az akadály hatályát veszti, ha a tanut újrafelvételi eljárás során jogerősen felmentik.

Külföldi bíróság által oly bűncselekmény címén történt elítélés, amely bűncselekmény tényállása a XII. fejezetben foglalt valamely bűncselekmény tényállásának megfelel, úgy külföldi, mint magyar állampolgárral szemben a magyar bíróság által való meghiteltetést is akadályozza. (Igy Stenglein: Komm. 56. §. II. Anm.)

3. Az akadály csak akkor áll fenn, ha a tanu a *kihallgatás napján még nem töltötte be tizennegyedik évét* és a meghiteltetés szempontjából közömbös, hogy milyen idős volt akkor, amikor a megvallandó tényt észlelte. A tanu, aki előző kihallgatása idején koránál fogva még meghiteltethető nem volt, újabb kihallgatásakor, ha a korhatárt elérte, megeskethető, bár csak előzőleg tett vallomását tartotta fenn. (Igy BIV. II. 83.) Meghiteltethető a tanu, ha a *kihallgatás napján tölti be tizennegyedik évét*.

4. E pont két egymástól különböző akadályt állapítja meg a megesketésnek. a) Nem hiteltethető meg a tanu, ha *betegség vagy veleszületett rendellenesség* következtében oly *szervi hibában* szenved, amely: *A) az észlelésben, észleleteinek helyes értékelésében* akadályozza, bizonytalanná teszi. Hogy adott esetben fennforog-e ilyen betegség vagy rendellenesség, azt a kihallgatást foganatosító bíróságnak kell megállapítania, a szükséghez képest orvosszakértő megkérdezése mellett. Kétségtelen, hogy a szervek kölcsönhatásánál fogva, akadályozhatja a helyes észlelést annak a szervnek hiányossága, amelyre az észleléskor éppen szükség nem volt. (Vak ember a hang iránya felől tévedésbe eshetik, mert nem látja a cselekményt, amelynek kapcsán a hang keletkezett.) Ugyancsak alapos vizsgálatot igényel az is, vajjon a tanunál mutatózó elméleti fogyatkozás *állandóan és általában* képtelenné teszi-e őt a megbízható észlelésre. A *teljes ittasság* előidézhethető oly elméleti fogyatkozást, amelynek következtében a tanu a valót meg nem tudhatta. Az ittasság fokát azonban a bírónak vizsgálnia kell, s a meghiteltetésnek csak akkor lesz akadály, ha megállapítást nyer, hogy az ittasság oly nagyfokú volt, hogy e miatt a tanu megbízható észleletet nem tehetett, vagy ha vallomásából kitűnik, hogy az eset körülményeire nem emlékszik. (Bt. D. VI. 147.) E következményekre azonban a bíróság nem követhet már abból a tényből, hogy e tanu vallomásával egy másik tanuvallomás ellenkezik. (Bt. D. II. 29.) *B)* a bár helyesen észlelt tény helyesen és teljesen érthetően való *reprodukálására képtelenné teszi*. Ilyen a nagyfokú feledékenység, a kihallgatáskor állandóan jelentkező nagyfokú idegesség, elfogódottság. (Különösen fiatalabb korban levőknél, nőknél, ha több egyén jelenlétében szeméremszérvő tényekről kell nyilatkoznok stb.)

b) Nem hiteltethető meg a tanu, ha az *eskü intézményének jelentőségét*, az eskütétel jogi következményeit nem tudja fel-fogni. Ennek az akadálynak a fennforgását a bíróságnak a tanu kihallgatásakor tanúsított magaviseletéből, különösen a 217. §. 3. bek. alapján adott kitanítás kapcsán nyert benyomásból kell megállapítania. A megállapítás eredménye csak attól

tehető függővé, vajjon a tanu az eskü lényegét és fontosságát fel tudja-e fogni. Oly elmebetegség vagy elmeegyensúlytalanság, amely ezt ki nem zárja, e pontnál az esküt nem akadályozza. (Beteges feledékenység, érzéki csalódások stb.) *Az elmebeteg tehát meghiteltethető*, ha az esküről kellő fogalma van. Nem akadályozza a meghiteltetést az, hogy a tanu *szándékosan nem formál magának megfelelő fogalmat* az eskü intézményéről. (Atheista.)

A nagyfokú ittasság időlegesen képtelenné teszi a tanut az eskü jelentőségének felfogására. Ily tanunak, amennyiben egyáltalában kihallgatható, megesketezése későbbi időpontban foganatosítandó.

A meghiteltetés akadályát kimondó *határozatban* a bíróságnak meg kell határoznia, hogy miben látta az akadályozó betegséget vagy értelmi hiányt.

5. a) A tanunak a *terhelttel kell ellenséges viszonyban állania*. (Sértettel, védővel és egyéb perbeli személlyel, úgyszintén a terhelt valamely hozzátartozójával szemben fennálló ellenségeskedés csak a 6. ponttal kapcsolatban vehető figyelembe.) *b)* A vallomásnak a vádbeli bűnösség vagy a bűntetés szempontjából általában *terhelőnek* kell lennie. A bíróságnak kell tehát megállapítania, vajjon a vallomás terhelő-e. (Nem terhelő a vallomás, amely a terheltnek elhanyagolt neveléséről, veleszületett könnyelműségéről szól.) *c)* *Az ellenséges viszonyt* nem vélelemre, hanem *tényekre* kell a bíróságnak alapítania, amelyekből joggal kell következtetni, hogy ez az ellenséges viszony oly mértékben forog fenn, hogy a vallomást is megbízhatatlanná teszi. Vizsgálendő, vajjon a tanu vallomásának megtételére *az ellenséges viszony vezet-e*. (JEH. 490. BHT.) Nem lehet egyes, magában álló tényből az ellenséges viszony fennállására következtetni. (Igy *nem akadály a meghiteltetésnek*, hogy a tanu: a vádlottra vonatkozóan nem kedvezően vallott, a testvérének megölése miatt vádolt ügyben tesz vallomást, tapasztalatának megfelelően, kedvezőtlenül jellemezte a vádlottat, főmagánvádló minőségében szerepel a perben, polgári perben áll a vádlottal, haragszik a tanura, mert férjét megölte.) Az ügyben való, a vádlottal ellentétes *érdekeltség* sem ad alapot az ellenséges viszony megállapítására. Nem tekinthető érdekeltnek a nyomozásban résztvevő csendőr. Az ellenséges viszony fennforgásának megállapítására valónak elfogadott tényeket a meghiteltetés kérdésében határozó bíróságnak részletesen meg kell jelölnie, mert az ellenséges viszony fennállását a C. általa felülvizsgálható jogkérdésnek tekinti és megfelelő semmisségi panasz esetére *a per egész anyagának mérlegelése* alapján vizsgálja felül, vajjon a tanu ellenségeskedésben áll-e a terhelttel s ez az ellenségeskedés *oly fokú-e*, hogy a terhelt vallomás valódiságát kétségessé teszi. (Bt. D. VII. 112. L. még Angyal-Degré: Alaki büntetőjog 113. ol. hivatkozott határozatokat.) *d)* Az ellenséges viszonynak a *vallomás valódiságát kétségessé kell tennie*. Ennek fel-tétele egyrészt, hogy a vallomás objektív valódiságához kétség-férhessen (más kétségbe nem vonható bizonyítékkal ellenkez-

zen), másrészt pedig megállapíthatónak kell lenni annak is, hogy a vallomás *szubjektíve valótlán*, és hogy valótlanság állítására a tanut ellenséges indulata készíti. (Nem pedig a sértett iránt érzett különös rokonszenve, a per kimenetelében való érdekeltsége, saját eljárásának takargatása.)

Ha e feltételek bármelyike hiányzik, a tanu meghiteltetése e pont alapján nem mellőzhető, ami természetesen nem zárja ki, hogy a bíró a megesketést más okból mellőzhesse. (6. pont, vagy 222. §. 1—2. p. vagy ut. bek.)

6. a) A vallomásnak *lényeges körülményre* valótlannak kellett bizonyulnia. Ennek megállapíthatása végett a bíróság csak kétségtelen tárgyi vagy ténybeli adatot vehet irányadóul. (BJT. LX. 268.) Nem bocsátkozhatik tehát a bíró a *tanuvallomások időelőtti mérlegelésébe*, annak megállapítása végett, hogy mely vallomást fogad el megbízhatónak, a kétségbevonat vallomással szemben. (Bt. D. IV. 253.) Nem lehet tehát a valótlanságot megállapítania azon az alapon, hogy a vallomás több tanu vallomásával ellenkezik. (Bt. D. V. 348.) *Lényeges körülményre* valótlán a vallomás, ha a bűnösség vagy büntetés fokának megállapítására befolyással lehet. *Nem lényeges* a terheltet általában jellemző tényekre vagy régebbi időben tanúsított, vád tárgyává nem tett magatartására vonatkozó vallomás. Ily vallomás az ítélethozatalra befolyással nem lehet. (Bt. D. V. 355.) *Lényeges* az a vallomás, amely azt tanúsítja, hogy a terhelt nem a föld felé, hanem valamely személyre célozva lött. (Bt. VII. 73.) b) A vallomásból, vagy egyébként az ügy adataiból nem mutatható ki, hogy a tanu *kizárólag tévedésből tett valótlán vallomást*. Ezt nem a tanunak kell megcáfolnia, hanem a *bíróságnak kell megállapítania*, ha a meghiteltetés törvényes akadályát érvényesíti. A vallomás megbízhatatlansága, a tanu zavarodottsága, következetlen kijelentései tehát csak akkor akadályozzák a meghiteltetést, ha a bíróság azt is megállapíthatja, hogy nem mutatható ki, hogy az objektív valótlanság a tanu *jóhiszeműségétől független* körülményekre vezetendő vissza. Így tehát az akadályt megállapító döntés egy *pozitívumot* kell hogy tartalmazzon: m. p. hogy a tanu vallomása lényeges körülményre valótlán és egy *negatívumot*, hogy nem mutatható ki, hogy a valótlanság tévedés következménye. Mindezeket a körülményeket a bíróságnak vagy a jegyzőkönyvbe foglalt határozatában, vagy az ítéletben részletesen ki kell fejtenie a valótlanságra utaló adatok megjelölése mellett (328. §.), s nem elegendő a vonatkozó szakaszokra való pusztá hivatkozás, amelyek utasítást adnak a bíróságnak az e szakaszokban foglalt rendelkezések alkalmazására. (Bt. D. V. 355.) A C. a vallomás valótlanságát és azt, vajjon az nem tévedés következménye, a per egész anyagának megvizsgálása mellett revideálja.

A meghiteltetést kizáró ok vagy hiányának megállapítása még nem jelenti azt, hogy a bíróságnak a vallomást figyelembe vennie nem lehet, vagy hogy azt teljes terjedelmében valóul fogadja el. Annak megállapítása tehát, hogy a tanu megesketése a törvény tilalmába ütközik, vagy hogy ily aka-

dály nem forog fenn, nem menti fel a bíróságot attól, hogy érdembeli határozatában a tanuvallomás mérlegelése alapján kialakult meggyőződésének kifejezést adjon, amely meggyőződés kialakulásánál *az eskü tényét figyelmen kívül is hagyhatja*.

A tanunak *tilalom dacára való megesketése* vagy tévesen értelmezett tiltó okból az *eskütől való elzárása* a 384. §. 9. pontjába ütköző semmisségi ok, ha nem nyilvánvaló, hogy az eskütől való elzárás, illetve az eskü kivétele a tanuvallomás értékelésére, illetve a tanuvallomás az ügy eldöntése szempontjából lényegtelen volt. E körülményt a C. a semmisségi panasz elbírálásánál a *per adatainak felülvizsgálatával állapítja meg*.

222. §.

A bíróság az eset körülményei szerint az eskütételtől elzárhatja azt az egyént is:

1. aki a terhelthez a 205. §. 1. pontjában megjelölt viszonyban áll;
2. aki vallomásának lényegére nézve ingadozást tanúsít;
3. aki nyereszkedő szándékból elkövetett büntett vagy véttség miatt vizsgálat vagy vád alatt áll, vagy az ily bűncselekmények miatt elítéltetett.

A sértett megesketése, akkor is, ha magánvádlókép jár el, a bíróság belátásától függ. (4)

Az eset körülményeit a *bíróság mérlegelni köteles*, m. p. tekintet nélkül arra, vajjon a felek valamelyike a megesketést ellenezte-e, vagy sem. A mérlegelés alapján kialakult meggyőződést a bíróság a megesketés tárgyában rendelkező határozatban kifejezésre juttatni tartozik. A határozat bővebb indoklása azonban az ítéletbe is foglalható. Ettől függetlenül kell azonban határoznia a bíróságnak az ítéletben a tanuvallomás bizonyítékként való elfogadása vagy el nem fogadása tárgyában. (L. erről fentebb 221. §. kapcsán.) Az eskü kivétele tárgyában e szakasz alapján határozó bíróságnak tehát elsősorban mérlegelnie kell a rendelkezéseknek az adott esetre érvényes, helyes értelmét és másodsorban a tanuvallomásnak természetét a törvény szempontjából. (Pl. a vallomás lényegét érintő ingadozás.)

1. L. a 205. §. 1. pontjánál közölteket. Annak megállapításával, hogy a tanu a 205. §. 1. pontja értelmében nem köteles vallani, elválaszthatatlanul függ össze a bíróságnak az a kötelessége, hogy ha az ily tanu vallomást tesz, a bíróság a jelen pont szempontjából *mérlegelje*, vajjon az *esküt a tanutól kivegye-e*. Tekintve, hogy a törvény nem kíván egyéb feltételt, a bíróság sem tartozik az esküt mellőző határozatát indokolni mással, mint a hozzátartozói viszonyal. A meggyőződés kialakulására irányuló, tisztán a bírói mérlegelés terére tartozó, belső indokok felülvizsgálatába rendszerint a felsőbbbíróság sem bocsátkozik. *Mellőzhető a megesketés* több vádlott ellen folytatott ügyben akkor is, ha a tanu *csupán egynek hozzátarto-*

Eskütől elzárható tanuk.

zója, de nem akkor, ha éppen ez a hozzátartozó már az ügyben jogerősen el van ítélve, tehát már nem terhelt. Ha azonban a vallomás annyira elkülöníthető, hogy a tanu a 207. §. értelmében vallomásra kötelezhető volna, a megesketés a vallomásnak erre a részére nem mellőzhető. Gyakorlatilag ez úgy vihető keresztül, hogy a tanut a bíróság külön hallgatja ki arra a tényre, amelyre vallani köteles is volna. A tanu az eskü letételét a hozzátartozóval kapcsolatban *azután is megtagadhatja*, miután a bíróság a megesketést elrendelte. Célszerű tehát határozathozatal előtt a tanut újból megkérdezni, vajjon kíván-e esküt tenni. A kérdés egyszersmind figyelmeztetés, hogy a tanu nem köteles esküt tenni dacára annak, hogy hajlandó volt vallani. Ha az *előkészítő eljárás során már megeskettetett tanu vallomását* a bíróság olyannak minősíti, hogy arra az újabb adatok folytán az esküt ki nem venné, mellőzi az ily vallomásnak a tanu által a 217. §-ban foglalt hivatkozással való megerősíttetését is. A hozzátartozó az ily hivatkozást is megtagadhatja. A megerősíttetésnél erre is figyelmeztetni kell a tanut annak eléletárása melleft, hogy a megerősítés az eskü hatályával bír.

2. a) A vallomás egyaránt kiterjed az *általános kérdésekre* adott válaszokra (rokonsági viszonyra, érdekeltségre vonatkozó válasz stb.), mint az érdembeli kijelentésekre. Bár a tanunak csak a főtárgyaláson tett vallomása vehető figyelembe az ítéletben, e pont szempontjából a tanunak *előző vallomásait is mérlegelni kell* az ingadozás (egyes körülményekre vonatkozó eltérések, azok elhallgatása stb.) megítélhetése végett. Erre szolgál a tanu előző vallomásának eléletárása.

b) *Lényegre csak az a vallomás ingadozik*, amely a bűnösség (tényálladáki elem) vagy a büntetés mérve szempontjából releváns, végül a tanu megbízhatóságára befolyással levő körülmény tekintetében mutat ingadozást. Nem az a lényeges, amire a tanu vallomásában a súlyt helyezi. Lényeges ezért a vádlott személyének felismerése körül tanusított ingadozás. Nem lényeges a vádlott által hosszabb idő előtt elkövetett, vádtárgyává nem tett bűncselekmény előadásában nyilvánuló ingadozás. A C. a semmisségi panasz elbírálásánál a *per adatainak egybevetésével* dönti el, hogy a vallomás lényegére történt-e az ingadozás. (Bt. D. IV. 369., VII. 194.)

c) *A meggyőző vallomásnak összefüggőnek, határozottnak és biztosnak kell lennie.* Az a körülmény, hogy a tanu, minden egyes részletre teljes határozottsággal nem emlékszik, s így biztos választ adni nem tud, a vallomást még ingadozóvá nem teszi és csupán azzal a következménnyel jár, hogy a vallomásnak ez a része bizonyító erővel nem bír. (L. Glaser: Beitrage z. Lehre v. Beweis 259.) *Ingadozó az a vallomás*, amikor a tanu az előzőleg határozottsággal állított ténnyel ellentétes kijelentést tesz, a tényként állított körülményt már csak véleményén alapulónak, azzal ellentétes tény fennforgását is lehetségesnek tartva kívánja fenntartani. Ily — bár csak egyes körülményre irányuló — ingadozás a vallomás többi részeinek bizonyító erejét is lerontani alkalmas. Igen lényeges azonban

annak megállapítása, hogy mi volt az ingadozás előidézője. Míg az igazmondásra irányuló törekvés hiánya, hazudozási törekvés a vallomást teljesen értéktelenné teszi, addig a tanu felindultsága, elfogultsága, szégyenlős természetének következményeként felismert ingadozása arra kell hogy készítse a kihallgatót, hogy a tanut megnyugtassa, bátorítsa és az ingadozásokat megfelelő kérdések feltételével megvilágítva, helyesen értékelhetővé tegye. Különösen is ügyelnie kell a bíróságnak arra, hogy meghiúsítson minden — esetleg — a felek részéről felmerülő oly törekvést, amely arra irányul, hogy a tanu vallomását hosszas faggatással, már megvallott körülmények ismételt firtatásával, megfélemlítésre alkalmas, inszINUÁCIÓT sejtető, rejtett értelmű kérdések feltételével *ingadozóvá tegye*. Pontos feladata itt a főtárgyalás vezetőjének a 307. §-ban adott jogkör erélyes érvényesítése. Ne mulassza el tehát az elnök, hogy *megtiltsa a kérdés feltételét*, illetve arra a választ, ha megállapítható, hogy a kérdező célja, hogy a vallomásba ingadozásokat csempésszen. Ellentétben felsőbb bíróságunknak azzal a korábbi álláspontjával, hogy a 222. §. eseteiben általában a bíróság belátására van bízva a tanu megesketésének kérdése és a szabad mérlegelésnek ez az eredménye nem vonható a felülvizsgálat körébe (Bt. D. V. 359.), az újabb gyakorlat szerint a C. a főtárgyalási jegyzőkönyvben megrögzített anyagból, a *tanuvallomás tartalmának átvizsgálásával* állapítja meg, vajjon helyes volt-e a meghiteltetés tárgyában a jelen pont alapján hozott határozat. Ennek megfelelően kimondást nyert, hogy az a körülmény, hogy a tanunak a főtárgyaláson tett vallomása *nem teljesen egyezik az előkészítő eljárás során tett vallomásával*, még nem teszi ingadozóvá a vallomást, ingadozás csak akkor következne be, ha a tanu lényeges körülményeket bizonytalanul és kétséges módon ad elő, ellentmondó hozzáadásokkal kísér. (Bt. D. VI. 118.) *Nem egyértelmű az ingadozással*, ha a tanu vallomását megfelelő figyelmeztetés után *kiegészíti*. (Bt. D. VII. 194.) A bíróság hivatása, hogy az ellentmondások kiküszöbölésére, okának felderítésére közreműködjék. El kell zárni az eskütől azt a tanut, aki A. és B. vádlottak közül A. megjelölésére felhívatván, előbb B.-re és csak azután A.-ra mutatott. (Bt. D. IV. 369.) Nem minősíthető a megesketést akadályozó ingadozásnak az, hogy a tanunak hosszabb idő lefolyása folytán egyes körülmények a főtárgyaláson *eszébe nem jutottak* s azokra csak bővebb felvilágosítás után emlékezett vissza. (Bt. D. V. 215.) Nem vonható következtetés az ingadozásra abból sem, hogy a tanu hivatkozva előhaladott korára és fogyatékos emlékezőtehetségére, egyes körülményekre nézve a főtárgyaláson tett vallomásával szemben a vizsgálóbíró előtt tett vallomását mondotta a valóság-nak megfelelőnek. (Bt. D. VIII. 292.) Nincs összefüggésben az ingadozással az a körülmény, hogy a tanu vallomása *más tanuk vallomásával ellentétes*, és hogy az ellentét okát a tanu megmagyarázni nem tudja.

3. *A nyereszkedő szándékból* elkövetett bűncselekmények nem szükségképpen vagyon elleni bűncselekmények. Hogy a

nem vagyon elleni bűncselekményt adott esetben nyerészkedő szándékból követték-e el, azt csupán az ügyiratokból lehet megállapítani. Ha a nyerészkedő szándék meg is állapítható, mérlegelnie kell a bíróságnak, vajjon a bűncselekmény oly súlyos-e, amely a tanu *egyéni ségére fényt vetve*, annak szava-hihetősége ellen alapos kétséget támasztani alkalmas. A C. ebből a szempontból felülvizsgálja a megesketés tárgyában hozott határozatot. (BJT. XLII. 256., LXI. 135.) *Más bűncselekmény címén büntetett előélet* nem szolgálhat a meghiteltetés mellőzésének okánál, csupán a vallomás bizonyító erejének mérlegelésénél vehető figyelembe. *Kihágás* (pl. KBTK. 129. §.) nem lehet mellőzési ok, ha nyerészkedési szándékból is követte el a tanu. *Vizsgálat alatt áll* a tanu a vizsgálatot elrendelő határozat meghozatalával, ha a határozatot vele még nem is közölték, vagy ha az még jogerőre nem is emelkedett. *Vád alatt áll* az a tanu, aki ellen vádhatározatot hozott a vád tanács, vagy aki ellen főtárgyalást (járásbírói tárgyalást) tűztek ki. Vádirat ellen kifogást engedő ügyben a *vádirat kézbesítésének elrendelése* még nem eredményezi a vád alatt állást. *Elítéltnak tekintendő* az is, akivel szemben az ítélet még nem jogerős. Lényegtelen, hogy a tanu a büntetést is kitöltötte-e a nyerészkedő szándékból elkövetett bűncselekmény miatt. *Fennáll tehát a mellőzési ok*, ha a büntetés elévülés, kegyelem okából nem volt végrehajtható. Az elítélés nyomán keletkező mellőzési ok a *tanu egész életére fennáll*, kivéve, ha a tanut újravételei eljárás során felmentették. Vád alatt áll az a tanu is, akivel szemben a felsőbb bíróság az ítéletet megsemmisítette és új eljárást rendelt el.

4. Ha a bíróság *sértettet tanuként hallgatja ki*, a kihallgatást mindenben a tanukra érvényes szabályok szerint kell fogantatásitania. Ha tehát a bíróság ennek dacára is e szabályoktól el kíván térni annyiból, hogy a sértettet az eskütől elzárja, erre *különös okoknak kell fennforogniok*, amelyeket a bíróságnak meg kell állapítania, és határozatában meg kell jelölnie. Ezeknek az okoknak alaposságát a C. semmisségi panasza kapcsán felülvizsgálja. (BJT. LIII. 205., LXVII. 87.) Egy magában tehát az a körülmény, hogy a tanu — sértetti minőségéből kifolyóan — a bűnper kimenetele iránt *érdekelt*, az eskütől való elzárást nem indokolhatja. A sértett a bűnvádi eljárás során törvényadta jogát gyakorolja, amely fellépése semmi adatot sem nyújt arra, hogy vallomását a bíróság már csak azért is kételkedéssel fogadja. Ugyanez áll arra az esetre is, midőn a sértett (fő- vagy pót-) *magánvádoló* minőségében jár el. A törvény tehát csak lehetőséget nyújt a bíróságnak ahhoz, hogy mellőzze az oly sértett vallomásának esküvel való megerősítését, amelynél nyilvánvaló, hogy az érdekelttség az igazmondási képességét befolyásolja, objektivitásából kikölkenti. A sértetti jogokat nem gyakorolható *feljelentővel szemben* a tanukra fennálló, általános szabályok érvényesülnek, meghiteltetésük, tehát e rendelkezés alapján, nem mellőzhető.

A megesketés, vagy annak mellőzésével megvalósított semmisségi okra vonatkozóan l. a 221. §-nál közöltek. (78. ol.)

VI. A tanuk díjazása.

223. §.

A tanu követelheti megjelenésével járó szükséges útikölt-ségeinek megtérítését.(1)

Napi- vagy hetibérből élőknek ezenfelül még igényük van az utazáshoz és kihallgatáshoz kívánt időnek és rendes keresetüknek megfelelő kárpótlásra.(2)

E §. 3. bekezdését az 1930 : XXXIV. t.-c. 106. §-a hatályon kívül helyezte.(3)

Ez igények, megszűnésüknek és az igazolás kizárásának terhe alatt, a kihallgatáskor vagy ettől számított két nap alatt jelentendők be.(4)

A magánvádoló részére tanudij vagy útiköltség nem állapítható meg, más sértettnek pedig csak akkor van ezekre igénye, ha tanukép idézték meg.(5)

1930 : XXXIV. t.-c. (T. E.) 106. §.

A BP. 223. §-ának harmadik bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

Az olyan tanuk, kik nem napi- vagy hetibérből élnek, ha kihallgatásuk lakóhelyükön kívül legalább tíz kilométerre eső helyen történik, útiköltségeiken felül csak legszükségesebb kiadásaik megtérítését kérhetik, ha erre vagyoni körülményeiknél és kereseti viszonyaiknál fogva rá vannak szorulva.(6)

A *tanu díjazása*, amint erre helyesen utalnak (Gross: Handb. f. Untersuchungs Richter. 320.), nem csupán a vallomás minőségére, hanem a bűnvádi eljárás eredményére is befolyással lehet. A tanu, aki már más esetből tudja, hogy a kötelezettség teljesítésével okozott méltányos kiadásokat sem térítik meg neki, ingerült, kedvetlen lesz és minden gondja arra irányul, hogy minél előbb szabadulva visszatérhessen munkájához. Egyébként azonban az ily tanu óvakodni fog attól, hogy valamely bűncselekményről szerzett tudomását nyilvánítsa, nehogy a tanuzással járó terheket magára vegye. Nyilvánvaló ebből, hogy bármennyire is indokolt a tanudijakkal való takarékoskodás, azt túlzásba vinni magasabb érdekek sérelme nélkül nem lehet. A kihallgató személy tehát nem tehet egyebet, minthogy az érvényesített igény alapját és összegszerűségét lelkiismeretesen megvizsgálja, a nélkül azonban, hogy a jogosnak talált felszámításból a hatóság tekintélyét rontó alkudozásokkal engedményeket elérni törekedne.

1. A *tanu minőségében* idézett személyekre l. a 192. §-nál közöltek. A *követelés független* attól, hogy a tanut mely büntető ügyek intézésére jogosult hatóság idézte. Fennáll a követelés akkor is, ha a tanut a *kir. ügyesség* állítja vagy vezeteti a bíróság elé a T. E. 107. §-a alapján. Független a követelés attól is, vajjon a tanu *engedetlen volt-e*, tehát nem önkéntesen, hanem elővezettetés kapcsán jelent meg (különösen

Polgári
tanuk díja.

a visszautazás költségeit illetően). Feltétel azonban, hogy a tanu *vallomási kötelezettségének eleget tegyen. Ha tehát a tanu kihallgatása előtt eltávozott, vagy kihallgatását egyéb módon (betegség színlelése, vallomás, eskü jogosulatlan megtagadása stb.) megakadályozta, semmiféle megtérítésre nem tarthat igényt. Sőt az engedetlenségnek ily esetei — tudvalevőleg — még az ily tanut az általa okozott egyéb költségek megtérítésére is kötelezik. A vallomásra való jelentkezéssel megalapozott igényt azonban nem szünteti meg az, hogy a tanu kihallgatására sor nem kerül (bírótság mellözi, a tárgyalást elnapolják), vagy hogy a tanut tévesen idézték (személycsere), vagy hogy a tanu a vallomástételt törvényadta jogánál fogva megtagadta (ily esetben is köteles volt megjelenni). Az utiköltség, amely legfeljebb a készkiadással lehet egyenlő, a tanunak mindig visszatérítendő. A megjelenéssel járó utiköltségnek kell tekinteni a tanu nélkülözhetetlen kísérőjének szállítási díját is (gyermek, béna, agg tanuk, akik testi épségük veszélyeztetése nélkül egyedül útnak nem engedhetők). A szükséges utiköltség nem egyenlő a tanu által eszközölt készkiadásokkal (L. Indok. 415.) és az előbbinek mérvét a tanu személyes viszonyainak (beteg, agg tanu hosszabb gyaloglásra nem szorítható), különösen társadalmi állásának mérlegelésével kell megszabni. A III. oszt. vasúti (II. oszt. hajó) jegy költségeit meghaladó összeg megtérítéséhez csak akkor lehet hozzájárulni, ha a tanu társadalmi állásának megfelelő életmód megkívánja a költségesebb utazási módot. Különösebb kényelmi berendezések (hálókocsi, expresszvonat) által okozott költségek megtérítése sohasem igényelhető. Gyorsvonati jegy költsége csak akkor téríthető meg, ha arra különös ok merült fel (tanunak időhöz kötött, fontos elfoglaltsága), vagy ha gyorsvonat igénybevételével a tanunak a kihallgatás helyén való éjjelezése, esetleg más jelentékenyebb költség felmerülése elkerülhető. Az utiköltség végső határa a tanu által eszközölt készkiadás. Nem tarthat igényt utiköltségre, akinek szabad-, bérletjegye van. A kedvezményes jeggyel utazók is csak a tényleg fizetett összeg megtérítését igényelhetik. A kihallgató hatóság belátásához képest az utiköltség megállapítását ahhoz is kötheti, hogy a tanu annak felmerültét igazolja (különösen a lakhelytől a vasúti állomáshoz jutásig fizetett fuvar költség igazolása lehet szükséges). Nem tarthat utiköltségre igényt az a tanu, aki állandóan a kihallgató hatóság székhelyén lakik és csak ideiglenesen tartózkodott azon a helyen, ahonnan a kihallgatás helyére utazott. Az utiköltségnek megfelelő tényleges kiadást fedező összeget a tanu kérelmére a bíróság előlegként kiutalni jogosult. (33.054/1894. I. M.)*

Ha a tanu megjelenése, különös okból nem járt utiköltséggel (szíveességből hozta el valaki a kocsiját, véletlenül a kihallgató hatóság székhelyén tartózkodott és ott szerzett tudomást az idézésről stb.), ez nem is igényelhető.

2. Napi- vagy hetibérből élnek azok, akiknek e bér szolgál létfenntartásul, tekintet nélkül arra, vajjon van-e egyéb, némi jövedelmük (ingyen lakás stb.). Az ily egyének béréből a

munkaadó a kihallgatással kapcsolatban eltöltött időt napi vagy hetibérből levonja (kétség esetére igazolandó). A kárpótlásnak a tanu keresetének megfelelőnek kell lennie, vagyis hozzávetőleg el kell érnie azt az összeget, amelyet a munkaadó a tanu terhére levonásba hozhat a kihallgatással kapcsolatos időre. Ezen (és az utiköltségen) felül a tanunak semmiféle megtérítés sem adható, ha az idegenben töltött idő alatt rendes jövedelmét meghaladó mérvben is kellett költenie. Ha a tanu a kihallgatáskor bár ideiglenesen munka nélkül volt, csupán a T. E. 106. §-a alapján igényelhet megtérítést.

3. Nem napi- vagy hetibérből élőknek nyújtandó kárpótlásról l. 6. al.

4. Hivatalból tanu számára díjazás meg nem állapítható. A megállapítást kérnie kell a jogosultnak, a kihallgatást fogadó személynek azonban a tanut e jogára figyelmeztetnie kell (Ind. 416.). Ha kihallgató a jogosulttól igazolást kíván, erre határidőt tűz ki, amely két napon túl is terjedhet. Ha a tanu a kitűzött idő alatt nem terjeszti elő a kívánt bizonyítványt, megtérítésre többé igényt nem tarthat. Ha a tanu a megtérítésről kihallgatása alkalmával lemondott, a 2 napon belül sem érvényesítheti már újabban igényét. Nincs mód arra, hogy a tanu későbbi ismételt kihallgatása alkalmával előző kihallgatása kapcsán felmerült költségeit is megtéríttesse. A bejelentés csak a kihallgató hatóság előtt történhetik, tehát esetleg a kihallgatás végett megkeresett hatóságnál és nem megkeresőnél.

5. Ha a magánvádoló tanuként is szerepel, költségre igényt tarthat. 24.836/1894. I. M. sz. rend. A lényeg azon van, hogy az idézés tanu minőségében is történt-e és itt is közömbös, hogy a kihallgatásra sor került-e. Nincs igénye költségre, ha a sértett vagy magánvádoló minőségében idézettnek a tárgyaláson elrendelik tanuként való kihallgatását.

6. A legszükségesebb kiadás is kiterjed az élelmezés és lakás költségeinek fedezésére, azonban abban a legalacsonyabb mérvben, amelyben az a tanu által társadalmi helyzetével összeegyeztethetően megszerezhető. Vajjon a tanu reá van-e utalva a megtérítésre, azt elsősorban a tanu anyagi viszonyai, másodsorban pedig az igényelhető összeg nagysága dönti el. Jelentékenyebb összegnél a hatóság nem zárkozhatsz el a megtérítés megállapításától és nincsen módjában vizsgálódást folytatnia, vajjon a tanu érzékenyen károsodna-e, ha felmerült kiadásait nem térítené meg a kincstár. A köztudomás szerint nagy jövedelemmel rendelkezők számára megtérítést folyósítani nem kell (pl. nagyhírű orvosok, vállalati vezetők számára stb.).

A tanudíjat a kihallgató személy állapítja meg, tanácsai eljárásban a tanács elnöke. Az előterjesztett igény tárgyában, ha jogosultság igazolására nincs szükség, nyomban dönteni kell. A döntés ellen perorvoslással lehet élni, amelyet a tanács véglegesen bírál el, ha az igény tárgyában a tanácselnök határozott elsőfokon. Perorvoslással élhetnek a felek is, ha a tanudíjat sokalják. Felmentő ítélet esetére a tanun kívül csak a vádló élhet perorvoslással.

A tanudíjat a kir. ügyészség és a bíróság előtti eljárásban, mint bűnügyi költséget a kir. kincstár előlegezi, s az a bűnügyi átalányból fizetendő. Tanuk járandóságának előlegezésére a felek nem kötelezhetők. (BJT. LVIII. 256.) *A rendőrség előtt történő kihallgatásnál* a belügyminiszter által kiutalt nyomozási átalányból fizetendő a tanudíj. (L. Rendőri nyomozás során felmerült bűnügyi nyomozási költségekről rendelkező 137.000/1902. B. M. sz. rend. 7. §-át.)

224. §.

Fegyveres erő tagjainak díjazása.

A fegyveres erőnek és a csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjait, valamint a rendőrség és a pénzügyőrség személyzetéhez tartozó egyéneket illető tanudíjakról külön szabályok intézkednek.

Fegyveres erő fogalmára lásd 13. §. ut. bek. *Katonai személyek* számára, ha tanuként idéztettek, megfelelő utiköltség-előleg folyósítatik parancsnokságuk által, amely összeg a költség számla áttétele mellett az igazságügyminiszteri tárca terhére nyer elszámolást. (21.736/902. sz. r.)

Csendőrség tényleges szolgálatában álló tanu a szárnyparancsnokság által kiállított nyílt rendelettel és költség számlával jelenik meg a bíróság előtt, amelyen a kihallgató személy a megjelenést és az elbocsátás pontos idejét igazolja. (39.430/904. sz. r.) Ily személyt parancsnoksága *utielőleggel* lát el. A felmerült költséget a parancsnokság a kir. ügyészséggel közvetlenül megtérítteti, miért is bírói megállapítás vagy utalványoztatás nem szükséges. (43.426/1881. I. M. és 11.928/1924. I. M.)

Hasonló elvek szerint történik a *pénzügyi, vám és adó-őrségi* legénység tanudíjainak megállapítása. (14.912/1883. I. M.)

A rendőri személyek tanudíját a bíróságnak kell megállapítania. (A tanudíjak mértékére és elszámolására l. 14.270/1907. I. M. 6. §.)

XIV. FEJEZET.

Bírói szemle és szakértők.

Tudományos vizsgálódások eredménye és gyakorlati tapasztalatok mind kétségesebbé teszik a tanuvallomáson alapuló bizonyíték megbízhatóságát. Ezzel egyidejűleg emelkedik a *tárgyi bizonyítéknak* jelentősége és értéke a büntető perben. Kétségtelen azonban, hogy a tárgyi bizonyítékok felkutatása és megvizsgálása sok esetben nehezebb feladat elé állítja a bírót, mint amelyet a kinyomozott vagy bejelentett tanu kihallgatásával megoldani kell. El is tekintve attól, hogy a büntettek szintén igénybe veszik a technika haladásának eredményeit és gondoskodnak a büntett bizonyítékainak eltüntetéséről, a tárgyi bizonyítékok felfedezése és az azok által bizonyított tények felismerése gyakran oly ismereteket kíván, amelyekkel az általános és jogi képzettségű bíró nem rendelkezik. Önként adódik tehát ilyenkor, hogy a bíró a különleges ismeretekkel rendelkező *szakértőt* vegye igénybe. Sőt a bíró képzettségének egyik próbaköve az, hogy felismeri-e azokat a nehézségeket, amelyeket saját ismereteivel elhárítani nem képes és hogy meglátja-e azokat a lehetőségeket, amikor a maga tudását a szakértő ismereteivel kiegészítheti. Fontos az is, hogy a bíró ne feltételezzon a maga részéről kellő szakértelmet csak azért, mert valamelyes fogalommal rendelkezik a szóbanforgó tudományág köréből és gondoljon arra is, hogy a szakkérdésnek felső fokon oly bíró által való felülvizsgálására kerülhet sor, aki nélkülözi a hasonló ismereteket, a szakértő által nyújtandó megvilágításról tehát le nem mondhat. Ne feledje el a bíró, hogy a tudomány, különösen annak napról-napra jelentkező fejlődése szerint sok minden más-kép van, amint azt az úgynevezett józan ész törvényei szerint elképzelik. A bíró azzal, hogy a különleges tudást igénylő kérdések megoldása végett azokhoz fordul, akik a különleges ismeretekkel tökéletesen rendelkeznek, sem az ügy sorsának intézését kezéből ki nem adja, sem pedig tekintélyét nem csorbítja. Az ügy intézését a bíró kezében tartja azzal, hogy a szakértőt belátása szerint, a felteendő kérdéseket az általa lényegesnek tartott szempontok szerint választja meg, az igazságszolgáltatás tekintélyét pedig a körültekintő alaposággal csak emelheti. Nem közömbös természetesen, hogy a bíró meg

tudja válogatni az időpontot, amikor az ügy anyaga össze van gyűjtve annyira, hogy abból a szakvélemény leszűrhető, esetleg a felkutató tárgy bizonyítékok forrása megállapítható, másrészt ugyanolyan fontos, hogy a szakértők megbízása még oly időben történjék, amikor a külső nyomok el nem tűntek. Tisztában kell lenni a bírónak azzal is, hogy a szakértő sem mindentudó, a tudományos ismereteknek is határaik vannak és hogy e határok túlhágásával a szakértőket a lehetőségek és feltevések ingoványára tereli. Ha tehát helyesen jár is el az a bíró, aki a szakértőhöz felteszi mindazokat a kérdéseket, amelyeket az ügy szempontjából lényegesnek tart, meg kell értenie, ha a szakértők bizonyos kérdések eldöntésétől tartózkodnak, csupán ismereteikből merített érveikkel mutatnak rá azokra az eshetőségekre, amelyekből a döntést a bírónak kell leszűrnie. (L. erről Glaser id. mű. I. 676.) Legyen azonban a szakvélemény bármily határozott és kimerítő is, az a bírót határozatában nem köti, azt nemcsak mérlegelheti, hanem mérlegelni köteles is. Ez nem azt jelenti, hogy a maga tudását fölébe helyezi a szakértő ismereteinek, hanem csupán azt, hogy a bizonyítékok összességéből merített meggyőződését önállóan alkotja meg és az önmagában vagy a többi bizonyítékokkal való összehasonlításban aggályosnak mutató szakvéleménynek nem csupán felülvizsgálására (237—239. §.), hanem figyelmen kívül hagyására is jogosult. Elvileg tehát a szakvélemény a többi bizonyítékkal egyenrangú, túlsúlyát csak meggyőző erejéből, a per egyéb, megbízható adataiból nyert támogatásból nyerheti (L. e. kérdéstről v. Kries: id. mű. 393. és Garrand: id. mű. I. 631., Angyal: id. mű. I. 336., Vámbéry: id. mű. 115., Finkey: id. mű. 270.) Mellőzve a tanúk és a szakértők közt fennálló — jobbára csak elméleti jelentőségű — hasonlatosságok és különbségek részletezését (L. erről Angyal id. mű. I. 366. és k.), elfogadhatjuk azt a megállapítást, hogy a szakvélemény a lencse, amely a tárgyakat megnagyítja és a bíró joga, hogy mikor él ezzel az eszközzel és hogy megállapítsa, vajjon a kép, amelyet nyert, hű és valódi-e. (Bonnier.) Általában a bíró megítélésére kell bízni a törvénynek azt is, hogy mely esetben vegyen igénybe szakértőt. A hatályban levő perrendtartások nem is korlátozzák a bírót, abban, hogy szakértőre bízva minden oly kérdésnek eldöntését, amelyhez különleges ismereteket tart szükségesnek. A korlátozás csak annyiban áll fenn, hogy bizonyos kérdések eldöntésénél szakértő nem mellőzhető (L. 240. és köv. §§.). Csak természetes azonban, hogy jogi kérdések (külföldi jogszabály stb.) eldöntése végett szakértőt kirendelni nem lehet (más kérdés, vajjon bizonyos jogszokás adott időben érvényben volt-e valamely helyen), ilyenkor maga a bíró a szakértő. Egyébként csak az olasz bűnv. elj. tervezete kívánja megkötni a bírót, hogy nem patológus pszichikai tulajdonságok és az általános műveltség körébe tartozó, a bíró által önállóan eldöntendő kérdésekre szakértőt kirendelni nem lehet (A. 315.).

A bíró feladata az is, hogy a szakértő számára rendelkezésre bocsássa mindazokat az adatokat és megnyissa mindazokat a lehetőségeket, amelyek a megbízható lelet felvételéhez

szükségesek. Döntő fontosságú lehet ezért a birói szemlének megfontolt, terv- és szakszerű irányítása. (L. erről Gross id. mű. 156. és k.) Vitára adott okot ennél a pontnál az, hogy mennyiben áll jogában a bírónak a szemlélet a terheltén kívül más személyek *testének megvizsgálására* vonatkozóan is elrendelni és foganatosíttatni. Míg Beling (id. mű. 294.) e kérdést a személymotosásra érvényes szabályok alkalmazásával oldja meg, addig egyesek (Stenglein: id. mű. 222., Gleispach: id. mű. 217.) indokolás nélkül mondják ki, hogy bárki köteles lényeges tények megállapíthatása végett szakértői megvizsgálását eltérni. Magasabb érdekekből elismeri e köteleességet v. Kries (id. mű. 409.) és német birodalmi törvényszék (E. XIV. 189.) is. Ezzel szemben Gerland mutat rá arra, hogy bármely szabadságot korlátozó intézkedésnek csak törvényből merített jogosítvány alapján szabad megtörténnie, s így pozitív intézkedés hiányában terheltként nem szereplő személy teste csak az utóbbi engedelmével szemlélhető meg (id. mű. 230.). E kétségeket kívánják eloszlatni az újabb tervezetek (olasz A. 311., német életbeléptető A. 67. §. 81. b), midőn kimondják, hogy a terheltén kívül más személyek, beleegyezésük nélkül csak akkor vizsgálhatók meg, ha feltétlenül szükséges a vizsgálat annak megállapítása végett, hogy van-e testükön bűncselekmény által okozott elváltozás vagy ilyennek nyoma. A vizsgálatnak a szeméremérvet megfelelő kíméletével való megejtéséről természetesen a javaslatok fokozottan is gondoskodnak.

Bármennyire is függetlenítse a törvény a bírót a szakértő megállapításától, kétségtelen, hogy a gyakorlatban a szakvéleménynek a per kimenetelére igen gyakran döntő befolyása van. A szakvéleményben rejlő nagyfontosságú bizonyítók megbízhatóságának feltétele pedig a szakértők reátermétségétől, alaposágától és megbízhatóságától elválaszthatatlan. Könnyen érthető ezek után, hogy a törvényhozónak állandó gondot ad ezeknek a tulajdonságoknak a mindenkori szakértőknél való biztosítása. Megegyeznek a vélemények abban, hogy a szakvélemény megbízhatóságát előmozdítja az, ha a szakértőket nem csupán a bíró, hanem a felek és különösen a terhelt is ellenőrizheti, reámutathat az általuk figyelmen kívül hagyott körülményekre, tévesen értékelt tényekre. Ez az elgondolás szülte az *ellenőrző szakértő* intézményét (228. §.). Az intézmény a gyakorlatban kevésbé vált be és inkább azokat igazolja, akik (Gneist, Schwarze, Bähr) megjövendölték, hogy a terhelt által egyoldalúan választott szakértő csak arra lesz alkalmas, hogy az eljárásba bonyodalmakat hozzon és a jogalkalmazást nehezítse. És valóban a terhelt által választott szakértő a védelem hatása és álláspontja által megkötve a szó legszorosabb értelmében a fél szakértőjévé válik és nem törődve a szakértő létjogosultságához tartozó követelményekkel, igyekszik menteni a többé vagy kevésbé menthetőt. Nem csodálhatni ezért, ha az ellenőrző szakértő idők folyamán az eljárás túrt, az ügy sorsát ritkán irányító szereplőjévé alakult és a törvény által is inkább csak megfigyelésre korlátozott

szerepük jelentősége mindinkább csökkent. A tényleges helyzettel számol csupán az olasz tervezet, amidőn az ellenőrző szakértőt a terhelt műszaki tanácsadóává változtatja át, aki a jogi tanácsadóval, a védővel egyenlő hivatást tölt be és aki hivatását — ugyancsak a hivatali minőség ismervei nélkül — a védő ellenőrzése alatt gyakorolhatja (consulenti tecnici. A. 324., 325.). E tanácsadók közreműködésével élhet a terhelt saját költségén minden oly esetben, amikor a bíróság szakértőt rendelt ki és hatáskörük is egyenlő az ellenőrző szakértők elnevezése alatt jelenleg működő személyekével. E szabályozás természetesen csak a szakértő fogalmának tisztázására, a hivatással össze nem egyeztethető működés távoltartására alkalmas a nélkül, hogy a szakvélemény megbízhatóságát pozitív intézkedésekkel is fokozná. Ez utóbbi célt kívánják elérni azok — a még meg nem valósított — reformok, amelyek úgy a lelet felvételét, mint a véleménymegállapítást *contradictorius eljárás* keretébe kívánják vonni.

A vád érdekeinek védelmére a bíró által kirendelt szakértő elegendőnek mutatkozván, csupán azt kell megfontolás tárgyává tenni, hogy terhelt által választott szakértőt is rendeljen ki a bíróság, s e két szakértő teljesen egyenlő jogkörrel és súllyal vegyen részt a lelet felvételében, valamint a vélemény megszerkesztésében. Ezt a gondolatot kívánják megvalósítani a francia Kamara által 1899. évben tárgyalás alá vett, de sajnos, törvény erejére nem emelt javaslatok. Kiindulópontul az szolgált, hogy az igazságügyi kormányának a legkiválóbb szakemberek igénybevételével kell megállapítani a bírósági szakértők jegyzékét, mikor is a különböző érdekeltségek, legkiválóbb tagjaikról tartoznak előterjesztést tenni. E minden tudomány- és ismeretágra kiterjedő jegyzékből nevezi ki a bíró a felmerülő esetben a bírósági szakértőt és ugyancsak ebből a jegyzékből kell a terheltnek is választania egy szakértőt. E két egyenlő jog- és hatáskörű, egyaránt a *kincstár által díjazott* szakértő készíti el a leletet és a véleményt és csak ha a lényegben megállapodni nem tudnak, akkor választanak ugyancsak a jegyzékbe felvett személyek közül egy harmadik szakértőt, akinek szavazata lesz a döntő. Ezzel a szabályozással elérhető lenne, hogy a vád és védelem szempontjai egyenlően érvényesüljenek a szakvélemény megalkotásánál a felektől független, meggyőződésükben nem korlátozható szakemberek munkájánál.

A javaslat kétségtelenül haladást jelent a jelenlegi állapothoz képest. Ami a legkiválóbb szakemberek igénybevételét illeti, nem felejtjük el, hogy a bírósági szakértők *díjazása* büntető ügyekben oly alacsony, hogy a nagy elfoglaltságú, éppen kiválóságuknál fogva igen keresett szakemberek lehetőleg húzódoznak a megfelelő ellenszolgáltatással nem járó munkásság vállalásától. Így attól kell tartani, hogy a valóságban inkább csak a gyengébb erők lesznek azok, akiket szakértői teendőkre a bíró igénybe vehet. E lehetőséget azonban a bíróságoknak ki kell küszöbölniök. A szakértői tevékenység nem szolgálhat a tisztas nyugalományban levők üres óráinak betöltésére és jövedelmük-

nek szerény megtoldására. Ha a bíróság a szakértői kirendelés alól való mentesülés feltételeit a törvényhozó célzatának megfelelő szigorúsággal fogja értelmezni, úgy módjában lesz a tevékenység teljesítésére reakényszeríteni azokat is, akik az ellenszolgáltatást keveslik és a köztudatba viheti azt a meggyőződést, hogy a szakértői tevékenység is oly tevékenység, amelyet a köztagjaitól megkivánhat tekintet nélkül arra, vajjon az megfelelő jövedelemmel jár-e vagy sem. Ily körülmények között azonban nyugodtan egyenjogusíthatjuk a terhelt által választott (de a kincstár által díjazott) szakértőt a bíró által kiszemelttel és el is várhatjuk, hogy a vélemény az eldöntendő kérdéseknek kimerítő, tárgyilagos, minden szempontot megvilágító megoldását tartalmazza.

I. Általános rendelkezések.

225. §.

Ha a bűnvádi ügyre nézve fontos ténykörülmények megállapítására vagy felderítésére személyes megfigyelés szükséges: bírói szemlét kell tartani.(1)

Bírói és
szakértői
szemle.

Amennyiben a szemlével megállapítandó tények felismeréséhez és megítéléséhez külön szakértelem szükséges: szakértők alkalmazandók.(2)

1. a) A bűnvádi ügyre nézve fontos ténykörülmény egyenlő értelmű a bűncselekményre és a bűnvádi eljárásra nézve fontossággal bíró ténykörülménnyel, (l. ezért a 192. §-nál közöltek.)

b) A törvény nem adhat részletesebb utasítást a bírónak, hogy mikor éljen a bizonyításnak ezzel a módjával és csak arra a különleges esetre szorítkozik, amikor szemle és ezzel kapcsolatban szakvélemény beszerzése nem mellőzhető. (L. 240. és köv. §§-nál közöltek.) A szemlének az előkészítő eljárásban való elrendelését illetően a bírónak meg kell fontolnia vajjon megszerezhet-e valamely lényeges, tárgyi bizonyítékot, nyomatékos gyanujelet, amely az ítélobírósnak a maga teljességében esetleg már nem áll rendelkezésre, szükséges-e valamely fontos *nemleges körülménynek* megállapítása (pl. gépen a baleset után nem volt védőszerkezet), kell-e oly tényleírást megrögzítenie, amelyet nem ajánlatos a tanuk jelentésére bízni (helyszín a baleset után). Nem lehet irányadó a vád tárgyává tett, vagy esetleg vád tárgyává tehető cselekmény súlya a bíró elhatározásánál, hanem az, hogy a megszerezhető tárgyi bizonyítéknak az adott esetben milyen súlya lehet. (L. Glaser: Beiträge. 375.) Nem lehet irányadó az sem, hogy a szemle által megállapítandó ténykörülmény más bizonyítékkal (tanuk) is tisztázható. Tekintve, hogy a bíró által való megszemlélés a bizonyítékszerzésnek legmegnyugtatóbb módja, a bíró ne tekintsen el ettől, ha a szemlétől eredményt várhat és ne válassza a bizonyítás valamely kevésbé megbízható módját.

c) A szemle célja lehet már ismert ténykörülmények bírói,

kétségtelen megállapítása (a rendőrség által közölt adatok alapján a helyszínen talált állapot jegyzőkönyvbe vétele, tényállás rekonstruálása a terhelt közreműködése mellett), vagy még nem ismert, de remélhető bizonyíték felderítése (vérnymok felkutatása a gyilkossággal terhelt egyén lakásán).

d) A szemle lényege a bíró által történő személyes megfigyelés és megrögzítése a személyes megfigyelés eredményének. A szemlénél tehát a megfigyelés az öncél (Beling: id. mű 290.), amelynek útján a bizonyíték a bünvádi eljárás céljaira felhasználhatóvá válik. Szemlének kell tekinteni és a jelen fejezet szabályai szerint kell megejteni minden oly észlelést, megfigyelést, amely az eljárás szempontjából fontossággal bíró bizonyítéknak (látó, halló, tapintó stb.) érzékkel való megállapítást célozza.

e) A szemle jogérvényességének (L. 313. §. 1. tét.) feltétele, hogy azt bírói személy tartsa meg az előírt alaki szabályok és a megállapítás jegyzőkönyvbe foglalása mellett (Indok. 417.). A szemlét tehát írásba foglalt határozatban kell elrendelni. A feleknek értesítéséről és a szemlén való részvételéről l. a 126. §-t és az annak kapcsán közöltek. Ha nem bíróság, hanem rendőri hatóság vagy kir. ügyész tartja meg a szemlét (98. §.) (1921: XXIX. t.-c. 5. §.) és ha a rendőrség be is mutatta a felvett jegyzőkönyvet a vizsgálóbírónak, ha az utóbbi a szemle ismételése tárgyában nem intézkedett, az ily nyomozási cselekmény a bírói szemle eredményét feltüntető bizonyítékkal nem egyenlő. Nincs elzárva természetesen a bíróság attól, hogy az ily szemle eredményét is figyelembe vegye, különösen oly módon, hogy a szemlét tartó nyomozó hatóság tagját tanuként hallgatja ki, aki vallomása során a szemle megtartásáról és eredményéről nyilatkozik. (L. Ind. 418.) Mint szemlejegyzőkönyv azonban csak a bírói szemléről felvett jegyzőkönyv olvasható fel a főtárgyaláson (313. §. 1. bek.) Helyesen utal ezért úgy a Rendőri (l. 78—80., 135—139. §§.), mint a Csendőrségi Utasítás (109., 110. §§.) arra, hogy e hatóságok csak akkor fogantossítsanak szemlét, ha legközvetlenebb veszélye forog fenn annak, hogy a megszemlélendő tárgy vagy helyzet a bíróság megérkezéséig változást szenvedhet. Különösen háritsa el magától a nyomozó hatóság a könyv- és írásszemléket, mint amelyek a bíróság által is rendszerint még idejében fogantossíthatók. Az ily bírói részvétel nélkül tartott szemlék az eljárás további során megfelelő súllyal amúgy sem bírnak és a zavaró mozzanatok bő forrásává válhatnak. Fontossággal bírhat a nyomozó hatóság által tartott szemle annyiból, hogy a bíróságot tájékoztatja, vajjon remélhető a szemlétől még eredmény, avagy hogy a fontossággal bíró nyom már megsemmisültek.

f) A bírói szemlét tartja: I. a nyomozás során a vizsgálóbíró vagy a járásbíró, mégpedig a halaszthatatlan esetekben indítvány bevárása nélkül (95., 98. §§.). II. A vizsgálat során a vizsgálóbíró, vagy az általa esetleg a vádтанács által megkeresett, illetve megbízott járásbíró (108., 109., 110. §§.), III. a főtárgyalási szakban az egész törvényszék, vagy egyik kiküldött tagja (306. §. 5. bek.), IV. a fellebbezési eljárásban a kiküldött bíró (403.).

g) Szemle alatt értendő észleletekről l. d) al. A szemle tárgya lehet valamely helység, bármely ingó vagy ingatlan dolog. Szemle tárgya lehet személy, illetőleg annak teste is, tekintet nélkül arra, vajjon a bünvádi eljárásban gyanúsítottként vagy sértettként szerepel-e. Következik abból, hogy a törvény a bíró belátására bizza, hogy mikor és mely tárgyon tartson szemlét, hogy bárki köteles eltérni a szemlének testén vagy a rendelkezés alatt álló tárgyon való megtartását. Ez a magasabb érdekek védelmében létező kötelezettség magától értetődően csak azzal a korlátozással áll fenn, hogy a szemle a fontos bizonyítékok megszerzése céljából mellőzhetetlen legyen. A szemle megtartását akadályozó magatartás a 97. és 124. §§-ban biztosított rendfenntartó intézkedésekkel akadályozható meg. Bármely irányban is fogantossítsa a bíróság a szemlét, az semmiféle kapcsolatban sincs a tanuvallomással, előbbit tehát saját testükre vonatkozóan sem akadályozhatják meg azok, akik tanuvallomást tenni nem kötelesek (így Löwe: id. mű 351. és a német bir. tszék. gyak.). Bírói szemle megtartásához való jog kiterjed arra is, hogy a fontossággal bíró nyomot bírói megbízásból a szakértők is megtekinthessék. Mindezeknél a szemléknél az érdekelt a legnagyobb kíméletre, különösen pedig szeméremérzetének és egyéb jogos érdekeinek tiszteletben tartására tarthat igényt (titoktartás stb.).

A bírói szemle eredménye a későbbi eljárás során a többi bizonyítékok közé sorolatik és minősége, alaposága szerint ugyancsak az ítélőbíró mérlegelésének van alávetve. Megtörténhetik, hogy utóbb megállapítást nyer, hogy a bírói szemle téves, megbízhatatlan adatokat tartalmaz, aminek következtében azt az ítélőbíró figyelembe sem veheti. Az ily tévedések, vagy egyéb aggályos körülmények mindenesetre szükségessé fogják tenni, hogy a bíróság a szemlével szemben ellenbizonyításnak helyt adjon. (Indok. 420.)

2. a) Ugyancsak a bíró megítélésére bizza a törvény, hogy mikor alkalmazzon szakértőket, feltéve, hogy a 240. és köv. §§-ban meghatározott valamely eset fenn nem forog. Soha sincs törvényes akadály azonban szakértő alkalmazásának, ha a bíróság a bünvádi ügyre fontos ténykörülmény teljes értékelhetése szempontjából különös szakismeretet kíván igénybe venni. Viszont mellőzheti a bíró szakértő kirendelését szakismeretet igénylő kérdéseknél is, ha az ismeret oly elemi mértékére van csupán szükség, amellyel — feltehetőleg — bármely az általános életviszonyokkal ismerős egyén rendelkezik (záron ejtett feltűnő rongálás megítélése). Nem ok szakértő mellőzésére az, hogy a bíróság, esetleg valamely tagja véletlenül rendelkezik a különös szakismerettel (bíró orvosi tanulmányokat folytatott). Jogi kérdések (külföldi jogszabály érvényessége stb.) megítélése végett szakértő ki nem rendelhető. A szakértő feladata egyébként is csupán büntetőjogi értelemben vett tények észlelése lehet (szenved-e X. elmebetegségben, hány nap alatt gyógyult Y. sérülése, ha születési, anyakönyvi kivonat be nem szereshető, a vádlott korának megállapítása. Bt. D. III. 8.), amelyek a bírói mérlegelés útján eszközözendő tényállás megállapításnál vehetők esu-

pán figyelembe, a nélkül, hogy a *jogkérdések* (beszámíthatóság, bűnösség) *eldöntése* a szakértőkre ruházható volna.

b) a *szakértők igénybevételének feltétele* adott esetben az, hogy az ügyben (rendszerint bírói, 233. §.) szemle tartassék. *Szakértői megállapítás alapjául* csak oly tényadatok fogadhatók el, amelynek létezése felől a bírónak kétsége nem lehet. Nem bízhatja a bíró ezért a szakértőkre, hogy a fontos adatokat általuk választott módon és körülmények között állapítsák meg. Fontos ezért, hogy a bíró már előzőleg legyen tisztában azzal, vajjon a szemle során oly tényeket kíván-e megállapítani, amelyek különös szakismeretet igényelnek, mikor is a szemlét már a szakértők bevonásával kell megkezdeni. *Szakértelelemre lehet szükség:* A) a felismeréshez (van-e horzsolás valamely tárgyon), amidőn az csak a különös ismeretekkel rendelkezők által vagy az utóbbiak által megbízhatóan eszközölhető. B) a bárki vagy a csupán szakértő által felismerhető tények utólagos megítéléséhez (a horzsolás erőszakos behatolás okozata). Nincs akadálya annak, hogy a felismerést és a megítélést különböző szakértők végezzék.

c) Ugyanannak a ténynek is különböző jelentősége lehet különböző esetekben, így a bírónak a szakértői vizsgálat szükségére szempontjából a fennforgó helyzetet kell elsősorban mérlegelnie. Szakértőt kell tehát alkalmazni akkor, ha valamely fontossággal bírható tény fennforgása alapos okból kétségessé tehető volna és e kétség szakértői megállapítással elosztható (okiraton javítás nyoma látható, de vitatható, hogy a javítás az okirat kiállítójának kezétől ered). *Nincs célja ellenben szakértő meghallgatásának* oly esetekben, amikor ettől is csak feltevések, becslések, lehetőségek közlését várhatja a bíró (puszta kézzel felfeszíthető-e valamely készülék). Ily esetben a bíró feladata, hogy a bizonyítékok egybevetése alapján ítéletét megformálja.

d) *Külön szakértelelem* alatt érteni kell minden oly jártasságot, amellyel csak egyes személyek rendelkeznek tanulmányaik-, hivatásuk- vagy foglalkozásuknál fogva. Akiben e szakértelelem megvan, az szakértői tevékenységet fejthet ki. A szakértő személye tehát, ellentétben a tanuéval, nincs már meghatározva az adott bűnügy által, hanem szabadon választható (a 227. §. 3. bek. határain belül) az egyenlő ismerettel rendelkezők közül. A szakértőt a vizsgálóbíró (járásbíró, kiküldött bíró) belátása szerint választja ki, a főtárgyalásra idézendők a vádiratban megjelölt szakértők, akiknek megállapításait a 238. §. szerint a bíróság más szakértők által felülbíráltathatja. A T. E. 107. §-a értelmében a kir. ügyész az általa választott szakértők előállításáról közvetlenül gondoskodik. Ha a főtárgyaláson merül fel szakértő kirendelésének szüksége, ezt a bíróság a felek indítványától függetlenül jelöli ki.

e) *Tanu és szakértő* közötti különbségekre l. különösen Glaser: id. mű. I. 674., a szakértő tanura l. a 241. §. 2. al. közzölteket.

f) A *szakértők számára* vonatkozóan l. a 227. §. 3. al. közzölteket. Az alkalmazás alakosságaira l. 233. §-t.

A *rendőri hatóság* által tartható szemlére l. 15.637/899. sz. rend. (Mars. VII. 503.) 78. és köv., valamint 135. és k. §§.

226. §.

A szemle alkalmával létező állapot híven megállapítandó.(1)

A szemléről felvett jegyzőkönyvet oly határozottan és ki-merítően kell szerkeszteni, hogy benne a megszemlélt tárgyak és a talált nyomok és jelenségek, lehetőleg méretek szerint, tüzetesen megjelölve legyenek. E célból a szükséges vázlatok, rajzok vagy fényképek készítendőek és a jegyzőkönyvhöz csatolandók.(2)

A szemle fogantatása és a jegyzőkönyv.

I. A *bírói szemlének* csupán első részlete a megállapítás és felderítés, amelyet nyomban kell követnie az észleletek megrögzítésének. Ezt oly módon kell eszközölni, hogy abból nem csupán az észlelés helyessége, hanem az észlelés alapjául szolgáló tények is kétségtelenül kitűnjenek. A bírónak számítani kell arra, hogy a szemle utóbb megismételhető nem lesz és így az ítélőbírósnak csupán az előzetes eljárás során történt megállapítások állnak majd rendelkezésre a létező állapot megítéléséhez. Számítani kell a szemle fogantatásának arra is, hogy a tényállás utóbb változhat, az egyelőre közömbösnek mutakozó körülmények nagy fontosságot nyerhetnek, miért is a megállapításnál nem csupán azokra a tényekre kell kiterjeszkedni, amelyek a szemle fogantatásakor már jelentősek, hanem híven megállapítandó minden, bármely *lényegtelennek látszó körülmény* is. Különös fontossággal bírhatnak a *negatív tények* (szobában nem volt világító gáz szaga érezhető), amelyekkel a megállapításnak ugyancsak nem szabad adós maradnia. Óvakodnia kell a bírónak a *hózzávetőleges*, szemmérték szerint való megállapításoktól és a határozatlan kifejezősmódtól (3—400 lépésre, az ágy közelében, stb.), valamint tárgyaknak pontatlan, nem szakszerű megnevezésétől. A b. szemle *technikai keresztülvételére* l. Gross: id. mű. 157. és köv. old. található nagyfontosságú útbaigazításokat.

Ha a szemlével kapcsolatban különösen annak fogantatásíthatása végett *egyéb intézkedés* is szükséges volt, ennek törvényes feltételeit ugyancsak meg kell állapítani (lefoglalás, házkutatás, személymotosás).

2. A szemlének harmadik része a felderítettek és a megállapítottak *jegyzőkönyvbe foglalása*. A szemle jegyzőkönyve kivételes elbánásban részesül a főtárgyaláson a szóbeliség elvével szemben. Ennek feltétele azonban, hogy a jegyzőkönyv felvételekor az alaki követelmények kifogástalanul betartásának. Ezért a jegyzőkönyv nem csupán a bíró munkájára vet fényt (vagy árnyat), hanem ettől függ, hogy a szemle eredménye a bizonyítás anyagát mérlegelni hivatott bíróság

által *egyáltalán felhasználható-e*, avagy hogy annak téves, hiányos megállapításaival szemben ellenbizonyításnak kell-e helyt adni.

A jegyzőkönyvet a bíró a jegyzőkönyvvezetőnek mondja tollba (121. §., bíró maga ne írja). Nem kell elzárni a jegyzőkönyvvezetőt attól, hogy ha az a bíró által észlelteket téveseknek tartja, a maga megállapításait szóvá tegye és ha a bíró észlelése nem bizonyul késztelenül helyesnek, célszerű lesz a jegyzőkönyvbe felvenni azt is, hogy ugyanakkor a jegyzőkönyvvezető az állapotot miképpen észlelte (pl. bíró egy meghatározott pontról nem lát egy kérdéses ház tetejére, jegyzőkönyvvezető ellenben lát, stb., l. v. Kries: id. mű. 410. és ném. bir. tszék gyak., Löwe: id. mű. 351., a jegyzőkönyvben foglalt adatok valóságáért *mindketten felelősek*). A jegyzőkönyvbe nem foglalhatók a szemléltől független eljárások (pl. szemlélt megelőzően, útbiztosítás céljából foganatosított tanuhallgatás). Ilyenekről külön jegyzőkönyvet kell felvenni. A jegyzőkönyv határozott és kimerítő tartalmáról l. l. al.; vagyis a jegyzőkönyvnek a létező állapot hű megállapítását kell tanusítania. A megszemlélt tárgyak leírásánál fontos, hogy a tárgyak azonossága utóbb kétségbevonható ne legyen, a megkülönböztetésre alkalmas tulajdonságok tehát felsorolandók. A nyomokról megállapítandó, vajjon azok idegen behatásból erednek, szándékos elváltoztatások-e. Meg kell állapítani a jelenségeket tekintet nélkül arra, hogy azok rendellenességre mutatnak-e vagy sem (lezárt redőny, kályhában elégett papír nyoma).

A vázlatok, rajzok stb. ugyanúgy készítenők el, mint a jegyzőkönyv, e mellékletek tehát nem csupán «pro memoria» megrögzítései a szemlélt foganatosító bírónak, hanem az ítéldbíró-ság használatára szánt, az írásba foglalt megállapítások szerves kiegészítője. Ha a bíró vagy jegyzőkönyvvezető az ily rajzoknak szakszerű elkészítéséhez nem ért, ne elégedjék meg kezdetleges próbálkozásokkal, hanem a mellékletek elkészítéséhez szakértőt vegyen igénybe. A mellékleteket, a jegyzőkönyvhez csatoláskor a bírónak és jegyzőkönyvvezetőnek alá kell írnia, ami által a mellékletek a jegyzőkönyv tartalmával egyenlő bizonyító erővel ruháztatnak fel.

227. §.

A szemle legalább két tanu jelenlétében foganatosítandó.(1)
A 132. §. harmadik bekezdésének rendelkezése ez esetben is alkalmazandó. Ha a szemléhez szakértők szükségesek: a bíróság rendes szakértői közül kettőt, az ügy fontosságához képest esetleg többet kell alkalmazni. Csekélyebb fontosságú körülmények megállapítására, vagy ha több szakértő nehezen volna található, egynek alkalmazása is elégséges.(2)

A rendes szakértők csak akkor mellőzhetők, ha ellenük aggodalom merült fel, ha akadályozva vannak, ha a késedelem veszéllyel járna, vagy ha köztük nincs olyan, aki a kívánt külön szakértelemmel bírna.(3)

Bíró-sági
tanúk,
a szakértők
kirendelése és
díjazása.

Ha szükségesnek mutatkozik, a rendes szakértőkön fölül más szakértők, nevezetesen olyanok alkalmazhatók, akik a kívánt külön szakértelemmel bírnak.(4)

A katonai bíróság hatóságának alávetett egyén szakértőül való kirendeléséről feljebbvaló hatósága útján értesítendő.(5)

A szakértők díját az igazságügyi miniszter szabályrendeletben állapítja meg.(6)

1. Tanuk alatt az eljáró bíró által kirendelt «a szemle hitelesnek emelése végett» alkalmazott és a jegyzőkönyvben megnevezett bírósági tanukat kell érteni, akik nem lehetnek a fegyveres erőnek vagy csendőrségnek tényleges szolgálatban álló tagjai (l. erről 181. §. 2. al. közöltek is). Az eljáró bíróra bízva a törvény, hogy e tanukon és a feleken (megbízottaikon, 126. §.) kívül kiknek jelenlétét engedi meg. Nem kívánatos személyek részvételének megakadályozását a 127. §. mindig lehetővé teszi. Ha ellenőrző szakértőt alkalmazhat a terhelt (228. §.), ez a szemlén való részvételtől el nem zárható. Ha a két bírósági tanu jelenléte a jegyzőkönyvből ki nem tűnik, az ítéldbíróságnak megfontolás tárgyává kell tenni, vajjon a jegyzőkönyv felolvasható-e a főtárgyaláson. (Felolvasása miatt a felek sem. okot jelölhetnek meg.) A kötelező alakosságok betartásának ellenőrzésénél a bírósági tanuk, ténytanukként kihallgathatók.

2. a) E rendelkezést úgy kell érteni, hogy ez érvényes valahányszor az ügyet intéző hatóság meggyőződése szerint szakértő igénybevételének szüksége merül fel. Megtörténhetik, hogy nem a szemléhez, hanem csak az utóbbi alkalmával történt megállapítások megítéléséhez kell szakértőt kirendelni, avagy hogy a kirendelés már szakértői megállapítások felülbírálására, kiegészítésére szükséges, ilyenkor is a jelen rendelkezés szerint kell eljárni.

A szakértőt mindig az a hatóság (rendőrség, ügyészség, vizsgálóbíró, járásbíró stb.) rendel ki, amely az ügyet abban a szakában intézi, amikor a szakértői közreműködésre mulhatlanul szükség van. Hogy mely ügyben és mikor kell szakértőt kirendelni, l. 225. §. al. közöltek.

b) Általános elv, hogy a szakértőt a bíróság rendes szakértői közül kell kirendelni, tekintet nélkül arra, hogy mely hatóság rendel ki a szakértőt. Rendes szakértővé a fennforgó szükséghez képest a kir. törvényszék vagy járásbíró-ság területén lakó, valamely szakmában kiválóan képzett és jártas egyének közül, a törvényszék (teljes tanácsulése) ajánlata, a táblai elnök véleménye alapján az igazságügyminiszter nevez ki a törvényszékhez vagy járásbíró-sághoz. A kinevezett szakértőnek a törvényszék büntető tanácsában esküt (fogadalmat) kell tennie (3700/899. I. M. 35., 36. §§.). Rendes szakértők fogalma alá tartoznak a kinevezett orvosszakértők és tolmácsok is, azonban ezeknek kinevezésére külön szabályok irányadók. A törvényszéki orvost az igazságügyminiszter nevezi ki (18.243/872. I. M.) a tolmácsot pedig a megfelelő vizsga letétele után a törvényszék (32.942/873., ugyanez a rendelet állapította meg a pályázat, vizsga, működési feltételek és felügyelet részleteit is).

A rendes szakértők közül a kirendelő hatóság szabadon választhat, a nélkül, hogy a felek által javaslatba hozott szakértőt elfogadni, vagy a javaslattól való eltérést indokolni tartozna. Indokolást csak a feleknek a szakértői bizonyítás tárgyában tett indítványára hozott határozat igényel. A kiválasztásnál elsősorban a különös jártasságra kell figyelemmel lenni, továbbá arra, hogy ha az ügyben (rendőrség, ügyészség előtt) szakértő már működött, gátló ok hiányában, ismét ez rendeltessék ki, végül hogy a szakértő részéről sem a 229. §-ban felsorolt akadályok egyike, sem kifogásolásra alapot adható körülmény (pld. terhelt gyárat építette az építész, akit üzemi baleset kapcsán kirendelnek, stb.) fenn ne forogjon. Bár bíróság intézi az ügyet, a kir. ügyészség választja meg a T. E. 107. §. alapján azokat a szakértőket, akiknek a főtárgyaláson való kihallgatását kívánja és a bíróság ezeket elfogadni tartozik, más szakértőket csak a 237., 238. §§. alapján vehet igénybe. Nem tartozik azonban a bíróság ragaszkodni a vádiratban megnevezett és idézni kívánt szakértőkhöz, akkor, ha ezek az előkészítő eljárás során véleményt még nem nyilvánítottak.

A kirendelő hatóságnak biztosított szabadság azonban arra kötelezi a hatóságokat, hogy az elbírálandó szakkérdéshez válogassák ki a legmegfelelőbb szakférfiakat, ismerjék meg a rendes szakértőket annyiból, hogy szakmájuknak mely részleteivel foglalkoznak legbehatóbban és ne találomra rendeljék ki valamelyiket az ugyanazon szakmára kinevezettek közül. Ugyanakkor azonban a hatóságoknak az egyes szakértők elfoglaltságát és jogos érdekeit is figyelembe kell venniük. Jelentéktelen, különösebb szaktudást nem igénylő kérdések eldöntése végett nem szükséges a legkiválóbb tudósokat a hatóság elé idézni (egyszerű könyvvizsgálat megejtése végett nincs szükség egyetemi tanárra, akkor sem, ha történetesen ilyen is van a könyvszakértők között). Méltánytalan volna ezeknek munkaidejét, bármely hozzáértő által ellátható munkálatra igénybe venni.

c) A szakértők számát illetően ugyancsak szabad kezét enged a törvény a kirendelő hatóságnak (kivétel 241., 246. §§.) és belátása szerint ítéli meg azt, vajjon az általában kirendelendő két szakértő nem elegendő, mert az ügynek nagy fontossága van, vagy egy szakértő is elég, mert: I. csekélyebb fontosságú körülményt kell megállapítani, illetőleg megítélni; II. több szakértőt a jártasság szóbanforgó szűkebb körére nehezen találna. Döntésénél mindenesetre meg kell fontolnia a kirendelőnek, hogy az eljárási költségeket szükség nélkül ne szaporítsa és kettőnél több szakértőt valóban csak akkor rendeljen ki, ha oly sokirányú kérdések megoldását kívánja, amelyekre csak különböző, speciális képzettségű szakemberek közösen felelhetnek meg. Egyébként a szakértők száma éppen nem alkalmas a szakvélemény minőségének emelésére. Hogy egy, két vagy több szakértőre van-e szükség, az mindenképpen független az ügy súlyától és csak attól függ, hogy az elbírálandó kérdésnek az ügyre milyen jelentősége lehet, továbbá,

hogy a kérdés elbírálása olyan-e, amely minden a szakban jártas egyéntől elvárható, vagy pedig a tudományban vitás, csak különleges előtanulmányokkal, tudományos gyakorlattal, irodalmi ismeretekkel rendelkező szakemberekre bízható. A jelen rendelkezés tehát egyformán érvényes a járásbíróági (529. §.), törvényszéki és esküdtbíróági eljárásban. Még el nem döntött tudományos, elvi kérdések elbírálása végett több szakértő véleményét hallgassa meg a hatóság. A bíróság eltérhet a szakértőknek előzőleg megállapított számától és a főtárgyaláson megeleghet egy szakértővel is, vagy további szakértőket hallgathat meg akkor is, ha az előkészítő eljárás során több szakértő adott véleményt, illetőleg, ha a kérdés csekély jelentőségére való utalással eredetileg csak egy szakértőt vettek igénybe. Ezekből a szempontokból kell megítélni azt is, hogy miként értelmezendő a második szakértő igénybevételeinek akadály. Mert ha a bíróság a kérdés fontosságára figyelemmel több szakvéleményt kíván igénybe venni, aligha találkozik oly nehézséggel, amely őt ebben meggátolná.

3. Rendes szakértőkről l. b) al. Ha a bíróság rendes szakértők helyett másokat rendel ki, ennek okát meg kell jelölni végzésében. Indok csak a törvényben felsorolt esetek valamelyikének fennforgása lehet. Ily szakértők önállóan, vagy a rendes szakértők mellett is alkalmazhatók, kirendelésüknél a bíróság semmiféle irányban sincs korlátozva (kivéve 229. §.), ha azokról a szükséges jártasság feltehető. A kirendelő ezt természetesen csak külső ismérvekből (képzettséget igazoló oklevél, állás, hosszú idő óta folytatott foglalkozás, stb.) állapíthatja meg. Szükséges lehet ezért, hogy kirendelés előtt a bíróság a kiszemelt személy képességeiről bizalmasan tájékozódjék (kereskedelmi, mérnöki kamara, ipartestület, stb.). Az ily szakértő állampolgársága, neme és egyéb személyes körülményei, ha megbízhatóságát nem befolyásolják, közömbösek. Ügyelnie kell a kirendelőnek azonban arra, hogy oly személyt ne jelöljön ki, aki adott esetben aggályos lehet (terhelt versenytársa, sértett hivatali társa, stb.). A mellőzési okokat illetően: A) közömbös, vajjon a kirendelő vagy a felek észlelték és érvényesítették az aggályossági okot. Általában aggályosnak kell tekinteni az oly szakértőt, aki a felekkel vagy az ügygel oly vonatkozásban áll, hogy tőle elfogulatlan szakértői működés nem várható. Bár a törvényhozó szándékával összeegyeztethető nem volna, ha a bíróság a rendes szakértőt holmi könnyelmű gyanúsítás alapján mellőzné, és figyelemmel kell lenni, hogy a szakértő esküvel kötelezte magát részrehajlatlan véleményadásra, legyen tekintettel a bíróság arra is, hogy a felek megnyugvása érdekében minden látszatot is kerülni kell, amely a szakvélemény tárgyilagossága ellen szólhatna és mellőzze azt a szakértőt, aki különös vonatkozásánál fogva az ügy kimenetelében legtávolabbról is érdekelt lehet (pl. sértett a szakértő fiának hivatali főnöke, stb.). B) Akadályozottnak kell tekinteni azt a rendes szakértőt, akit személyes körülményei (egészségi állapota, különös hivatali beosztása, időlegesen felszaporodott teendői) akadályoznak abban, hogy a kirendelés-

sel járó munkálatokat a lehető legrövidebb időn belül elvégezhesse. A bíróság tehát tekintettel legyen arra is, hogy valamely szakértő mily mértékben kapott már kirendeléseket, mert a túlságos megterhelés nem csupán a bűnvádi eljárások befejezését hátráltatja, hanem a szakvélemények alaposságát, megfontoltságát is természetesen csökkenteni fogja. *C) Veszélylyel jár a késedelem*, ha attól kell tartani, hogy az alatt az idő alatt, míg az egyébként nem akadályozott rendes szakértő megérkezik, a megvizsgálandó tárgyon vagy személyen oly változások állhatnak elő, amelyek a felismerést lehetetlenné, bizonytalanná teszik, vagy korlátozzák. Ha a lelet felvétele már megtörtént, a megítélés aligha lehet oly sürgős, hogy a rendes szakértőt bevárni nem lehetne, ezért a mellőzést ilyenkor csak annak akadályoztatása indokolhatja. *D) Külön szakértelemre van szükség*, ha valamely tudományágnak különleges részletébe vágó, egyéni búvárkodást kívánó kérdés eldöntéséről van szó. (Röntgenológia, aviatika, meteorológia stb.) A bíróságnak ilyenkor a rendes szakértő egyéni érzékenységére való tekintet nélkül, szakértőül azt kell kirendelnie, aki a különleges szakmát, tudományt valóban műveli és nem indulhat ki abból, hogy aki valamely általános tudományra képesítve van, annak minden szakba vágó kérdéshez értenie kell. Ily esetekben tehát nyomatékos lesz a feleknek kifogása is, amely a *kirendelt alkalmasságát* vitatja.

4. Akár hivatalból, akár a felek indítványára alkalmazhat a bíróság a rendes szakértők mellett más, *külön szakértelemmel bíró szakértőket*. Ezek személyi feltételeiről l. 3. al. Módjában áll a bíróságnak szakértőül *jogi személyt* (testületet, kamarát, ipartestületet stb.) is kirendelni, különösen akkor, ha a megítélendő tények már meg vannak állapítva. A véleményt ilyenkor *írásban*, vagy a jogi személy *megbízottjának szóbeli előadásában* lehet előterjeszteni. *Külön szakértelemre* vonatkozóan l. 3. al. Vajjon a rendes szakértő rendelkezik-e a külön szakértelemmel, azt a bíróság a szakértő véleményétől függetlenül bírálja el és nem szükséges, hogy a szakértő a 231. §. 2. bek. szerint bejelentést tegyen.

5. *Katonai bíróság hatóságának alávetett* egyénekre l. 199. §-nál közöltek. Az ily egyének számára szóló szakértői kirendelés tehát nem ezek címére irányítandó. *A feljebbvaló hatóság*, ha a szakértői működést nem kifogásolja, utasítja a hatósága alá tartozó személyt a megfelelő magatartásra. Ha a működést a közszolgálat érdekeibe ütközőnek nyilvánítja (l. erről 231. §. 4. bek.), a kirendelést ennek közlésével a kirendelő hatósághoz visszaküldi.

6. *A szakértő díját* az a hatóság állapítja meg, amely előtt a véleményt előterjeszti. (Rendőrség a nyomozási átalányból, egyébként a bűnügyi átalányból fizetik, 7626/874. sz. rend. szerint a kihallgatáskor az ügyben eljáró bíróság állapítja meg.) A szakértőnek a vélemény benyújtásakor vagy később, szóbeli kihallgatás esetére pedig a kihallgatás befejezése után *fel kell számítani díját és kérni kell a megállapítást*. A felszámított összegnél többet megállapítani nem lehet. Ha bírósá-

ság állapítja meg a díjat, *véleményt kér* a felszámításra a kir. ügyészségtől. *Ellenőrző szakértő díját* a bíróság nem állapítja meg.

A szabályrendeleti megállapítás jelenleg érvényes rendelkezései a következők:

A megállapításnál követendő alapelveket a 9700/912. I. M. sz. rendelet tartalmazza. Kiegészíti e rendeletet a budapesti kir. m. tud. egy. bakteriológiai intézetét megillető díjakat szabályozó 14926/909. (I. K. XVIII. 284.) I. M. sz. rend. A rendelet szerint a szakértő díján kívül a *lakhelyen kívül teljesített működésért* ugyancsak határozott összegben megállapított illetményre tarthat igényt. A díjnak pengő értékben való megállapítása a 62.000/926. I. M. sz. rendeletben történt. (I. K. XXXV. 218.)

a) I. Orvosszakértőknek: A) Élő egyén megvizsgálásáért, felülvéleményezésért, pótvéleményért, bírósági vegyésznek véleménye alapján véleményért 4 P 64 f. B) Elmeállapot megfigyelésért 23 P 20 f. C) Halott szemléért, ideértve az életképtelen magzat megvizsgálását 5 P 80 f. D) Boncolásért 14 P 50 f. E) Nagyfokú feloszlásban levő (exhumált, vízből kifogott, égett) hulla boncolásáért 20 P 30 f. F) Laboratóriumi vizsgálatért 11 P 60 f. G) Bűnjel vagy egyéb tárgynak külön vizsgálatáért 3 P 48 f. (minden további tárgy után 1 P 74 f.) H) Élő egyén váladékának és hullarészeknek orsz. bir. vegyészhez való vizsgálatra elküldése esetén csomagolás fejében 2 P 90 f. Egyéb működésért, ha jelenléti díj nem számítható, 2 P 32 f.

Rendkívül sok fáradságot igénylő vagy egyéb okból nagyobb díjazást méltányosan megillető működés esetére a bíróság — a kir. ügyészség véleményének beszerzése után — a díj összegére javaslatot tesz, amelyet engedélyezés végett az ig. min.-hez terjeszt fel. (2. §.) Boncolásnál egy, esetleg két *segédkező szolga* alkalmazható, ha a segédkezés nem hivatalos kötelességük, díjuk 1 P 74 f.

Jelenlét tárgyaláson 2 órát meg nem haladó időre 5 P 80 f, 2 órát meghaladó, 4 óránál rövidebb időre 8 P 70 f, 4 órát meghaladó időre 11 P 60 f.

II. *Írásszakértőknek:* A) Egyetlen vagy első okirat megvizsgálásáért 3 P 48 f, minden további után 1 P 74 f. B) Jelenlét tárgyaláson 2 órát meg nem haladó időre 3 P 48 f, 2–4 órai időre 5 P 80 f, 4 órát meghaladó időre 8 P 12 f. C) Ha a működés darabszám szerint való díjazása nem megfelelő, a méltányos díj a kir. ügyészség véleményének beszerzése után állapíttatik meg. 24 P 80 f-t meghaladó díj engedélyezése végett a bíróság a ig. min.-hez tesz számszerű javaslat kapcsán jelentést. (6. §.)

III. *Könyvszakértők*, ha a vizsgálatot nem a bíró jelenlétében végzik, részletes költségjegyzéket készítenek, amelyben feltüntetik a napokat és a napi óraszámot, amelyeket a munkára fordítottak. Bírói megállapítás ügyészi vélemény beszerzése után. 80 P-t meghaladó díj esetére mint II. C) al. Bírói szemlén vagy tárgyaláson való jelenlétért díjazás, mint II. B) al. (8–9. §-ok.)

IV. *Tárgyszakértőknek:* A) Bűnjel megvizsgálásáért 3 P 48 f, minden további tárgy után 1 P 74 f. B) Fegyvernek löpróbákkal kapcsolatos megvizsgálása 5 P 80 f. Tárgyaláson való jelenlét díjazása, mint II. B) al.

Szakértő becsüs díjazása, tekintet nélkül a megbecsült tárgyak számára, mint II. B) al.

V. *Műszaki szakértőknek:* A) Szemlén vagy tárgyaláson való jelenlétért 2 óráig 4 P, 64 f, 2 órán túl 4 óráig 6 P 96 f, 4 órán túl 9 P 28 f. B) Nem bírói jelenlétében kifejtett működésért, továbbá írásbeli véleményért, mint III. al. Felterjesztés 40 P-t meghaladó díjnál szükséges.

VI. *Ujjnyomatszaktörőknek:* Egy nyomat vizsgálatért 23 P 20 f, minden további nyomat vizsgálatért 11 P 60 f. feltéve, hogy a bíróság az Orsz. Bűn. Nyilvántartó által adott megállapításon

felül részletes szakvéleményt kíván. O. B. Ny. Hiv.-nak a tárgyaláson megjelenő tagját II. B) szerint kell díjazni.

VII. *Bakteriológiai intézetnek* vérvizsgálásánál: első bűnjelért 11 P 60 f, minden további bűnjelért 2 P 90 f.

Több szakértő alkalmazása esetére a díj mindegyiknek jár. Ha egy szakértő egy napon több ügyben működik, díjait mindegyikben külön felszámíthatja, ha egy ügyben több napon át tart a tárgyalás, jelenléti díj minden napra felszámítható. (17. §.) Megjelenésre kitűzött időtől számított tényleges várakozási idő felszámítható. *Megbízás átvétele, vagy vélemény benyújtása végett* történt megjelenésért díj fel nem számítható, úgyszintén hiány pótlása fejében sem. *Készkiadások* (műszerek beszerzésétől eltekintve) felszámíthatók. (21. §.)

E díjakat közhatósági alkalmazásban levők is felszámíthatják.

b) *Lakhelyen kívül teljesített működés esetében* szakértőnek általában arra a napidíjra és útiköltségre van igénye, melyet a 1100/925., 7100/930. és 7600/930. sz. r. az igazságügyi alkalmazottak részére megállapít. Napidíj fele felszámítható, ha a kiküldetésben 8 óránál kevesebb idő telt el. (20.939/926. I. M.)

Napidíjnak összegét: közhatósági alkalmazásban levőknel a fizetési osztályuknak megfelelően kell megállapítani.

Közhatósági alkalmazásban levő *orvosszakértőket* a VII. fizetési osztályba sorozott állami tisztviselőknek megfelelő összeg illeti meg. Közhatósági alkalmazásban nem álló szakértőknek VII. fizetési osztályba sorozott tisztviselő napidíja és útiköltsége jár. (8 óránál rövidebb idő esetére napidíj fele.) *Boncoló szolgát* napidíj címén állami szolgák napidíj összege (12 óránál rövidebb időre ennek fele) illeti meg. *Tengelyen utazás esetére* fuvarpénz szolgának nem jár, orvos saját kocsiján vinni köteles. (20.939/926. I. M.)

Illetmények működés befejezésétől 3 nap alatt érvényesíthetők lakhelyen teljesített eljárásnál és 14 nap alatt hazaérkezéstől lakhelyen kívül teljesített eljárásnál. (Később csak ig. min. engedély alapján. 30. §.)

Utazással egybekötött kiküldetésről *útiszámlát* kell a szakértőknek (többnek közösen) előterjeszteni.

Szakértői- és tolmács-díjaknak nyilvántartásáról *adókiivetés céljára* l. 55.737/912. I. M. sz. r. (I. K. XXI. 435.) Kir. bírósági *tolmácsok díjairól* 60.000/925. I. M. r. (I. K. XXXV. 236.)

228. §.

Ellenőrző szakértő. Olyan ügyben, melyben az eldöntendő kérdések felismeréséhez és megítéléséhez külön szakértelem szükséges, a terhelt vagy ha több a terhelt, ezek együttesen, saját költségükön, ellenőrző szakértő közreműködésével élhetnek. (1)

Az utóbbinak joga van a terhelt vagy terheltnek érdekeit szakértői közreműködésével előmozdítani s megoltalmazni. Nevezetesen a szemlénél jelen lehet, az esetleges hiányokra vagy mulasztásokra figyelmeztethet és a szemle teljesítésére, valamint a véleményre nézve észrevételeit akár jegyzőkönyvben, akár külön iratban előterjesztheti. (2)

1. Vajjon az eldöntendő kérdések elbírálásához szükséges-e *külön szakértelem*, azt kizárólag az ügyet intéző hatóság bírálja el. Ha tehát ez utóbbi feleslegesnek tartja szakértő igénybevételét, úgy további határozat nélkül ellenőrző szakértő igénybevételének lehetősége is elesik, tekintve, hogy nincs mit ellenőrizni. Hogy tehát e terhelt ellenőrző szakértővel élhessen, a hatóság előtt magát a szakértői bizonyítást kell előbb indítvá-

nyoznia, ha ezt még el nem rendelték volna. Ha azonban a szakértői bizonyítást elrendelték, a hatóság *nem tilthatja meg* a terheltnek, hogy ellenőrzővel éljen. Terheltnek tehát *csupán be kell jelentenie*, hogy ellenőrzővel kíván élni, meg kell jelölnie ennek nevét és ezzel az ellenőrző már gyakorolhatja az őt megillető jogokat. Az ellenőrzőnek bírói határozattal való *tudomásulvételére tehát szükség nincs.* A bejelentés azért szükséges, hogy az ellenőrző legitimálva legyen és ennek alapján akadálytalanul gyakorolhassa az őt törvény szerint megillető jogokat. Módjában áll ugyan a hatóságnak az *ellenőrző személyi viszonyait* s egyéb körülményeit a 229. §. szempontjából, avagy tudását a szakértői tiszt kellő betölthetése szempontjából vizsgálat tárgyává tenni, de csak azért, hogy a vélemény értékét és megbízhatóságát ezekre a körülményekre való figyelemmel is mérlegelhesse a bíróság. Nincs joga azonban a hatóságnak, hogy az ellenőrzőt a fenti okok valamelyike alapján *visszautasítsa*, illetőleg a terheltet más személy kijelölésére felhívja. Ha azonban nyilvánvaló, hogy a megjelölt személy az adott esetben szükséges *szakértelemmel nem bír* és a terhelt azt csak azért jelentette be ellenőrzőül, hogy oly személy lehessen jelen a szemlénél, akinek egyébként ott helye nem volna, a hatóság az ily személy a 97. és 124. §-ok alapján eltávolíttathatja.

Csupán a terheltet illeti meg az ellenőrző szakértőhöz való jog. Az ellenőrző szakértőt a terheltnek közösen kell megválasztaniok, hogy annak számát ne szaporítsák. Ha azonban a terheltnek között *érdekellentét* állapítható meg, nem gátolható meg, hogy az ellentétes érdekek külön ellenőrzőt vegyenek igénybe. Egyébként a terheltnek utasíthatók arra, hogy a bejelentett több ellenőrző közül egyet jelöljenek meg. Ha e felhívásnak nem tesznek eleget, a bíróság az *elsőnek bejelentett ellenőrzőt* fogja működésre jogosítottnak tekinteni, illetőleg a többi ellenőrzőnek a közreműködést megtiltja.

Ha a terhelt ellenőrző szakértőt kíván igénybevenni, úgy ezt már *az elsőfokú eljárás során* kell tennie. A *fellebbezési főtárgyaláson* már nem szerepeltethet ellenőrzőt, ha ezt az elsőfokon szükségesnek nem tartotta. Az ily ellenőrző volta-kepén a törvény által meg nem engedett módon bírálná felül a kirendelt szakértő véleményét. (Bt. D. IV. 166.)

Jogában áll a terheltnek az ellenőrző személyében bármikor *változást eszközölni.* (Közös ellenőrzőnél csak közös elhatározással, különben az eredetileg megjelöltnek kell továbbra is működnie.) Így tehát a szemlénél jelen volt ellenőrző helyett más jelenhetik meg az eljárás folyamán, esetleg a fellebbezési tárgyaláson. A bíróság az ily ellenőrző kihallgatását meg nem tagadhatja és azt a körülményt, hogy a szakértő a szemlénél jelen sem volt, mint a szakértő egyéb körülményeit (pl. terheltnek rokona) csupán a *szakvélemény értékelésénél*, a kirendelt szakértőkkel ellenkező állítások megbízhatóságának mérlegelésénél veszi figyelembe.

Az ellenőrző szakértő *költségeit* mindenkor a terheltnek kell viselnie. Hogy az ellenőrző szakértő költségei mennyiben

tartoznak a *terhelt védelmével járó költségekkel*, s így azok megtérítése mikor igényelhető, l. 479. §-nál közöltek. *A bíróság az ellenőrző szakértőt ebben a minőségében semmiféle feladattal sem bízhatja meg*, így tehát arra sincs mód, hogy a bíróság az ellenőrző számára díjat állapítson meg.

Nem köteles az ellenőrző szakértő a terheltől származó megbízást elfogadni (ellentétben 231. §. a kirendelt szakértőknél), utóbbi tehát a megbízást indokolás nélkül és bármikor *visszaadhatja*. Nem kényszeríthető tehát az ellenőrző arra sem, hogy a vállalt megbízásban tényleg *eljárjon*, szemlén, tárgyaláson megjelenjen. A bíróság ezért az ellenőrzőt csupán *értesíti*, hogy joga van a jelenléthez, elmaradása miatt azonban vele szemben *megtorló rendelkezéseket alkalmazni nem lehet*. Terhelt joga ilyenkor az ellenőrző felmentésében, esetleg fegyelmi hatóságához (közhivatalnok-, mérnök-ellenőrnél stb.) való panasztételben merül ki.

A terheltten kívül ellenőrző szakértővel élhetnek — a terhelt akarata ellenére is — azok, akik a terhelt érdekében érvényes jogeselekmények végzésére más irányban is jogosultak. (53. §. 2. bek., 383. §. II. a), b).) Ha azonban a terhelt már kijelölt ellenőrzőt, az utóbbiak e jogukat mindaddig nem gyakorolhatják, míg a terhelt az általa kijelölt személyt megbízása alól fel nem mentette.

2. *Az ellenőrző szakértő jogait a törvény nem kívánja kimerítően meghatározni*. Nem lehet tehát az ellenőrzőt működésében korlátozni mindaddig, amíg az a terhelt érdekeinek csupán szakértői közreműködéssel való előmozdítása és oltalmazása. Hogy e tevékenység alatt adott esetben mit kell érteni, azt csak a bűnper anyagát a maga teljességében áttekintő bíró állapíthatja meg. Az előmozdítás és oltalmazáson túlmenően azonban az ellenőrző nem mehet. Különösen nem vindikálhat magának a bírósági szakértőkkel egyenlő, irányító jogkört. Ha pedig az ellenőrző a törvényben körvonalazott határt akár túlbuzgóságból, akár a kirendelt szakértők munkájának zavarása, a bizonyítékok elhomályosítása végett túllépni igyekszik, oly tevékenységet kíván kifejteni, amely a jelen szakasz alapján őt meg nem illeti, a bíróság az ellenőrzőt — esetleg a kirendelt szakértők meghallgatása után — *a további működésből kizárja*, illetőleg megtiltja, hogy a szemléknél, vagy más alkalmaknál jelen legyen, erről a terheltet értesíti, akinek jogában áll *más ellenőrzőt megjelölnie*. A kizárás ellen csupán a terhelt élhet perorvoslattal. *Hogy az ellenőrző jogait gyakorolhassa*, ahhoz szükséges, hogy kijelöléséről a jogosított a hatóság előtt *bejelentést tegyen*. Ennek megtörténte után a hatóság az ellenőrzőt *értesíteni tartozik azokról a határnapokról*, amikor az megjelenni jogosult. *Nem kötelező az értesítés* akkor, ha a bejelentés oly időben történt, hogy az ellenőrző megjelenése csak a határnap beállítása és újabb határnap kitűzésével volna lehetővé tehető. Ha *a késedelem veszéllyel jár*, arra sem kell tekintettel lenni, hogy az ellenőrző értesítése oly időben történik-e, hogy ez a szemlénél idejében megjelenhetik-e. Semmiképpen sincs joga a terheltnek valamely szemlének vagy

vizsgálatnak *megismétlését* kívánni abból az okból, hogy azon az ellenőrző is résztvehessen. A bíróságnak azonban módjában áll a szemléről felvett jegyzőkönyvet az ellenőrzőnek haladéktalanul rendelkezésére bocsátani, ami által ez további működését akadálytalanul kifejtetheti.

a) *A szemlénél való jelentést* magában foglalja azt is, hogy az ellenőrző ott ugyanazokat a megfigyeléseket, vizsgálatokat, méréseket eszközölheti, mint a kirendelt szakértők, tudomást szerezhet ezeknek a lelet felvételével kapcsolatos álláspontjukról és megállapításaikról. A szakértőket az ellenőrző már a *leletnek jegyzőkönyve vétele előtt* is figyelmeztetheti megállapításaikkal ellenkező jelenségekre, a nélkül azonban, hogy a kirendelték működésének elébevághatna és munkájukat zavarná. A kirendelt szakértők tehát jogosultak az ellenőrzővel való minden *érintkezést mindaddig mellőzni*, míg a lelet felvételéhez szükséges megállapításokat el nem végezték. Ezután azonban meg nem akadályozhatják, hogy az ellenőrző velük érintkezésbe lépve, őket az esetleges hiányokra vagy mulasztásokra, eltérő álláspontjára figyelmeztesse. Az ellenőrző által tett észrevételekre a szakértők *véleményükben nyilatkozni tartoznak*. b) *A szemlét vezető hatóság* sem zárkózhatik el attól, hogy az ellenőrzők figyelmeztetését meghallgassa és szükség esetére arról jegyzőkönyvet is vegyen fel. A jegyzőkönyvbevételt a bíró csak akkor tagadhatja meg, ha az ellenőrző megjegyzéseit *teljesen lényegtelennek* találja. E tárgyban tett rendelkezés az előkészítő eljárás során a terhelt által panasszal támadható meg (113. §.), míg a főtárgyalás során *semmisségi ok* jelölhető meg ez alapon. (384. §. 9. p.)

Jegyzőkönyvben terjesztheti elő az ellenőrző észrevételeit, ha a szemle alkalmával a szakértői megállapításokról jegyzőkönyvet vettek fel és a megjegyzés a jegyzőkönyvben foglalt anyaggal kapcsolatos (pl. lelet vétetett jegyzőkönyvbe és a kifogás a leletre vonatkozik), egyébként azonban az ellenőrző megjegyzéseit vagy *szóval* (kihallgatása alkalmával), vagy *külön iratban* terjesztheti elő. Nincs tehát joga az ellenőrzőnek ahhoz, hogy a kirendeltéknek írásban tett véleményére előterjesztett észrevételeinek jegyzőkönyvbevételét követelje az előkészítő eljárás során is.

229. §.

Szakértőül a lelet és a vélemény semmisségének terhe mellett, nem alkalmazhatók azok, akik, mint tanúk ki nem hallgathatók, vagy meg nem eskethetők (204., 221. §§.), továbbá azok sem, akik a terhelttel vagy a sértettel a jelen törvény 205. §-ának 1. pontjában meghatározott viszonyban állanak, vagy akik ellen a büncselekményt elkövették vagy megkísérelték, továbbá akikre a 208. §-ban meghatározott eset forog fenn, végre, akik a szakértőileg megítélendő körülményről a 205. §. 2. pontjában meghatározott módon szereztek tudomást.

a) A bíróság által kirendelt *szakértő elfogulatlanságában* és a szakvélemény tárgyilagosságában rejlő nagyfontosságú

Kizárási okok a szakértőre.

érdek, valamint az a körülmény, hogy a szükséges szakismeret rendszerint több szakértőben feltalálható, indította a törvényhozót arra, hogy a szakértői működés köréből kizárja mindazokat, akiknek igazmondásához valamelyes kétség férhet. A tanvallomással szemben a törvény a szakvéleményből eleve ki kívánja zárni azt a zavaró tényezőt, amelynél fogva a leszűrt eredmények helyességén kívül a bíróságnak még a szakértő személyes vonatkozásainak hatását is mérlegelnie kelljen. A bíróságnak mindig abból kell most már kiindulnia, hogy adva van oly szakértő, akinek elfogulatlansága kétségen felül áll és akinél a vallomás tárgyilagossága csakis tudományos, szakszempontból vehető vizsgálat alá.

A kizáró ok fennforgása a leletet és a véleményt egyaránt semmissé teszi, de csak az utóbbi válik semmissé, ha a kizáró ok a lelet felvételekor még nem forgott fenn. (Rokonsági, sógor-sági viszony.)

b) Kizárási okok hatásáról ellenőrző szakértőre l. 228. §-nál közölteket.

c) Akivel szemben kizárási ok forog fenn: a bíró által ki nem rendelhető, a felek kívánságára, de hivatalból is, ha a bíróság az okról tudomást szerez, felmentendő (230. §.); köteles bejelenteni és felmentést kérni. (231. §.) A kizárt szakértő által adott vélemény semmis, vagyis: a főtárgyaláson fel nem olvasható, az ítélet semmisségét vonja maga után, ha arra befolyással volt. (384. §. 5. p.) A semmisség azonban csak a felek perorvoslata alapján vehető figyelembe. A perorvoslati szakban a kizárási ok már csak kifogásolási jogként érvényesül, amelynek azonban feltétlenül helyt kell adni. Ha több szakértő közül csupán az egyik szakértőre vonatkozóan forog fenn kizárási ok, vagy ha mindegyik egymással tartalmilag össze nem függő mozzanatra adott leletet, illetve véleményt, úgy a többi szakértő véleménye semmisnek nem tekinthető. Ha azonban a vélemények azonos mozzanatra vonatkoznak, úgy valamennyi vélemény semmis, mert nem állapítható meg, hogy az egyik mennyire áll a másik hatása alatt. A kizárási ok hatása alatt nem álló szakértő azonban a bíróság előtt kihallgatható és nyilatkozatának értéke az előzményekre tekintettel mérlegelhető. (Indok. 427.)

d) A kizáró okok kiterjednek a 238. §. alapján kirendelhető szakértőkre és Igazságügyi Orvosi Tanács tagjaira is.

e) A kizárási okokat illetően: A) a 204. §-ban felsorolt okok csak a legkritkább esetben jöhetnek figyelembe, ilyenkor azonban a lelkeszi, védői és közhivatalnoki minőség már egymagában akadály a szakértői működésnek. Tekintve, hogy a szakértő véleményét csak a per során és ebben a minőségében (tehát nem perenkívül vagy más perben) szerzett ténytudomására (leletben foglalt adatok) alapíthatja, kizártnak mutatkozik annak lehetősége, hogy szakvéleményét a lelkeszi stb. minőségben megtudott tényekre kelljen alapítania. Nem lehet kétséges azonban, hogy a más minőségben szerzett értesülés, a véleményalkotásban a szakértőt befolyásolhatja (pl. terhelt korábban meggyóna, hogy az írást, amelynek valóságára véle-

ményt kell mondani, ő meghamisította), miért is e személyeket már e minőségükből kifolyóan kizártaknak kell tekinteni. *B) A 221. §-ban foglalt okokra l. az ennél a szakasznál közölteket. Ezek az okok különösen is arra kötelezik a bírót, hogy a szakértő kirendelése előtt annak személyéről, a felekhez való esetleges kapcsolatáról tájékozódjék. (Főleg, ha nem a rendes szakértők közül rendel ki.) A 221. §. 6. pontra alapított kizárási ok fennforgása természet szerint csak a vélemény előterjesztése után állapítható meg. Ily esetben a szakértő haladéktalanul felmentendő és helyette más szakértő kirendeléséről kell gondoskodni. C) A terhelt és sértett kiléte a 13. §-ban foglaltak szem előtt tartásával állapítandó meg. Az eredetileg ismeretlen tettes ellen folytatott ügyekben, ha a terhelt személye utóbb megállapítást nyer, a bírónak a szakértő személyes körülményeit megfontolás tárgyává kell tenni. A per folyamán létesült rokonsági kapcsolatot a szakértő bejelenteni tartozik. Nem kizáró ok a felek képviselőivel való rokonság. (E körülmény csak mint a kifogásolt szakértő mellőzését indokoló ok vehető figyelembe.) Ellenben az, aki ellen a bűncselekményt elkövették, vagy megkísérelték, nem szükségképpen azonos a sértettel (pl. család esetében a tévedésbe ejtett, vagyis, akivel szemben a bűncselekményt elkövették, lehet más is, mint a megkárosított sértett stb.), miért is ki van zárva a szakértői szerepből mindaz, akinek a terhelttel ellentétes érdekkörhöz bármí vonatkozása lehet. D) A 208. §-ban foglalt esetnek fennforgását a peranyagból a bíró rendszerint előre meg tudja állapítani és rajta múlik, hogy kényes helyzetek bekövetkeztét kellő tapintattal elhárítsa, ellentétben tehát a hasonló helyzetben levő tanukkal, a bírónak nem kell bevéárnia, míg a szakértő, avagy a felek teszik szóvá az ily körülményeket, hanem intézkedjék a szakértő felcserélése felől, mielőtt azt és vele magát az intézményt is kétes világításba helyezné. E) A 205. §. 2. pontjában meghatározott esetet illetően ugyancsak áll az, ami a 204. §-ban felsoroltakra vonatkozik. Akik valaha ily minőségben szerepeltek, azokat szakértőkként alkalmazni nem lehet, ha e minőségben szerzett tudomásuk a bűncselekménnyel kapcsolatban lehet. E személyeket szakértő tanúkként igénybe veheti a bíróság, de mint szakértők nem szerepelhetnek. A bíró ilyenkor helyesen teszi, ha a törvény kiterjesztő magyarázatával segít magán, mert valóban nem tudhatni pontossággal előre, hogy mely körülmények lesznek azok, amelyeket meg kell vizsgálni, illetőleg melyek lehetnek azok, amelyek a véleményre befolyással lehetnek. A meggyőződés kialakulására hatást gyakorolhatnak tudat alatti mozzanatok, ezeknek eredetét pedig nehezen lehet megállapítani, az igazságszolgáltatás érdekeit szolgálja tehát a bíró az ily aggályos kapcsolat lehetőségének kiküszöbölésével.*

Mindez arra mutat, hogy a szakértő kirendelésekor, úgyszintén a kirendelt szakértő megesketeése előtt a bíró igyekezzék megállapítani a szakértő személyi viszonyait és figyelmeztesse őt arra, vajjon nem áll-e fenn az adott esetben valamely kizáró ok vele szemben. E kérdés a személyi adatok felvéte-

lénél megfelelő tapintattal tisztázható és a felek megnyugtására szolgál e körülménynek a jegyzőkönyvben való meg rögzítése is.

Nincs akadálya annak, hogy a tanuként szereplő személy egyszersem szakértő is legyen, amikor azonban töle úgy a tanu, mint a szakértő esküjét is ki kell venni a bíróságnak.

230. §.

Felek kifogásai a szakértők ellen. A szakértők nevei a felekkel, illetőleg a képviselőjükkal, amennyiben a szemlére megidézve vannak, az idéző végzésben, egyébként jelentkezésük alkalmával közlendők.(1)

A felek kifogásaikat a szemle megkezdése előtt előterjeszthetik. Ha ezek nyomatékosak és a más szakértők alkalmaztatásából származható késedelem veszéllyel nem jár, a kifogásolt szakértő mellőzendő.(2)

A szemle megkezdése után csakis a kizáró okok (229. §.) alapján van kifogásnak helye. Ez esetben a megkezdett szemle félbeszakításával más szakértőt kell alkalmazni.(3)

1. Csak a bíróság által kirendelt szakértők neveit kell közölni, tehát az ellenőrző szakértő nevét nem kell közölni. A felekre vonatkozóan l. 13. §-t. Ha felek képviselőt jelentettek be, úgy a közlésnek ennek kezéhez kell történnie. A kifogás bejelentésére azonban úgy a fél, mint képviselője jogosult, tekintet nélkül arra, hogy a közlés kinek címére történt. A meg nem idézett és a szemlén részt nem vett felekkel (a később ismeretessé vált terhelttel) a szakértők neveit akkor kell közölni, amikor első alkalommal állnak bíróság előtt. A közléssel kapcsolatban arra is kell figyelmeztetni a bírónak, hogy a szakértő személyét kifogásolhatják.

2. Kifogás előterjesztésére csak a felek vannak jogosítva. (Nem a szakértőtárs.) Rendszerint a szemle megkezdése előtt kell előterjeszteni a kifogásokat, amelyekben a fél azt a meggyőződését juttatja kifejezésre, hogy a kirendelt szakértő nem alkalmas arra, hogy elfogulatlan véleményt nyilvánítson. A kifogást jegyzőkönyvbe kell venni (ha a fél nem írásban terjesztette elő) és annak tárgyában a bírónak nyomban határoznia kell. A kifogás irányulhat: a) kizáró ok fennforgásának bejelentésére, amely esetben a bíró nem mérlegelheti ennek az oknak az adott esetben való jelentőségét, hanem az ok fennforgásának megállapítása feltétlenül maga után vonja más szakértő kirendelésének szükségét. Ha azonban a fél a kizáró ok miatt kifogást nem tesz és ezt a bíró sem észleli, a szakértői vélemény teljes bizonyító erővel bír, mindaddig, amíg azt perorvoslat kapcsán megtámadják. Kizáró ok miatt a felek az eljárás bármely szakában kifogást tehetnek, sőt kifogásukat meg is ismételhetik akár a vádtanács előtt, akár a főtárgyaláson, ha az előkészítő eljárás során a bíró annak súlyt nem tulajdonított. A kifogás tárgyában hozott határozatot perorvos-

lattal csak a felek, de nem a mellőzött szakértő, támadhatja meg. b) *Aggályossági okok bejelentésére.* Ily oknak kell tekinteni mindazt, ami nem kizárási ok, de az adott esetben kétséges teszi a szakértőnek azt a képességét, hogy tárgyilagos és helyes szakvéleményt szolgáltatson. A törvény lehetővé teszi azt is, hogy a felek a szakértőnek megfelelő képzettségét, az adott különleges eset megítéléséhez szükséges rendkívüli szakismeretét is vitathassák. Ily kifogásnak csak a szemle megkezdése előtt van helye, tekintet nélkül arra, vajjon a feleket idézték-e a szemlére, vagy hogy a szemlén résztvettek-e. E kifogások felett a szemlét foganatosító bíró szabad mérlegeléssel határoz. (Pl. van-e jelentősége annak, hogy a szakértők egymással rokonságban állanak.) Mellőzni kell a szakértőt, ha: A) a fél kifogásában állított tény a valóságnak megfelel; B) a bíróság e tényt nem tartja közömbösnek a szakvélemény megbízhatósága szempontjából; C) más szakértő kirendelésével járó késedelem előreláthatóan nem jár azzal a veszéllyel, hogy utóbb fontos tények már a leletben megrögzíthetők nem volnának. Nem lehet a mellőzéstől eltekinteni azért, mert ezzel az eljárás befejezése késleltetnék, vagy újabb költségek okoztatnának, vagy mert a félnek módjában állott volna a mellőzési okokat a szemle napját megelőzőben is bejelenteni. Ha a fél csupán az egyik szakértőt kifogásolja, a bírónak módjában áll ezt a szakértőt mellőzni és a szemlét (kivéve, ha két szakértő kirendelése kötelező) a 227. §. 3. bek. alapján a másik, nem kifogásolt szakértő részvételével foganatosítani. Nem lesz tehát ok arra, hogy igénybe vegye azt a szakértőt, akivel szemben a fél bizalmatlanságát csak valamennyire is tárgyilagos szempontokra alapíthatja. A fél jogos érdekeit tehát a szakértő érzékenységével szemben előnyben kell részesíteni. Helyénvaló egyébként a kifogásra a szakértőt is meghallgatni, mikor is a kérdést legtöbbször közös egyetértéssel lehet elintézni. Nem indokolja a szakértő mellőzését az, hogy megelőzőben már tanuként hallgatták ki az ügyben.

A kifogás bejelentésére a szemle alkalmával a fél (nem jogi képviselő) megbízottja is jogosult. (126. §.) Ha a bíróság a szakvélemény előterjesztésével valamely testületet vagy jogi személyt bízott meg, a feleknek jogukban áll az előbbieknél véleményadásban résztvevő minden tagjával szemben kifogást tenni.

3. Kizáró okból a szakértő mellőzése a vélemény előterjesztése után is kérhető, tekintet nélkül arra, vajjon a félnek módjában állott volna a kizáró ok korábbi érvényesítése. A kizárási ok megállapítása után a szakértő lelete vagy véleménye semmiféle irányban sem használható fel, azt az utóbb kirendelt szakértőnek tájékozódás szempontjából sem lehet rendelkezésre bocsátani. Nincs akadálya annak, hogy a kizárt szakértőt utóbb (esetleg a leletre is) tanuként hallgassa ki a bíróság (kivéve a 204. §. esetét), a tanukra vonatkozó rendelkezések figyelembevételével mellet.

231. §.

A szakértő
kérelmére
való
felmentés.

Az, akit szakértőül kirendeltek, nem tagadhatja meg közreműködését: ha a szemlénél szükséges szakmákra rendes szakértő minőségben van alkalmazva, vagy ha a szakmát keresetképpen gyakorolja és a 229. §. esete fenn nem forog. (1)

Mindazáltal, ha a szakértő az illető vizsgálat teljesítésére vagy véleményadására magát kellően képesnek nem érzi, vagy más nyomós okot hozhat fel, egyes esetekben, ha sürgős eljárás szüksége nem forog fenn, a kirendeléstől kivételesen felmenthető. (2)

A felmentés tárgyában a szemlét elrendelt bíró vagy bíróság végérvényesen határoz. (3)

Közszolgálatban álló egyén nem alkalmazható szakértőül, ha ezt feljebbvaló hatósága a közszolgálat érdekeibe ütközőnek nyilvánítja. (4)

1. A szakértői kötelezettségeket a jogosított hatóság által való kirendelés létesíti. Bírói kirendelés nélkül (esetleg rendőrség vagy ügyészség kirendelése 95., 1921: XXIX. 5. §. T. E. 107. §.) szakértői tevékenységre senki sem kényszeríthető. Nincs kényszerítve a terhelt által választott ellenőrző szakértő sem. A bírói kirendelés folytán a szakértő minden, a tények felismeréséhez és megítéléséhez szükséges teendőt elvégezni köteles, mégpedig mindezt a bíró rendelkezése szerint. (Megjelenés, vélemény előterjesztése kitűzött időben stb.) E kötelezettségek fennállásának további feltétele azonban, hogy: a) a szakértővel szemben kizárási ok fenn ne álljon. Nem volna ugyanis értelme annak, hogy megjelenésre kötelezzék azt a szakértőt, aki a kétségtelenül megállapítható kizárási okot a hatóság tudomására hozta, s így véleménye felhasználható sem lenne. Ha a szakértő a kizárási okot arra alapítja, hogy mint tanu nem volna kihallgatható, a bíróság megkívánhatja, hogy e körülményt a 209. §. szerint valószínűvé tegye. Ennek megtörténteig a szakértő tisztében eljárni köteles. b) a szakértőként kirendelt a kirendelés előtt már az adott esetben szükséges ismeretek körébe tartozó szakmában rendes szakértőként ki volt nevezve. Egy általános ismeretkörben való alkalmazás felőleli az összes e körbe tartozó részletkérdésekre vonatkozó véleményadás kötelezettségét, feltéve, hogy nem oly különleges bűvárkodást vagy gyakorlatot igénylő kérdéstről van szó, amelynek ismerete a szakma minden művelőjétől el nem várható. (Nem minden műszaki szakértő foglalkozott a repülőgép részletkérdéseivel.) Ha a szakértő nem is rendelkezik a szükséges szakismeretekkel, ez őt a kötelezettségek teljesítése alól még nem menti fel, csupán a kirendelés alól való felmentésének szorgalmazására nyújt alapot számára. Nem tagadhatja meg a kirendelt szakértő a közreműködést azon az alapon sem, mert nem az a bíróság rendelte ki, amelynek területére szakértőnek ki van nevezve. Ily kirendelés csupán díjainak felszámításánál vehető külön figyelembe. A véleményadásra hivatott testületek, jogi személyek tagjai, a maguk személyében nem tekint-

hetők olyanoknak, mint akik szakértői minőségben alkalmazva vannak (pl. Keresk. Kamara valamely bizottságának tagjai). c) a kirendelt bár nem rendes szakértő, de a véleményadásnál szükséges ismeretekkel való rendelkezést feltételező szakmát (tudományt, művészetet, foglalkozást, ipart) a kirendelés idején keresetképpen gyakorolja. Ilyennek kell tekinteni, aki a véleményadásnál szükséges tudásával, ismeretével áll a közönség szolgálatára, jóllehet megválogatja, hogy adott esetben kinek bocsássa rendelkezésére tudását (így Indok. 429.). Nem köteles tehát a kirendelést vállalni az, aki bár a szükséges ismeretekkel rendelkezik, sőt azok alapján valamely képesítéshez kötött foglalkozás gyakorlására jogosítva is van, azonban a jogosítvánnyal nem él (orvos, zenetanár). Kötelesek a szakértői működésre azok, akik kinevezéssel nyert állásuknál fogva gyakorolják a kívánt szakmát (pl. egyetemi tanárok). L. ezekre 4. al. is. E személyek kivételével bárki indokolás nélkül megtagadhatja a kirendelés elfogadását. Tartozik azonban ezt a kirendelő hatóságnak megfelelően bejelenteni és a bejelentés tudomásulvételéig, feltéve, hogy kizárási ok nem áll fenn vele szemben, rendelkezésre állni.

2. A rendes szakértő vagy a szakmát keresetképpen gyakorló (l. erről 1. al.) a közreműködést csak akkor tagadhatja meg, ha az őt kirendelő hatóság a kirendelés alól felmentette. Kizárási ok fennforgása esetére a kirendelt szakértő felmentésének kimondása előtt sem köteles eljárni. Ily esetben működésre csak akkor van kötelezve, ha a bíróság a hivatkozott kizáró okot nem állapította meg. A kirendelés alól való felmentés csak kivételképpen, a törvényes feltételek szigorú értelmezése mellett történhetik, nem pedig akkor, ha a kirendelt kényelmi szempontból vagy a szakértői díjat keveselve húzódzik a működéstől. Ha működésre nem kötelezett a kirendelést vállalta, felmentést utóbb már csupán a 2. al. okokból kérheti.

Felmentés adható: a) ha a kirendelt, meggyőződése szerint a lelet felvételéhez, vagy a véleményadáshoz szükséges különleges, az általános szakmabeli tudást meghaladó képzettséggel vagy jártassággal nem rendelkezik. A felmentést csak a szakértő és saját személyére vonatkozóan kérheti. Oly esetnek kell fennforognia, amely különösen bonyolult kérdések vagy a tudomány speciális ágazataihoz tartozó problémák boncolgatását teszi szükségessé, mert egyébként a szakmabeli kirendelt nem hivatkozhatik arra, hogy a feladat képességeit, tudását meghaladja. b) a szakértő által felhozott és a működésre való képességtől független, valamely nyomós okból. Az ok csak olyan lehet, amely kizárólag az adott esetben és nem általánosságban merült fel. Ide tartoznak elsősorban azok az okok, amelyek miatt a működés aggályos lehetne (pl. szakértők rokonságban állanak egymással vagy a védővel stb.). Okul szolgálhat az is, ha a szakértő működésre kényszerítése más, fontosabb érdekek sérelmével járna (pl. szakértő túl van halmozva kirendeléssel, s így újabb eljárás a korábbiak befejezését késleltetné.) Nyomós ok lehet, ha a szakértő oly rendkívüli helyzet-

ben van, hogy a kirendelés ellátása súlyos hátránnyal járhatna számára (pl. határidőhöz kötött pályamű befejezésében gátolná, segéd nélkül üzött iparának időleges szüneteltetésére kényszerítené). Általában nyomós oknak kell tekinteni minden oly körülményt, amely a szakértő számára lehetetlenné tenné, hogy működésében legjobb tudásával, a szükséges nyugalommal és megfontoltsággal járjon el. Tehát amennyire szükséges az alapos ok nélkül való húzódozás megtörése, annyira indokolt a komoly akadály méltánylása. A méltányosság mellőzésével kikényszerített szakértői működés kevésbé lesz hasznára az ügynek, mert a végzett munka minőségén a kényszerű tevékenység nyomait érezhetjük.

Semmiféle kivételes okból sem lehet a kirendeltet felmenteni (ha a működést egyébként meg nem tagadhatja) *sürgős eljárás* szüksége esetére. A sürgősség fogalmára l. 230. §. 2. al. Sürgős esetekben a bíróságnak abból kell kiindulnia, hogy a különleges ismereteket nélkülöző szakértő is többet ér, mint a szakértő nélkül fogatosított szemle, mert az általános szakértő által megállapított tények utóbb a különleges tudással rendelkező szakértő által felülvizsgáltathatók (l. Indok. 429.). Másrészt, ha a késedelem veszéllyel járhat, a szakértő személyi körülményeit figyelembe venni nem lehet és őt legalább is addig kell működésre kötelezni, míg az ügy sérelme nélkül más szakértővel helyettesíthető lesz.

3. *A felmentés indokául felhozott* körülmény fennforgását és annak nyomatékos voltát a bíróság (vagy más kirendelő hatóság) szabadon mérlegelve állapítja meg. Ugyancsak belátása szerint mérlegeli a hatóság, vajjon sürgős eljárás esete forog-e fenn. *A felmentés tárgyában* a szemlét közvetlenül elrendelő, vagyis a szakértőket kirendelő bíró, bíróság dönt. Így a megkeresett vagy kiküldött bírónak kell a felmentés felől határoznia akkor is, ha a szemlét más bíróság rendelte el (pl. fellebbviteli bíróság a bizonyítás kiegészítése kapcsán, a vizsgálóbíró megkereste a járásbíróságot stb.). A felhozott indokok kivizsgálása végett külön nyomozást a bíró nem tarthat, tudomása és a bemutatott adatok alapján határoz. A felmentés tárgyában hozott döntés ellen *perorvoslat nem használható*. (Ellentétben a felek által használt, kifogást elvető határozat ellen használható panasszal vagy felfolyamodással.) A felmentést ugyanabból az okból az eljárás későbbi során sem lehet újból kérni, kivéve, ha a bíróság a felmentés tárgyában előterjesztett kérelemre nem hozott szabályszerű határozatot. A határozathozatal mellőzése miatt sem élhetnek a felek perorvoslattal.

4. Vajjon a kirendelés elfogadása a *közszolgálat érdekeibe ütközik-e*, azt kizárólag a kirendeltnek feljebbvaló hatósága állapítja meg. Közszolgálat érdekeibe ütköznek minősíthető a kirendelés a tisztviselő nagy hivatali elfoglaltságára figyelemmel is (magánvállalatnál alkalmazottnál ez a körülmény a felmentési kérelmet indokolhatja). Ha a feljebbvaló hatóság a kirendelést a közszolgálatra sérelmesnek minősíti, a szakértőt fel kell menteni, függetlenül a kirendelt kívánságától. Noha a hatóság a kirendelést a közszolgálattal összeegyeztethetőnek tartja, a

kirendelt *személyes okból* kérheti felmentését. Minden esetben azonban, ha a közszolgálatban állót rendelik ki szakértőnek, a kirendelésről *felettes hatósága haladéktalanul értesítendő* és a kirendelttel szemben *kényszerítő intézkedés* nem alkalmazható, míg a bíróság értesülést nem szerzett arról, hogy a hatóságnak a kirendelés ellen észrevétele nincs. A kirendelésről tehát a rendes szakértők felettes hatósága is értesítendő.

Szakértőnek alkalmazása tárgyában l. államépítészeti hivatal tagjának 19.056/888. I. M. (Marschalkó id. mű. II. 41.), 7592/891. (Marschalkó id. mű. II. 116.), állami földmérési tisztviselőknél 10.279/894. és 14.263/902., 2313/907. P. M., 21.135/925, gazdasági tanerőknél 84.800/922. F. M. 118.704/922. F. M., 2256/923. I. M., kataszteri mérnöknek 10.279/894. I. M., mérnöki hivatal tisztviselőjének 13.932/874. KK. M., 25.681/874. I. M., telekkönyvvezetőknek 20.079/891. I. M. (Marschalkó: id. mű. II. 114.) alkalmazására vonatkozó rendeleteket.

Tényleges *közszolgálatban már nem álló* (nyug- és kegydíjas) tisztviselő a 204. §-ban, illetve a 229. §-ban foglaltaktól eltekintve szakértőül az általános szabályok szerint kirendelhető.

232. §.

A megjelenésre kötelezett, de az idézés dacára meg nem jelent, *úgyszintén az eskü letételét vagy a vélemény adását törvényes ok nélkül megtagadó, vagy a véleményt megintés dacára elő nem terjesztő szakértőt a bíró, illetőleg a bíróság kétszáz (koronáig) pengőig, ismétlés esetében hatszáz (koronáig) pengőig terjedhető és elzárásra változtatható pénzbüntetéssel büntetheti s azonfelül az okozott költségnek megfizetésében marasztalja.*(1)

A büntetés alól való felmentés és a felfolyamodás tárgyában a jelen törvény 194. §-ának intézkedése irányadó.(2)

Az első bekezdés esetében a fegyveres erő vagy a csendőrség tényleges szolgálatban álló tagjának megfelelő megbüntetése és az okozott költségnek tőle leendő behajtása végett feljebbvaló hatósága keresendő meg.(3)

1. *Megjelenésre kötelezettnek* kell tekinteni mindenkit, akit a bíróság szakértőként kirendelt és aki erről szabályszerű idézés (írásbeli, 79. §., vagy szóbeli) útján értesült. Megjelenésre kötelezettek tehát azok is, akik a véleményadást megtagadni kötelesek (229. §.) és akik megtagadni jogosultak, mindaddig, amíg a megtagadást a bíróságnak be nem jelentették. Abból tehát, hogy a szakértői közreműködésre nem kötelezhető kirendelt az idézésre nem jelent meg, a bíróságnak nem kell azt vélelmeznie, hogy az a megtagadás jogával él, hanem *kiszabhatja a bíróság a büntetést*. Megjelenni köteles az is, aki *felmentést kér* a kirendelés alól (231. §. 2.). Ha a kirendelt a megjelenésre kitűzött idő előtt a felmentési kérelmet indokoló beadványt terjeszt elő, a bíróság lehetőleg oly időben értesítse a döntésről, hogy még a határnap előtt tájékozva le-

Kényszerítő rendelkezések a szakértővel szemben.

gyen. Ha mégis a bejelentésre a határozat meg nem érkezett, *megjelenni tartozik* a kirendelt, mert különben engedetlennek tekintendő. A kizáró ok megállapítását vagy a felmentést megtagadó határozat közlése után a kirendelt feltétlenül megjelenni és közreműködni tartozik. *Nem kötelezett a megjelenésre az ellenőrző szakértő.* Köteles megjelenni a felek által kifogásolt szakértő.

Rendőri hatóság vagy ügyészség az általa kirendelt szakértőt meg nem büntetheti. Az engedetlen szakértő megidézése végett ilyenkor a bírósághoz kell fordulni, aki a szakértőt újból megidézi és büntetést csak az utóbbi idézés eredménytelensége esetére alkalmazhat. *Kivétel* T. E. 107. §-a, mikor az ügyész által a főtárgyalásra idézett, de meg nem jelent szakértő ellen a bíróság kiszabhat büntetést.

A szakértő köteleessége kiterjed az idézésnek megfelelő megjelenésen kívül az eskü (vagy ezt helyettesítő fogadalom, 218. §. megf. alkalmazása) letételére, a bíró által elrendelt leletfelvételre, vizsgálatra és véleménynyilvánításra, valamint még mindazokra az összes, a szakvélemény helyessége érdekében a kirendelt meggyőződése szerint szükséges intézkedésekre.

A törvény szövegéből következik, hogy *a kizárt szakértőnek* is a kizáró bírói ok megállapítása előtt csupán az eskü letételére és a véleményadásra vonatkozóan van törvényes megtagadási joga (tehát nem a megjelenésre). A törvényes ok fennforgása esetleg a szakértő meghallgatása, az általános kérdésekre való kihallgatása nélkül meg sem állapítható. Ha a bírónak kétsége van a törvényes ok tekintetében, mindenestre jogosult a kirendelt megjelenéséhez ragaszkodni. Ha a szakértő a véleményt a 236. §. ut. el. bek. értelmében *kitűzendő idő alatt elő nem terjesztette*, a bíróság megintja és újabb határidőt tűz ki, ha az alatt a határidő alatt sem nyújtotta be véleményét a kirendelt, és késedelmét elfogadhatóan ki nem mentette, büntetést *kell alkalmazni*. Büntetést kell alkalmazni azzal a kirendelttel szemben is, aki vállalta a megbízatást, bár arra köteles nem lett volna.

A büntetést mindig a kirendelő bíróság alkalmazza, akkor is, ha a szemlét más bíróság megkeresésére vagy rendeletére foganatósította. Ha a kir. ügyészség által kirendelt szakértő késedelmeskedik a vélemény előterjesztésével, a vizsgálóbíró *kell megkeresni*, hogy rendelje ki a szakértőt és nyomban tűzzön újabb határidőt a vélemény előterjesztésére. *A nyomozó hatóság a szakértő megesketésére jogosult nem lévén*, az eskü letételének megtagadása miatt nem kívánhatja a tanunak a vizsgálóbíró által való megbüntetését. Ha esküvel megerősített véleményt kíván, úgy nyomozási cselekmény teljesítése végett a vizsgálóbíróhoz kell fordulnia. A kötelezettség teljesítésének megtagadása miatt nyomozóhatóság csak a szakértő fegyelmi hatóságánál tehet panaszt.

Az említett *kötelezettségek bármelyikét elhanyagoló szakértővel* szemben a bíróság alkalmazni a) jogosult: pénzbüntetést. Ez első esetben 200 P lehet, ha a szakértő a kívánt cselekményt a büntetés kiszabása után sem teljesíti, a büntetés

ismételhető egy ízben, amikor is az újabban kiszabott összeg 600 pengőig terjedhet. Ezután már új szakértőt kell kirendelni. *Az engedetlenség ismétlésének* kell tekinteni azt is, ha a szakértő különböző alkalmakkor különböző kötelezettségeknek nem tett eleget. Először nem jelent meg, utóbb a véleményt nem adta be. A kiszabott összeget behajthatatlanság esetére *elzárásra kell változtatni*, miért is a büntetést kiszabó határozatban meg kell állapítani, hogy mennyi lesz a helyettesítő elzárás (l. idevonatkozóan még 194. §-nál közöltek). b) köteles: az okozott költségben való marasztalást (a költség fogalmára l. a 194. §-nál közöltek).

A kinevezett szakértővel és tolmáccsal szemben a kötelezettség megtagadása miatt *felügyeleti intézkedés* is alkalmazható. Nincs helye a szakértővel szemben elővezetésnek, sem működésre kényszerítő elzárásnak (tanukkal szemben 195. §. 2.).

2. *A büntetés alól való felmentésre és felfolyamodásra* vonatkozóan l. a 194. §-nál közöltek. Ezeket a szabályokat kell alkalmazni akkor is, ha a szakértőt a büntetés kiszabása után menti fel a bíróság, saját kérelmére a kirendelés alól.

3. *Katonai bíróság hatásköre* alá tartozó egyénekkal szemben alkalmazható intézkedésekre l. 199. §-nál közöltek. *Megfelelő büntetés* alatt a katonai feljebbvaló hatóság által indokoltnak tartott és a katonai egyénekre érvényes jogszabályok szerint kiszabható büntetést kell érteni. Az okozott költségnek összegét, amelynek megtérítésére a bíró a katonai egyént köteleztetni kívánja, a szakértőt kirendelő bíró állapítja meg.

233. §.

A szakértő a szemle megkezdése előtt esküt tesz arra, hogy észleleteit híven és véleményét részrehajlatlanul, legjobb tudomása és lelkiismerete szerint fogja előadni.(1)

Az állandóan alkalmazott és ilyen minőségben esküt tett szakértő újabb megesketeése helyett hivatalos esküjére figyelemztetendő.(2)

Egyebekben és az eskütétel módjára nézve a 217—219. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók.(3)

1. *Esküt* csupán a bíróság által kirendelt szakértő tesz. Ellentétben a tanuval, a szakértő a működés megkezdése előtt teszi le az esküt. Nem szükséges, hogy a működés nyomon kövesse az eskütételt, nincs tehát akadálya annak sem, hogy a megesketés és a szemle foganatósítása különböző alkalmakkor történjék. *A szemle megkezdésekor* azonban a szakértőnek mindenestre már le kellett tennie az esküt. Ha a működés nem szemlével kezdődik, a megfelelő első tevékenység előtt kell az esküt kivenni. A megesketés tehát *későbbre nem halasztható* és ha a bíróságnak kételye van aziránt, vajjon ki kell-e vennie az esküt (l. 2. al.), vagy hogy megeskethető-e a szakértő (229. §.), e kételyek tisztázása előtt a szemlét e szak-

értővel megkezdeni nem lehet. Ha az eskü kivételét a bíróság a szemle megkezdése előtt *elmulasztotta*, ez utólag pótolható, mielőtt a felek e miatt perorvoslással éltek. Ily esetben a szakértők esküje a már teljesített működésre is kiterjed. Az eskü kivétele előtt a bíróságnak nem csupán az eskü jelentőségére, hanem azokra az okokra is figyelmeztetni kell a szakértőket (229. §.), amelyek alapján a véleményadást megtagadhatják (fontos a BTK. 224. §. 2. pontjára).

Kötelező szabály tehát a szakértőnek az előkészítő eljárás során való megesketése és nem lehet a főtárgyaláson figyelembe venni azt, a vizsgálóbíró által beszerzett véleményt, amelynek előterjesztése előtt a szakértő esküt nem tett. Az eskü — a nélkül, hogy a törvény említene — a leletre is vonatkozik. Ellenben nem vonatkozik az eskü az általános kérdésekre adott válaszokra, ha tehát a bíró ezeknek valamely okból különös fontosságot tulajdonít, a szakértőt tanuként kell kihallgatnia. Eskü helyett *fogadalmat* is tehet a szakértő, bár az Indokolás szerint (430.) a bíró lehetőleg mellőzze azt a szakértőt, aki megtagadja az előszabott eskü letételét. Az esküvel a szakértő nem csupán arra kötelezi magát, hogy a tudományos tapasztalati tényeket legjobb tudása szerint állapítja meg, hanem arra is, hogy a vizsgálata kapcsán megfigyelt jelenségeket és körülményeket is híven tünteti fel. (Tanui tevékenység.)

2. *Allandóan alkalmazottnak* kell tekinteni a szakértőt: a) ha nem is a kihallgató, hanem más bíróság rendes szakértője; b) ha nem bíróság, hanem más hatóság szakértője, de bíróság előtt tett esküt alkalmazásával kapcsolatban, (köz-hivatalnokok, akiknek hivatali kötelessége meghatározott ismeretkörbe tartozó vélemények adása, hivatali esküjüknel fogva állandó szakértőknek tekintendők); c) ha nem is arra a szakmára nevezték ki állandó szakértőnek, amelynek körében az adott esetben kihallgatása történik.

A *figyelmeztetésnek* is az első tevékenység foganatosítása előtt kell történnie. Nagyobb nyomaték kedvéért helyes, ha a szakértő is kifejezi a letett esküre való hivatkozást. Ellentétben az esküvel, ha a szakértőt ugyanabban az ügyben kihallgatják, a hivatkozásnak mindig az esküre kell történnie és nem az előző hivatkozásra.

Jegyzőkönyvbe veendő az esküt megelőző figyelmeztetés, az eskü, illetve hivatkozás megtörténte.

3. *Megfelelő alkalmazás* megköveteli, hogy a szakértőket egyenként eskesse meg a bíró és ugyanabban az ügyben csupán egyszer. A főtárgyaláson az előkészítő eljárás során kirendelt szakértő tehát már csak hivatkozásra szólítandó fel. Az esküt bevezető és befejező, kötelező szavakra l. 217. §. 4. bek. Az esküt *előszóval*, a bíró által előmondott (olvasott) esküszöveg ismétlésével kell letenni. (L. idevon. BIV. II. 132. és k.)

Ha a szakértőt *tanu minőségében* is, vagyis nem hivatalos vizsgálata alkalmával észlelt tényekre is kihallgatják, a *tanu esküjét* is ki kell vennie a bíróságnak a 220—222., illetve a

311. §§. szemmeltartása mellett. Vagyis a szakértő esküje előzetes, a tanúé utólagos lesz ebben az esetben is. Nincs szükség azonban arra, hogy a tanu szakértőesküt is tegyen, ha vallomása oly megállapítást is tartalmaz, amelyet szakértelem nélkül meg nem tehet. (L. Löwe: id. mű. 349.) Lényeg azon van, hogy a bíróság mily minőségben kívánja az előtte valló személyt kihallgatni.

Tolmács esküjére l. 25.742/900. I. M. sz. r. (Mars. VII. 585.)

234. §.

Ha a szakértők véleményük előkészítése céljából szükségesnek találják, bizonyos körülményekre vonatkozólag a szükséges felvilágosítások az ügy irataiból nekik megadhatók, esetleg az ügy iratai is, vagy egy részük velük közölhetők. Ugyane célból új tanuk hallgathatók ki, sőt már a kihallgatott tanuk újra kihallgathatók és a szakértők a kihallgatáson a bíró beleegyezésével a tanuhoz közvetlenül kérdéseket intézhetnek.

Bizonyítás kiegészítés a szakértő kívánságára.

A szakértő lényegében a maga ismeretköréből vett szak szerű megállapításokra és szabályokra nyilatkozik, azonban tekintve, hogy ezeket valamely adott tényállásra is alkalmaznia kell, az összefüggő tényállásban foglalt tényeket is le kell szegeznie. E tények egyrészt kiindulópontjai a konkrét véleménynek, másrészt éppen ezeknek a tényeknek a megjelölésével teszi lehetővé a szakértő a bírónak, hogy rajtuk keresztül a vélemény alaposságát és adatszerzés szempontjából tévedésmentes voltát ellenőrizhesse. A szakértőnek azonban nem áll rendelkezésére a hivatali szervezet a bizonyítékok gyűjtésére és nem lenne megfelelő az sem, ha a szakértő magánúton igyekeznék megállapítani azokat az adatokat, amelyeket véleményében felhasználni kíván. Az ily alkalommal felmerülhető nehézségek áthidalása végett adja meg a törvény a lehetőséget, hogy a szakértő a bíróságtól kérhesse, hogy *bizonyítás tárgyává tétessék minden oly körülmény, amelyet ő véleménye megadhatása szempontjából lényegesnek tart.* Ily kívánságot a szakértő *indokolni* tartozik és reá kell mutatni arra is, hogy mely irányban várja a tájékozódást a bizonyítás kiterjesztése útján nyerhető adatokból. Ily indokolt kívánság előterjesztése alkalmával tárgytalanná válik annak fessegetése, vajjon a bíró köteles-e a kívánt adatok megállapítását lehetővé tenni, mert alig képzelhető, hogy a bíró akadályozza az általa kirendelt szakértőt munkájában. Ha ennek dacára sem nyerné meg a szakértő a bíró hozzájárulását a bizonyítás kiterjesztéséhez, vagy a bíró egyes adatok rendelkezésére bocsátását megtagadná, úgy a szakértő *véleményében kifejezésre juttatni köteles* a tényállás különböző lehetőségeihez képest változó konkluzióit.

Megtagadhatja azonban a bíró a szakértőnek ténybeli adat megismerésére vagy szerzésére irányuló kívánságát, ha arra következtet, hogy az adatok a szakértőt befolyásolni, határo-

zottságában megingatni alkalmasak. Ha azonban a vélemény pusztán a lelet alapján megnyugtatóan meg nem állapítható, a bíró nem tagadhatja meg a szakértőnek, hogy az eset körülményeiről az általa szükségesnek tartott irányban tájékozódjék. Nem tagadható meg az iratok közlése sem azon az alapon, hogy ezzel az eljárás célja veszélyeztetnék.

Az előkészítő eljárásban gyakorolt jogok megfelelően megilletik a szakértőket a főtárgyaláson is, mikor kívánságaikkal az elnökhöz kell fordulniok (főtárgyalás egész tartama alatt jelen lehetnek, esetleg a másik szakértő kihallgatásánál is). Ha az elnök a szakértők kívánságának nem tesz eleget, a feleknek jogukban áll a szakértő által kívánt kiegészítés teljesítését bizonyítási indítvány alakjában előterjeszteni és elutasítás esetére perorvoslattal élni. Fontos, hogy a szakértő által a tanukhoz feltett kérdések és az arra adott válaszok pontosan jegyzőkönyvbe vétessenek, tekintve, hogy ezek a vélemények ténybeli helyességének megítélését lehetővé teszik.

A vádlotthoz a szakértő akár közvetve, akár közvetlenül csak a T. E. 108. §-ában megjelölt esetben tehet kérdést, ha az a vádra nyilatkozni kíván.

Ellenőrző szakértőt közvetlenül csupán az a jog illeti meg, hogy a kirendelt szakértő kívánságára foganatosított bizonyításnál jelen lehet és ott a 228. §-ban meghatározott jogokat gyakorolhatja.

235. §.

A szemle foganatosítása.

A szemlét rendszerint a vizsgálóbíró vezeti és a felek, illetőleg képviselőjük részéről tett indítványok lehető figyelembevételével mellett, megjelöli a szakértői megvizsgálás tárgyait és megállapítja a kérdéseket.(1)

A felek, illetőleg képviselőjük a vizsgálat és vélemény tárgyát tevő körülményekre nézve indítványozhatják kérdések tételét, és ezeknek a szakértőkhöz való intézése csak fontos okból tagadható meg.(2)

A vizsgálóbíró köteles intézkedni, hogy se a közbenjáró egyének, se a szakértők az eljárást ne hátráltassák.(3)

1. A szemlét annak a hatóságnak kell vezetnie, amely azt közvetlenül elrendelte, minthogy pedig rendőri hatóság, ügyészség, járásbíró és ítélőbíróság is elrendelhet szemlét, ez is fogja a szemlét vezetni. Ebben az értelemben kell tehát magyarázni a törvénynek azt a rendelkezését, hogy rendszerint a vizsgálóbíró vezeti a szemlét (így BIV. II. 138.) és nem foghat helyt oly magyarázat, mintha a vizsgálóbíró a szemle vezetését akár más hatóságra, akár a szakértőkre bízhatná. Következik ebből, hogy szemlének csak az tekinthető, amikor a szakértői vizsgálat és leletfelvételnél az elrendelő hatóság jelen van (a vizsgálat tartama alatt rövidebb időre való félrevonulásról, szeméreméretet kímélése végett l. 236. §. 2. al.). Mint-hogy továbbá, hogy a bíró állapítja meg, mikor szükséges szemle tartása, megítélésétől függ az is, hogy mikor vegyen

részt a szakértői vizsgálatnál is. Utóbbi tehát szemle foganatosítása nélkül is elrendelhető; a 225. §. 2. bek. így nem meríti ki azokat az eseteket, amikor a szakértő igénybevétele szükséges és lehetséges. Az elrendelő hatóság jelenléte nélkül szemle tartható nem lévén, nyilvánvaló, hogy az előbbi távolmaradása esetére a felek sem lehetnek jelen a szakértők által egyedül elvégzendő munkálatoknál (tehát a kir. ügyész sem, ha nem ez rendelte el a szemlét). Nincs azonban akadálya annak, hogy az ellenőrző szakértő jelen legyen a kizárólag a kirendelt szakértők által foganatosított vizsgálatnál és leletfelvételnél. Jogukban áll azonban a kirendelt szakértőknek tanácskozásuk idejére az ellenőrző félrevonulását kívánni.

A szemle vezetése elősorban is arra irányul, hogy az elrendelő hatóság a szakértőkkel tudassa, hogy mily tények megállapítását kívánja és hogy ellenőrizze, vajjon a kívánt megállapítás végett teljesített eljárásnál a szakértők megtartják-e mindazokat a szabályokat, amelyekről a vélemény teljes bizonyító ereje függhet (pl. azonosság kétségtelen megállapítása, egyes vizsgálatnál a törvény és egyéb jogszabályok által kívánt alakiságok figyelembevétel, l. Glaser: id. mű. I. 712. és k.). Gondoskodni tartozik továbbá az elrendelő hatóság, hogy a szakértőknek mindazok a perbeli adatok rendelkezésükre álljanak, amelyeknek ismeretét ő és a szakértők a véleményadáshoz szükségesnek tartják (l. erről a 234. §-nál közöltek is). A vonatkozó ügyiratok közlésének idejét is a hatóságnak kell megállapítania, figyelemmel arra, hogy egyes adat ismerete már a vizsgálat megejtése előtt is szükséges lehet. A szakértők működésük érdemi részét illetően nincsenek jogszabályokhoz kötve, miért is a hatóság őket e tevékenységben az általuk választott módszert, eszközöket, munkatervet illetően nem ellenőrizheti és nem befolyásolhatja; e tevékenységükért a felelősség kizárólag rajtuk nyugszik (a már előterjesztett vélemény kiegészítéséről l. 238. §-nál közöltek).

A szemle vezetésével a megvizsgálás tárgyának és ennek kapcsán elsősorban a szakértők által megválaszolandó kérdések pontos és kimerítő megállapítása jár. Célszerű a kérdéseknek a szakértőkkel a felek (megbízottaik, ellenőrző) jelenlétében való közlése, amikor ezeknek nyomban módjukban áll indítványaikat előterjeszteni. Ha a bíró a kérdéseket a szakértőkkel már az idézés kapcsán közli, közölje azokat a felekkel is, hogy a szemle megkezdése előtt indítványaikat előterjeszthessék.

2. A felekkel és képviselőikkel egyenlő jogokat gyakorolhat az ellenőrző szakértő is a kérdések tételét illetően. A kívánt kérdésekre a felek csak indítványt tehetnek a szemle kapcsán (ellentétben a főtárgyaláson, ahol közvetlenül kérdezhetik a szakértőket). Az indítványozott kérdések feltétele tárgyában a hatóságnak határoznia kell és mindenkor a fontos ok megjelölésével kell indokolni a határozatot, ha az indítványt elutasítja. Nem indokolható, tehát az elutasítás azzal, hogy a kérdés a szemlét vezető véleménye szerint közömbös körülményre vonatkozik. Fontos ok ellenben, ha a kérdésekre adandó válasz a vé-

lemény megadását jelentékenyen *késlelteté* a nélkül, hogy a választól lényeges körülmény eldöntése várható volna, vagy ha a kérdés a szakértők útbaigazítására, bizonyítékkal nem támogatott adatoknak bizonyítottként való feltüntetésére irányul. *Ha kétséges lehet*, vajjon az indítványozott kérdésre adandó válasz az ügyben fontossággal bírhat, célszerű a kérdés feltétele előtt a szakértőket is meghallgatni. A nyomozó hatóságnak a kérdés feltételét elutasító intézkedése ellen a felek előterjesztéssel élhetnek (98. §. 2.), a vizsgálóbíró határozata ellen panasszal élhetnek (113. §.), más bírói szerv határozata ellen pedig felfolyamodhatnak. A feleknek jogukban áll a szemle befejezése után, sőt a vélemény előterjesztése után is *újabb kérdések* feltételét indítványozni (119. §.) és ezeknek a kérdéseknek feltétele is csak fontos okból tagadható meg.

3. A szemlét elrendelő hatóság feladata, hogy a szemle megtartását és az azzal járó teendők teljesíthetőségét biztosítsa. A kirendelt szakértők hatósági jogkört nem gyakorolhatván, a kirendelőhöz kell fordulniok, ha feladatuk teljesítésében őket *akadályozzák* (nem engedik a megvizsgálendő géphez, a megvizsgálendő személy nem hajlandó rendelkezésre állni). Szükséges lehet ily esetben, hogy a hatóság szemlét tartson és *személyes megjelenésével* biztosítsa az akadálytalan működést a szakértők számára, noha egyébként szemlére szükség nem lett volna.

E rendelkezés alapján intézkedik a hatóság aziránt is, hogy a vizsgálatnál *a feleknek jogukban áll-e megjelenni*, illetőleg, hogy meg kell-e tiltani azoknak a jelenlétét (l. 124. §-t is, a kir. ügyészség tagjának a tilalom esetére való megjelenése miatt is csupán fegyelmi feljelentéssel lehet élni). A szakértő is hátráltathatja az eljárást azzal, hogy a kirendelő hatóság által szükségesnek tartott vizsgálatot vagy leletfelvételt nem teljesíti, mikor is a szakértő olybá veendő, mint aki a vélemény adását megtagadta (ez esetre tehető intézkedésekről l. 232. §-nál közöltek).

236. §.

*Szakértői
vizsgálat
és szemle
jegyzőkönyv.*

A szemle tárgya rendszerint a vizsgálóbíró jelenlétében vizsgálendő meg.(1)

Nem szükséges a vizsgálóbíró jelenléte, ha félrevonulását a szeméreméret kiméltése követeli; továbbá ha a szemle tárgyának misége és minősége csak hosszabb időn át tartó megfigyelés vagy kísérletezés alapján állapítható meg.(2)

Az utóbbi esetben, valamint akkor is, midőn a szakértők vizsgálata a megvizsgált tárgyakat megsemmisíti vagy megváltoztatja, lehetőleg a tárgyaknak csak egy része engedendő át a szakértőknek, a többi pedig a bíróság és a felek pecsétjével lezárva, mindaddig a bíróság őrizete alatt tartandó, míg a vizsgálat ismétlésének szüksége teljesen kizárva nincs.(3)

Ha a vizsgálóbíró a szemlénél vagy egy részénél nincs jelen, lehetőleg gondoskodják a szakértői vizsgálat hitelességének biztosításáról.(4)

A szemléről felvett jegyzőkönyvben a fentebbi intézkedések tüzetesen megemlítendőek és a csomagra vagy tartóra feljegyzendő, hogy az a szakértőknek átadott tárgy részét foglalja magában. A feljegyzést a vizsgálóbíró, a szakértő és a felek aláírják.(5)

A lelet nyomban jegyzőkönyvbe veendő, a szakértők véleménye pedig indokolásával együtt vagy azonnal jegyzőkönyvbe mondandó, vagy annak írásban leendő benyújtására a vizsgálóbíró részéről megfelelő határidő tűzendő ki.(6)

Ha több szakértő járt el, megengedendő, hogy azok véleményadás előtt egymással tanácskozzanak.(7)

1. Ha a szemlét *nem a vizsgálóbíró*, hanem más hatóság rendelte el, az utóbbit illetik a vizsgálóbírónak előszabott jogok és kötelezettségek.

A hatóság jelenléte nélkül szemle nem tartható (l. 235. §. 1. al. közöltek).

Ha tehát a vizsgálóbíró nincs jelen, szemletárgyról sem lehet szó, csak a szakértők véleményadásához szükséges tárgyvizsgálatról. *A bíró tehát nem helyettesítheti magát* a szakértő által, az utóbbinak szerepe a bíróval egybe nem köthető. A vizsgálatot csak a kirendelt szakértők ejthetik meg, így nincsen joga a szakértőnek a lelet felvételével egy szaktársát (tanársegédjét) megbízni azzal, hogy a véleményt majd maga fogja elkészíteni. Nem lehet akadálya annak, hogy a szakértő a vizsgálatához szükséges, *pusztán manuális teendő* elvégzése végett (pl. röntgenfelvétel) igénybe vegyen valamely segéderőt, aki azomban a szakértő felelőssége és ellenőrzése alatt végzi teendőit.

2. A vizsgálóbíró megítélésétől függ, hogy *mikor tart szemlét* és mikor bízza meg a szakértőket azzal, hogy véleményüket bírói szemle nélkül adják meg. A törvény csupán példalódván emel ki két esetet, amikor a bíró a szakértők vizsgálatánál nincs jelen. A kiemelt eseteknek gyakorlati jelentősége nincs, tekintve, hogy a bíró jelenléte nem csupán nem szükséges, hanem *teljesen céltalan volna*, ha tisztán valamely személy orvosi vizsgálatáról, úgyszintén akkor is, ha valamely tudományos kísérletekkel egybekötött vizsgálatról van szó. Ugyancsak magától értetődő, hogy tartózkodnia kell a bírónak a jelenléttől akkor is, ha azzal a *szeméreméretet* kényszerítő szükség nélkül sértene. E rendelkezés azonban a *bíró jelenlétét nem zárja ki*, ha az különleges okból, egy adott esetben szükségesnek mutatkozik (sérülés rendkívüli természetének közvetlen észlelhetése végett). Ha a szeméreméret kiméltése a bírót távolmaradásra készíti, természetesen a felek sem lehetnek jelen a szemlénél. Egyébként is, ha a bíró a vizsgálatnál részt nem vesz, a felek sem lehetnek jelen. A bírónak módjában sem áll annak engedélyezése, hogy az ily vizsgálatnál a felek jelen lehessenek. Ha a bíróság a felek jelenlétét kívánatosnak tartja, úgy ő maga sem maradhat távol.

3. E rendelkezés alkalmazhatóságának feltétele, hogy a megvizsgálendő tárgy *állagának sérelme nélkül szétszatható*

legyen. Ez azonban gyakran nem lehetséges (írás valóságának, óra anyagának megvizsgálásánál stb.), mikor is az átengedett tárgynak a jegyzőkönyvben részletes leírása, esetleg fényképfelvétel visszatartása, az átadott tárgynak ismertető jellel való ellátása szükséges. Nincs célja, mert csak bonyolalmat okoz oly tárgyakkól való visszatartás, amelyek idővel állagukat, vagy tulajdonságaikat változtatják (szesz, ételneműek stb.). *A vizsgálat ismétlésének szüksége* teljesen csak az eljárás megszüntetése, vagy jogerős ítélet után van kizárva. *A szakértők kötelessége a kirendelő hatósággal közölni*, ha oly vizsgálatot tartanak szükségesnek, amely a tárgyat megsemmisíti vagy megváltoztatja. *A tárgy tulajdonosa* a vizsgálatot meg nem akadályozhatja (az ügyben nem érdekelt harmadik személy esetleg megtérítést kívánhat). *Ha a lepecsételést alkalmával* a felek vagy képviselőik nincsenek jelen, vagy a pecsételést részükről szükségtelennek tartják, ez a jegyzőkönyvben megemlítendő.

4. *A vizsgálat hitelességét* a bíró maga részéről csak azzal biztosíthatja, hogy a szakértőktől is megköveteli, hogy különös gondot fordítsanak a vizsgált tárgy azonosságának megállapítására és a leletnek teljes részletességgel való megrögzítésére. A 226. §-ban felsorolt teendők ily esetben a szakértőkre hárulnak.

5. E rendelkezés részben ellentmond a korábbiaknak, tekintve, hogy ha a bíró a szemlénél nincs jelen, arról jegyzőkönyvet sem vehet fel. A nyilvánvaló értelem tehát az, hogy a felsorolt rendelkezések megtartását annak a jegyzőkönyvnek kell bizonyítania, amelyet a bíró akkor vesz fel, amikor a szakértőket bevezeti, amikor ezeknek a megvizsgálandó tárgyat átadja és közli azokat a körülményeket is, amelyekre véleményt kíván. Ha bármely okból a felek aláírásával ellátott csomagnak *felbontása* válik szükségessé, az csak a felek megidézése és újabb jegyzőkönyv felvétele mellett eszközölhető. Ha a fél megidézés dacára távolmaradt, a felbontásnak nincs akadálya.

6. A szakértők által előterjesztendő *jelentés* alakjára vonatkozóan a törvény részletes utasítást nem nyújt. A gyakorlatban azonban *a részekre tagolt jelentés* bizonyult a legcélszerűbbnek, mint amely a tevékenység egyes szakaszairól elkülönítve, az ellenőrzést megkönnyítve számol be.

A jelentés bevezetése tartalmazza az előzményeket, tehát az elrendelő hatóság megnevezése mellett az ügy és a szakértői vizsgálat minőségének megjelölését, a vizsgálat (kísérletek) helyét, idejét és az ennek során jelenlevőket (ellenőrző stb.), a bíró által megválaszolásra feltett kérdéseket. A vizsgálatról szóló részt megelőzően jelölje meg a szakértő azokat az *adatok*at, amelyeket a peranyagból (irat megjelölése mellett) figyelembe vett. Harmadik része a jelentésnek *a lelet*, amely részben vallomás az észlelt tényekről (Gleispach: Id. mű. 218.), részben feltüntetése azoknak a fontossággal bíró ténykörülményeknek, amelyek az utóbb következő megállapítások alapjául szolgálnak. A leletnek a véleménnyel való *összhangja*

tehát a szakértői tevékenység helyességének alapfeltétele. A leletben foglalt tényeknek megvilágítása, azok jelentőségének tudományos szempontból való ismertetése a vélemény megértését — különösen bonyolultabb ügyekben — nagyban előmozdítja. Végül a *vélemény* a megállapított és tudományos (gyakorlati) szempontból megvilágított tényekből folyó *logikai következmények sorozata*. *A véleményt két részre kell osztani*. Az első rész tartalmazza a feltett kérdésekre adott, a lényeges és vitás problémák eldöntését, a második rész adja meg az előző válaszok indokolását. A véleményt tehát úgy kell megfogalmazni, hogy — hasonlóan a bírói döntéshez — annak helyessége ugyanolyan szakértelemmel rendelkezők által (l. 238. §.) felülbíráható legyen. A szakértő az indokolásban kitérhet a szakbavágó ismeretág ismertetésére a megállapítások megbízhatóságának korlátaira. Részletezheti, hogy véleményének mely része alapszik tapasztalati tényeken és melyik csupán tudományos feltevéseken. (L. Glaser: id. mű. I. 731.) A véleménynek minden feltett kérdéssel *elkülönítve kell foglalkoznia*. A jelentés *mellékletét* képezzék a hivatkozott ábrák, kísérletekről felvett minták stb.

A szakértő hivatásának megfelelően sohasem terjeszkedhetik ki *jogkérdés* eldöntésére, tehát a tényeknek a törvényszakaszok alá szubszumálására. A bíró jogkérdést a szakértőnek fel nem tehet, ha ez mégis megtörténne, a szakértő *a választ tagadja meg*. Ő csupán a bírói döntéshez szükséges *anyagot* szolgáltatassa, amely alapján a bíró megállapíthatja, hogy fennforog-e valamely tényálladási elem (szakértő nem felelhet arra a kérdésre, hogy a terhelt adott időben beszámítható volt-e vagy sem. Részletekre l. Garraud: id. mű. I. 628.).

A bírótól függ, hogy ugyanezt a szakértőt bízta meg a lelet és a vélemény előterjesztésével, vagy hogy különböző szakértőket vesz igénybe. *Felesleges a további tevékenység*, ha a leletben a vizsgálathoz szükséges tények meg nem állapíthatók, a vélemény ily esetben csak feltevésekre volna alapítható. *A negatív tényekből* vont következtetések legnagyobb óvatossággal kezelendők.

Ha lelet megállapítása szemlével kapcsolatban történik, a lelet, mint a tényeknek a szemle kapcsán történt hiteles megállapítása és jegyzőkönyvbe mondása *el nem halasztható*. Ha azonban több szakértő jár el, figyelembe kell venni, hogy a lelet együttes tevékenységgel jön létre, meg kell tehát engedni a bírónak, hogy a szakértők a lelet megállapítása előtt is *tanácskozhassanak* egymással, figyelembe vehessék esetleg a felek és az ellenőrző észrevételeit is.

A szakértőkre kell bízni, vajjon a véleményt is nyomban jegyzőkönyvbe kívánják-e mondani, avagy annak későbbi, jelentésben leendő előterjesztését célszerűbbnek tartják. E tekintetben, valamint a *vélemény megalkotásának módját illetően* (további kísérletezések és vizsgálatok tartása) a bírónak beleszólása nincs. A rendelkezési jog kimerül a jelentés előterjesztésére nyitva álló *határidő megállapításával*. Nem engedhető meg azonban, hogy a szakértő a vélemény megállapí-

tásaitól különválasztva az indokolást később terjessze elő. Mindenesetre szóval kell előterjeszteni és jegyzőkönyvbe mondani a véleményt is, ha a szakértőt a főtárgyaláson hallgatják ki. Ha tehát a szakértő véleményét nyomban megalkotni nem képes, a főtárgyalást el kell napolni, amely esetben azonban a szakértőnek véleményét írásban kell beterjeszteni a főtárgyalás előtt. (Tekintve, hogy a lelettel együtt nem történt a vélemény jegyzőkönyvbe mondása.)

7. Különösen fontos ez, ha a főtárgyalásra idézett és előzően az ügyel még nem foglalkozott szakértők nyilvánítanak véleményt. A tanácskozást megelőzően kell a bíróságnak gondoskodni arról, hogy a szakértőkkel közöltessenek a fontossággal bíró összes peradatok, amelyek a főtárgyaláson figyelembe vehetők. Át kell adni tehát a szakértőknek az esetleg rendelkezésre álló, korábban készült szak (ellenőrző) véleményeket, de csak akkor, ha azokat a főtárgyaláson a bíróság felolvasta, vagy ismertette. (L. erről Szerző: id. mű. 313. §-nál közöltek.) Ellenőrző szakértő a vélemény megtanácskozásánál nem vehet részt, csupán a már előterjesztett véleménnyel szemben terjesztheti elő ellenvélményét vagy megjegyzéseit.

237. §.

Vélemény bírói felülvizsgálata, hiányok pótoltatása. Ha a szakértők ténybeli megállapításai jelentékenyen eltérők, vagy a lelet határozatlan, homályos, önmagával vagy bizonyított ténykörülmenyekkel ellentétes, ugyanazokkal, vagy ha a kétségek a szakértők újabb kihallgatásával el nem oszlathatók: más szakértőkkel új szemlét kell tartani.

Tekintet nélkül arra, vajjon a szakértők ténybeli megállapításait a bíró jelenlétében és vezetése mellett (szemlén) eszközölték, vagy azok a bíró távollétében történt vizsgálatok eredményei, már a szemlét elrendelő bírónak kötelessége a jegyzőkönyvbe mondott leletet (véleményről l. 238. §-nál) a jelen §. szempontjából megfontolás tárgyává tenni és mérlegelni, vajjon kiegészítésre, helyesbítésre nem szorul-e. Nem bízhatja ezt tehát a vizsgálóbíró az ítélobíróra abban a tudatban, hogy itt majd amúgy is módjában lesz a szakértőnek a felmerülő kételyekre nyilatkozni, s a főtárgyalást előkészítő elnöknek is már előzetesen gondoskodni kell arról, hogy megbízható, tökéletes szakvélemény álljon a bíróság rendelkezésére (288. §. ut. bek.).

A szakértői lelet felülvizsgálatánál azonban a bírónak kellő óvatossággal kell eljárnia, nehogy oly szaktudás felülvizsgálatára vállalkozzék, amelyre vonatkozó ismereteinek hiányát korábban éppen a szakértő kirendelése által dokumentálta. Ezzel szemben azonban nyilvánvaló, hogy a szakvélemény is csupán a többi bizonyítékokkal egyenrangú bizonyíték, amelyet megbízhatóság és alaposág szempontjából mérlegelés tárgyává kell tenni. Ami e mérlegelést a tanuvallo-

vánul, hogy a tanuval ellentétben a szakértő személyi megbízhatóságát általában vizsgálni nem szükséges, a teljes megbízhatóság lévén a kirendelés alapfeltétele. Ugyancsak ki kell indulni a bírónak abból is, hogy az általa kiválasztott személy a szükséges tudással és ismeretekkel általában rendelkezik. E két körülményt tehát csak különös tények esetére kell utólagos megfontolás tárgyává tenni. Nem veheti — különös körülmény hiányában — mérlegelés alá a bíró a szakértő által alkalmazott tudományos vagy manuális módszert és az irányadónak vett általános tudományos elveket, alaptörvényeket sem. Megvizsgálja azonban a bíró a leletet illetően, vajjon a szakértő a vizsgálatot oly körülmények között ejtette-e meg, amelyek a tévedést (azonosság, helyzet tekintetében) kizárják, a vizsgálatkor fennálló körülmények (időjárás, napszak stb.) nem olyanok-e, hogy ezek általános érvényű megállapításokhoz alapot nem nyújthatnak. A bíró tehát a szakértői megállapítást csak akkor fogadhatja el döntésének alapjául, ha azt mérlegelés tárgyává tette és megbízhatóság, teljesség és alaposág szempontjából semmiféle kételye sem merült fel. A felmerült és el nem oszlatott kételyek jelentősége dönti el azután azt, hogy a vélemény mily mértékben vehető figyelembe, esetleg, hogy azt az egyéb bizonyítékokkal szemben teljesen figyelmen kívül kell-e hagyni. A leletre döntést alapítani nem lehet, ha a) több szakértő rendeltetvéen ki, eltérő ténymegállapítások történtek. Az eltérő megállapításoknak csak akkor van jelentőségük, ha ugyanarra a kérdésre kirendelt szakértők részéről történtek. Míg ha különböző szakértők kirendelésénél (pl. építészeti és könyvszakértők) valamely szakértő nem szorosán a szakmájába tartozó kérdésre is kitér és az ily megállapítás ellenkezik tulajdonképpen szakértő megállapításával, az eltérés figyelmen kívül hagyható. Nem kell figyelembe venni az ellenőrző szakértő véleményében mutatkozó eltérést sem a vizsgálóbírónak. A bírói mérlegelésre bizza a törvény annak megállapítását, mikor lát jelentékeny eltérést. E szempontra azonban a szakértők véleménye is mérvadó, amely abban jut kifejezésre, hogy az eltérésnek befolyást tulajdonítanak-e a véleményre. Mindenesetre jelentékeny az eltérés, amely a büncselekmény minősítésére befolyást gyakorló tényekben mutatkozik. Eltérő megállapításoknál a bíró nem oldhatja meg a kérdést azzal, hogy a szakértők többségi véleményét (2:1) fogadja el. Ha azonban a szakvélemény adására a bíró testületet kért fel (pl. kamarát), nem tartozik és nincs is módjában vizsgálni, vajjon a megállapítások egyhangúan, vagy csak a tagok szavazatainak többségével történtek.

b) határozatlan, vagyis ha a vizsgálat vagy szemle megejtésekor létező állapotra vonatkozóan többféle feltevésre ad alapot. Különbséget kell tennie azonban a bírónak az ingadozó, alaposágot nélkülöző és a csupán nem határozott ténymegállapítások között. (L. erre Mittermaier: Beweis stb., 216. és köv.) A határozottság hiánya éppen annyira lehet a szakértő figyelmetlenségének, hozzáértéshiányát leplező igyekezetének bizonyítéka, mint esetleg a különleges körülmények fokozott

lelkiismeretességgel való megfontolásának. Az ily megállapítás tehát határozatlansága dacára is megnyugtatóbb, mint a merész feltételezésekre alapított megállapítás. Meg kell kívánnia azonban a bírónak, hogy a szakértő figyelembe vegye a *valószínűségnek azt a magas fokát*, amely csupán egy esetleges és oly körülmény által volna megdönthető, melynek létezésére az adott esetben adat nem merült fel (pl. homokban észlelt nyomok származhatnak szakértőtől vagy gépkocsitól, előbbit kell megállapítani, ha nincs adat arra, hogy a meredek és szűk erdei ösvényen gépkocsi járt volna).

c) *Homályos*, vagyis nem állapítja meg hiven a szemle (vizsgálat) alkalmával létező állapotot (L. 226. §. kapcsán közöltek).

d) *Önmagával ellentétes* a lelet, ha egymás mellett meg nem állható ténybeli megállapításokat tartalmaz. Vajjon az ellentétek nem csupán látszólagosak és lényegre vonatkozók-e, azt a bíró legtöbbször csak a szakértő meghallgatása után képes megállapítani.

e) *A bizonyított ténykörülményekkel ellentétes* az a lelet, amely oly lényeges tényeket vesz alapul, amelyeket a bíró az eljárás egyéb adataival megeafolttnak lát.

Nem tekinthető ellentétesnek a lelet már azért, mert oly adatokat fogad el, amelyeknek ellenkezőjére is merült fel bizonyíték az eljárás során. Így tehát a leletnek e fogyatékoságát legtöbbször csak a főtárgyalás során, az összes bizonyítékok mérlegelése kapcsán lehet majd megállapítani.

A lelet fogyatékoságai kiküszöbölhetők: a) a szakértők kihallgatásával, ha a vizsgálatnál a bíró nem volt jelen, b) újabb kihallgatással, ha a szakértők a leletet szemle során mondták jegyzőkönyvbe. Mindkét esetben a kihallgatásnak csupán a fogyatékoságoknak a helyzet pontosabb megvilágításával, szabatosabb körülírásával való kiküszöbölése lehet a célja, nem terjedhet a szakértők szembesítésére (214. §.). A bírónak csak módot kell adni arra, hogy az eltéréseket és hiányokat a szakértők eliminálják, a nélkül, hogy e célból bármely cselekvő magatartást kifejtethetne, c) a kihallgatással kapcsolatban szemlét tart a bíró, ha előzőleg nem volt bírói szemle (236. §. 2. bek.), d) megismétli a szemlét a bíró, ha a szakértők véleménye szerint az újabb vizsgálat eltérő ténybeli megállapítás lehetőségét nem zárja ki és a megvizsgálandó tárgy időközi változása az eredeti állapot észlelését nem zárja ki. Ha tehát a szakértők ez okok egyike miatt az új szemléstől eredményt nem várnak, mellőzni kell a szemlének ezekkel a szakértőkkel való megismétlését, e) más szakértőket kell kirendelni és új szemlét kell tartani. A szemlét úgy kell lefolytatni, mintha a korábbi vizsgálat még meg sem történt volna és az annak során szerzett adatok figyelembe nem vehetők. Nem vehet részt az ily szemlénél a korábbi szakértők egyike sem. A vizsgálat alkalmával a bíró lehetőleg legyen jelen, ha előzőleg nem is tartotta szükségesnek a jelenlétét. Különös gonddal kell ügyelni arra, hogy felderíttessenek azok a homályok és eltűnjenek azok

az ellentmondások, amelyek miatt a szemlét utóbb meg kellett tartani.

Ugyanezeket a szabályokat kell alkalmazni akkor is, ha csupán egy szakértőt (227. §. 3. bek.) alkalmazott a bíró,

238. §.

Ha a szakértők véleményében ellenmondások, helytelen következtetések vagy hiányok mutatkoznak, vagy ha az adott vélemény helyességéhez nyomatékos kétség fér, a véleményadó szakértők felvilágosító nyilatkozatra kötelezendők, s ha ez eredményre nem vezetne, más szakértők véleménye szerzendő be. (1)

Amennyiben ez orvostani, vagy vegyészeti kérdésekre nézve válnék szükségessé: ha a véleményt nem a törvényszéki orvos, illetőleg nem az országos bírósági vegyész adta, ennek fölülvéleménye szerzendő be; ha pedig a bíróság kétségeit ez a vélemény sem oszlatta el, fölülvélemény adása végett az igazságügyi orvosi tanács keresendő meg. (2)

A vizsgálóbíró e végből a vádtanácsához tesz előterjesztést. (3)

Sürgős szükség esetében a kir. ügyész is a főügyész útján megkeresheti az országos bírósági vegyészt vagy az igazságügyi orvosi tanácsot fölülvéleményezés iránt. Erről a terhelt vagy védője értesítendő, kinek jogában áll három nap alatt az országos bírósági vegyészhez, illetőleg az igazságügyi orvosi tanácsához észrevételeit és kérdőpontjait előterjeszteni. (4)

A vélemény megítélésénél és mérlegelésénél a bíróságnak a lelet (vizsgálat) adataiból kell kiindulnia. A vélemény vizsgálatának előfeltétele tehát az, hogy a bíró a leletet teljesnek és kifogástalannak találta, annak ténybeli megállapításait a bizonyított ténykörülményekkel egyezőnek elfogadja. A vélemény mérlegelésének feltétele tehát az, hogy a 237. §.-ban foglalt pótlásra szükség nincs.

A véleményt bevezető, az eldöntendő kérdéseket általános szempontokból megvilágító, tudományos szabályok, elméletek, amelyek kiindulópontul szolgálnak a szakértő számára, rendszerint nem tehetők bírálat tárgyává a bíró részéről. (L. erről a 237. §.-nál közöltek.) Kivételes esettel áll szemben azonban a bíró akkor, ha a szakértő nyilvánvalóan valamely új, még kellően meg nem alapozott elméletből von következtetéseket, amelyeknek megbízhatósága alaposan kétségbe vonható. A vélemény deklaratív részének vizsgálatánál a bíró főfeladata annak megállapítása, hogy a megállapítások *logikai láncolatában nincs-e megszakítás*, a következtetések nem erőltetettek-e, az általános elvek alapján le lehet-e vonni azokat a következtetéseket, amelyek a véleményben kimondást nyernek. A vélemény indokolása végül ellenpróbája a szakértő munkájának. Az ebben kifejtettek világossága, összhangja és szabatossága adja meg a mértéket a vélemény bírói mérlegeléséhez, annak részben vagy egészben a döntés alapjául való elfogadásához. Az

*Vélemény
kiegészít-
tetése és
felülbírá-
latása.
Ig. orv. tan.*

indokolásból állapítja meg a bíró, vajjon a szakértő nem előlegezett-e megállapításához oly feltételeket, amelyeknek fennállását utóbb igazolni nem képes, nem lépte-e túl feladatát, különösen oly módon, hogy *jogkérdések* eldöntésébe bocsátkozott, vagy jogi fogalmakat kevert megállapításaiba. Kétségtelen ugyan, hogy a szakértő nem szorítkozhat mindenben kizárólag saját szakmájának fogalmaira és következtetéseire, figyelembe kell vennie az általános élettapasztalatokat, közismert gyakorlati észleleteket. Ily esetben a bíró az ily megállapításokat elfogadhatja ugyan, azonban *nem mint szakértői*, hanem mint oly *ténybeli* megállapításokat, amelyeknek helyességéről maga is meg van győződve. (L. Glaser: Beweis stb. 405.)

*Ellenmondások mutatkozhatnak a) ha egy szakértő adott véleményt, vagy ha több szakértő közös véleményt terjesztett elő. Az ellenmondások ily esetben a leletből és az általános elvekből vont következtetések elhamarkodottságát bizonyítják, amely körülmény pedig az egymással össze nem egyeztethető állítások nyilvánvaló megbízhatatlanságát bizonyítja, b) ha a szakértők egymástól eltérő véleményeket terjesztenek elő. Ily esetben elsősorban azt kell vizsgálni, vajjon egyenlő leletből indulnak-e ki a szakértők. Ha már a leletben eltérés állapítható meg, elsősorban ezt kell kiküszöbölni (237. §.). Ha azonban a véleményben való eltérés sem a kiindulási pont, sem valamely logikai tévedés következményének nem bizonyult, úgy csak *szakértői felülvizsgálat* állapíthatja meg, hogy az eltérő vélemények közül melyik a helyes. Vajjon van-e helytelen következtetés a véleményben, azt a bíró a vélemény indokolásának, a megállapító részével való egybevetése útján állapítja meg. Bármily bonyolult szakkérdést kell a véleményben eldöntenie, a megoldás nem lehet ellentétes a logika törvényeivel és nem lehet annyira «szakszerű», hogy az a bíró előtt minden részletében érthető ne lehessen. Ha a bírót a szakvélemény meggyőzni nem alkalmas, azzal meg nem elégedhet. *Hiányok* vannak abban a véleményben, amely nem tartalmazza a ténybeli adatok határozott megállapítását, úgyhogy a kijelentések feltevésen alapulóknak látszanak, vagy amely véleménynek minden egyes állítása indokolással alátámasztva nincs, vagy végül amely a feltett kérdések mindegyikére kimerítő választ nem tartalmaz. Legtöbbször a felsorolt körülmények egyike kelti fel a bíróban a nyomatékos kétséget a vélemény helyessége iránt.*

Megvan azonban a lehetősége annak is, hogy a vélemény alaptételei, a feldolgozás nyilvánvaló szakszerűtlensége keltse fel a bíróban a kétségeket, amelyek miatt a véleményt döntésénél elfogadni nem hajlandó.

Mindezekben az esetekben a bíró kötelessége módot adni a szakértőknek, hogy a véleményt *tökéletesbithessék*, a kétségek elosztatását megkísérelhessék. E végett meg kell jelölnie a bírónak, hogy melyek azok az aggályok, amelyeket a véleménnyel szemben támaszt. *Nyilatkozattétel végett* a szakértők megidézhetők, de a bíró szerepe ilyenkor sem terjedhet tovább az aggályok feltárásánál, a szükséges adatok közlésénél. Ovakodni kell

tehát minden olyan kijelentéstől, amely a szakértőknek irányítására, ellenkező véleményhez való csatlakoztatására alkalmas lehet és különösen ügyeljen a bíró arra, hogy a véleményben beállott változásnak a szakértő a kiegészítő indokolásban megfelelően okát tudja adni. *Újabb szakértők kirendelésére és a szemle megismétlésére van szükség, ha: a) a szakértők az újabb nyilatkozattal sem képesek a bíró aggályait elosztatni, b) ha a szakértők nem hajlandók véleményüket kiegészíteni vagy azon változtatni. Eleget tesz ugyanis a szakértő a nyilatkozatra való felhívásnak, ha a szükséges tárgyi felvilágosításokat megadja, a nélkül hogy véleményének kiegészítésére köteles volna. Új szakértők kirendelése esetére az aggályos korábbi vélemény figyelembe egyáltalán nem vehető, így az utóbb kirendelték új szakértői működésre kötelesek és nem bocsátkozhatnak a korábbi vélemények felülvizsgálatába.*

2. *Felülvéleményezésnek csak orvostani vagy vegyészeti kérdésekben van helye. A felülvéleményezés csak az új szakértők kirendelését teszi szükségessé, nem mellőzhető tehát az aggályok elosztatásának előzőleg a felvilágosító nyilatkozat beszerzésével való megkísérlése. Felülvéleményezés azt jelenti, hogy a felülvéleményező szakértőknek az első szakértők véleményét kell alapul venni és felülvizsgáló véleményüket belátásuk szerint terjesztik ki vagy a vélemény egészére, vagy csupán az aggályosnak talált részletekre. Ha bármely okból kétség merül fel a felülvéleményezés kapcsán a *lelet helyességével szemben*, a felülvéleményező kötelesek erről jelentést tenni és szükség esetére az ellenőrzéshez szükséges vizsgálatot teljesíteni. Nincs akadálya annak sem, hogy ha az orvosszakértő *vegyészeti kérdések* felülvéleményezését is szükségesnek tartja, az országos bírósági vegyészszel közvetlenül érintkezésbe lépjen és ennek véleményét beszerezze.*

Felülvéleményező szervek: I. a) a törvényszéki orvos.

A törvényszéki orvosi intézményt alapvetően szabályozó rendeletekre l. 18.243/872. I. M. (Mars. id. mű. IV. 119.) és 18.209/875. I. M. (Mars. IV. 121.), 970/891. I. M. (Mars. IV. 198.) és 6.190/891. I. M. (Mars. IV. 198.) A t. orvosi vizsga szabályainak módosításáról a 33.000/920. I. M. sz. r. (I. K. XXIX. 568.) rendelkezik, amely részben módosítja az ugyanebben a tárgyban kiadott 16.379/894. I. M. sz. r.-t. (I. K. III. 121.) A vizsga tárgyai a törv. orvostan, elmekörtan és vegytan, az anyagi magán- és büntetőjognak, valamint a polgári törvénykezési és a bűnvádi eljárási jognak, az igazságügyi szervezetre vonatkozó jogszabályoknak ama részét, amelyeknek általános ismerete a törvényszéki orvosi hivatás kifogástalan betöltéséhez szükséges. A törvényszéki orvosi vizsgálóbizottság legújabbban a t. orvosi vizsgához tartozó írásbeli, gyakorlati és szóbeli vizsga körét, illetőleg kérdéseit az I. K. XXIX. 680. és k. ol. közölt közleményben állapította meg. Az orvosi vizsga díját a 46.789/926. I. M. sz. r. (I. K. XXXV. 187.) szabályozza.

b) Az országos bírósági vegyész.

Ennek, valamint az orsz. bírósági vegyészeti intézetnek működési szabályait a 15.993/872. I. M. (Mars. IV. 178.), 4967/892. (I. K. II. 156.) és a 2146/897. I. M. sz. r. (I. K. VI. 78.) rendezte. A vizsgálatok

díjaira l. a 227. §. 7. al. közöltek. A bírósági vegyészeti intézet havi ellátmány szükségletének bejelentése tárgyában l. 2000/930. I. M. (I. K. XXXIX. 25.)

II. Az igazságügyi orvosi tanács. (I. O. T.)

E tanácsot, mint orvosszakértőkből álló testületet az 1890: XI. t.-c. alkotta, azzal a hivatással, hogy indokolt szakvélemény nyilvánítása útján az igazságügyi minisztérium és a bíróságok teendőiben segédkezzen. A törvényt a 25.926/890. I. M. sz. rend. léptette életbe, az eredeti ügyrendet 35.320/890. I. M. sz. rend. állapította meg. A tanács módosított szervezetéről és ügyrendjéről a 9000/918. I. M. sz. r. (I. K. XXVII. 51.) intézkedik. A tanács tagjai az előszabott esküt teszik le; a felektől, képviselőiktől vagy harmadik személytől magánértesítést el nem fogadhatnak, ezeknek felvilágosítást nem adhatnak. Végleges véleményre vonatkozó nézetüket az elnök előzetes beleegyezésével a szakirodalomban kifejtethetik. A tanácson kívül álló szakértőket az ig. miniszter beleegyezésével a tanács elnöke egyes ügyekben való közreműködésre meghívhat. Ez a rendelet intézkedik a tanács ügyrendjének módosításáról is. A tagok javadalmazásáról a 47.325/926. I. M. sz. r. (I. K. XXXV. 225.) intézkedik. Ha a tanács tagjai a bíróság vagy az ügyészség megkeresésére orvostörvényszéki vizsgálat közvetlen foganatosítása végett a tanács köréből kiküldetnek, a kiküldöttnek az orvosszakértőt megillető díjak (l. 62.000/926. I. M. és a 227. §. al. közöltek) járnak és a díjak kiutalványozásáról nem az ig. min., hanem a bíróság, illetőleg ügyészség gondoskodik. (9000/918. I. M. 12. §.) A tanács igénybeviteléről törvénykezési ügyekben még a 23.041/923. I. M. sz. r. (I. K. XXXII. 224.) intézkedik. Azokban az ügyekben hozott bírósági, ügydöntő határozatokat, amelyekben a tanács véleményét beszerezték az ig. miniszterhez fel kell terjeszteni. (3834/912. I. M. I. K. XXI. 63.) Az I. O. T. munkálatai időnként kötetbe gyűjtve tételnek közzé, amelyet az ig. miniszter az igazságügyi hatóságnak megküld.

A felülvélemény megszerzésének kötelező rendje az, ha a véleményt nem t. orvos vagy bírósági vegyész adta, hogy az első felülvéleményt ezektől kell megszerezni (a felülvéleményt esetleg írásban is be lehet szerezni, de ezeknek felülvéleménye nélkül az I. O. T. igénybe nem vehető, 13.129/917. I. M. sz. r. I. K. XXVI. 167.) Ha a véleményt a t. orvos vagy a bírósági vegyész adta, a bíróság belátása szerint határoz az I. O. T. felülvéleményének beszerzése tárgyában. Természetesen úgy a felek, mint képviselőik is indítványozhatják az eljárás bármely szakában a felülvélemény beszerzését. Az indítvány elutasítása miatt semmisségi panasszal (384. §. 9.) csak akkor lehet élni, ha a felülvéleményeztetés tárgyában a főtárgyaláson tettek indítványt. Ily semmisségi okot valósít meg az ítélembíró, ha nem szerzi be a felülvéleményt akkor, amikor: a szakértők nem tudták megállapítani, hogy sértett halálát a vádlottnak a foghúzás körül tanusított vigyázatlan eljárása, mulasztása, vagy a vádlott hibáján kívül utóbb a sértett magatartása okozta-e (Bt. D. II. 185.), ha az ittasságnak a beszámíthatóság szempontjából való megnyugtató megítélése a már meghallgatott szakértők véleménye alapján nem lehetséges (BJT. LI. 79.), ha az elmeorvosi vélemény hiányosnak mutatkozik (BJT. LVI. 70.), ha a felülvéleményező törvényszéki orvos kijelenti, hogy az alapvélemény alapján határozott véleményt nyilvánítani nem képes és a vizsgálat meg nem ismételhető. Ha az alsóbíró

ítélete alapjául oly véleményt fogadott el, amelyben a szakértők fontos ténybeli adatok határozott megállapítása helyett feltevésekkel éltek, s így a hiányos vélemény által támasztott kétségek eloszlátása felől nem intézkedett (B. 1629/925.). *Az elv a felülvélemény szükségessége szempontjából tehát az, vajjon a bíróság megítélése szerint mutatkozik-e a véleményben ellenmondás, helytelen következtetés, hiány, illetőleg fér-e kétség a helyességhez. Nincs tehát megállható alapja annak az elvnek, hogy az I. O. T. által való felülvéleményeztetésre csak akkor van szükség, ha az egyidejűleg kirendelt, vagy az alap- és felülvéleményező szakértők eltérő véleményt nyilvánítottak. Ellenben nyilvánvaló, hogy ily véleményeltérés esetére be kell szerezni a felülvéleményt már csak azért is, mert a bíró rendszert nem állapíthatja meg, hogy az ellenmondó kijelentések közül melyik a helyes és melyik az, amelynek helyességéhez nyomatékos kétség fér.*

Az I. O. T. véleményében mutatkozó hiányok kiküszöböléséről l. 239. §-t.

3. Ha a szakértők a kívánt *felvilágosító nyilatkozatot megadták*, a vizsgálóbíró önálló rendelkezési joga megszűnik. Sem ő, sem a vizsgálati cselekményekkel vagy az egész vizsgálat folytatásával megbízott járásbíró nem rendelheti el a szakértői véleménynek törvényszéki orvossal vagy bírósági vegyésszel, illetőleg az utóbbiak véleményének az I. O. T. által való felülvéleményeztetését, hanem az iratokat a felülvélemény beszerzésének indokát feltüntető jelentéssel a vádtanácsához beterjeszteni tartozik, amely azután e kérdésben határoz (l. BIV. II. 144.). Vádtanács (kifogás kapcsán), ítélembíró (járásbíró is), fellebbezési bíróság természetesen *önállóan dönt* a felülvéleményeztetés kérdésében. A határozat ellen, ha azt nem főtárgyaláson hozták (erről l. fentebb) és ha az a fél indítványának elutasításával a felülvélemény beszerzését megtagadja, egyfokú *felfolyamodással* lehet élni. Ha a felek valamelyike felülvélemény beszerzését indítványozza, a vizsgálóbíró az iratoknak a vádtanács elé terjesztését nem tagadhatja meg. Követni kell ezt az eljárást, tekintet nélkül arra, hogy a szakértői véleményt vizsgálat, vagy nyomozási cselekmény kapcsán terjesztették elő. *A felülvéleményeztetés kérdésében* annak a vádtanácsnak kell határoznia, amely az ügy intézésére egyébként illetékes (pl. Z. törvényszék vizsgálóbírája megkeresi B. törvényszék területén C. járásbírókat exhumálás és boncolás végett, az esetleges felülvéleményeztetés tárgyában Z. törvényszék vádtanácsának kell határoznia). Ha a szakértői véleményt *nyomozási cselekmény alakjában* (1921: XXIX. 5. §.) a kir. ügyészség szerezte be, a felülvélemény beszerzése végett ugyan csak a vádtanácsnál kell előterjesztést tennie, tekintettel arra, hogy a kir. ügyész ily esetben a vizsgálóbíró jogkörében jár el. Önállóan a kir. ügyészség csupán a büntetés végrehajtása keretében tartozó kérdések eldöntése végett szerezhet be felülvéleményt. (Kivételekről l. 4. al.)

4. *Magánvádló* az I. O. T. vagy bírósági vegyész felülvéleményének beszerzése végett nem intézkedhet. A kir. ügyész

sürgős szükség esetén kívül felülvéleményt nem szerezhethet be. Sürgős szükség akkor forog fenn, ha a közvetlen intézkedés lényeges időnyerést biztosít, vagy ha a felülvéleményezés eredménye annak gyors teljesítésétől függ. (Ind. 435.) Vajjon ez az eset fennforog-e, azt a kir. főügyész állapítja meg a kir. ügyész előterjesztéséből és az eljárás adataiból. A felülvéleményezés végett megkeresett szerv ennek a körülménynek vizsgálatába nem bocsátkozhat. A jelen rendelkezés tehát hatályon kívül helyezte az I. O. T. alkotásáról szóló törvényt életbeléptető (25.926/890. sz. r., l. erről 2. al.) azt a rendelkezést, amely szerint a kir. ügyész, illetve főügyész bármikor közvetlenül is fordulhat az I. O. T.-hoz, sőt megteheti ezt akkor is, ha ebbeli indítványát a vádtanács már elutasította. Így tehát ha a vizsgálóbíró nyomozási cselekmény kapcsán szerezte be a szakértői véleményt, a kir. ügyésznek — sürgősség esetétől eltekintve — a vádtanács elutasító határozatának jogerőre emelkedése után csak vizsgálat indítványozása áll módjában. Ennek során az indítvány újból előterjeszhető, ismételt elutasítás esetén a közvádló a felülvéleményeztetést vádtanácsi vagy már csak a fő tárgyaláson szorgalmazhatja. A törvény szövegéből következik az is, hogy a törvényszéki orvostól beszerzendő felülvélemény tárgyában a kir. ügyészség soha sem intézkedhet közvetlenül. E rendelkezés magyarázata abban keresendő, hogy a törvényszéki orvos állandóan rendelkezésre áll és valóban sürgős esetekben a kir. ügyész órákon belül kieszakozhat, hogy a vádtanács felülvéleményezés végett hozzá forduljon. Az általános szabály áttörésére tehát a sürgősség érdekében sincs szükség.

Ha a terheltnek védője van, az I. O. T. vagy a b. vegyész felülvéleményezés iránt történt közvetlen megkereséséről a kir. ügyésznek ezt kell értesíteni. Értesítendőek mindazok a terhelték, akikkel szemben a felülvéleménynek jelentősége lehet. (Sértettre vonatkozó vélemény felülvizsgálatánál a terheltársak stb.) Bár a törvény nem kötelezi a bíróságot, helyesen teszi ez, ha értesíti minden esetben a kir. ügyészséget és a terheltet (védőjét) a felülvéleményezés iránt történt megkeresésről, hogy ezek előterjesztéseikkel a felülvéleményezést megbízhatóbbá tehessek. A felülvéleményező szerv, ha az iratok alapján újabb adatok beszerzését vagy vizsgálatot saját elhatározásából szükségesnek nem tart, a felek észrevételeit és kérdőpontjait csupán írásban fogadhatja el, szóbeli előterjesztések megtételére tehát lehetőség nincs. Egyidejűleg azonban jogában áll a védelemnek a kir. ügyésznek azt az intézkedését, hogy közvetlenül kívánja a felülvéleményt beszerezni, a kir. főügyész előtt felügyeleti panasszal megtámadni és az iratoknak a vádtanácsához betérjesztését kérni.

239. §.

Az I. O. T. énye és felvilágosítása. Ha az igazságügyi orvosi tanács felülvéleménye nem nyújt teljes tájékoztatást, a bíróság megkeresésére köteles a tanács a kívánt felvilágosítást vagy pótvéleményt megadni.

Az I. O. T. és a b. vegyész felülvéleményét a bíróságnak csakúgy kötelessége mérlegelés tárgyává tenni, mint azt a véleményt, amelyet aggályossága folytán felülvéleményezésre küldeni kellett. Az általános elv, amely szerint a szakértő éppen oly eszköze a bizonyításnak, mint a tanu vagy a szemle, s ennek folytán az ő véleménye valamely észleletről vagy ennek eredményéről éppen úgy nem köti a bírót, mint más bizonyító eszköz sem, hanem ez a vélemény szabad mérlegelésnek tárgya, — a felülvéleményekre is változatlanul érvényes. A felülvéleményező szerv éppen oly kevéssé részese a bírói hatáskörnek, mint bármely szakértő. (Bt. D. XVIII. 102.) Következik ebből, hogy a bíróságnak joga, illetve kötelessége a felülvéleményt: a) megvizsgálni abból a szempontból, vajjon abban nincsenek-e ellenmondások, hiányok, helytelen következtetések, vagy nyomatékos kétségre alapot adó megállapítások. Ha a bíróság illet észlelne, felvilágosító nyilatkozatot vagy pótvéleményt kívánhat a felülvéleményezőtől a kívánt kiegészítés megjelölése mellett. Kívánhatja a bíróság azt is, hogy a felvilágosításokat a felülvéleményező szerv kiküldött tagja a tárgyaláson személyesen, szóban terjessze elő. Felvilágosítás és pótvélemény iránt csak a bíróság (vádtan. ítélő és fellebb. bíróság) intézhet megkeresést, még akkor is, ha a kir. ügyész sürgősség okából közvetlenül fordult az I. O. T.-hoz vagy b. vegyészhez. (Így BIV. II. 147.) b) figyelmen kívül hagyni, ha annak megállapításait az eljárás egyéb adataival megerősítve látja. Megteheti ezt a bíróság a nélkül is, hogy az aggályos megállapításokra pótvéleményt szerezne be, de különösen akkor, ha az utólagos felvilágosítás sem tudta meggyőzni a felülvélemény helyessége felől. (L. idevon. Ind. 435.)

IV. Halottszemle és boncolás. Gyermekekölés, mérgezés, testi sértés és elmezavar megállapítása.

240. §.

Halottszemle és boncolás foganatosítandó, ha gyanu támad, hogy valakinek halálát bűntett vagy vétség okozta.(1)

Halottszemle és boncolás feltételei.

Az esetleg már eltemetett holttest kiásandó és boncolás alá veendő, ha a szakértők véleménye szerint a szemlétől és a boncolástól az adott körülmények között még eredmény várható.(2)

A holttest azonossága a boncolás előtt lehetőleg megállapítandó. E célból azok az egyének, akik az elhaltat életében ismerték, esetleg a terhelt is, a holttest megmutatása mellett megkérdezendők.(3)

Ismeretlen holttestről a boncolás előtt, amennyiben lehetséges, fénykép készítendő. (4)

1. Hogy az igazságügyi hatóságok a halált okozó bűntett alapján intézkedhessenek, a 88. §. kötelezővé tette a rendőri hatóságoknak és közegeknek az ilyirányú jelentések sürgős meg-

tételét. (L. e §-nál is.) Ezenkívül azonban részletes rendelkezést tartalmaz a 8782/889. I. M. sz. rendelettel az igazságügyi hatóságokkal közölt 78.879/887. II. B. M. sz. utasítás a bírói és rendőri hullavizsgálat körül követendő eljárásról (Mars. IV. 124.) és az ennek módosítását tartalmazó 45.333/897. I. M. sz. r. (Mars. VII. 606.), továbbá a csendőrségek részére kibocsátott szolgálati utasítást közlő 2000/900. I. M. E. sz. r. (Mars. VII. 536.), valamint a 23.920/900. I. M. sz. r. (Mars. VII. 609.), 34.310. 900. I. M. sz. r. (Mars. VII. 585.), 64.157/900. I. M. sz. (Mars. VII. 618.) Mindezeknek a különböző hatóságoknak és közegeiknek adott rendelkezések lényege az, hogy a halálesetről tudomást szerző hatósági személynek kötelessége megfontolás tárgyává tenni, vajjon merült-e fel oly körülmény, amely alapján a *halált nem természetes úton bekövetkezettnek kell tekinteni*. Az ily esetek kivétel nélkül az igazságügyi hatóság (kir. ügyészség, járásbíró) tudomására hozandók. A jelentés kapcsán kötelessége a rendőri és csendőri hatóságoknak azokat az *adatokat is közölni*, amelyek az igazságügyi hatóságokat a jelen szakasz alapján teendő intézkedés szempontjából irányíthatják. Így ha *öngyilkosság* esete látszik fennforogni, a közigazgatási teendőt képező *rendőri hullavizsgálatot* kell fogantatosítani és ennek eredményét a halálesettel egyidejűleg kell jelenteni. (23.920/900. I. M. Mars. VII. 609.) Csakis az ily előzetes nyomozási cselekmények (i. ezekről 34.310/900. I. M. Mars. VII. 585.) eredménye alapján lehet a halálesetet tudomásul vevő ügyészség vagy járásbíró abban a helyzetben, hogy a további intézkedések szüksége felől döntsön. Részletekre l. a 88. §. kapcsán közölteket.

A jelen szakasz alapján való intézkedésre már az *egyszerű gyanú* alapot ad. E meghatározás közel áll ahhoz a kívánsághoz, hogy halottszemlét és boncolást kell fogantatosítani mindazokban az esetekben, amelyekben *nem tekinthető kizártnak*, hogy a halál és valamely bűncselekmény között közvetlen okozati összefüggés áll fenn, és nem kétségtelen, hogy a bűncselekmény büntethetősége megszűnt. (Tettes öngyilkos lett, 12 éven alóli gyermek stb.)

A *halottszemle* a hullának bírói megszemlélése a nélkül, hogy annak felnyitására sor kerülne. Ha boncolást is fogantatosítanak, úgy a halottszemle ennek csak megelőző részlete, amely szintén a boncoló orvosok jelenlétében történik. Mindaddig, amíg a gyanú fennáll, *egyedül halottszemlével rendszerint megelégedni nem lehet*, hanem ama mozzanatoknak megállapítása végett, amelyek a büntethetőség megítélésére, a cselekmény és ennek eredménye közötti okbeli összefüggésre jogilag figyelembe vehetők, boncolást is kell fogantatosítani. *Felelőleges mégis a boncolás*, ha: *A)* a halottszemle során a gyanú kétségtelenül megdőlt; *B)* többen ugyanazon alkalommal és ugyanazon bűncselekmény folytán haltak meg (vasúti összeütközés, gyújtogatás stb.) és ezek közül néhánynak boncolása által a halál oka tisztázást nyert; *C)* a halottszemle alapján a szakértők véleménye az, hogy a boncolástól eredmény nem várható.

A *boncolás szabályairól* a 241. §. és a 8782/889. sz. rend. kapcsán közölt utasítás, illetve a 45.333/897. sz. r. intézkedik. A boncolásról felvett jegyzőkönyv a leletet tartalmazza, míg a vélemény előterjesztésére az általános szabályok (236. §. ut. el. bek.) irányadók. A vélemény felolvasására l. 313. §-nál közölteket. A törvény szövege nem enged kétséget az iránt, hogy gyanú fennforgása esetére a halottszemle és boncolás fogantatosítása *kötelező*, tekintet nélkül arra, hogy a kir. ügyész vagy járásbíró megítélése szerint a halál oka a nélkül is nyilvánvaló és bizonyítható-e (tanuk jelenlétében történt leszúrás); el kell azt tehát rendelnie a járásbírósnak ügyészi *indítvány bevárása nélkül is*.

Tekintve azonban, hogy a hatóságnak belátása szerint kell megítélnie azt, vajjon forog-e fenn gyanú, adott esetben a boncolás szükségét mégis a *bizonyítékok mérlegelése* alapján lehet csak eldönteni.

2. *A már eltemetett holttest kiásása* csupán boncolás (nem szemle) céljából rendelhető el. Az elrendelés feltétele szakértőknek oly véleménye, amely a *boncolás eredményét nem tekinti kizártnak*. A kiásás elrendelését tehát meg kell előznie szakértők kirendelésének és az eset különös körülményeire tekintettel, az eredmény lehetőségét kilátásba helyező véleménynek.

3. *A holttest azonossága* a halottszemle kapcsán állapítandó meg. E megállapításnak a feltaláláskor észlelt állapot meghatározásával együtt a boncolás megkezdését megelőzően kell megtörténnie és jegyzőkönyvbe vétetnie. Az elhaltat *életében ismerő* egyének megkérdezése (t. i. tanuként való kihallgatása) csak akkor szükséges, ha az elhalt kiléte a hatóság előtt kétséges lehet. *A terheltnek való megmutatás* nem kötelező és ez (ha a terhelt kiléte már megállapítást is nyert és a hatóság hatalmában van) a bíróság megítélésére van bízva. (Mellőzni kell szökés veszélyének kizárása, a terhelt személyes biztonságának megóvása érdekében.) A feleknek a halottszemlénél való jelenléti jogáról l. 126. §-nál közölteket.

4. *A fényképnek* a boncolás előtt és lehetőleg a feltaláláskor létező állapot megörökítésével kell történnie. Közömbös, hogy a fényképet a közigazgatási hatóság vagy a halottszemlét stb. fogantatosítandó bíróság készítette-e. *Ismeretlen* a holttest, ha a 2. al. alapján azonossága kétségtelenül nem volt megállapítható.

241. §.

A halottszemlére és a boncolásra két orvosszakértőt kell alkalmazni.(1)

Nem alkalmazható az az orvos, aki az elhunytat a halálát megelőző betegségben kezelte, a vizsgálóbíró rendeletére azonban köteles megjelenni és a kórlefolyásra nézve, lehetőleg a boncolás előtt, felvilágosításokat adni.(2)

A szakértők véleményében kimondandó, hogy mi volt a halálnak közvetlen oka és ezt az okot mi idézte elő.(3)

Szakértői
teendők
halottszemle
és boncolás
kapcsán.

Ha a holttesten sérülés észlelhető, hogy ezt más okozta-e és ha igen: vajjon a sértés mily eszközzel, mily módon, mennyivel a halál bekövetkezése előtt volt ejtve és hogy a sérülés okozta-e a halált.(4)

Több sérülés esetén az is megállapítandó, hogy mindegyiket ugyanazzal az eszközzel ejtették-e és melyik idézte elő a halált; ha pedig több sérülés okozta, hogy ezek közül melyek voltak, vagy melyeknek összhatása volt a halálnak oka.(5)

1. A halottszemle és az azzal kapcsolatos boncolás szakértők alkalmazása mellett foganatosított bírói szemlének egy fajtája. Míg az elrendelésre — sürgős esetben — a bíróság indítvány bevétele nélkül is jogosult, addig ügyészi indítvány esetére az az elrendelést meg nem tagadhatja. Ellenben nincs alap az elrendelésre, ha a kir. ügyészség az elrendelést feleslegesnek tartja, mert bűncselekményre utaló gyanút nem észlel. (Azokról az esetekről, amikor az elrendelt boncolás foganatosítása a halottszemle alapján mellőzhető, l. 240. §. 1. al. közöltek.) A gyanú alaposágát tehát a bíró az ügyészi indítvánnyal szemben nem vizsgálhatja az eljárásnak ebben a kezdetleges szakában. Nincs alap az intézkedés mellőzésére annak folytán sem, hogy a bűncselekmény a boncolás eredményére való tekintet nélkül is kétségtelenül bizonyíthatónak mutatkozik.

A halottszemlét és a boncolást is az elrendelő bíró vezeti (235. §.) és azt jelenlétében kell foganatosítani. A bíró állapítja meg elsősorban a halottszemle során megrögzítendő tényeket, utasítást ad az obdukción (külső vizsgálat) során a fennforogni látszó bűncselekménnyel kapcsolatban esetleg fontos jelenségek (nem, kor, testalkat, erőbeni állapot, egyes testrészekben mutató elváltozások) figyelembevételére és a szekciónak (talajdonképpen boncolás) minden lényeges körülményre kiterjesztését ellenőrzi. (L. erről Angyal: id. mű. I. 342.)

Ugy a halottszemle, mint a boncolás érvényességének feltétele, hogy az a bíró által kirendelt két orvosszakértő közreműködésével foganatosíttassék. (227. §. 3. bek. ut. tétel tehát itt nem alkalmazható.) Az egy orvos közreműködésével foganatosított cselekmény során készült tényleírás figyelembevehető nem volna, felolvasása el nem rendelhető. (L. 313. §-nál közöltek.) A szakértők kirendelésére a 229. §. korlátozásai természetesen fennállanak. Egyébként a kirendelésnél a bíró csak annyiban van korlátozva, hogy szakértőnek: A) csak Magyarországon gyakorlatra jogosított orvost rendelhet ki (nem lényeges, hogy ez gyakorlatot tényleg folytat-e); B) az egyiket a hatósági orvosok sorából kell kirendelnie. Rendszerint tehát a törvényszéki orvos lesz az egyik szakértő (227. §. 4. p.), azonban, ha a boncolást távolosabb helyeken kell foganatosítani, ahova a törvényszéki orvos kirendelése jelentékeny költséggel járna, nincs akadálya, hogy a bíró más (községi, járási stb.) orvost vegyen igénybe. (25.584/894. I. M., l. Mars. IV. 199.)

2. A kezelőorvos sem a halottszemléhez, sem a boncoláshoz ki nem rendelhető. Ha több orvos kezelte az elhaltat, egyik sem alkalmazható. E rendelkezés sérelmével történt intézkedés

érvénytelen, és ha utólag derül ki, hogy ily orvos vett részt a halottszemlében, vagy boncolásban, ez érvénytelen, megismétlendő más szakértővel. Ily eset kizárása végett a kirendelés előtt kell megállapítani, vajjon kezelte-e az elhaltat orvos, és ha igen, ki volt az. (Esetleg kórházi tudakozódás az osztályos orvos kilétéről.) Nem rendelhető ki az az orvos, aki bármely jelentéktelen esetből kifolyóan is, az elhaltat orvosi segélyben részesítette. E segélynek azonban — ha nem is közvetlenül, de — mindenesetre rövid idővel a halált megelőzően kellett történnie. Az eltelt időnek az adott esetben való megítélése a bíró feladata. Nem szükséges azonban, hogy okozati összefüggés legyen a halál és ama betegség között, amely ellen a kezelés történt, avagy az utóbbi és a fennforogni látszó bűncselekmény között. Ily összefüggés előzően alig volna megnyugtatóan megállapítható és éppen a boncolásnak célja a halállal összefüggésben álló körülmények tisztázása.

A kezelőorvos felvilágosításának igénybevétele felől az elrendelő bíró határoz. Elrendelheti az igénybevételt hivatalból is, azonban az erre irányuló nyomozási cselekmény teljesítését meg nem tagadhatja. (1921:XXIX. 5. §.) A kezelőorvos ily esetben mint szakértő-tanu, vallomást tesz; szerepére mindenben a tanura vonatkozó rendelkezések nyerne alkalmazást. (Tehát tanudíját is igényelhet. 195. §-ban meghatározott eszközökkel kényszeríthető stb.) Felvilágosítását vallomás alakjában kell megadnia. A pusztán a kórlefolyásra vonatkozó felvilágosítás a 205. §. 2. bek.-re való hivatkozással meg nem tagadható. A felvilágosításokról elkülönített jegyzőkönyvet kell felvenni. A kezelőorvos meghallgatása a halottszemle után, de a boncolás megkezdése előtt történjék. Nincs azonban akadálya annak sem, hogy a boncolás során észleltekhöz képest helyesbítse, vagy kiegészítse a kezelőorvos a felvilágosításokat. A felvilágosítást a boncolásnál csupán mint ténybeli adatot használhatják fel a szakértők, ellenben nem alapíthatják véleményüket a kezelőorvos által, vallomása kapcsán kifejezésre jutott meggyőződésre, a nélkül, hogy e vélemény helyességéről a rendelkezésre álló tények alapján önállóan meggyőződtek volna.

A szakértő tanu szerepére vonatkozóan általában megjegyzendő, hogy úgy ez, mint rendszerint a többi tanuk véletlen folytán jutottak abba a helyzetbe, hogy az ügyre fontos ténykörülményről tudomást szerezzen és csupán szakértelme ad vallomásának különösebb fontosságot. (L. erről Glaser: id. mű. I. 686.)

3. A kirendelés alkalmával a bíró által felteendő kérdések között minden esetben szerepelnie kell a halál közvetlen okára és az okot előidéző tényre vonatkozó kérdésnek. Ennek megfelelően ezekkel a kérdésekkel minden boncolási véleménynek elsősorban kell foglalkoznia. Vajjon a törvény szövegének megfelelően e körülményekre adandó válasz «kimondható»-e, az az eset természetétől függ és a bírónak meg kell elégednie lehetőségekre alapított megállapítással is, ha a szakértők határozott választ meggyőződésük szerint nem adhatnak. (L. e kérdésre Gross: id. mű. 208.) Ugy a kérdések feltételéhez, mint annak

megítéléséhez, vajjon a szakértők válasza ingadozó vagy csak határozatlan-e, nélkülözhetetlen, hogy az eljáró bíró a kapcsolatos kérdések körébe eső alapismeretekkel rendelkezzen. A halottszemlére és a boncolásra egyébként a bírói szemlére (l. a 225., 226. §-ok kapcsán közöltek) általában érvényes elvek nyerne alkalmazást.

4. *A bírónak kérdést kell feltennie, vajjon észlelhető-e sérülés a holttesten, valamint, hogy megállapítható-e, vajjon a sérülés a halál bekövetkezte előtt vagy a halál után okoztatott-e.*

5. Ha gyanú merült fel aziránt, hogy a fennforogni látszó bűncselekményt *többben követték el*, kérdést kell feltenni aziránt is, hogy a sérülések közül melyiket okozhatta ugyanaz az egyén, valamint, hogy a sérülések természetéből következtetni lehet-e a tettes erőállapotára, álló, ülő stb. helyzetére, a használt eszköz minőségéből a tettes foglalkozására. (Csizmadiaszerszám, levágott állatok szakszerű feldarabolásához használatos eszköz stb.)

A halottszemle és boncolás részletekbe menő *műtani része* nem tartozik a törvény keretébe. A bíró cselekvő szerepe tehát a kérdések feltevésére, majd a leletnek és véleménynek a 237. és 238. §-ok szerint való mérlegelésére, esetleg kiegészítésére vagy felülvéleményeztetésére szorítkozik.

242. §.

Boncolás
alapján
készített
vélemény
tartalma.

A 241. §. esetében meg kell még állapítani, vajjon:

1. a sértés minősége,
2. a sérült szervezetének egyéni sajátossága vagy különös állapota,
3. a sértés elkövetésének különös körülményei,
4. a sérüléshez véletlenül hozzájárult, de mégis általa előidézt vagy belőle fejlődött okok eredményezték-e a halált,
5. avagy ez oly idegen ok folytán állott-e be, mely a sérülést anélkül is abban az időben, vagy rövid idő múlva a halált eredményezte volna.

A 2—4. pontok eseteiben meghatározandó az is, vajjon a halált idejekorán érkező, célszerű segély elháríthatta volna-e.

A 4—5. pontok esetében pedig meghatározandó, vajjon a sértés mennyi idő alatt gyógyult volna meg, ha véletlenül hozzájárult vagy idegen ok miatt a halál be nem áll.

Ha a halált lövés okozta, meghatározandó, hogy a lövést mily méretű löveggel, mily irányból és körülbelül mily távolságból intézték.

A jelen szakaszban foglalt körülményekre a boncolás iránt rendelkező bíró a szakértőkhöz kérdéseket hivatalból is feltenni köteles, úgyszintén a szakértők e körülményekre külön kérdés nélkül is figyelmet fordítani és véleményükben kiterjeszkedni tartoznak. E kérdések részben a bűnösség (okozatosság vizsgálatánál), részben a minősítés, részben pedig a büntetés megállapítását irányító körülményekre vonatkoznak. E körülmények

szempontjából különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a vád vagy a védelem által elfoglalt álláspont szempontjából jelentős tények kétségtelenül megállapíttassanak (279—306. §-ok), tekintve, hogy e tények tisztázására utóbb alig lehetne alkalom. A sérült szervezetének egyéni sajátosságaira fontos adatokat szolgáltathat a kezelőorvos. Magzatelhajtás következtében elhalt nők boncolásánál a méh szövettani vizsgálatának biztosítására l. 45.652/929. I. M. r. (I. K. XXXIX. 37.)

A lövéssel kapcsolatos szakvéleményt az orvosszakértők elháríthatják maguktól és kívánhatják *fegyverszakértők* kirendelését, a leletet azonban oly részletességgel kell felvenniük, hogy az utóbb kirendelendő szakértők annak alapján véleményt mondhassanak.

243. §.

Gyermekölés gyanúja esetében a halottboncolás alkalmával megállapítandó az is, hogy a gyermek újszülött és élve született, érett és életképes volt-e.

Ha a gyermek élve született, a 241. és 242. §-okban körülírt ténykörülmények állapítandók meg; ha pedig holtan született, a halál időpontja és oka lehetőleg kiderítendő.

Gyermek-
ölésnél
fontos meg-
állapítások.

A helytelen (a német StPO. 90. §-ának lefordításával eszközölt) szövegezés félreértésre adhat alkalmat. Gyermekölésnél *elsősorban* a megjelölt tényeket kell tisztázni. Tehát nem ezeket «is», hanem mindenekelőtt ezeket. Fel kell tenni a bírónak továbbá mindazokat a kérdéseket is, amelyek a cselekménynek a 279., 284., 285. §-ok I. bek. 1. vagy 2. tétele (teherbeesés ideje, méhmagzat holdhónapja), esetleg a 254. §. szempontjából utóbb lényegesek lehetnek. Gyermeköléssel kapcsolatban tehát a bírónak az *esetleges magzatelhajtással kapcsolatos* tények megállapításáról is gondoskodnia kell. L. különösen a 44.653/890. I. M. sz. rendeletet a magzatelhajtás miatt folyamatba tett ügyekben a tényállásnak kiderítése és felülvélemények beszerzése tárgyában (Mars. IV. 309.), továbbá a 2000/900. I. M. rend. által közölt esendőrs. szolg. ut. 130. §.; a C. által fontosnak tartott és az I. O. T. által felülvéleményezett körülményekre l. Bt. D. VIII. 253.

244. §.

Ha mérgezés gyanúja forog fenn, a vegyész vizsgálatot rendszerint az országos bírósági vegyész teljesíti.

A vegyészileg megvizsgálendő tárgyak az elcserélést, a más anyagokkal való összekeverést és a megromlást megakadályozó módon (236. §.) edénybe vagy tartóba helyezendők és az országos bírósági vegyészhez küldendők el.

Vegyí
vizsgálat
mérgezés
gyanújánál.

Mérgezés gyanúját a bíró rendszerint csak orvosi vélemény, nem pedig egyszerű feljelentés alapján állapítja meg. *A vegyí vizsgálat* elrendelése előtt ezért a mérgezés lehetőségét feltéte-

lező vélemény bevérandó. Egyébként azonban szükséges a vizsgálat, tekintet nélkül arra, vajjon emberöléssel vagy annak kísérletével áll összefüggésben a mérgezés. (301., 309., 310., 314., 315. §-okba ütköző cselekmény gyanúja esetére ürülék, köpet, ételmaradék stb. vizsgálatára lehet szükség.) *Vegyí vizsgálatot* rendelhet el a bíró akkor is, ha bármely bűncselekmény gyanúja kapcsán azt kell megállapítani, vajjon *tartalmaz-e valamely anyag mérget*. Az országos bírósági vegyészre vonatkozó rendelkezéseket l. a 238. §. kapcsán közöltek. *Nem szükséges a vizsgálat végett az utóbbi megkeresése*, ha: *A)* lényegtelegebb tárgyakra vagy nyomokra vonatkozik; *B)* ha a vizsgálat rendkívül sürgős (Ind. 498.); *C)* ha az orvosszakértői vizsgálat során adott vélemény alapján a vegyí vizsgálatról eredmény nem várható; *D)* ha az orvosszakértői vizsgálat kapcsán folytatott egyszerűbb vegyí vizsgálat alapján a szükséges bizonyíték már megszerzett. Az országos bírósági vegyész tehát nyilvánvalóan csak a *fontosabb, bonyolultabb esetekben kell igénybe venni*. Nincs tehát akadálya annak sem, hogy a törvényszékhez *vegyí szakértő* kineveztessek s az egyszerűbb vegyí vizsgálatokat ez végezze. A vegyí vizsgálat *műtani részére* l. a 8782/889. I. M. sz. rendelettel közölt 78.879/887. B. M. II. sz. utasítás 47. §-át.

Akár az orsz. b. vegyész, akár más szakértő teljesíti a vegyí vizsgálatot, a megvizsgálendő tárgyaknak különös gondal való kezelése és a 236. §-ban meghatározott intézkedések teljesítése feltétlen szükséges, azért, mert a vizsgálat rendszert a bíró távollétében történik és mert a megvizsgálendő anyag a vizsgálat folytán legtöbbször megsemmisülésnek vagy megváltozásnak van kitéve. A megvizsgálásra küldött tárgyaknak különleges *csomagolásáról* a 21.491/889. (Mars. IV. 151.), 20.953/890. (Mars. IV. 152.), 4967/892. (Mars. IV. 154.), 41.148/896. (Mars. IV. 156.), 32.653/897. (Mars. VII. 606.) sz. rendeletek intézkednek. L. még a 78.879/887. B. M. utasítás 48. §-át. A vegyí vizsgálat során adott vélemény *felülvizsgálására* l. a 238. §. kapcsán közöltek.

245. §.

Szemle és vélemény testisértés esetére.

Testisértés esetében a 241. és 242. §-ok megfelelően alkalmazandók és a véleményben a gyógyulás időtartama meghatározandó. Ez utóbbi tekintetében a véleményadás későbbre is halasztható, sőt a már adott vélemény az eredménynek megfelelően módosítható is.(1)

A törvényszéki, törvényhatósági, államrendőri, járási, községi vagy körorvos véleménye, amennyiben az eljárás adataival megegyez és senki nem kifogásolja, a testisértés minőségének és gyógyulása tartamának megállapítására bizonyítékul bírői szemle nélkül is elfogadható.(2)

Egyébként egy vagy több orvosszakértő alkalmazásával szemle fogatosítandó.

1. Jelen szakasz alkalmazandó, ha *gyanú merül* fel aziránt, hogy *testisértés* bűncselekményét követték el. A bírónak a

szükséghez képest fel kell tennie a szakértőhöz, a 301. §. és köv. §§-okban foglalt ténykörményekkel kapcsolatos, sőt esetleg a 279. §-al kapcsolatos kérdéseket is. Szakértőként *kezelőorvos* itt sem szerepelhet. (L. 241. §. kapcsán közöltek és BIV. II. 168.) A szakértői véleménynek a leletet és a sérülés eredetére, számára, természetére vonatkozó adatokat feltétlenül magában kell foglalnia. Különösen ki kell emelni, ha a sérülés közvetlen *életveszélyt* idézett elő, tekintve, hogy ily esetben sürgős kihallgatásokra, szembesítésre (201., 220. §-ok) lehet szükség. A teljes (esetleg röntgenfelvétellel, vegyí vizsgálatokkal kiegészített) lelet elkészítése után *egyedül a gyógytartam tekintetében* jogosult a szakértő a véleményadást későbbre halasztani. Ily esetben meg kell jelölnie azonban a szakértőnek azt az *időpontot*, amikor végleges véleményét előterjeszheti. Büntetés kiszabás szempontjából fontos, hogy a vélemény a gyógytartamot pontosan és ne csak a minősítés szempontjából lényeges határidők (8, 21 nap) szerint állapítsa meg. Ha a bíróság indokoltnak látja, hivatalból is módot kell adni a szakértőnek a *vélemény módosítására*, különösen a főtárgyaláson való kihallgatással. Egyébként felesleges a felolvasható (313. §.) szakvélemény kiállítását a főtárgyalásra idézni, ahol egyebet nem mondhat, mint amit véleményében már előadott.

2. Kivételesen *elfogadható a szakvélemény*, ha: *A)* nem bíróság által kirendelt szakértő adta, *B)* egy szakértő adta, *C)* hatósági szemlét nem tartottak. Az elfogadás feltétele: *A)* hogy a bíróság a véleményben foglaltakat az eljárás adataival megegyezőnek találja. E szempont szabad bírői mérlegelés tárgya, de a szakvélemény elfogadása nem jelenti azt, hogy a bíróság az abban foglaltakat döntése alapjául is elfogadja, *B)* a felek közül senki sem kívánja bírői szemle tartását. A szemle tartására irányuló kívánságot azonban *indokolni kell*, megjelölve azokat a tényeket, amelyek szemlével megállapíthatók és a már előterjesztett szakvéleményben foglaltak cáfolására alkalmasak. Vajjon a felhozottak alapján indokolt-e szemle tartása, azt ismét a bíróságnak kell megállapítania. *El kell rendelni a szemlét* a szakvélemény *felülvizsgálása* végett, ha az határozatlansága vagy egyéb hiányossága folytán nem nyújt biztos és megfelelő alapot a sértés minőségének és a gyógyulás tartamának megállapítására. Az ily vélemény helyessége mellett az sem bizonyít, hogy a terhelt annak helytálló voltát nem vitatja. (Bt. D. IV. 75.) Különösen *szükséges a bírői szemle tartása* oly esetben, mikor a vélemény alapján nem tekinthető kizártnak, hogy az abban jelzett súlyos következmények be nem állottak, illetőleg, hogy a sérülés utóbb enyhébbnek bizonyult. A törvény szövegéből ugyan nem tekinthető kizártnak, de a 241. §. megfelelő alkalmazása folytán nyilvánvaló, hogy a kezelőorvos véleményét ily esetben nem fogadhatja el a bíróság irányadónak. Ha a bíróság a *sérülés minőségén* és a *gyógytartamon kívül* egyéb körülményekre is kíván szakvéleményt (pl. erőszakos nemi közömbös elkövetése során okozott sérülés vizsgálatával kapcsolatban arra is, vajjon a sértett a cselekmény előtt érintetlen volt-e), már új szakértői vizsgálatot kell

elrendelnie. Ugyanigy kell eljárni, ha *halált okozó cselekmény* az eljárás tárgya. (290. §.) *A szemle fogatosítására* és a kirendelendő szakértők számára a 236. és a 227. §-ok 3. és köv. bek. alkalmazandók, ellentétben 241. §. 1. bek.-el. L. idevonatkozóan még 2000/900. I. M. rendelettel közölt csendőrs. ut. 133. §. Helyesen emeli ki az Indokolás (438.), hogy a szakértői vélemény a testisértés esetében csak *egyenrangú a többi bizonyítékkal* és a bíró nincs kötve, hogy egyéb megfelelő bizonyíték fennforgása esetére a bűnösség megállapítását megnyugtató szakvélemény létezésétől tegye függővé.

246. §.

*Elmeállapot
megfigyelése.*

Ha gyanúok merül fel arra nézve, hogy a terhelt beszámíthatóságát kizáró vagy korlátozó elmezavarban vagy öntudatlanságban szenved, a megfigyelést mindig két orvosnak kell teljesíteni és véleményt adni arról, vajjon a terhelt öntudatlanságban vagy elmezavarban szenved-e vagy nem, illetőleg a bűncselekmény elkövetésekor abban szenvedett-e úgy, hogy e miatt akaratának szabad elhatározása képességével nem bírt s aziránt is nyilatkozni, vajjon a terhelt állapota közveszélyes-e. (1)

Ha a szakértők a megfigyelés alatt a terhelt akaratának szabad elhatározását korlátozó körülményeket észlelnek, véleményükben ezeket is tartoznak részletezni. (2)

A vádtanács vagy az ítélőbíróság, bármelyik megfigyelő vagy véleményt adó orvosnak bármely félnek indítványára, a vádló és a védő, esetleg az e célból nyomban kirendelendő külön védő meghallgatása után elrendelheti, hogy a terheltet elmeállapotának további megfigyelése végett az e célra rendelt állami intézetbe szállítsák. A szabadlábon levő terhelt csak akkor szállítandó ily intézetbe, ha elmeállapotának megfigyelése máskép meg nem történhetik. (3)

Az e végzés ellen használt felfolyamodásnak felfüggesztő hatálya van. (4)

Az intézetben a megfigyelés rendszerint legfeljebb két hónapig tarthat, mely idő alatt a vélemény is előterjesztendő. (5)

A megfigyelést hosszabb időre csak a vádtanács, illetőleg az ítélőbíróság újabb határozattal terjesztheti ki. Ennek kieszközölése végett köteles az intézet igazgatója, hosszabb megfigyelés szüksége esetében, az illetékes bírósághoz idejekorán indokolt előterjesztést tenni. (6)

1. a) *A gyanúoknak* — tekintet nélkül az eljárás szakára — oly természetűnek kell lennie, hogy az eljáró hatóságban *kétség merül fel* az iránt, vajjon a terhelt elmezavar vagy öntudatlanság tünetei nem észlelhetők-e. Bár a törvény csupán a bíróságot említi, kétségtelen, hogy nyomozás során, ha a kir. ügyészség az elmeállapot megvizsgálását szükségesnek tartja és e végett a vizsgálóbíró megkeresi, az *nem tagadhatja meg az elrendelést* azzal az indokkal, hogy maga részéről a beszámí-

íthatóságot kétségesnek nem látja. Vizsgálat során a *vizsgálóbíró hivatalból*, indítvány nélkül is elrendelheti a megfigyelést. Minden esetben azonban a *gyanúnak tényekkel megalapozottnak kell lennie* és nem rendelhető el megfigyelés csupán a felek előadása alapján. *Kétség esetére* módjában áll a bírónak orvosi véleményt beszereznie arra, vajjon az előadott tünetek adnak-e alapot arra a feltevésre, hogy a terhelt részéről elmezavar vagy öntudatlanság foroghat fenn. Ha az ily orvosi vizsgálat során a gyanú kétségtelenül el nem osztható, a vizsgálat elrendelését nem lehet mellőzni. (Bt. D. V. 128.) A kiinduló pont ugyanis rendszerint az, hogy az eljárás alatt álló egyén akaratának szabad elhatározási képességével rendelkezik. Ennek ellenkezőjét pedig kizártnak kell tekinteni mindaddig, amíg azt konkrét tények valószínűvé, feltehetővé nem teszik. Helyes tehát az a megállapítás, hogy az *elmeorvosi vizsgálat nincs összefüggésben a vádbeli cselekmény súlyával*, csak a terhelt személyes kerülményeivel (BIV. II. 174.), nem tagadható azonban az sem, hogy a nagysúlyú bűncselekmények elbírálása során a bíróságban gyakrabban merül fel a kétely, vajjon nem járult-e hozzá a lelkiélet valamely rendellenessége ahhoz, hogy a terhelt a cselekményt elkövette és így csak helyesíthető, ha halállal büntetendő cselekmény elbírálásánál a bíróság rendszerint megkívánja a terhelt elmeállapotának megfigyelését is. (L. Finkey: id. mű. 324.)

b) *A megfigyelés elrendelhető*, ha gyanú merül fel, hogy: A) a terhelt szenved a beszámíthatóságot befolyásoló elmezavarban, stb. Következik ebből, hogy a megfigyelés az eljárás befejezése előtt; büntetésvégrehajtásával kapcsolatos célokból már nem rendelhető el a szakasz alapján. B) A terhelt beszámíthatóságát kizáró elmezavar áll fenn. Ez az állapot megfelel a BTK. 76. §-ában megállapított és az akarat szabad elhatározási képességét kizáró, valamint a bűnösséget kizáró körülménynek. A lényeg annak megállapításán van, vajjon a *cselekmény elkövetésekor* szenvedett-e a terhelt elmezavarban, azonban tudnia kell a bíróságnak azt is, vajjon nem következett-e be az *elkövetés után* és nem áll-e fenn az *eljárás idején*. C) A terhelt beszámíthatóságát *korlátozó* elmezavar van jelen. A vizsgálat itt rendszerint a megfelelő büntetés kiszabására irányadó körülmény tisztázása végett szükséges. A vizsgálatnak azt kell eldöntenie, vajjon megállapíthatók-e a terhelnél oly rendkívüli jelenségek, amelyek a bűncselekményre készítő ingerekkel szemben az átlagemberben meglévő ellenállást, megfontolást csökkentik, elhatározását befolyásolják. A szakértők által megállapított tünetekből tehát szabad mérlegelés útján és az eset egyéb körülményeinek figyelembevételével a következmények levonása, itt már kizárólag a bíróság hatáskörébe tartozik. D) A terhelt öntudatlanságban szenved. Az ily vizsgálat csak a cselekmény elkövetésének idejére vonatkozóan rendelhető el, mert azt, vajjon az eljárás során öntudatnál van-e a terhelt, a bíróság mindenkor maga bírálhatja el. Ugyancsak elbírálhatja az eljárás adataiból a bíróság rendszerint azt is, vajjon az öntudatlanság a *cselekmény elkövetésekor fennfor-*

gott-e. (Ittasság öntudatlanságot idézett-e elő stb.) Sőt az ily különös és közvetlen adatok alapján a kérdés gyakran megnyugtatóbban oldható meg, mint a szakvéleménynek általánosító megállapításaival. *El kell rendelni azonban a vizsgálatot*, ha valamely, csak orvosi szakértelemmel elbíráható, más kóros állapotnak az öntudatra való hatását kell megítélni. Így annak a kérdésnek az eldöntésénél, hogy a terhességnek utolsó óráiban levő nő akaratának szabad elhatározási képessége s így beszámíthatósága ezen állapotánál fogva mily mérvben lehet korlátozva, az orvosszakértők véleménye nem mellőzhető. (Bt. D. IV. 178.) Ugyanígy, ha a műtétet közvetlenül követő állapot értékeléséről van szó.

c) *A megfigyelést teljesítő orvosszakértők kirendelésére* a 227. és köv. szakaszok rendelkezései irányadók. Terhelt kezelőorvosa csak felvilágosításadás céljára vehető igénybe. A kirendelt két orvosnak *elmeszakértőnek* kell lenni és különösen rendkívülinek látszó esetben ügyelnie kell a bírónak — esetleg a rendes szakértők kirendelésétől való eltekintés árán is — hogy a vizsgálatot teljesítők az elmeorvosi ismeretek minden ágában jártassággal bírjanak.

d) *A véleményben a szakértőknek nyilatkozniok kell*, tehát a bírónak kérdést kell feltennie arra, hogy: *A)* Az elmezavar vagy öntudatlanság a cselekmény elkövetése idején fennforgott-e. E kérdésre a szakértők rendszerint az eljárás — esetleg különös bizonyítással beszerzett — adatainak figyelembevételével és a jelen állapot szem előtt tartása mellett, következtetéssel felelhetnek. Ez esetben tehát fokozott kötelessége a bíróságnak a következtetések láncolatát és az annak alapjául szolgáló tények horderejét *a terhelttől nyert személyes benyomással egybevetve mérlegelni.* Az öntudatlanság szempontjából figyelembe kell venni a bíróságnak a terheltnek a cselekményt megelőzően és követően tanúsított magatartását, megfontolást mutató cselekményeit és ezeknek számításba vételére a felteendő kérdésekben a szakértőket kifejezetten figyelmeztetni kell. *B)* Fennforog-e a vizsgálat idején az elmezavar, ha igen, mely időpontban kezdődött. *C)* Az *A)* al. kérdéssel kapcsolatban ki kell terjeszkedni arra, vajjon a megállapítható elmezavar vagy öntudatlan állapot megfosztotta-e a terheltet akaratának szabad elhatározása képességétől. Helyes az a megállapítás (BIV. II. 175), hogy az utóbbi kérdés eldöntése már jogi szempontok alapján történik és bírói feladatnak tekintendő, nem lépik túl mégsem hatáskörüket a szakértők, ha e kérdéssel kapcsolatban a lényeges tényekre utalnak és azoknak jelentőségét megvilágítják. Mindezzel természetesen a *vélemény jogi szempontból való mérlegelésének feladata* a szakértőkre nem hárítható. *D)* Közveszélyes-e a terhelt. Ezt a kérdést már kizárólag orvosi megítélés alá kell bocsátani, annál is inkább, mert a döntés nem a bűnügy elbírálása szempontjából, hanem annyiból bírfontossággal, hogy a közveszélyesnek véleményezett terhelt felől a bíróságnak a 158. §. értelmében kell rendelkeznie. Megjegyzendő azonban, hogy a közveszélyessége miatt közigazgatási hatósághoz kísértetett, terheltként szerepelt egyénnek *téboly-*

dába utalását a bíróság el nem rendelheti, mert ennek az intézkedésnek elrendelése közigazgatási hatáskörbe tartozik. (2519/877. Mars. IV. 88. és 40.335/893. I. M. sz. r.).

2. Akár tett a bíró kérdést, akár a szakértők kérdés nélkül észlelik, kötelesek nyilatkozni azokra a körülményekre, amelyek *korlátozzák a beszámíthatóságot.* (L. e fogalomra l. al.) Fontossága a vélemény e részének akkor van, ha a beszámíthatóság megállapítható, azonban ennek dacára is különleges körülmények figyelembevételére indokolt. Ez utóbbiak lehetnek olyanok is, amelyek az egészséges elméjű egyéneknél is felléphetnek (fokozottan vallásos érzületű egyénből kegyeletsértés nagyfokú indulatot válthat ki), amelyeknek okát és ható erejét valóságban csak az elmeorvosi vizsgálat fedi fel. Az egyénesítő büntetéshez éppen ezért jelentős adatokat szolgáltatnak az ily irányú megállapítások. Elrendelhető tehát az elmeorvosi vizsgálat egyedül ily körülményeknek szakszerű tisztázása végett is, ha a bíróság azoknak szakszerű értékelését szükségesnek látja (pl. előre megfontoltság szempontjából).

3. *a)* Erről az intézkedésről *csak vádemelés után* (nyomozás szakában még nem lehet) szó. Elrendelhető a beszállítás újravétel eljárás során is, ha a bíróság vizsgálatot rendelt el. (455. §.) Indítványozható már a vizsgálati indítványban. Elrendelésre csak bíróság, de vizsgálóbíró (járásbíró) vagy főtárgyalási elnök *nem jogosult.* Elrendelhető tekintet nélkül arra, vajjon a terheltnek csak a cselekmény idejében fennálló állapota, vagy csak az eljárás idején létező állapota állapítandó meg. *A bíróság csak indítványra intézkedhet, anélkül azonban, hogy az indítványhoz bármely irányban is kötve lenne.* *Indítványra jogosult:* *A)* a felek bármelyike, *B)* a megfigyelést teljesítő orvosok bármelyike (tehát nem kell mindkettőnek kívánni), *C)* a megfigyelés nélkül véleményt adó orvosok bármelyike (különösen a megfigyelés szüksége tárgyában adott vélemény során, l. erről l. al.). Az elrendelés tárgyában való határozat hozatala előtt *meg kell hallgatni* (jegyzőkönyvileg): *A)* a vádlót (kir. ügyészt vagy magánvádlót), *B)* a már eljárt, ilyenek hiányában az ebből a célból kirendelt védőt.

A vádlott meghallgatása nem szükséges. Nem kötelező a szakértők meghallgatása sem. Nem köteles a bíróság meghallgatni a feleket, ha nem rendeli el a beutalást.

Az ily *védő megbízatása megszűnik*, ha a bíróság az indítványt elutasította. Azonban a kirendelt, ha a bíróság az indítvány értelmében határozott, eljárni köteles mindaddig, amíg az ügy befejezést nem nyert, vagy újabb védőt nem rendeltek ki, illetve nem bíztak meg. A törvény csak a meghallgatást kívánja, de nem szükséges, hogy a meghallgatottak hozzájáruljanak az indítványhoz. *Ha az indítványozó utóbb eláll indítványától*, a beutalást elrendelni nem lehet. A bíróság a körülmények szabad mérlegelésével állapítja meg, szükséges-e a beutalás. Tekintve, hogy a beutalást oly terhelttel szemben is el lehet rendelni, aki szabadlábbon védekezik és akinek letartóztatásra utóbb sem merült fel ok, a bíróságnak a szabadságelvonás ily módjának szükségét különös gonddal kell vizsgálnia.

Miért is szabadlábban levő terhelttel szemben e rendelkezés csak akkor alkalmazandó, ha elmebeli állapotának vizsgálata másképp meg nem történhetik. (Mellőztetett beszállítás, mikor a terhelt késznek nyilatkozott arra, hogy megfigyeltetése végett az intézetben kényszer alkalmazása nélkül megjelen. Bt., D. XI. 261. Elrendelés azonban indokolt, ha e kötelezettségnek utóbb nem tesz eleget.)

b) A beutalás csak: A) elmeállapot megfigyelése végett történhetik, nem az elmeorvosok véleményéhez szükséges megállapítások (pl. syphilises megbetegedés vizsgálata) céljából, B) állami intézetbe történhetik. Kétes elmeállapotúaknak a gyűjtőfogház megfigyelő osztályába való elhelyezéséről l. 57.090/896. Mars: IV. 91.), megfigyelés végett országos tébolydába helyezett elmebeteg foglyok élelmezési díjának megtérítése tárgyában l. 2634/875. Mars. IV. 87. sz. rend.) Az intézetet, amelybe a beutalás történik, a bíróság állapítja meg; az intézet a bíróság által beutalt befogadását meg nem tagadhatja.

c) Az elrendelés történhet a vizsgálat elrendelésétől kezdve a jogerős ítélet meghozataláig az eljárás bármely szakában, ha a bíróság már előzőleg, vagy egyidejűleg az elmeorvosi vizsgálatot elrendelte, vagy annak kiegészítését tartja szükségesnek.

d) A beutalást elrendelő határozatot a terhelttel is kihirdetés vagy kézbesítés útján kell közölni (utóbbi elmebetegsége megállapítva még nem lévén). A fogvalevő terheltnek a bíróság által meghatározott intézetbe való átkíséréséről a kir. ügyészség haladéktalanul intézkedni tartozik.

4. A beutalás tárgyában hozott végzés ellen csak a felek (védő a terhelttől függetlenül is) élhetnek perorvoslattal. A szakértőnek nincs perorvoslati joga. Amennyiben azonban meggyőződése szerint a szakszerű megfigyelést beutalás nélkül elvégezni nem tudja, kérheti a kirendelés alól való felmentését. Nincs helye felfolyamodásnak azért, mert a bíróság nem a fél által indítványozott intézetbe utalta a terheltet. Felfüggesztő hatálya csak a beutalást elrendelő határozatnak van.

5. A kéthavi határidő a beszállítással, nem beutaló végzés jogerőre emelkedésétől és nem a beutalás végett történő szabadságelvonás kezdetétől számítandó. Ellenben nem irányadó, hogy a megfigyelés a beszállítás után mikor vette kezdetét. A megfigyelést a kirendelt szakértőkön kívül az intézet más orvosa is végezheti, ez esetben azonban a kirendelt szakértő a megfigyelő által végzett megállapításokról kiállított közhitelű tanusítványt, csak a véleményt megalapozó tényként veheti figyelembe. (Pl. terheltnek az éjjeli órákban tanusított magatartására vonatkozóan.) A határidő csak az intézetben való megfigyelésre vonatkozik, nincs tehát akadálya annak, hogy a más okból letartóztatásban levő terhelt megfigyelését az elmeorvos a határidő letelte után a fogházba történt visszaszállítás után fejezze be.

6. A megfigyelés végett való beutalást 2 hó múlva új és a meghosszabbítást indokoló határozattal lehet csak kiterjesz-

teni. E korlátozás fennáll akkor is, ha a megfigyelést (esetleg a felsőbbíróság határozata folytán) ki kell egészíteni. Egy esetleges megszakítás után folytatott megfigyelésnél a korábban eltelt idő az utóbbi megfigyelés idejéhez hozzászámítandó. A határozatot az a bíróság hozza, amely a beutalást elrendelte. E határozat ellen azoknak van perorvoslati joguk, akik a beutalás ellen felfolyamodással éltek. A perorvoslatnak azonban nincs felfüggesztő hatálya. A kiterjesztést csak a legszükségesebb időre lehet kiterjeszteni, amely azonban 2 hónapot nem haladhat meg. A kiterjesztés ismételhető. A kiterjesztés végett az intézet igazgatója, nem a kirendelt szakértők kötelesek előterjesztést tenni. Az igazgató a megfigyelésre beutalt egyént csupán a bíróság határozatában megjelölt ideig tarthatja az intézetben. Ennek eltelte után, ha kiterjesztés nem történt, a terheltet a bírósághoz kísértetni köteles.

Beutalásnak nincs helye kir. járásbíróság hatáskörébe tartozó ügyekben. (544. §.) Ellenben a fiatalok terheltet a bíró minden korlátozás nélkül szállíttathatja megfigyelőintézetbe (Fb. 18. §., beutalás végett az ig. min.-hez kell felterjesztést intézni az elmeorvosi bizonyítvány csatolása mellett).

Az Indokolás szerint a jelen §. rendelkezéseit kell alkalmazni, ha feljelentőnek, tanuknak elmeállapotát kell megvizsgálni (439.). E megállapítás dacára is a nem terheltként szereplő személyek elmeállapotának megvizsgálata csak a feltétlenül mellőzhetetlen esetekre szorítandó, amikor a megbízhatóságára kérdéses vallomásnak ügyszó jelentősége van. A törvény szövegéből kitűnően a zárt intézetbe utalás pedig csupán terhelttel szemben rendelhető el. A szabadságelvonás jogosultsága az indokolásnak analógiára való hivatkozásával ki nem terjeszthető.

III. Pénz, közhitelpapír- és bélyeghamisítás megállapítása.

247. §.

Belföldi, hamis érepénz, papírpénz, bélyeg vagy postajegy készítésének, illetőleg valódi érepénz, papírpénz, bélyeg vagy postajegy meghamisításának megállapítása végett a hamisítványok ama hatósághoz küldendők, mely a valódi érepénzt, papírpénzt, bélyeget, vagy postajegyét kibocsátotta. E hatóságtól véleményt kell kérni arra nézve is, hogy a hamisítást valószínűleg miképpen követték el.

A hamisításról szóló nyilatkozat (az osztrák-magyar) a magyar nemzeti bank pénzjegyeire és közhitelpapírjaira nézve a banknak budapesti igazgatóságától, az 1878: V. t.-c. 210. és 211. §-aiban felsorolt, a nem magánosok részéről kiadott hitel-papírokra nézve pedig ama hatóságtól, vagy ama társaság igazgatóságától szerzendő meg, amely a valódiakat kibocsátotta.

*Szakvélemény
beszerzése
pénz és
bélyeg-
hamisításnál.*

A magánosok által kibocsátott hitelpapíroknak az 1878 : V. t.-c. 210. §-ába ütköző meghamisítása esetében a szakértői szemle és vélemény tekintetében a jelen törvény általános rendelkezései alkalmazandók.

1. A jelen §. kivételes intézkedéseket állapítván meg a szemle és szakvélemény tekintetében, kizárja azt, hogy a pénz- és bélyeghamisítás miatt folyó ügyekben a bíróság a rendes szakértőktől szerezzék be a szakvéleményt. A bíróság azonban ezekben az esetekben sincs kötelezve arra, hogy a szakvéleményt beszerezze és kezdetleges hamisítványoknál mellőzheti a szakértői vizsgálatot. (B. 778/930.)

a) A jelen §. csupán a belföldi pénz- és hitelpapír-hamisítás esetéről rendelkezik, míg a külföldiekről a 248. §. intézkedik. Egyenlő eljárást kell követni akár hamis pénz stb. készítéséről, akár valódi meghamisításról van szó. A hatóságtól véleményt kell kérni arra is, vajjon a hamisítvány oly természetű-e, hogy annak a valódi pénzzel stb. való összetévesztése kizártnak tekinthető (alkalmatlan eszköz). Felvilágosítást kell kérni arra is, vajjon oly eszközök használatára lehet-e következtetni, amelyek a hamisítvány sokszorosítását megkönnyítik, továbbá, vajjon hasonló hamisítványok a hatóságnak már bemutatottak-e.

b) Pénz vagy bélyeg kibocsátására csupán hatóság lévén feljogosítva, az ezekre adott szakvélemény hatósági iratnak tekintendő. (313. §.) Nem tartoznak ide a jótékony egyesületek által esetről-esetre adott kormányhatósági engedély alapján kibocsátható bélyegek hamisítására irányuló cselekmények.

2. Az ércpénz hamisításával kapcsolatos vélemény a magy. kir. pénzverőtől szerzendő be. Bélyegre a kir. pénzügy-, postabélyegekre a kir. kereskedelemügyi minisztert kell véleményadás végett megkeresni. Ha a hatóság már nem létezik, amely a hitelpapírt kibocsátotta, azt a hatóságot kell megkeresni, amely a megszűnt hivatal hatáskörét átvette, illetve felszámolásával megbízott. A törvényben megjelölt hatóságok a véleményadást meg nem tagadhatják. Ha mégsem teljesítették kötelességüket, a táblai elnök vagy a főügyész útján az ig. miniszterhez kell jelentést tenni. (24.415/902. I. M.) A társaságok igazgatóságától beszerzett szakvélemény hatósági iratnak nem tekinthető, a véleményt adó képviselőjét (nem társaság) tehát ki kell hallgatni a főtárgyaláson. Megjegyzendő azonban, hogy ily társaságok véleményadásra nem kényszeríthetők. Ha a véleményt elő nem terjesztik, vagy az nem fogadható el, az általános szabályok alapján kell szakértői véleményt beszerezni.

Magános (nem társaság) által kibocsátott hitelpapír hamisítása esetére is legcélszerűbb a kibocsátóhoz fordulni felvilágosítás végett, ennek a nyilatkozata azonban csak tanuvalomásnak tekinthető és nem pótolja a szakvéleményt (fel nem olvasható).

248. §.

Külföldi ércpénz vagy papírpénz és ezzel egyenlőnek tekintett hitelpapírok, valamint a külföldi bélyegek vagy postajegyek hamisítványai a vélemény megszerzése végett az igazságügyi miniszterhez terjesztendők fel.

Külföldi, hamis pénz stb. tárgyában szakvélemény.

A felterjesztés itt sem kötelező akkor, ha a hamisítás egyszerű megtekintésre nyilvánvaló. A hitelpapírok meghamisításánál a bíróságnak csak akkor kell felterjesztést tennie, ha megállapította, hogy a hamisított papír a külföldi állam pénzével egyenlőnek tekintendő. Külföldi társaságok által kibocsátott hitelpapír hamisításánál a bíróság csak akkor tesz felterjesztést, ha az ügyet a kibocsátó által adandó vélemény (nyilatkozat) nélkül elbírálnak nem tartja, egyébként a szakvéleményre vonatkozó általános rendelkezések szerint jár el. Nem kötelezhető a felterjesztés, ha a hamisított pénz stb. a hamisítás idejében nem volt külföldinek tekintendő.

Ugy a felterjesztésnél, mint az előző §. értelmében való elküldésnél gondoskodni kell arról, hogy a hamisítványok valódi példányokkal való elvegyítésének lehetősége kizárassék. (Csomagolás részleteire l. 16.073/877. I. M. (Mars. IV. 306.)

249. §.

A 247. §. első és második bekezdése és a 248. §. esetében a hamisítványok készítésére használt eszközök lehetőleg a megkereséshez csatolandók. A vélemény megadása után azokat a hamisítványokkal együtt a bírósághoz vissza kell küldeni.

Hamisítványoknak eljárás befejezése után őrzése.

A bűnvádi eljárás befejezése után a bíróság a hamisítványokat és az eszközöket megőrzés végett az illető hatósághoz vagy igazgatóságához juttatja vissza.

A hamisítványok küldésénél kötelező óvatossági intézkedésekre l. a 248. §-nál közöltek. Nem kell csatolni a nagyterjedelmű, nehezen, nagy költséggel szállítható eszközöket. Utóbbiakat azoknak pontos, szakszerű leírásával, rajzával lehet helyettesíteni. Magánosok által kibocsátott hitelpapírok hamisítványait a kibocsátónak kiadni nem kell. A hamisítvány és az eszközök megsemmisítés tárgyát nem képezhetvén, azok elkobzása a BTK. 62. §. értelmében ki nem mondható. (150. B. H. T.) E tárgyak megküldése helyett az ig. miniszter a BN. II. értelmében a bűnvádi múzeumban való elhelyezést el sem rendelheti. A hamisítványok megküldése kapcsán adandó értesítésre l. 48.962/930. I. M. (I. K. XL. 17.) A pénz- stb. hamisítással kapcsolatos szakvélemény anyagi jogi vonatkozásaira l. BIV. II. 179. és k. A pénzhamisítás gyanúja esetén szükséges csendőri teendőkre l. 2000/900. sz. rend. 131. §-át.

IV. Az írás azonosságának vizsgálata.

250. §.

*Írásszak-
értői
vélemény.* Ha valamely írás valóságára iránt kétség támad, vagy ha azt kell kideríteni, hogy valamely írás kinek a kézírása, akkor a szakértők az összehasonlításra kétségtelenül valódi iratot használjanak. Kívánatos, hogy az összehasonlítandó iratok lehetőleg ugyanabból az időből valók legyenek. (1)

A terhelt felhívható, hogy próbairásként néhány szót vagy mondatot írjon a bíróság előtt. E célból azonban kényszer nem alkalmazható. (2)

1. A törvény nem téve különbséget abból a szempontból, hogy a megvizsgálendő írás kinek kezétől származik, nincs akadálya annak, hogy szakértői vizsgálatot rendeljen el a bíróság, ha az összehasonlítandó iratok nem származnak a terhelt kezétől, azonban a valóság megállapítása a bűnper kimenetelére mégis jelentőséggel bír. A valóság fogalma kiterjed a szövegre, aláírásra, beszúrássokra, tehát mindezeknek megvizsgálására külön is kirendelhető szakértő. Kétségnek a valóság tekintetében az eljáró bíróságban kell támadnia és nem elég az, ha a felek fejezik ki kétségeiket a bíróság előtt. E kétség azt jelenti, hogy a bíróság nincsen meggyőződve arról, hogy tartalmára az iratot megnyugvással el lehet fogadni bizonyítékként.

Az írásszakértői vizsgálattal szemben eredetileg megnyilvánuló idegenkedés (L. Garaud: id. mű. I. 640.), tehát az írás valóságának felismerésével járó nehézségek éppen arra utalnak, hogy a bíróság ne tulajdonítson magának sem szakértelmet akkor, amikor a szakértőkkel szemben bizalmatlan és ne döntsön egyszerű megtekintéssel a valóság kérdésében, ha csak lehetőség is van arra, hogy a vizsgálat megnyugtatóbb eredményt hozhat.

Ezzel egyenrangú követelmény viszont az, hogy az írásszakértőktől a bíróság mindenkor fokozottan is alátámasztott indokolást követeljen és ne mulassza el a vélemény megállapításait és okfejtéseit ellenőrizni, esetleg a vizsgálatnál használt műszerek bemutatását is kívánni. A vélemény értékelésére az általános irányelveket kell alkalmazni. Lényegesebb eredményeket várhatunk a szakértői vizsgálaton alapuló véleményről akkor, ha az vegyi vizsgálattal (törítés, átírás, foltok eltüntetése) is összekapcsolható. Ily esetben a vélemény nem csupán feltételezéseket, hanem pozitív megállapítások tényadatait is tartalmazza.

A szakértői vizsgálatnak megbízhatóságát, az általános elvekkel ellentétben a jelen esetben az fokozza, ha a szakértők a rendelkezésükre bocsátott, megvizsgálendő (összehasonlítandó) iratokon kívül a per anyagáról tájékoztatást nem nyernek. Az egyéb adatok közlése arra szolgálhat, hogy a szakértőt — esetleg tudat alatt — befolyásolja és az így támadt feltevéséhez keressen indokokat. A szakértőknek átadott és a

megállapítás kiindulópontjául szolgáló irat valóságának azonban kétségen felül kell állnia és a szakértőkkel ezt közölni is kell.

2. Ennek a követelménynek lehető betartásáról is a bíróságnak kell gondoskodnia és nem tehető szakértői vélemény tárgyává annak megállapítása is, vajjon az összehasonlítandó iratok keletkezése közé nem esett-e huzamosabb idő. Legmegbízhatóbb természetesen az összehasonlításra az az irat, amelyet a bíróság éppen erre a célra szerzett meg. Nem lehet azonban kényszerítő eszközt alkalmazni abból a célból, hogy a magánvádlótól vagy tanutól az összehasonlításra alkalmas írás beszerezhető legyen. Míg a bíróság a próbairás megtagadásának jelentőségét belátása szerint mérlegelheti, addig figyelembe kell vennie azt is, hogy a felszólításra készített írás gyakran írójának szándékából, de esetleg önkénytelenül is eltér e személy rendes írásától. Ha nem is áll érdekében a tanunak, hogy szokott írását elváltoztassa, az izgalom a rossz írás miatt való restelkedés könnyen okozhatja, hogy a próbairás eltér rendes írásától.

A terheltre intézett felhívás, lehet bár határozott, de nem oly értelmű, hogy annak a terhelt magát alávetni kötelesnek tartsa. Ha a terhelt vonakodik az előmondott szöveget, vagy egyáltalában bármit is írni, a hatóságnak módjában áll annál házkutatást tartani és az összehasonlításhoz szükséges írást így megszerezni. (L. erről Garraud; id. mű. I. 640., Glaser id. mű. I. 622.)

V. Csalárd és vétkes bukás megállapítása.

251. §.

Csalárd vagy vétkes bukás esetében a szakértők rendszerint csak a vád alapjául felhozott és a bíróság részéről tüzetesen megjelölendő körülmények megállapítására alkalmazandók. *Szakvélemény cs. és v. bukás esetében.*

Az említett bűncselekmények esetében a szakértőknek meg kell állapítani, hogy a közadós attól az időponttól fogva, midőn fizetési kötelezettségét tudta vagy tudnia kellett, mily adósságokat csinált és amennyiben a tömeg szenvedőleg áll, a közadós tartozásai mely időpontban kezdték felülmúlni vagyonát.

Ha a közadós kereskedelmi könyvek vezetésére kötelezett kereskedő, a szakértői lelet és a vélemény rendes tárgyai közé tartozik annak megállapítása:

1. hogy vezetett-e a közadós oly bekötött, lapszámokkal ellátott, keresztülfűzött kereskedelmi könyveket, melyek a részéről kötött ügyleteket és vagyoni állását teljesen feltüntetik;

2. hogy a közadósnak kereskedelmi könyveiben a rendszerint kitöltendő helyeken nincsenek-e hézagok, nem voltak-e bevezetések kivakarva, kitörléssel vagy utólagos bevezetéssel olvashatatlanná téve;

3. hogy megállapítható-e a közadós könyveiből és más

írományaiból, hogy a közadós cselekvő és tartozó állapotát kimutató rendes mérleget évenként készítette.

Az esetben, ha alapos gyanu merül fel arra nézve, hogy a közadós hamisan vezette vagy bűnös módon megváltoztatta kereskedelmi könyveit, a szakértők a gyanus és ezekkel kapcsolatos bevezetések megvizsgálására és annak megállapítására utasítandók:

a) hogy a gyanus és más bevezetések között vannak-e ellentmondások;

b) hogy forognak-e fenn jelenségek arra, hogy a gyanús bevezetések a kereskedelmi könyvek eredeti tartalmának megváltoztatásával történtek;

c) hogy ezek a közadós vagyoni állásának és üzlete folyamának kiderítését mennyiben akadályozzák.

Ugyanezek az elvek alkalmazandók az 1916: V. t.-c. 4. és 5. §§-ban meghatározott bűncselekmények címén folytatott eljárásban is. Fontos, hogy a nyomozási vagy vizsgálati cselekmény kapcsán, a kir. ügyészség vagy a bíróság által elrendelt szakértői vizsgálat során a szakértők ne általános, hanem még a jelen §-ban foglalt keretén belül is konkretizált utasítást kapjanak arra, hogy mely tényeket kell teljes részletességgel vizsgálniok.

A szakértői vizsgálat elrendelését rendszerint megelőzi a megvizsgálandó iratoknak biztosítása, azok tartalmán való változtatás lehetőségének kizárása (lefoglalás). Nem felesleges tehát, ha a lefoglalt könyveket a vizsgálat elrendelése előtt az elrendelő hatóság is áttanulmányozza és az észlelt feltűnő jelenségekre való reámutatással kéri a szakértők véleményét. Elkerülhetővé lesz ezáltal, hogy a vélemény java része közömbös, általános megállapításokban merüljön ki és éppen a lényeg csak futólagosan érintse. Ne mellőzze végül az elrendelő hatóság a benyújtott véleménynek az elrendelő végzéssel való egybevetését sem, ami által (237., 238. §. I. bek.) elkerülhető, hogy oly kérdések maradjanak az előkészítő eljárás során tisztázatlanul, amelyek megvilágítása az eljárás későbbi folyamán már nem történhetik.

VI. Eljárás gyújtogatás és kárt okozó egyéb bűncselekmények eseteiben.

252. §.

*Szak-
vélemény
gyújtogatás
stb. eseteiben.*

Gyújtogatás esetében különösen kiderítenlő: a gyújtás módja, mi és minő volt a tűz gerjesztésére használt anyag, továbbá a hely ahol, s az idő, amikor a gyújtás vagy kísérlete történt és különösen az, hogy éjjel vagy nappal ütött-e ki a tűz.

Megállapítandó továbbá, vajjon nem volt-e előrelátható a tűznek könnyen továbbterjedése, vagy az, hogy emberéletet veszélyeztet; végre minden tűznél, amely kárt okozott, megállapítandó a kár nagysága.

A gyújtás és a tüzeset módja szerint kell a szakértő kirendelésének szüksége és a kívánatos szaktudást illetően határozni (vegyész, gépész, építész stb.). Feltűnő esetekben szükséges lesz a terheltnek orvosszakértő által való megvizsgálata is (Pyromania). A tűz fészkeinek felkutatása és az ott talált maradványok (esetleg vegyi) szakértői vizsgálata az elkövetés módjára fontos adatokat szolgáltathat. A hatósági személy részvételével állapíttassanak meg azok a körülmények, melyek az anyagi törvény minősítései szempontjából fontossággal bírnak. Mindenkor tisztázást igényel az elégett vagy a tűz közelében volt tárgyakra fennálló tűzbiztosítás. (Részleteket l. Lucas: Anleitung stb. 88.) A gyújtogatás esetére szükséges csendőrségi teendőkre l. 2000/900. I. M. E. 132. §. (Mars. VII. 536.)

253. §.

Ha mások személyét vagy vagyonát veszélyeztető egyéb bűncselekmény forog fenn, meghatározandó az elkövetés, illetőleg a közreműködés módja és eszköze, az okozott vagy okozni akart kárnak, az elveszett haszonnak, továbbá az emberek életére vagy egészségére bekövetkezett vagy bekövetkezhetett veszélynek nagysága.

*Egyéb kárt
okozó
bűncselek-
mények.*

Amennyiben aggodalom merül fel aziránt, hogy a sértett kárát túlmagasan becsüli és más megbízható mód nem áll rendelkezésre, a bekövetkezett kár tényleges nagysága tanúk, illetőleg szakértők kihallgatásával állapítandó meg.

Meg kell határozni azt a hasznot, vagy bármily vagyoni előnyt, amelyet a tettes a bűncselekmény elkövetésével szerzett vagy megszerezni törekedett. Ügyelni kell, hogy a számszerű megállapítások a cselekmény elkövetése idején és helyén fennálló árviszonyok alapulvétele mellett történjenek. A sértett kárának pontos megállapítására akkor van szükség, ha a bűncselekmény minősítésére befolyással van. (Egyébként 51. §.) Az uzsorabíróság előtt a vizsgálatot és szakértői szemlét helyettesítő eljárásra l. I. K. XXIX. 465.

XV. FEJEZET.

A vádirat, a kifogások (észrevételek) és az ezekre vonatkozó eljárás.

(Törvényszéki tanács és egyesbíró hatáskörébe tartozó ügyek.)

Az előkészítő eljárás — a vizsgálati indítvány elutasításának szűkreszabott lehetőségeitől eltekintve — alig nyújt módot a bírónak, hogy a per érdemét érintő döntést hozhasson. Egyedül a vádhatóság dönti el még az eljárásnak ebben a szakában vajjon a feljelentett cselekményben felismerhetők-e valamely bűncselekmény törvényes tényelemei és hogy a megszerzhető bizonyítékok igazolják-e azt, hogy a törvénybe ütköző magatartást a terhelt követte el. E döntéshez szükséges az, hogy a vádhatóság folyamatosan ellenőrizze a nyomozás, illetve a vizsgálat menetét abból a szempontból, hogy nem állt-e elő oly helyzet, amelyben az eljárás folytatása egészben vagy részben (T. E. 105., 125. §§.) céltalannak mutatkozik.

Mindenesetre határoznia kell a vádhatóságnak ebben az alapvető kérdésben akkor, ha a vizsgálat befejezést nyert, vagy ha a tényállást — vizsgálat nélkül is — a nyomozás már kellően tisztázta. A jogi és ténybeli helyzet megítéléséhez szükséges összes adatok ismerete mellett foglal állást most már a vádhatóság az ügy további sorsát illetően, amely állásfoglalásában vagy azt állapítja meg, hogy az eljárást folytatni nem lehet, azt meg kell szüntetni, vagy pedig azt, hogy a már eddig egybegyűjtött bizonyítékok a terhelt bűnösségének megállapításához, elítéléséhez elegendők. Ennek megfelelően az első esetben a vádhatósági elhatározást a nyomozást megszüntető határozat, a vádelejtést tartalmazó indítvány, utóbbi esetben pedig a vádirat (vádindítvány, tárgyalás kitűzését szorgalmazó indítvány) foglalja magában. A vádirat benyújtásával kezdetét veszi a bűnvádi eljárásnak egy oly szaka, amely már lehetővé teszi a terhelt számára is, hogy a vád alaposságának végleges elbírálása végett bírói döntést kívánhasson. A kir. ügyészségek hatósági szervezete, érdekelt személyek közreműködésének kizárása (75. §.), a mentő bizonyítékok megszerzésére is irányuló kötelezettsége (100. §.) értékes biztosítékok abból a szempontból, hogy vádirat csak oly alapos bizonyítékokra építhessék, amelyek majd a jogi bizonyosságot kívánó, bűnösséget kimondó ítéletnek alappilléreiül szolgálhatnak. Azonban e biztosítékok dacára is indokoltnak mutatkozott a véde-

lemnek megadni azt a lehetőséget, hogy kívánhassa, miszerint bírói fórum ellenőrizze a vádhatóság döntésének alaposágát. Bírói határozat döntse el, vajjon az előkészítő eljárás során megszerzett terhelt bizonyítékok valóban oly alaposak-e, hogy azoknak figyelembevételével a bűnösség megállapítását el lehet várni. Másrészt pedig alkalmat kellett adni a védelemnek arra is, hogy ha az előkészítő eljárás során a *mentő bizonyítékok* egybegyűjtése hiánytalanul meg nem történt, úgy ennek pótlását szorgalmazhassa a végből, hogy a vád alaptalanságát már a *főtárgyalás előtt* nyilvánvalóvá tegye.

Ha a védelem adott esetben él e számára biztosított jogokkal, úgy az előkészítő eljárás és a főtárgyalás közé a *törvényszék tanácsa és az esküdtbírók* hatásköréhez tartozó ügyek közül a törvényben (T. E. 111. §.) felsorolt bűncselekménynél egy további eljárási szak ékelődhetik: a *vádalahelyezési eljárás*.

A BP. megalkotásakor a törvényhozó nagy reményekkel volt eltelve a vádalahelyezési eljárásban megvalósított újítás jövője felől. A bűnvádi perjog egyik legszebb intézményének mondja az Indokolás (443). Ily magas értékelés dacára sem határozta el magát azonban a törvényhozó arra, hogy a vádiratnak az előkészítő eljárás adataival való egybevetését és ennek alapján a vádhatóság állásfoglalásának ellenőrzését kötelezővé tegye *minden egyes ügyben (kötelező vádalahelyezés)*.

A kir. ügyész által benyújtott vádirat alapján a kir. törvényszék (a 268. §-ban foglaltak figyelembevételével) a főtárgyalást kitűzi, ha a terhelt a vádiratnak főtárgyalás előtt való felülbírálatát *kifejezetten nem kívánta*. Ha pedig a terhelt ily kívánságot nyilvánít, kifogásnak előterjesztése szükséges ahhoz, hogy a kir. ügyész által előterjesztett vádirat alapján ne tüzessék ki nyomban a főtárgyalás, hanem, hogy az előkészítő eljárás terhelt és mentő adatainak mérlegelésével a vád alaposágának vizsgálatába bocsátkozhasson a bíróság (*fakultatív vádalahelyezés*.)

Kivételeseknek kell minősíteni azokat az eltérő rendelkezéseket, amelyeket csak *magánvádra* folytatott eljárásban kell alkalmazni. Ha a vádiratot ugyanis fő- vagy pótmagánvádló terjesztette elő, a főtárgyalásnak kitűzését *szükségképpen meg kell előznie* a vádalahelyező eljárásnak tekintet nélkül arra, vajjon élt-e a terhelt kifogással vagy sem.

E kivétel alól ismét további kivétel az, hogy a St. 52. §-a értelmében sajtóügyekben *magánvádló által képviselt vád esetén* sincs helye hivatalból való vádalahelyezési eljárásnak, hanem csak akkor, ha a terhelt a vádirat ellen kifogással élt (a vádirat benyújtása után nem a 279., hanem a 268. §. szerint kell eljárni). A különleges rendelkezés főindoka az eljárás menetének gyorsítása, másrészt pedig az, hogy «a sajtóperekben érdekelt személyek, különösen a vádlott, a magánvádra üldözendő más bűnügyekben szereplő személyektől eltérően rendszerint elég műveltek arra, hogy jogaik megvédelmezésére a fakultatív vádalahelyező eljárás is kielégítőnek mutatkozik.» (Ind. Ig. Jav. T. XIV. 302. L. Angyal: A magyar büntető elj. jog tanönyve. II. 62.)

A BP. megalkotásakor érvényben levő külföldi perrendtartások többségéből merített tapasztalatok abban az irányban befolyásolták a törvényhozót, hogy — figyelmen kívül hagyva azokat az érveket, amelyekkel nagytekintélyű büntetőjogászok a kötelező vádaláhelyezési rendszer érdekében küzdöttek — a fakultatív vádaláhelyezés rendszerét fogadja el.¹

A kivételek között felemlíti ugyan az Indokolás a német birodalmi BP. rendszerét (199. és köv. §.), mint amely a kötelező vádaláhelyezést fogadta el, s e megállapítással utóbb az irodalomban is gyakran találkozunk.² Holott e megállapítás nem egészen találó. A német perrendtartás a vádaláhelyezés és a vádtanács intézményét egyáltalán *nem ismeri*. Amit egyesek vádaláhelyezési eljárásnak tekintenek (St. PO. 199., 200. §-ok), az nem egyéb, mint az *ítélőtanácsnak* az a joga, illetve kötelessége, hogy a főtárgyalás elrendelése előtt a vádiratot átvizsgálja úgy, amint azt a BP. és jelenleg a T. E. is előszabja az *ítélőtanácsnak* (268. §.) akkor, ha a *terhelt kifogással nem élt*. Eltérés egyedül csak az, hogy a német törvény szerint az *ítélőtanács* a főtárgyalás elrendelését mindig megtagadhatja akkor is, ha a terheltet a vád tárgyává tett bűncselekménnyel alaposan gyanúsíthatónak nem tartja (v. ö. BP. 264. §. 6. p.), és hogy a terheltnek bizonyos indítványozási jog biztosítatik azáltal, hogy a tanács elnökének azt a felhívást, amelyet a BP. 235. §. 3. bek. értelmében *csak a fogvalevő* terhelthez kell intéznie, a német St. PO. 199. §-a szerint *minden terhelttel* közölnie kell. Minden egyéb azonban és különösen az, ami a vádaláhelyezési eljárás lényegét teszi (így már maga a vádirat értelmében való vádaláhelyezés, tehát a vádhatározat stb.), a német bűnvádi eljárásban ismeretlen.

Hogy a törvényhozó a helyesebb utat választotta, amikor a kötelező rendszer helyett a fakultatív rendszer mellett döntött, azt a vádaláhelyezési rendszerből meríthető kül- és belföldi tapasztalatok világosan igazolják. Nem találunk példát a külföldi törvényhozás reformtervezetei között arra, hogy bármely államban is, az utóbbi évtizedekben a kötelező vádaláhelyezés kényszerjótéteményének kodifikálására gondoltak volna. Ezzel szemben azonban Németországban, mint ahol az anyagi és alakí kódex korszerű reformját állandóan napirenden tartják, már 1908.³ évben komoly mozgalom indul a főtárgyalást elrendelő határozatnak (Eröffnungsbeschluss), mint az eljárás menetét hátráltató, legtöbbször céltalan alakiságban kimerülő intézménynek kiküszöbölése iránt. Míg az új büntetőkódex tervezetéhez készített és most közzétett életbeléptetési törvény⁴ kor-

¹ A vonatkozó, külföldi törvényes rendelkezések részletes ismertetését l. BP. min. indok. 444. és köv. old.; Zehery: A vádaláhelyezés 53. és köv. o. A kötelező vádaláhelyezésről l. különösen: Baumgarten I.: A vádhatározatról stb. Btétőjogi tanulmányok. II. 142.

² Balogh—Illés Vargha: BP. magyarázata, II. 201., Angyal: A magy. büntetőeljárás jog tankönyve, II. 45., Zehery: Id. mű, 92. old., stb.

³ Entwurf e. StPO. 1908. 194. és köv. §., továbbá Begr. VII. (Hlv. kiad.)

⁴ Entwurf e. Einführungsgesetzes zum allg. D. StGB. Art. 67. Ziff. 110. és köv.

mányjavaslata egy bátor lépéssel az intézményt teljesen kigyomlálja a bűnvádi eljárásból.

De hasonló kiábrándulás állapítható meg a hazai szakörökben is az előkészítő eljárás és a főtárgyalási szak közé ékelt «közbenső perszakkal» szemben. Talán a BP. megalkotójának az Indokolásban kifejezett reménysége¹ vált valóra, hogy «ha az ügyészség vádiratait egyedül a törvény parancsa és a tudomány elvei alapján fogja szerkeszteni, úgy kifogások tételére alapos okot adni nem fog», avagy a nyomasztó megélhetési viszonyok okozta általános elernyedés és tanácstalanság hozta magával, hogy a kifogásolás jogával mind ritkábban élnek² és így a vádaláhelyezés intézménye mindinkább veszít jelentőségéből.³ Hozzájárul ehhez még az is, hogy a csökkenő számú kifogások is általában kisebb arányban mutatkoztak eredményeseknek. Így a vádtanácsok munkájának eredménye javarésztben vádhatározatok tömegében merül ki. Kétségtelen ebből, hogy a kifogásolás jogával éppen nem azok éltek, akikkel szemben megállható alappal nem bíró vádiratot nyújtottak be, hanem akik a kifogásolás jogát egy kockázat nélkül való próbálkozásnak, vagy az eljárás befejezését kiszámíthatóan késleltető lehetőségnek tartották. Érdekes, hogy ezekre a lehetőségekre már a BP. javaslatának tárgyalásakor felhívták a figyelmet azok, akik egyébként a kötelező vádaláhelyezés rendszere mellett foglaltak állást. Meglepő előrelátással mutattak reá arra, hogy a vádtanácsnak az eljárás kiegészítését rendelő intézkedései miként fogják széjjelporlasztani a vád bizonyítékait, a főtárgyalás

¹ 455. old.

² A m. kir. kormány által az ország közállapotairól kiadott jelentések-ből állapítjuk meg a következőket:

Eszlendő	Be-nyújtott vádiratok	Kifogások	Vádalá-helyezések	Meg-szüntetések	Eredményes kifogások %
1914	23.846	4.395	3.675	620	14.5
1915	22.064	2.838	2.379	459	16.0
1916	16.096	2.400	2.045	355	15.0
1917	18.096	2.230	1.949	331	14.0
1921	10.601	1.648	1.492	206	12.6
1922	19.708	2.572	2.367	185	7.3
1923	27.293	2.017	1.873	144	7.1
1924	27.826	2.617	2.499	118	4.2
1925	24.980	2.320	2.121	199	8.6
1926	20.359	2.449	2.113	336	13.8
1927	22.310	2.368	2.198	230	9.9
1928	24.592	2.488	2.210	223	10.3

³ Ellentétes álláspontot foglal el Degré M.: «A vádaláhelyezési eljárásról» (Büntetőjogi dolgozatok, Balogh Jenő emlékkv. 77. és köv. o.). E szerző szerint «a jelentőség fokmérője nem az, hogy sok esetben vétetik-e igénybe, de az, hogy beválik-e, amikor igénybevéteik. Az a tény tehát, hogy a vádaláhelyezési eljárás ritkán vétetik igénybe, inkább a mellett szól, hogy a BP. által statuált eljárás bevált, mint a mellett, hogy célját tévesztette volna».

előtt ismételtén kihallgatott tanuk vallomása mennyire meg fog kopni, és végre, hogy a tanuk távollétében tett védelmi kijelentések mennyire aggályos támaszai a kifogásokat elbíráló döntéseknek.¹

Mindaddig, amíg a jogászi közvélemény a BP. nagyszerű építményét csonkítás nélkül a maga egészében kívánta fenntartani, ezek az általánosan ismert szempontok sem voltak eléggé nyomatékosak ahhoz, hogy a vádaláthelyezési eljárás korlátozásához vagy megszüntetéséhez indító okot szolgáltatassanak. Amikor azonban az eljárás egyszerűsítésének jegyében a bűnvádi perrendtartás területén is megindultak az átalakító munkálatok, az egyszerűsítő eljárási reformok első csoportjába került a vádtanácsi szak korlátozása. Az első éket a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló 1921: XXIX. t.-c. 10. §-a hasította, kimondva, hogy *egyesbírói* hatáskörbe utalt ügyekben a vádirat ellen *kifogásnak nincs helye*. Noha már ez az újítás is azt jelentette, hogy a legnagyobb számban előforduló bűncselekmények a vádtanácsi szak elkerülésével jutnak az ítélőbíróság elé, csakhamar felmerül egy újabb, a kérdést radikálisabb formában megoldani kívánó javaslat. «A büntető igazságszolgáltatás további egyszerűsítéséről szóló» és 1923. december 14-én beterjesztett (352. sz.) Törvényjavaslat *teljesen kiküszöböli* a vádirat benyújtása és a főtárgyalás kitűzése közé ékelődő nehézkes eljárást, amelyet a vádirat ellen használt kifogás alapján kellett folytatni a BP. szabályai szerint.» (Jav. 82. §. és ind. 52. old.) Bár e javaslatból törvény nem lett, a vádaláthelyezési eljárás ellen támadt ellenséges hangulatot azok a reformeszmék sem tudták szétoszlatni, amelyek ennek az eljárási szaknak tökéletesítésével próbálkoztak.²

A T. E. javaslatának szerkesztői már ismét abból az elgondolásból indultak ki, hogy a vádirat ellen intézhető kifogás mellőzése semmiféle hátránnyal nem jár, az eljárás gyorsításának jelentékeny előmozdítója, miért is az 1921: XXIX. t.-c. által megvalósított újítás kiterjeszhető a bűnügyek egész területére, tehát a törvényszék tanácsa elé tartozó bűncselekmények miatt folyamatba tett ügyekre is. (Indok. 30.) A bírói vádaláthelyezés — a javaslat szerint — elvileg nem illik bele egyáltalában a közhivatalnok — kir. ügyész — által képviselt közzvád rendszerébe, mely kellő biztosítékot nyújt a vádemelés pártatlansága és megfontoltsága iránt. A bíró feladata az *ítélkezés* és a bűnvádi eljárás helyes berendezése az, ha az ügy minél előbb az ítélőbíró elé kerül, aminek pedig a BP. vádaláthelyezési rendszere csak akadály. (Indok. 70.) A törvényhozás azonban ismét elzárkózott az ily gyökeres újítás elől és a középutat választotta, amely pedig ahhoz a megoldáshoz vezetett, hogy a kir. törvényszék,

¹ L. Baumgarten: Id. mű 147. és köv. old.

² A kifogásokkal való behatóbb foglalkozás érdekében a BP. 65. §. 2. bekezdésével ellentétben a vádtanácsi előadót mindig az ügynek főtárgyalási előadójának kell kijelölni. Az ily bíró a kifogásokat alaposabban vizsgálja meg, mert ha az ügy vádtanács előtt megszüntethető, azzal főtárgyaláson már bajlódni nem kell. (Baumgarten: Id. mű, 155. old.)

mint egyesbíróóság elé nem utalt ügyekben is most már *csak a törvény által (111. §.) kimerítően felsorolt bűncselekményekre* irányuló vád esetén van helye kifogásnak. (l. e. bűncselekményeket 178. old.). A vádaláthelyezési eljárást így már ebbe az utolsó mentsvárába szorította a törvényhozó, míg az ügyek túlnyomórésztében a vádiratot a főtárgyalás előtt csak az ítélőbíróság vizsgálhatja meg akár hivatalból, akár a terhelt észrevételei alapján. Kötelező a vádirat megvizsgálása, ha azt magánvádó nyújtotta be. Történjék ez a vizsgálat hivatalból vagy észrevételek alapján, a törvényszéket a vádtanács számára biztosított teljes jogkör illeti meg, tehát ugyanazokat a határozatokat hozhatja, mint a vádtanács.

A vádirat ellen benyújtott kifogás elbírálása a két bíróból és egy elnökből álló *vádtanácsnak hatáskörébe* tartozik, amelynek bírói és segédzemélyzetét évente a kir. törvényszék elnöke jelöli ki. (1897: XXXIV. t.-c. 8. §.) A kifogás felett a tanács, a vádló, terhelt és védő (az utóbbi kettőnek jelenléte nem kötelező) meghallgatása után végzéssel dönt. A tárgyalás a vádtanács előtt kontradiktórius, de nem nyilvános (ügyfélnyilvánosság). Az a lehetőség, hogy a terhelttel szemben a bűnvádi eljárást meg lehessen szüntetni a nélkül, hogy a főtárgyaláson ügye a nyilvánosság elé hurooltassék, a vádtanácsi eljárás létjogosultságának legfőbb támasza.

A védelemnek különösen fontos és az eljárás későbbi szakától eltérő szerep jut a vádaláthelyezési eljárásban. A védelem tevékenységének fokozatosan szűkülő körben kell mozognia, a szerint, amint a bűnvádi eljárás közeledik az ítélethozatalhoz. Míg az előkészítő eljárás során a gyanúsított liberálása érdekében a váddal szemben még annak igazolására kell törekednie, hogy nyomatékos gyanú sem forog fenn, addig a vádtanács előtt már csak az *alapos gyanú hiányának*, avagy a BP.-ben felsorolt (264. §.) és az eljárás folytatását kizáró valamelyik ok fennforgásának bizonyítása a védelem célja. Végül pedig a főtárgyaláson már csak a *bűnösség kétségtelensége* ellen kell a védelemnek hadakoznia. Ennek megfelelően a vádtanács előtt a bűnösség kérdésénél a védelem indítványainak is tágabb körben kell mozognia azzal a céllal, hogy a bizonyítékokat oly módon erőtlentse meg, hogy azokra még az eljárás folytatásához szükséges, *valószínűségekkel* megelégedő gyanú se legyen alapítható. Amikor tehát a védelem a kifogásban, az általános defenzív kereteken belül maradva, csupán annak lehetőségét igyekszik elfogadhatóvá tenni, hogy a vád által állított ténybeli adatok ellenkezője sem tekinthető kizártnak, sikerre nem számíthat.

A védelemnek itt a kezdeményezés lehetőségét kell igénybe vennie, reá kell mutatnia azokra a körülményekre, amelyek a vád által felépített alapos gyanút nemcsak ellensúlyozni, hanem *megdönteni* alkalmasak. Ha nem is a bizonyítás, de a mentő bizonyítékok *megjelölésének kötelezettsége* a kifogással élőt teljes egészében terheli. Végül nem kevésbé nehezíti a védelem helyzetét a vádaláthelyezési eljárásban, az hogy a rendszert még csak eskü kivétele nélkül kihallgatott tanukhoz kérdést

intézni nem lehet, az eltérő vallomásoknak szembesítéssel való tisztázása helyt nem foghat. Mindezekkel a körülményekkel tehát eleve számolnia kell annak, aki kifogással élve, vállalja azt az eshetőséget, hogy a tisztán vádlói állításban lefektetett gyanú helyett bírói határozatban is alaposnak talált gyanúval terheltnek kell majd az ítéldbíróság elé állania.

Nem szabad azonban a védelemnek figyelmen kívül hagynia még azt sem, hogy ha a vád tanács nem állapíthatja meg azt, hogy a vád tárgyává tett cselekmény nem büncselekmény (264. §. 1. pont), úgy a kifogásokkal kapcsolatban a terheltet az eljárás megszüntetését kimondó határozat tisztázni nem alkalmas. *Az alapos gyanú hiánya az ártatlanság megállapításával egyenlőnek nem tekinthető.* Ezért az ártatlansága tudatában levő terhelt jól felfogott érdekeit szolgálja az a védelem, amely a kifogásolás jogát igénybe nem véve, a vádnak egyedül a főtárgyaláson lehetséges, tökéletes megdöntését tűzi céljául.

A vádló szerepét a vádalahelyezési eljárás során, amidőn vádiratának védőjeként kell ügyködnie, a védelmi előterjesztések határolják körül. Nem egyeztethető tehát össze e szereppel az, hogy a vádló a kifogásokban felhozott körülményektől független bizonyítási indítványokat terjeszsen a vád tanács elé vádjának utólagos alátámasztása végett. A kifogásokkal kapcsolatban azonban kétségtelenül megilleti *az ellenbizonyítás joga*, különösen akkor, ha a védelem új körülményekre terjeszkedik ki, amelyek megcáfolhatása végett a vádló eddig bizonyítékokat nem gyűjtött. E végből megilleti mindenekelőtt a vádlót az a jog, hogy a kifogásokat kellő időben megismerhesse és azokra nyilatkozhasson. Ha a kifogás alapján valamely eljárási cselekményt foganatosítottak, ugyancsak meg kell adni a lehetőséget, hogy annak eredményére a vádló is nyilatkozhasson. Az eljárás eredményéhez képest pedig jogában áll a vádlónak vádiratát módosítani, kiegészíteni. Amennyiben azonban a módosítás az eredeti vádtól eltérő büncselekmény címén való vádemelést tartalmazna, úgy ezt új vádemelésnek, új vádiratnak kell tekinteni, amellyel szemben a terheltet az a jog illeti meg, hogy a vádalahelyezési eljárásnak újból való lefolytatását, a védelemnek ebben az irányban való előkészíthetőségét kívánhatja, ha ugyan az utólag vád tárgyává tett büncselekmény tárgyában is van helye kifogásnak (egyébként észrevételt nyújthat be).

A vádirat és az ezzel kapcsolatos rendelkezések szabályozásánál a BP. először a kir. ügyészség részéről képviselt vád esetében érvényes szabályokat tárgyalja (254—275. §.) azután sorolja fel a kivételes, eltérő intézkedéseket arra az esetre, ha a vádat a magánvádló képviseli. Eltérő rendelkezés hiányában tehát a kir. ügyész által képviselt vád esetében követendő szabályokat akkor is alkalmazni kell, ha a vádat magánvádló képviseli.

254. §.

Esküdtbíróság vagy törvényszék hatáskörébe utalt büncselekmény esetében, ha vizsgálat nem volt tartva, köteles a kir. ügyészség, mihelyt erre a nyomozás adatai elégséges alapot adnak, a vádiratot az ügy irataival együtt a vád tanács elnökénél benyújtani. (1)

Ha vizsgálat volt tartva, az ennek befejezését közlő értesítéstől (129. § első bekezdés) számított tizenöt nap alatt a kir. ügyészségnek, amennyiben az eljárás kiegészítését nem indítványozta (129. § 2. bekezdése), vagy a vádiratot kell a vizsgálóbírónál benyújtani, vagy a vád elejtését bejelenteni.

Amennyiben a kir. ügyészség kellő időben a vizsgálat kiegészítése iránt tett indítványt, s azt elutasították (129. § harmadik bekezdés), a vádirat a vád tanács végzésének kézbesítésétől számított tizenöt nap alatt adandó be. (2)

1921:XXIX. te. 10. §.

Az 1930:XXXIV. t.-c. 101. §-a alá eső ügyekben a vádló a vádiratot az egyesbírónál nyújtja be, tekintet nélkül arra, hogy vizsgálat volt-e vagy nem.¹

1930:XXXIV. t.-c. 111. §. 3. bek.

Az első bekezdésben fel nem sorolt büncselekmény esetében a vádló a vádiratot a tanács elnökénél nyújtja be, tekintet nélkül arra, hogy vizsgálat volt-e vagy nem. (3)

1930:XXXIV. t.-c. 105. §.

Ha ugyanazt az egyént több büncselekmény gyanúja terheli, a kir. ügyészség mellőzheti ezek közül a vádemelést olyan büncselekmények miatt, amelyek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesebben nem befolyásolhatja. Ily esetben mellőzni kell a vádemelést olyankor, amikor az ily büncselekmény felderítése és ítélettel eldöntése jelentékenyen

¹ A hivatkozott 101. §-t könnyebb áttekinthetőség okából itt is közöljük: Bünvádi ügyekben a kir. törvényszék elsőfokon, mint egyesbíróság jár el és határoz, ha a vád tárgya:

1. a testisértésnek az 1878:V. t.-c. (BTK.) 302. §-ának első bekezdése alá eső büntette, vagy második bekezdése alá eső büntette vagy vétsége avagy 303—305. §-ai alá eső büntette;

2. a magánlaksértésnek a BTK. 330. vagy 331. §-ai alá eső büntette;

3. a lopásnak az 1908:XXXVI. t.-c. 49. §-a első bekezdése alá eső büntette és az ily lopással kapcsolatos orgazdaság büntette;

4. a sikkasztásnak a BTK. 358. vagy 359. §-a alá eső büntette és az ily sikkasztással kapcsolatos orgazdaság büntette;

5. a csalásnak a BTK. 380. §-a vagy 381. §-ának 1. vagy 3. pontja vagy 383. §-ának 2. bekezdése alá eső büntette;

6. az 1914:XL. t.-c. 4. §-ának 2. bekezdése alá eső hatósági közeg elleni erőszak vétsége;

7. az 1—6. pontokban felsorolt valamely büncselekményre vonatkozóan elkövetett bűnpártolás.

késleltetné az ugyanazon terhelt ellen nagyobb jelentőségű bűncselekmény miatt folyó eljárás befejezését.

A vádemelésnek ily mellőzése esetében pótmagánvádnak nincs helye, a sértett azonban a kir. ügyészség határozata ellen a kir. főügyészhez folyamodhatik.(4)

Az előkészítő eljárás véget ért, ha a terhelt és bűncselekményével kapcsolatos, összes lényeges bizonyítékot beszereztek, vagy pedig megállapítást nyert, hogy további bizonyítékot beszerezni nem lehet. Ha az eljárásban erre a pontra érkeztek, a vádlónak állást kell foglalnia abban a tekintetben, vajjon megítélése szerint a bizonyítékok alapján a terheltet elítélhetőnek tartja-e, vagy az előkészítő eljárás eredménytelensége folytán a büntető igényétől el kell-e állnia.

Ennek az elhatározásnak különböző alakban és időben kell megnyilvánulnia, ha

1. vizsgálat nem volt tartva.

A kir. ügyészség, mint a nyomozás irányítója, esetleg teljesítője is (84. §., 1921:XXIX. t.-c. 5. §.) *belátása szerint állapítja meg*, hogy a nyomozás mikor tekintendő befejezettnek (101. §. 2. bek.) illetve, hogy a nyomozás eredménye alapján mily intézkedést kell tennie. Ha a nyomozás a feljelentésben körülírt, vagy egyéb esküdtbíróági, vagy törvényszéki hatáskörbe tartozó bűncselekmény bizonyítékainak megszerzését eredményezte és ha e bűncselekmény a kir. ügyészséggel azonos illetékességű törvényszék vagy esküdtbíróóság által bírálendő el, a kir. ügyészség *haladék nélkül köteles vádiratot benyújtani*. Természetesen esetről esetre kell a kir. ügyészségnek eldöntenie azt is, hogy noha a nyomozás adatai bizonyos kétségeket engednek felmerülni, vagy ha a jogi kérdések különböző megítélést nyerhetnek, vádat emeljen-e, vagy pedig a gyanúsítottra kedvezőbb álláspontot foglalva el, a nyomozást megszüntesse. Általános elv azonban e tekintetben, hogy a vitás kérdések eldöntését a vádhatóság a bíróság döntése alá bocsátja, amivel nem csupán a jogbiztonságot, hanem egyszersmind a joggyakorlat tökéletesbédését is előmozdítja. Bírói döntés alá kell bocsátania a kir. ügyészségnek különösképpen is azokat a kérdéseket, amelyek természetüknél fogva csak a főtárgyaláson szereshető, közvetlen benyomás hatása alatt oldhatók meg. (Ellenállhatlan kényszer, jogos védelem, végszükség, egymással ellentétes tanuvallosok mérlegelése stb.) A vádemelés mellőzésének újabb lehetőségéről l. 4. al.

Nyomozás alapján a vádirat ha kifogásnak helye van (l. erről 3. old.) a *vádtanács elnökénél*, egyébként a tárgyalótanács elnökénél és törvényszéki egyesbíró hatáskörébe tartozó ügyekben az utóbbinál nyújtandó be. Nyomozás alapján benyújtott vádirat az is, ha a kir. ügyészség a pusztá feljelentés, illetve az ahhoz mellékelt bizonyítékok (esetleg fegyelmi eljárás iratai) alapján készített vádiratot. Hogy a nyomozás sem szükségképpen előzménye a vádirat benyújtásának, azt a BP. indokolásán kívül (458. o.) az irodalom is elfogadja. (BIV. II. 209.) Nyomozás alapján azonban *csak a kir. ügyészség* nyújthat be vád-

iratot. Fő- vagy pótmagánvádló *csak vizsgálat* teljesítése után terjesztheti elő vádiratát. Sőt ha a *nyomozás alapján* vádiratot nyújtott be a kir. ügyészség, de utóbb vádját a vádaláshelyezés, illetőleg a főtárgyalás vagy közv. idézés elrendelése előtt elejtette, a pótmagánvádló ezt a vádiratot sem teheti magáévá, hanem *csak a vizsgálat elrendelését* indítványozhatja. (276. §.)

2. Vizsgálat volt tartva.

A vizsgálat lefolytatásának előfeltétele az, hogy a vádló indítványával a *bíróság*hoz forduljon a végleges vádemelés szempontjából irányadó körülmények előzetes tisztázása végett. Ez azonban azt is jelenti, hogy az ügy sorsa már nincs a kir. ügyészség kezében, hanem abból *bíróság előtt folyamatban levő ügy* lett, amelynek jövőjét a kir. ügyészség már csak indítványával irányíthatja. Ennek megfelelően már abban a kérdésben sem dönthet a kir. ügyészség, vajjon a vizsgálatot megfelelően foganatosította-e a vizsgálóbíró, míg a vizsgálat anyaga alapján is csak indítvány tételére jogosult a szerint, amint az eljárás megszüntetését, avagy a vád további képviselőt tartja indokoltnak. Ha tehát a vizsgálóbíró értesíti a kir. ügyészséget, hogy a vizsgálatot befejezettnek, vagy valamely tartós akadály folytán (tanuk ismeretlen helyre távozása, stb.) tovább nem folytathatónak tartja, a kir. ügyészség 15 napon belül a következő intézkedésekre jogosult, illetve kötelezett:

a) ha a vizsgálatot hiányosnak tartja, annak *kiegészítését indítványozza* a vizsgálóbírónál, s ha ez ezt megtagadja, a vádtanács döntését kéri ki,

b) ha a vizsgálatot kimerítőnek látja *1. vádiratot* nyújt be, *2. a vád elejtését* bejelenti. Több személy ellen, vagy több bűncselekmény címén folytatott vizsgálat során ugyanaz az indítvány tartalmazza esetleg a vádiratot és a részleges vádelejtést.

Ha a vádtanács a kívánt kiegészítést elrendelte, úgy az újabb határidő a pótlás foganatosítását közlő vizsgálóbírói határozat vételétől számítandó. Ha a vádtanács a pótlást szükségesnek nem tartotta, a *vizsgálatot befejezettnek nyilvánítja* és a 15 nap e határozat vételével kezdődik.

Az eljárás gyorsítását célzó határidő elmulasztásának azonban a kir. ügyészséggel szemben perjogi következménye nincs, mert az elévülési időn belül bármikor benyújtott vádiratot a bíróság elkésés okából vissza nem utasíthatja, illetve a 15 nap elteltével nem vélemezhető az, hogy a kir. ügyészség vádiratot előterjeszteni nem kíván, mert a kir. ügyészség vádelejtésének kifejezetten kell történnie. (BJT. XXXIX. 243.) Felettes hatóságával szemben terheli egyedül fegyelmi felelősség a kir. ügyészt, ha a határidő elmulasztása indokolatlan késedelmeskedés következménye. Perrendi jelentősége lehet azonban a határidő betartásának mégis annyiból, hogy a kir. ügyészség a 15 napon belül benyújtott vádiratot a határidő letelte előtt teljes egészében módosíthatja és kiegészítheti; minden következmény nélkül nem teheti ezt már a 15 nap letelte után. Módjában áll ugyan a kir. ügyészségnek bármikor az, hogy vádiratát teljes egészében visszavonja és helyette új vádiratot terjesszen elő. Ily intézkedésnek ha később történt, mégis az lehet a következ-

ménye, hogy a vádalahelyezési eljárást esetleg újból le kell folytatni, de nem fogadható el az a felfogás, mintha a 15 nap elteltével vádváltoztatás már csak a főtárgyaláson volna megengedhető. (Igy BJT. LVIII. 119.) Magánvádlóval azonban a 15 nap záros határidő, amelynek elteltével, ha kiegészítést nem indítványoz, sem vádiratot nem nyújt be, úgy tekintetik, mint aki a vádat elejtette. (276. §.)

A vádiratot vizsgálat után mindig a *vizsgálóbíró*nál kell benyújtani, kivéve ha az ügy nem tartozik azok közé, amelyek tárgyában a T. E. kifogást engedélyez, vagy ha az ügy egyesbíró hatáskörébe tartozik. Így tehát vizsgálóbíróhoz irányítandó a vádirat, ha a vádtanács rendelte el a vizsgálat kiegészítését, az ügyészi indítványnak helyt adva. Ugyanott kell beadni a vádiratot akkor is, ha a vádtanács a vizsgálat teljesítését a szék-helyén kívül levő járásbíróra bízta. (110. §.)

Hasonlóképpen a vizsgálóbírónál kell előterjeszteni minden egyéb indítványt is, tekintet nélkül arra, hogy a határozathozatalra ki jogosult. (Vád elejtése, áttétel, eljárás felfüggesztése iránt való indítvány.) A tanácselnöknél benyújtandó vádiratról l. 3. al.

Vitás, vajjon kell e vádiratot benyújtani az oly vádlott ellen is, aki *csak járásbírói vagy közigazgatási hatóság* hatáskörébe tartozó bűncselekményekkel van vádolva, illetve ki kell-e terjeszkedni a vádiratban a terheltnek egyéb, ily bűncselekményeire is. Az állandó gyakorlat igenlően döntötte el a kérdést és a *vádirat nélkül* emelt ily vádat érdemleges elbírálás nélkül *elutasítja*. (BJT. XLVIII. 180.) Főtárgyaláson tehát csak oly egyénnel szemben lehet vádat emelni, aki arra, mint terhelt lett megidézve, illetőleg akivel a vádat megfelelően (BP. XV. vagy XVI. fej.) közölték (kivétel 333. §.). E szabály figyelmen kívül hagyása azonban nem hivatalból figyelembe veendő semmisségi ok. (Igy Bpesti tábla. BJT. XLVIII.) Gyakorlatilag e kérdés úgy nyer megoldást, hogy a vádirattal kapcsolatban a kir. ügyészség *felelősségre vonást* indítványoz az alacsonyabb hatáskörbe ütköző bűncselekményekre vonatkozóan, amely esetben csupán a terhelt és a cselekmény megjelölésére szorítkozik.

A kir. ügyészség szervezeti egységességénél fogva a vádirat benyújtásával egyenlő joghatálya van annak a bejelentésnek, hogy fenntartja valamely másik kir. ügyészségnek az ügyben előterjesztett vádiratát. Ez az eset akkor fordul elő, ha a bíróság az ügyet a vádirat előterjesztése után illetékesség okából más törvényszékhez tette át.

A vádirathoz csatolandók az ügy iratai A kir. ügyészség azonban magánál tartja saját házi iratait (eredeti fogalmazványok); nem köteles áttenni a nyomozó hatóságok adminisztratív értesítéseit, felettes hatóságának utasításait. Bírósági intézkedés alapján felvett iratot azonban az ügyészség semmi körülmények között sem tarthat vissza.

3. a) A bűncselekmények felsorolását, amelyek esetére kifogásnak helye van l. 256. §-nál.

b) Amennyiben kifogásnak nincs helye a vádiratban foglalt bűncselekmények egyikével szemben sem, a vádtanácsnak a vádirat benyújtása után nincs tennivalója. A kir. ügyészség és a magánvádló is vádiratát minden további megjelölés nélkül a kir. törvényszékhez teszi át (ellentétben azokkal az ügyekkel, amelyeket kifejezetten a kir. törvényszékhez, mint egyesbíróhoz tesz át). Minden további teendőt most már az a tanács fog végezni, amelyet a törvényszék elnöke az ügy intézésére kijelöl.

A már folyamatban levő ügyekről (kiegészített vizsgálat, vádtanács által elrendelt vizsgálat stb.) a T. E. 147. §. ut. bekezdése alapján kiadott 49.000/930. I. M. rendelet 35. §-a intézkedik. E szerint:

A T. E. 101. §-ának az a rendelkezése, hogy az abban felsorolt ügyekben a kir. törvényszék, mint egyesbíró jár el és határoz, *nem nyer alkalmazást*, ha a kir. törvényszék háromtagú tanácsa az ügyben már határozatot hozott, vagy ha a főtárgyalást a háromtagú tanács elé a törvény életbelépése előtt *már kitűzték*. Az ily ügyben hozott elsőfokú ítéletet azonban a *perorvoslat szempontjából* (II. Bn. 30. §-a) úgy kell tekinteni, mintha egyesbíró hozta volna.

A T. E. 111. §-ának az a rendelkezése, hogy a vádirat ellen *kifogásnak nincs helye*, nem nyer alkalmazást az oly ügyekben, amelyekben a vádiratot a terheltnek a törvény életbelépése előtt már azzal az értesítéssel *kézbcsítették*, hogy szabadságában áll a vádirat ellen a Bp. 257. §-a értelmében kifogással élni.

4. «E rendelkezés teret enged az opportunitás elvének s át-töri a legalitás uralkodó elvét a gyakorlati célszerűség érdekében.» (Indok. 67.) A kir. ügyészség:

a) *belátása szerint* mellőzi a vádemelést, amennyiben a bírói munka csökkentését várja az egyik vagy másik bűncselekmény figyelmen kívül hagyásával és amennyiben a bűncselekmények valamelyikére történt vádmellőzés a büntetés súlyát nem befolyásolhatja lényegesebben,

b) *köteles* a vádemelés mellőzésére a büntetés súlyát lényegesebben nem befolyásoló bűncselekmények tekintetében akkor, ha a vádemelés az *ugyanazon terhelt* ellen nagyobb bűncselekmény miatt folyamatban levő eljárás befejezését *jelentékenyen* késleltetné.

A vádemelés mellőzésének feltétele tehát, hogy:

A) ugyanazon terhelt ellen induljon eljárás több (de esetleg akár csak két) bűncselekmény címén, és hogy
B) e bűncselekmények valamelyike miatt a kir. ügyészség tényleg vádat is emeljen.

Ha tehát a terheltnek közül egy ellen *csupán egyetlen*, bármily jelentéktelen bűncselekmény címén folyik az eljárás, a *vádemelést mellőzni nem lehet*.

Ellenben *belátása szerint állapítja meg* a kir. ügyészség, hogy a vádemelés mellőzése befolyásolhatja-e lényegesebben az adott esetben a megtorlás súlyát, továbbá, hogy az összes cselekmények tárgyában való vádemelés *jelentékenyen* késlel-

tetné-e az eljárás befejezését. Abban a kérdésben azonban, hogy a vád tárgyává tett cselekmény nagyobb jelentőségűnek tekinthető-e azzal a cselekménnyel szemben, amelyre a kir. ügyész a vádemelést mellőzni kívánja, az adott esetben várható büntetés nagyságától függetlenül csak a törvényben előszabott fő- és mellékbüntetés (pl. ország területéről való kiutasítás) lehet irányadó.

A §. nem tesz különbséget a bűncselekmények egyes nemei között, így tehát büntett, vétség vagy kihágás miatt egyaránt lehet mellőzni a vádemelést. Lehetséges ugyanis, hogy több büntett esetében egyik vagy másik büntett jelentősége is háttérbe szorul a többi büntetthez képest és a bírói ítékezés terén szerzett tapasztalat figyelembevételével valószínűséggel várható, hogy az ily büntett az összbüntetés kiszabásakor nem nagy súllyal érvényesül. (Igy Kovács—Paulay a T. E. e §-nak magyarázatánál.)

A vádemelés mellőzésének kötelező eseteiben már a nyomozás megindítását is mellőzheti a kir. ügyészség, míg a mellőzés többi esetében rendszerint csak az előkészítő eljárás befejezésekor juthat abba a helyzetbe, hogy állást foglaljon abban az irányban, van-e alap a vádemelés mellőzésére. Rendszerint az fogja adni a gyakorlati választóvonalat, hogy az egyes cselekmények kiderítése kisebb vagy nagyobb terjedelmű külön bizonyítást tesz-e szükségessé. Ha a különbizonyítás előreláthatólag nagyobb szabású lenne, célszerű a vádemelést mellőzni, ha azonban az összes cselekményekre nézve együttesen lehet bizonyítást folytatni ugyanazokkal a tanúkkal vagy szakértőkkel, a vádemelés mellőzése rendszerint csak akkor kívánatos, ha az együttes bizonyításfelvétel is nagy munkatöbbletet okozna, vagy az ügy áttekintését céltalanul nehezítené. Ebben a tekintetben az eset körülményei és a célszerűség kívánalmait fogják a közvádlót irányítani.

A §. alapján mellőzött vádemelés esetében nem enged pótmagánvádat a törvény; érvényesüléshez juttatja a közvád monopóliumának elvét, amelyet a Bp. csupán a felhatalmazásra és kívánatra üldözendő bűncselekmények eseteiben ismer el.

Nem érinti e §. az újrafelvétel szabályait. Ehhez képest az e §. alapján mellőzött vád esetében is a kir. ügyészség elhatározásától függ, hogy a terhelt hátrányára folytatja-e a nyomozást p. o. olyankor, amikor a többi bűncselekmény miatt emelt vád nem vezetett elítélésre és a közérdek szükségessé teszi a mellőzött bűncselekmények kiderítését és bírói megítélés alá bocsátását. (Ind.)

Nem szorul kiemelésre, hogy a kir. ügyészségnek minden esetben kötelessége gondoskodni a *halaszthatatlan* nyomozócselekmények teljesítéséről, tehát olyankor is, amikor a nyomozást különben mellőzhetőnek tartja. Vádemelés után (nyom. lev. vizsg. indítv.) e §. nem alkalmazható.

A kir. ügyészség szabad megítélésére bízott megoldások tehát a kir. főügyészség által felülbírálhatók és ennek egységes irányítása alá kerülnek. A vádemelés mellőzéséről a sértettet értesíteni kell, aki az értesítés vételétől számított 8 nap alatt (B. P. 42. §.) folyamodhatik a főügyészhez. A vádemelést mellőző határozatnak felülvizsgálhatása végett indokolást is kell tartalmaznia.

A vádemelés mellőzését a kir. ügyészségnél a terhelt nem kérelmezheti és ha a vádhatóság a §-t alkalmazhatónak nem tartja, a döntés ellen a terheltnek folyamodási joga nincsen, őt — ha ily kérelmet terjesztene elő, az elutasításról — értesíteni sem kell. Eppen oly kevéssé áll jogában a terheltnek azt kérelmezni, hogy a kir. ügyészség ne mellőzze a vádeme-

lést, hanem vigye bíróság elé az összes feljelentések tárgyában az ügyet. Bár kétségtelen, hogy a terheltre hátrányos lehet, ha a nagyobb súlyú bűncselekmény vádja alól felmentetvén, utóbb az eredetileg mellőzött feljelentésekkel kapcsolatban ismét bíróság elé kell állnia.

255. §.

A vádiratnak tartalmaznia kell:

1. a terhelt nevét, annak megjelölésével, hogy fogva van-e vagy nincs;

2. a vád tárgyává tett bűncselekménynek vagy bűncselekményeknek tüzetes megjelölését a törvényben megállapított és a tényállásból vett ismertető jelek szerint;

3. a tényállásnak a nyomozás, illetőleg a vizsgálat adataiból meritett tömör, összefüggő és tárgyilagos elbeszélését és a bizonyítékok megjelölését;

4. a főtárgyalásra illetékes bíróság megnevezését.

A kir. ügyészség a vádiratban az előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság elrendelése, fenntartása, vagy megszüntetése tárgyában is köteles nyilatkozni.(5)

A vádirathoz csatolandó a megidézendő tanúk és szakértők, illetőleg a főtárgyalásra beszerzendő egyéb bizonyítékok jegyzéke.(6)

A vádiratot a jegyzék másolatával együtt, annyi példányban kell beadni, hogy mindegyik terheltnek egy-egy példány jusson, ezenfelül pedig egy példány az ügy iratainál maradjon.

1921:XXIX. tc. 9. §.

A 2. §.¹ alá eső ügyekben a vádiratnak csak a BP 255. §-ának 1. és 2. pontjában megjelölt adatokat kell tartalmaznia.

1930:XXXIV. t.-c. 107. §. 2. bek.

A kir. törvényszék, mint egyesbíró hatáskörébe utalt oly bűncselekmény esetében, amelynek jogi és ténybeli megítélése egyszerű, a nyomozás csak a vád tájékoztatására legszükségesebb adatok felderítésére szorítkozik. Ily ügyekben a nyomozószerv csak tényvázlatszerű rövid tájékoztatást terjeszt a kir. ügyészség elé, a kir. ügyészség pedig, amennyiben a nyomozás kiegészítését szükségesnek nem tartja, alakoszerű vádirat vagy vádindítvány mellőzésével késedelem nélkül a tárgyalás kitűzését indítványozza a kir. törvényszék egyesbírójánál. Ebben az indítványban, valamint a vádlott részére szóló idézésben röviden meg kell jelölni a vád tárgyává tett bűncselekményt.(7)

A vádirat, mint a vádlónak a peranyagot felölelő — rendszerint — végleges állásfoglalása, alapjául szolgál a bíróság döntéseinek, úgyszintén irányítója a védelemnek is. Bár két-

¹ E §-t most már a T. E. 101. §-a helyettesíti. L. 165. old.

ségtelenül igaz, hogy a bizonyító eljárásnak a per során lerögzített eredményei és nem azoknak a vádló megítélése szerint való egybefűzése irányítja a bíróságot és védelmet intézkedéseiben, mégis a vádiratból tűnik ki a *büntető igény*, amely felett a bíróságnak döntenie, ez tartalmazza a megállapításokat, amelyekkel szemben a védelemnek ellenérveit felsorakoztatnia kell. A vádirat: *indítvány*, amely lényegében bizonyos személynek, vagy személyeknek ténybeli és jogi szempontok szerint meghatározott bűncselekményben bűnösnek kimondását szorgalmazza, hozzáfűzve az igény törvényszerűségét igazoló okokat. Ennek megfelelően a vádirat az indítványi részre (1., 2. és 4. alatt felsorolt kellékek) és annak indoklására (3. alatti) oszlik. Kivétel — az eljárás gyorsítása és egyszerűsítése érdekében — az egyesbíró elé tartozó ügy, amikor a vádirat a terhelt és a bűncselekmény megjelölésére szorítkozhatik. (Ilyen vádiratot kell csupán előterjeszteni a különböző gyorsított eljárásokban is, amiről a kivételes eljárásokkal kapcsolatban lesz szó. Míg az alakoszerű vádirat vagy vádindítvány mellőzésének eseteiről 1. 7. al. és a közvetlen idézéssel kapcsolatban: Főtárgyalás stb. c. kötet 9. és 160. old.)

A vádirat tartalmát illetően:

1. a *névmegjelölésnek* a személyazonosság kétségtelen megállapíthatóságát kell lehetővé tennie. Fogvalevő terheltnél a szabadságelvonás minősége (előz. letart. vizsg. fogság, más ügyben büntetés töltése) is megjelölendő annak meghatározása mellett, hogy az egyes szabadságelvonások mely időpontban kezdődtek. E megjelöléssel reámutat a kir. ügyészség arra, hogy az ítéletben a fogvatartás beszámítása tárgyában majd határozni kell-e a bíróságnak.

2. A vádiratból világosan ki kell tűnnie annak, hogy mely eseményt, a terheltnek *mily cselekményét* kívánja a vád ítélet tárgyává tételni, továbbá, hogy a vádló álláspontja szerint *mily bűncselekmény* tényelemeit meríti ki a körülírt magatartás. Szabatoság okáért, de különösen azért, hogy ne lehessen kétséges, hogy a vád mire terjed, célszerű az indítványt egy vádformulában összesűriteni. (Pl. A-t vádolom azzal, hogy Budapesten 1925. május 5. napján B. testét szándékosan, de ölési szándék nélkül, késsel való szúrás által bántalmazta oly módon, hogy az ezáltal okozott sérülés 20 napnál tovább tartott.) A vádnak csakis ily, szabatos *indítvány formájában* történő lerögzítése mellett lehet félreérthetetlenül meghatározni a vádló álláspontját, míg másrészt a contrario csak így lehet megállapítani, hogy melyek az előkészítő eljárásnak azok a nyúlványai, amelyekre önálló vádat nem építettek. Mert — helyesen jegyzi meg Löwe¹ — a tényállásnak elbeszélésénél (1. 3. alatt) a kir. ügyészség gyakran utal a terhelt egyéniségének élesebb jellemzése, vagy a cselekmény súlyának megvilágítása végett oly magatartásra, amely önálló bűncselekmény tényelemeinek megvalósítására alkalmas lehet, amely miatt azonban vádat nem emelt. A külön vád emelését akadályozhatja valamely perfeltétel

¹ Kommentár 528. old.

hiánya, vagy ellene szól a vádemelésnek az, hogy az alapvád mellett ez a csökevény oly csekély jelentőségű, hogy annak önálló delictumként való figyelembevételére a «minima non curat» elvét sértene. (A fővárosból kitiltott egyén ide visszalopódzik, és egykori gazdáját, aki őt valaha lopás miatt feljelentette, bosszúból meggyilkolja. A gyilkosság címén emelt váddal kapcsolatban — igen természetesen az ügyész nem fog vádat emelni tiltott visszatérés kihágása miatt is, az indokolásban azonban a terhelt egyéniségének vázolása kapcsán reá fog mutatni arra is, hogy a rendőri hatóság, mint közveszélyes elemet, már korábban szükségesnek találta a főváros területéről kitiltani.) Széleskörű lehetőséget ad a vádemelés mellőzésére a T. E. 105. §. (L. erről 169. old.) A szabatos vádindítvány a sértettet is kétségtelenül tájékoztatja, hogy feljelentésének mely részei alapján kíván vádat emelni az ügyész és ha a nyomozást megszüntető vagy a vádat elejtő ügyészi döntés nem terjeszkedett volna ki a feljelentés tárgyává tett minden részecselekményre, melyek azok, amelyekre pótmagánvádnak van helye.

Mindezek a körülmények szükségessé teszik tehát, hogy a vádló indítványában megjelölje a *bűncselekmény idejét, helyét, valamint* a tényelemeket a *törvény szavainak idézése mellett*. Ezek az utóbbiak a konkrét fogalmakkal csak akkor helyettesíthetők, ha kétségtelen és magától értetődő, hogy a konkrét megjelölt személy vagy dolog fedi a törvényes tényelemet. (Erőszakos nemi közömbözlésnél a «nőszemély» egyenlő a sértettel, az orgazdaság bűncselekményénél az «olyan dolog» az adott esetben tiltott úton megszerzett tárgy megjelölésével helyettesíthető. Bonyolultabb esetben célszerű a törvényben használt kifejezéseknek a konkrét fogalmakkal való párhuzamos idézése. Így hatósági közeg elleni erőszaknál nem elegendő annak megemlézése, hogy a terhelt a rendőrrel dulakodott, mert szükséges annak leszögezése is, hogy a cselekményt a hivatás jogszerű gyakorlásában való akadályozással követte el.) Az egyes tényelemek részletes körülírása, a törvényes tényelemeknek konkrét tartalommal való megtöltése már a vádformulát indokoló részre tartozik. Figyelemmel kell lenni mindenestre arra, hogy a vád körülírása megszámlálhatatlan mellékmondataival ne bonyolítottassék az érthetőség rovására és hogy ne kelljen kétkedéssel fogadni már a terheltnek a főtárgyaláson tett első nyilatkozatát is, midőn arra a kérdésre, hogy megértette-e a vádat, igennel felel.

Elkerülhetetlen azonban az *egyesbíró elé tartozó* ügyeknél, hogy az indítvány a bűncselekmény *konkrét* adataira is bővebben kiterjedjen, mert a vádirat indokolást nem tartalmazván, a vád alapjául vett körülmények másként kifejezésre nem juttathatók. (Sikkasztásnál nem elegendő a jogtalan eltulajdonítás megtörténtének állítása a nélkül, hogy megjelöljék, hogy ez milyen módon, pl. felhasználás, eladás, stb. útján történt.)

A törvényben megállapított ismertetőjelek alatt egyébként érteni kell a törvénynek a bűncselekményt és annak minősített eseteit alkotó rendelkezéseit, a kísérlettel és részességgel kap-

esolatos meghatározásokat. Nem kell felvenni vádf formulába a büntetés kiszabásából, sem a bűnösség kimondásából folyó egyéb jogkövetkezményekkel kapcsolatos rendelkezéseket sem. (BTK. 96. és köv. §.)

A kir. ügyésznek teljes szabadságában áll az, hogy a tettazonosság keretén belül a bűncselekmény meghatározásánál mily álláspontot foglal el, vagyis hogy *mily címen emel vádat*. Nincs kötve sem a feljelentésben kifejtett, sem az önmaga által korábban (pl. vizsgálati indítványban) elfoglalt jogi állásponthoz. Azon címen tehát, hogy a kir. ügyész a *sértett jogi álláspontjától eltérően minősítette* a bűncselekményt, *pót-magánvádnak még akkor sincs helye*, ha az eltérő minősítés folytán a cselekmény nem csupán enyhébb beszámítás alá esik (rablás helyett lopás), hanem ha kisebb hatáskörű bíróság elé utaltatik. (Hamis vád helyett hatóság előtti rágalmazás. L. erről BJT. XLII. 86.)

A bűncselekmény *tüzetes megjelölése* különösen is fontos ott, ahol a tett kifejezések használata által követtetik el: tehát a becsület ellen és nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknél. Szükséges itt ezért, hogy a vádirat *szószertint idézze* a nyomtatvány ama részeit, amelyre a vádló vádját alapítja. (570. §.) A kimerítő idézés hivatkozással csak akkor helyettesíthető, ha az idézés már a vizsgálati indítványban megtörtént. (566. §., Bp. tábla 139/904. sz. L. erről BIV. II. 215.) A vádindítványban hivatkozott szöveg tehát a *bűnösség megállapíthatóságának kizárólagos alapja*.

Az anyagi igazság teljesebb érvényesíthetése érdekében e jogszabályt a Curia olyként értelmezi, hogy a sajtótermék egységéből következik, hogy a bíróság a vád tárgyává tett részek értelmének és súlyának *megvilágítása* végett a sajtóközlemény *egész tartalmát* figyelembe veheti. Sőt rágalmazás és becsületsértés esetén a vádlott is kiterjeszkezhetik védekezésében a sajtóközlemény egész tartalmára oly módon, hogy a valóság bizonyítását indítványozhatja *nemcsak a vád tárgyává tett*, hanem a *vád keretén kívül álló tényállításokra* is, különösen oly esetekben, amidőn a sajtóközlemény *lényege*, a tényállítások *súlypontja* éppen a *vád keretén kívül eső* részekben keresendő, vagy ha a bíróság a vádlott jóhiszeműségének elbírálása végett a büntetés kiszabásának kérdésénél a bizonyítás kiterjesztését szükségesnek tartja. Csupán az az egy következtetés nem vonható le a sajtóközlemény egységéből, hogy t. i. a bűnösséget kimondó ítélet rendelkezése a vád keretén túl is terjeszkezhetik; a vádló által vádiratában nem idézett nyomtatványrészletek a bűnösség kimondására alapot nem adnak. (C. 2518/1928. JÁ. XXVIII. 295. Még tovább megy az a határozat, amely szerint a bíróság a vád tárgyát képező sajtóközleménynek ama részeit is az ítélet alapjául elfogadni *köteles*, amelyekre a vád kifejezetten ki nem terjedt. E szabály csak akkor nem érvényesül, ha a vádtanács jogerős határozatával a sajtóközleménynek csak bizonyos része tekintetében helyezte vádlottat vád alá. (C. 597/926.)

Ugyanezek az elvek érvényesek a magánvádló által képviselt vád esetén is, aki szintén legkésőbb a vádirat beadásakor köteles végleg megjelölni a nyomtatványnak ama részeit, amelyek miatt vádat emelni kíván, míg még az eljárás megindítása és a vizsgálat elrendelése szempontjából közömbös, hogy a magánindítványban felsorolja-e mindazokat a kitételeket, ame-

lyek miatt majd később esetleg vádat fog emelni. (C. 4399/928. JÁ. XXVIII. 230.)

3. *A tényállásnak* az előkészítő eljárás adatai alapján és a bizonyítékok megjelölésével alátámasztott *elbeszélése* az indítványi részben elfoglalt álláspont ellenpróbája. Itt kell kitűnnie annak, vajjon a nyomozás, illetve a vizsgálat adatai alapján a tényállás tisztázottnak tekinthető-e, itt kell kifejtetni, hogy a jogi minősítés tekintetében elfoglalt álláspont a törvénynek és a bírói gyakorlatnak megfelel, végül azt is, hogy a védekezésben felhozottak a terhelő bizonyítékokra figyelemmel, a bűnösség megszüntetésére nem alkalmasak. A vádlói állásfoglalás részleteit illetően mindenkor érvényes elvek fel nem állíthatók. Csak természetes, hogy a tényállás elbeszélésén kívül csupán azokra a pontokra kell kiterjeszkedni, amelyek *vitássá tehetők*. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a vádiratban már foglalkozni kellene az esetleg utóbb felhozható védekezőkkel, ha ily védelmi álláspont az iratokból ki nem tűnik. A vádirat e részét a könnyebb áttekinthetőség kedvéért úgy szokták készíteni, hogy a tényállás vázolója után kitérnek a védekezésre és a két álláspont egybevetésének eredménye alapján vonják le az eredményt, amely abban nyilvánul, hogy *terhelt a vád tárgyává tett bűncselekménnyel alaposan gyanúsítható*. Alapos okból emeli ki az Indokolás azt, hogy a tényállás elbeszélésének *tárgyilagosságnak* kell lennie. A vád komolyságát tesszük kockára, ha személt hűnyunk az álláspontunkat megerősíteni alkalmas bizonyítékokkal szemben, valamint ha kétséges körülményeket *célzatosan* úgy magyarázunk, hogy azok a vád álláspontját támogatásák. A tárgyilagosság elhanyagolása, annak hangzatos kifejezésekkel való pótlása nemcsak az ügyészi munka értékét szállítja le, hanem keservesen megbosszulja magát a főtárgyaláson, amikor a bizonyított és a vád alapjául elfogadott tényállás között áthidalhatatlan szakadék keletkezhet.

Tekintve, hogy az *egyesbírói eljárásban* a vádiratnak a tényállás elbeszélését tartalmaznia nem kell, abban az esetben, ha megállapítást nyert, hogy a vád tárgyává tett cselekmény az egyesbíró hatáskörét meghaladja és az ügy tanácsi hatáskörbe tartozik, a törvényszék az iratokat *visszaküldi a kir. ügyésznek*, amely új, a tényállás elbeszélésével ellátott vádiratot tartozik készíteni. Az ily vádiratot most már a vádtanács vagy a törvényszéki tanács elnökénél kell benyújtani.

4. Hogy melyik bíróság *illetékes a főtárgyalásra*, az volta-képen a vád tárgyává tett cselekmény *okszertü* következménye. Ennek dacára is vitás lehet, hogy valamely cselekmény esküdt-bíróság vagy törvényszék elé tartozik-e (különösen nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeknél), de számos kétséget enged a T. E. 101. §. 5. p. is az egyesbírói hatáskör szabályozásával kapcsolatban. (Vitás, hogy a BTK. 383. §. 2. bekezdésében foglalt valamennyi eset egyesbírói hatáskörbe tartozik-e. Elfogadottabb az a felfogás, amely a 4000 P-t meghaladó kárt okozó eseten kívül a tanácsi hatáskör mellett foglalt állást. (Így Kovács-Paulay 139.) Az *illetékesség* (helyesebben hatáskör) tárgyában elfoglalt ügyészi álláspont a terhelt szempont-

jából fokozott jelentőséggel bír az 1928: X. t.-c. rendelkezései folytán, amelyek a semmisségi panasz igénybevehetését lényegesen korlátozzák, ha az elsőfokú ítéletet egyesbíró hozta. (30. §.) Ennek dacára is abban a kérdésben, hogy valamely ügyben az eljárás a kir. törvényszék tanácsa vagy egyesbírája elé tartozik-e, az egyesbírónak, vagy a törvényszék tanácsának határozata ellen külön perorvoslatnak helye nincs. (1921: XXIX. t.-c. 3. §.)

A gyakorlat e rendelkezést úgy magyarázza, hogy a vádtanácsnak ily irányú döntése ellen sem lehet perorvoslatot használni. Míg abban a kérdésben, vajjon törvényszék vagy esküdtbíróóság illetékes-e a főtárgyalásra, a vádtanács döntése ellen — a helyes felfogás szerint — (BlV. II. 214.) a felek felfolyamodással élhetnek. Külön megfontolást igényel most már az is, vajjon a vádiratot a vádtanács, vagy a törvényszéki tanács elnökénél kell-e beadni. (T. E. 111. §.) Kétség esetére megnyugtatóbb itt is az álláspont, amely a terhelt számára kedvezőbb lehetőséget biztosítja, tehát amely mellett kifogással lehet élni a vádirat ellen.

5. Az előzetes letartóztatás, illetve vizsgálati fogság vagy fogházi őrizet (Fb. 21. §.) tárgyában a BP. által előszabott nyilatkozási kötelezettséget úgy kell értelmezni, hogy ily kötelezés csak akkor áll fenn, ha a terhelt fogva van, vagy letartóztatását a kir. ügyészség az előkészítő eljárás adatai alapján szükségesnek tartja. A fogvatartás megszüntetése tárgyában az ügyészség rendszerint csak akkor nyilatkozik, ha a szabadlábrahelyezést kérték. A nyilatkozatnak az elfoglalt álláspont rövid indokolására is ki kell terjeszkednie.

6. Akár a vádiratban, akár az ahhoz csatolt külön jegyzékben a vádlónak fel kell sorolnia a bizonyító eljárás során kihallgatandó személyeket és a beszerzendő egyéb bizonyítékokat. Az utóbbiak csak kiegészítő, avagy csak a büntetés kiszabása szempontjából lényeges bizonyítékok lehetnek (előző büntetésre vonatkozó iratok, anyakönyvi kivonat, stb.), mert a fontos bizonyítékok megszerzéséről a vádlónak már a vádirat benyújtása előtt kell gondoskodnia. A köteles tárgyilagosság követelményeit a kir. ügyésznek a bizonyítékok megjelölésénél sem szabad figyelmen kívül hagynia. Nem mellőzheti tehát oly személyek megidézésének indítványozását sem, akik az előkészítő eljárás során a terheltre kedvező vallomást tettek. Különösen is áll ez a szabály azokra a bizonyítékokra, amelyek enyhébb minősítés (a vádbeli 279. §-szal szemben 281. §.), avagy enyhítő körülmény megalapozására alkalmasak. Az ügyésznek a bizonyítékok megrostálásánál a bíróság várható álláspontjához kell már alkalmazkodnia és azért indítványozza mindazoknak idézését, akiknek pótlólagos kihallgatása végett a bíróság esetleg a főtárgyalást elnapolná. Ha több bizonyíték ugyanarra a körülményre vonatkozik, úgy mérlegelnie kell az ügyésznek, mennyire szükséges e bizonyítékok valamennyiének a főtárgyaláson való figyelembevételét. Elvontabb tényelemeknek (tudat, előre megfontoltság) sikeres bizonyításához nagyobb felkészültség szükséges a bizonyítékok dolgában is,

mint a közvetlenül észlelhető tényelemeket illetően (pl. elvétel, bemászás). A bizonyítékoknak a vádiratban történt felsorolásával a vádló természetesen nem vesztí el azt a jogát, hogy a később felkutatott bizonyítékoknak a főtárgyaláson való figyelembevételét akár a főtárgyalás előtt, akár a lefolytatott bizonyító eljárás után indítványozhassa. (Kivétel St. 54. §., erről alább 210. old.) Míg azonban a pótlólag indítványozott tanúk és egyéb bizonyítékok beidézése, illetve megszerzése tárgyában a bíróság az ügy állásához képest és a bizonyítás kiterjesztésének szükségét mérlegelve dönt, addig a vádiratban indítványozott bizonyítékoknak a főtárgyalásra való készenlétbentartását illetően a bíróságnak nincsen joga e bizonyítékok között válogatni vagy akár a hivatkozott tanúk egy részének megidézését mellőzni abból az okból, hogy vallomásukat az ügyre lényegtelennek tartja.

A vádiratnak lehetnek további részei is, amelyek azonban nem mellőzhetlen kellékek. Így a vádiratban kell nyilatkozni mindazokról a terheltokről és mindazokról a bűncselekményekről, akik ellen, illetve amelyek miatt a vádiratban az ügyészség vádat nem emelt. Tehát:

a) ha csupán nyomozást folytattak, a vádiratban tájékoztatja a törvényszéket az ügyészség, hogy kik ellen szüntette meg a nyomozást,

b) ha vizsgálat volt, a vádiratban nyilatkozik az ügyészség arról, hogy a meg nem vádolt terhelttel szemben miféle határozat hozatalát indítványozza (vádelejtés, áttétel katonai hatósághoz, nyomozólevél a szökésben levőkkel szemben).

c) az a) al. esetben közölni kell, ha a kir. ügyészség valamely bűncselekményre a T. E. 105. §-a alapján mellőzte a vádemelést.

A vádiratban kell indítványt tenni arra, hogy egyazon terhelt ellen benyújtott különböző vádiratokhoz csatolt ügyiratok egyesíttessenek és a BP. 19. §-nak megfelelően az ügyeket együttesen bírálja el a törvényszék.

A vádiratok példányszámát illetően kétséges, hogy kell-e vádiratot küldeni ama terheltnek számára leendő kézbesítés végett, akiket az ügyészség összefüggés alapján csak járásbíróóság hatáskörébe tartozó bűncselekménnyel vádol. (A járásbíróági eljárásban vádirat nincs.) A gyakorlat az, hogy ily vádlottak számára is kézbesítendő vádirat, tekintve, hogy a törvény sem különböztet a terheltet szempontjából, hanem mindegyik terheltet abba a helyzetbe kívánja hozni, hogy a váddal idejében tisztában legyen. (Így Finkey: Tank. 396., a kérdésről l. BJT. XLV. 145. és 225.) Továbbá a törvény a BP. 381. §. 2. bek. 2. pontjában megjelölt perorvoslati esettől eltekintve az eljárási szabályoknak alkalmazása tekintetében nem alkot különbséget a szerint, hogy a bűncselekmény eredetileg vagy csak alanyi vagy tárgyi összefüggés alapján kerül-e valamely bíróság hatáskörébe. (Kivétel II. BN. 30. §. szempontja.) Törvényszék és esküdtbíróóság előtt tehát vádirat benyújtása mindig kötelező. (Bpesti. T. 2292/904. Magy. Dtar. VI. 632.)

Itt jegyzendő meg, hogy a magánvádló helyett a vádiratot jogi képviselője is benyújthatja, ily esetben azonban a meghatalmazást már a benyújtáskor kell igazolni. Meghatalmazás igazolása nélkül a vádirat a magánvádló által adotttnak nem tekinthető,

viszont a jogosított magánvádló által a vádirat magáévá vételére nézve a főtárgyaláson tett nyilatkozat, a törvényben engedett időn túl, vagyis elkésletten történik, (C. 8012/926.)

7) E §. csupán azokban az ügyekben alkalmazható, amelyeknek tárgya valamely, a T. E. 101. §-ában felsorolt bűncselekmény.

Azoknak az ügyeknek kiválasztása, amelyeknek jogi és ténybeli megítélése egyszerű, elsősorban a nyomozó hatóság feladata. Kétség esetén — felesleges nyomozó munka elkerülése végett — a rendőri hatóság ki fogja kérni az ügyészség irányítását, amit nem csupán az 1921:XXIX. t.-c. 5. §-a, hanem a törvény indokolása (68. old.) által kilátásba helyezett gyakorlati intézkedések, az írásbeli érintkezést lehetőleg feleslegessé tevő újítások is meg fognak könnyíteni.

A kir. ügyészségnek kell azonban eldöntenie azt a kérdést, hogy a tényvázlatszerű, rövid tájékoztatás alapján tárgyalásra lehet-e vinni az ügyet, megérett-e az ténybeli és jogi szempontból az ítélethozatalra. Ha a tényvázlat nem kimerítő, a kir. ügyészség vagy ezt egészített ki rövid úton, vagy a rendes nyomozás lefolytatását rendeli el. Ha a tényvázlat szerint az ügyet a bíróság — az ügyész megítélése szerint — elbíráhatja, a kir. ügyészség kötelessége gondoskodni arról, hogy az ügy nyomban bíróság elé terjesztessék. Ez az eset tehát az, amelynél a vádhatóság sem indokolással ellátott vádiratot, sem az egyesbíró előtt eljárásban szükséges vádindítványt nem készít, hanem csupán a tárgyalás kitűzését szorgalmazó indítvánnyal közli az adatokat a törvényszékekkel.

Ha a törvény szövegét szó szerint is értelmezzük, úgy ez az indítvány a terhelt nevének és tárgyalás kitűzésének indítványozásán kívül is tartalmazni fogja a vád tárgyává tett bűncselekménynek a tettazonosság szempontjából fontos ismérveinek megjelölését. (Ez közlendő a vádlott részére készített idézésben is.) Így tehát a 255. §. 1. és 2. pontjában foglalt adatokat. (Szükséghez képest a fogvatartás kérdésében is nyilatkozni kell.) Nyilvánvaló ebből, hogy a tárgyalást kitűző indítvány és az egyesbíró elé rendszerint terjesztendő vádindítvány között alig lesz különbség. Ez az újítás tehát munkamegtakarítást nem jelent. Ha a tanúk és szakértők megidézéséről vagy elővezetéséről az ügyészségnek kell gondoskodnia (107. §. 3. bek.), az ügyészi indítványban azokat mégis fel kell sorolni, hogy a vádlott is tudja, kikkel áll szemben és hogy ő esetleg újabb tanúk vagy szakértők idézését szorgalmazhassa a bíróságnál anélkül, hogy e miatt a főtárgyalást el kelljen napolni. A kir. törvényszékeknek azonban már a főtárgyalás kitűzése előtt jogában áll a tárgyalást kitűző indítványt megvizsgálni abból a szempontból, vajjon az ügy annyira egyszerű-e, hogy a tényállás alaposabb nyomozás nélkül a főtárgyaláson tisztázható. Ha ebben a tekintetben a bíróság nem osztja a kir. ügyészség álláspontját, a tárgyalás kitűzése helyett az ügy bővebb felvilágosítása végett intézkedik (262. §.). Nem áll jogában azonban a bíróságnak az iratokat visszaküldeni az ügyészséghez azal, hogy ez rendes nyomozást fogantossá tartsa.

256. §.

A vádtanács elnöke, illetőleg a vizsgálóbíró, kinél a kir. ügyészség a vádiratot benyújtotta, azonnal határoz az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése vagy megszüntetése iránt tett indítvány felett, (1) azután, a 281. §. esetén kívül a vádiratot a terheltnek azzal az értesítéssel kézbesített, hogy szabadságában áll a vádirat ellen a jelen törvény 257. §-a értelmében kifogással élni.(2)

A fogva levő terhelttel a vádirat huszonnégy óra alatt, a szabadlábon levővel lehető sűrűsége közlendő, ha pedig az előzetes letartóztatást, illetőleg a vizsgálati fogságot a vádirat alapján rendelték el, akkor a vádirat a terheltnek csak elfogatásakor kézbesítendő. Ez esetben az előzetes letartóztatás, vagy a vizsgálati fogság elrendelése miatt csak a vádirat ellen beadott kifogással kereshető orvoslás.(3)

Az értesítésben ki kell tenni, hogy amennyiben a terhelt kifogással kíván élni, azt köteles a vádirat közlésétől számított nyolc nap alatt megtenni és indokolni.(4)

A kifogás és indokolás a vizsgálóbírónál, illetőleg a vádtanács elnökénél, ki a vádiratot kézbesítette, jegyzőkönyvbe mondható, vagy írásban nyújtható be.

Ezek utasítják vissza a kifogást, ha elkéslet, vagy ha azt nem jogosult egyén tette.(5)¹

1921:XXIX. tc. 10. §.

A vádiratot az egyesbíró a főtárgyalás napjának kitűzésével egyidejűleg közli a terhelttel. Ily ügyekben a vádirat ellen kifogásnak nincs helye.

1930:XXXIV. t.-c. 111. §.

A kir. törvényszék, mint egyesbíró hatáskörébe nem utalt bűnügyekben a vádirat ellen kifogásnak csak abban az esetben van helye, ha a vád tárgya hamis tanúzás, hamis eskü (BTK XII. Fejezet), hamis vád (BTK XIII. Fejezet) szemérem elleni bűncselekmény (BTK XIV. Fejezet), gyermekölés (BTK 284. §.), magzatelhajtás (BTK 285. és 286. §.), zsarolás (BTK 350—353. §.), hűtlen kezelés (BTK 361—363. §.), csalás (BTK XXXI. Fejezet), okirathamisítás (BTK XXXII. Fejezet), hivatali vagy ügyvédi büntett, vagy vétség (BTK XLII. Fejezet).

A BP. 256. §-ának utolsó bekezdése hatályát veszti.

Az első bekezdésben fel nem sorolt bűncselekmény esetében a vádló a vádiratot a tanács elnökénél nyújtja be, tekintet nélkül arra, hogy vizsgálat volt-e vagy nem. Ily ügyben a vádirat elintézése a következő szabályok szerint történik:

A vádiratot a főtárgyalás napjának kitűzésével egyidejűleg kell a terhelttel közölni.(6)

¹ A T. E. 111. §. 2. bek. a jelen §. utolsó (itt nem közölt) bekezdését hatályon kívül helyezte.

1. A BP.-nek a vádirat benyújtásától a főtárgyalás kitűzéséig követendő eljárást szabályozó rendelkezései most már csak a T. E. 111. §. 1. bekezdésében felsorolt bűncselekményeknél alkalmazhatók. Az alábbiak is tehát csak így értendők. A törvény általánosítóan parancsoló rendelkezésének alkalmazására, amely szerint a *vádirat beérkezése után a fogvatartás kérdésében határozni kell*, tulajdonképpen csak 3 esetben kerülhet sor.

a) Ha a szabadlábon levő terheltnek *letartóztatását a vádirat kapcsán* a kir. ügyészség indítványozta. Ez esetben, ha a nyomozás alapján benyújtott vádirat a vádtanács elnökéhez érkezik, ő határoz az előzetes letartóztatás kérdésében. *Ha letartóztatás iránt tett indítványnak helyt ad*, az általa elrendelt előzetes letartóztatásra a BP. 147. §-ának az előzetes letartóztatás tartamát meghatározó rendelkezései *nem irányadók*. A vádtanács elnöke által elrendelt letartóztatás a BP. 267., *illetőleg* 268. §-a alapján hozandó *határozatig hatályos*. (Požsonyi T. BJT. LXVIII. 317.) A vizsgálat alapján a *vizsgálóbíróhoz* küldött vádiratban foglalt indítvány felett a *vizsgálóbíró határoz* és ha a vizsgálati fogságot elrendeli, az a 159. §-ban megállapított időtartammal történik. Ugyanígy történik a fiatakorúakkal szemben a fogházi őrizet elrendelése is, ha ügyüket felnőtt terhelt ügyével rendes bíróság intézi. Az őrizetet azonban a vizsgálóbíró ily esetben is csak 15 napra rendelheti el, amelynek elteltével a vádtanácsnak kell a meghosszabbítás kérdésében határoznia. (L. BJT. LXXV. 174.)

E törvényszakaszból foglalt ama rendelkezés között, hogy a vádtanács elnöke határoz az előz. letartóztatás iránt tett indítvány felett és a 143. §. első bekezdése között ellentét áll fenn, amennyiben az utóbbi az előzetes letartóztatás elrendelésére jogosított hatóságok között a vádtanács elnökét nem említi. A gyakorlat ezt az ellentétet úgy igyekszik áthidalni, hogy a vádtanács elnökének határozatát csak ideiglenesnek tekinti, amíg a kifogás esetén a vádtanács, egyébként pedig a törvényszék határoz. A vizsgálati fogság elrendelése kérdésében már nem merülhet fel ez a kérdés, tekintve, hogy a vizsgálat alapján benyújtott vádirat kifogás esetére a vizsgálóbíróhoz kerül, itt tehát a vádtanácsi elnöknek szerepe nincs.

b) Ha a terhelt fogva van, de *szabadlábrahelyezését* az ügyészség indítványozta, a terhelt (védője) kérte, vagy a bíróság más okból indokoltnak látja. Ha a szabadlábrahelyezést az ügyészség indítványozza, úgy az a 160. §. 3. bekezdésének esetén kívül nyomban elrendelhető. Ha terhelt kéri szabadlábrahelyezését, úgy a kérelemre az ügyészséget meg kell hallgatni, amely ha a szabadlábrahelyezéshez hozzá nem járul, a kérelemnek ez esetben is csak a 162. §. 2. bekezdésében foglalt korlátozás mellett lehet helyt adni. Ugyanezek a szabályok nyernek alkalmazást akkor is, ha a bíróság valamely okból a fogvatartást a vádirat benyújtása után már indokoltnak nem látja (pl. az ügyészség az eljárás tárgyává tett bűncselekmények egy részében a vádat elejti, ha csekélyebb bűncselekmény miatt emel vádat, mint amelyek miatt vizsgálatot indítványozott, a vád tárgyává tett cselekmények egy része közkegyelem alá esik, stb.)

c) Ha a vádirat ellátása közben az *előzetes letartóztatás, illetve a vizsgálati fogság lejár*. A 147. és 159. §-ban foglalt általános rendelkezések itt is irányadók. Ezek értelmében pedig a meghosszabbítás kérdésében kivétel nélkül a vádtanácsnak kell határoznia. Ily esetben tehát a vádiratban foglalt meghosszabbítási indítvány alapján a vádtanács elnökének, mint a vizsgálóbírónak az iratokat a vádtanács elé kell terjesztenie. Az utóbbi által történt meghosszabbítás ilyenkor nem a 147. és 159. §-ban meghatározott időtartamig, hanem a 267. §-ban megállapított időpontig érvényes.

Ha a vizsgálóbíró vagy a vádtanács az indítvány alapján az *előzetes letartóztatást, vagy a vizsgálati fogságot elrendelte*, úgy a terhelt ez ellen csak a vádirat ellen beadott kifogással kereshet orvoslást, különálló perorvoslati joga tehát e miatt nincs. Hasonlóképpen a fogvatartás fenntartása miatt sem élhet a terhelt ily esetben külön perorvoslattal. Abból a törvényes rendelkezésből, hogy az előzetes letartóztatás elrendelése ellen a vádtanácsnál kell orvoslást keresni akkor is, ha az elrendelés a vádtanács elnöke által történt, az a különleges helyzet áll elő, hogy az elsőfokban határozott elnök, másodfokon, mint a vádtanács elnöke, a *saját határozatát vizsgálja felül*. A felülvizsgálat mindkét esetben abból a szempontból történik, vajjon a terhelt által felhozott új körülmények a fogvatartást továbbra is indokolják-e.

Ha vádtanács elnöke, vagy a vizsgálóbíró a letartóztatás iránt tett indítványt elutasította, úgy a kir. ügyészség felfolyamodhatik a vádtanácsához. A perorvoslat elbírálása előtt a vádirat kézbesítése el nem rendelhető. A perorvoslat csak úgy vezethet sikerre, ha a vádtanács a határozathozatalban részt vevő és az I. fokban határozó elnökével szembehelyezkedik.

2. *A vádirat kikézését* illetően a BP. szövegezésénél csak elnézés folytán kerülhetett e szakaszba a 281. §-ra, mint kivételre való hivatkozás, tekintve, hogy közvetlen idézés esetén a vádirat sem a vádtanács elnökéhez, sem a vizsgálóbíróhoz nem kerül. Nincs teendőjük e hatóságoknak azokban a tanácsai ügyekben, amelyekben a vádirat ellen kifogásnak nincs helye (T. E. 111. §.), valamint az egyesbíró elé tartozó bűnügyekben benyújtott vádiratokkal kapcsolatban sem.

Jelentős kérdés, vajjon a vádiratot kézbesíttetni kell arra az esetre is, ha *abból a törvényes kellékek valamelyike hiányzik*, avagy fogalmazási, vagy kiadmányozási elnézés folytán *érthetetlen*. Egyhangú a vélemény abban a tekintetben, hogy a bíróságot *nem illeti meg ellenőrzés joga az ügyészség tevékenysége felett és érdemi állásfoglalás tekintetében a bíróság semmiesetre sem bocsátkozhatik észrevételekbe a kézbesíttetés előtt*. Löwe, Keller, Thilo¹ véleményével szemben a német tudósok többsége² azt az álláspontot foglalja el, hogy céltalan lenne a vádirat kézbesítését elrendelni akkor, ha a terheltet a vádirat alaki hiányai folytán vád alá helyezni nem lehetne. Sőt jogosultnak látják azt is, hogy a perfeltételek hiányának észlelése esetére is visszaküldje a bíró-

¹ Lásd: Löwe: StPO. 530., Keller u. a. c. munkája 241. és Thilo 221. old.

² Lásd: Glaser: Strafprozess II. 410., Kries: Lehrbuch 511., stb.

ság a vádiratot további megfontolás végett. (Pl. ha a terhelt területenkívüliséget élvez.)

Szükségesnek látják a visszaküldést akkor is, ha az ügyészség valamely feltétlenül kötelező eljárási szabály figyelmen kívül hagyását nem vette észre. (Kötelező vizsgálat esetén sem folytatnak vizsgálatot.) E felfogásnak következménye volna azután szükségképpen az, hogy ha az ügyészség a vádiratot a felhívás dacára sem egészítené ki, vagy azt a perfeltétel hiánya dacára is fenntartaná, a bíróság a vádiratot visszautasíthatja. Ezzel az ügyben *judicata rest* a bíróság nem teremtene, és az ügyészségnek módjában volna újabb, a törvénynek megfelelő vádirattal az eljárás folytatását szorgalmazni. A büntető igény végleges elutasítása tehát itt nem kerülhet szóba.

Noha a magyar bűnvádi eljárásban általánosan elfogadott elv, hogy a bíróság a *törvényben előszabott kellékeket* nélkülözö indítványt visszautasítja, a BP. alapján kifejlődött gyakorlat eredetileg a vádiratnak *kötelező kézbesítettése* mellett foglalt állást. Kiindulópontul az Indokolás ama kijelentése szolgált, amely szerint «a vizsgálóbíró, illetve a vádtanács elnöke, csak annyiban vannak feljogosítva a vádirat törvényszerűségének vizsgálatába bocsátkozni, amennyiben az előzetes letartóztatás, illetve vizsgálati fogság tekintetében kell határozniok. A vádtanács elnöke még az illetékesség kérdésébe sem bocsátkozhatik, mert határozata elővélelmet alkotna a kifogásokra. A vizsgálóbíró illetéktelenségét kimondhatja és a vádiratot az illetékes bírósághoz teheti át». (460. old.) Ebből a kijelentésből az irodalom azt a következtetést vonja le, hogy «a 255. §. szempontjából hiányosan szerkesztett vádiratot is kézbesíteni kell a terheltnek». (Így BIV. II. 217., Angyal Tankönyv, 52.) E vélemény alátámasztására hivatkoznak még a Bpesti Táblának a BP. hatályának kezdetén kelt határozatára, amely a vádirat kikézbesítését rendelte el abban az esetben is, amikor a nyomtatvány vád tárgyává tett részei meg nem jelöltettek. (130/902. Grill Dvtár. XI. 533.) A bíróság álláspontját azonban csak akkor ösmerhetjük meg, ha határozatát teljes egészében vizsgáljuk. Mert igaz ugyan, hogy kimondja a Tábla, hogy a «vádirat közlésére hivatott hatóság a vádiratot arra való tekintet nélkül köteles vádlottakkal közölni, hogy a vádirat a törvényes kellékeknek megfelel-e. Ennek vizsgálata nem eme hatóságot, de a vádtanácsot illeti». De hozzáfűzi azt is, hogy «feltéve, hogy a vádirat hiányai dacára a vád tárgya iránt kétely nem lehet». E döntés tehát máris lehetőségét látja annak, hogy a vádirat kézbesítése felfüggesztessék. Ebből a megfontolásból indul ki az újabb gyakorlat is, — amelynek felsőbbbíróság által való felülvizsgálatára még nem jutott alkalom — és amely a nélkül, hogy az ügyészség ellenőrzőjeként szerepeltetné a bíróságot, a vádiratnak visszaküldését indokoltan tartja, ha valamely alaki kelléknek hiányát észleli a bíróság és feltehető, hogy e hiányt a kir ügyészség pótolni fogja (nem egy már ismert elvi álláspont folyamánya). (Pl. a vádirat nem tartalmaz nyilatkozatot a fogvatartás kérdésében, az ügyészség tévesen egyesbírónál nyújtott be és indokolással el nem látott oly vádiratot, amely tanács elé tartozik, a vádiratot fogalmazó elnézéséből a vádlott és a sértett neve felcseréltetett.) Az ily intézkedés kellő tapintattal

párosulva nem csak a társhatóságok zavartalan együttműködését mozdítja elő, hanem elejét veszi számos, utóbb véget alig érő bonyodalomnak. Ha mármost a kir. ügyészség az alaki kellékeket utólag sem hajlandó pótolni, a vádiratot a vizsgálóbíró vagy a vádtanács elnöke a vádtanács elé terjesztheti. Ennek hatáskörébe tartozik annak megállapítása, hogy a hiányok olyanok-e, amelyek a vádlott kiléte, vagy a vád tárgya iránt kételyt engednek-e. Ha ez megállapítható, úgy nézetünk szerint a vádtanács a vádiratnak kézbesítését megtagadhatja.

3. A vádiratnak a terheltre juttatása:

a) ha a terhelt *szabadláb*on van és letartóztatását nem rendelték el, lehető sürgős *kézbesítés* által történik;

b) ha a terhelt *fogva van*, illetőleg, ha a vádiratban foglalt indítvány alapján letartóztatását rendelték el, a vádiratot a bíróságnál *közvetlenül veszi át*. Ugyanígy kell eljárni akkor is, ha a terhelt más ügyben van fogva. Ha azonban a terhelt nem a kebelbeli fogházban van letartóztatásban, a vádirat átvétele végett át nem kísértethető, hanem a vádiratot az a kir. járásbíró vagy kir. törvényszék *közli vele*, amelynek fogházában letartóztatásban van. Helytelen tehát az a gyakorlat, amely szerint a más helyt fogva levő terheltnek is rendes kézbesítés útján küldik meg a vádiratot. A vádirat közléséről jegyzőkönyvet kell felvenni.

A kézbesítettetés esetén írásban, közlés esetén szóval kell *felvilágosítani a terheltet*, hogy joga van *kifogást* (észrevételt) *tenni*, hogy e jog mit jelent és hogy a joggalélésnek melyek a törvényes feltételei. E közlés megtörténtét, mint az erre adott választ, ugyancsak fel kell tüntetni a jegyzőkönyvben. Elhatározását a terhelt természetesen nem tartozik nyomban jegyzőkönyvbe mondani.

4. Hogy mily *határidőt* szab a Bp. a kifogás előterjesztéséről, azt abból tudjuk csak meg, hogy a törvény megszabja, hogy mire kell figyelmeztetni a vádlottat. A 8 napos határidő csak a fogvalevő terheltnél számítandó a vádirat kézhezvételétől, míg a szabadlábban levőre a kézbesítés ideje irányadó, tekintet nélkül arra, hogy a vádirat mikor jutott kezébe. (Pl. ha háznapének kézbesítették. Bjt. XL. 272.) A gyakorlat *nem ragaszkodik* ahhoz a szabályhoz, hogy a terhelt kifogása *indokolását is 8 nap alatt* tartozik benyújtani. Nincs akadálya tehát annak, hogy a terhelt egyszerűen csak azt jelentse be 8 nap alatt, hogy a vádirat ellen kifogással él és indokait akár csak a vádtanácsi tárgyaláson adja elő. Annál is inkább megteheti azt is, hogy kifogását a tárgyalás előtt bármikor újabb bejelentéssel kiegészítse. Indokolás tehát elkésés okából figyelmen kívül nem hagyható.¹

Vitás kérdés, vajjon élhet-e a védő kifogással, ha arról a terhelt lemondott. Úgy a Bp. szavaiból, mint abból is, hogy a

¹ Ez egyszeresmind azt jelenti, hogy az indokolás nélkül bejelentett kifogás alapján a vádtanácsi tárgyalás 8 napon belül is kitűzhető, anélkül, hogy a vádtanácsnak az ügyet az indokolásra még nyitvaálló időre nyilvántartásba helyezni kellene. A gyakorlat tehát eltér az Indok. 461. oldalán olvasható kijelentéstől.

kifogás nem perorvoslat (nem bírói határozat ellen irányul) s így a perorvoslatok igénybevételére érvényes szabályok hason-
szerűség alapján nem alkalmazhatók, azt kell megállapítani,
hogy itt a védőnek *önálló rendelkezési joga nincs* a vádlott aka-
ratnyilvánításával szemben. Ha az utóbbi — bármely okból —
a vádirat bírói felülbírálatát nem óhajtja, a védő ezt nem szor-
galmazhatja saját elhatározásából. (L. BJT. XLIX. 289.)

5. A *kifogás visszautasítása* annak hatáskörébe tartozik,
akinél az benyújtandó.¹ Ez utóbbinak végzése ellen terhelt fel-
folyamodással élhet a vád tanácsához. Ha azonban a visszauta-
sítandó kifogás alapján a vád tanácsai tárgyalást kitűzték és
csak ott észlelik, hogy a kifogás elkésett, vagy jogosulatlan
egyén nyújtotta be (pl. meghatalmazás nélkül a védő), a kifogás
visszautasítása ellen perorvoslatnak nincs helye, mert a vissza-
utasítás vádalahelyezést jelent. Ha oly bűncselekmény tárgya-
ban beadott vádirat ellen éltek kifogással, amelynél kifogásnak
nincs helye, a vád tanács elnökének, illetve a vizsgálóbírónak
érdemi döntés nélkül át kell tenni a beadványt a törvényszék-
hez, hogy a kifogást, *mint észrevételeket* bírálja el. A kifogás
tehát ily esetben nem utasítandó vissza. Ily áttétel, mint per-
előkészítő természetű intézkedés ellen nincs helye jogorvos-
latnak.

Ha kifogásolható bűncselekménnyel együtt nem kifogásol-
ható bűncselekmény is vád tárgyává tétetett, utóbbira akkor
sem lehet kifogással élni, ha ennek dacára is mindkettőre hasz-
náltak kifogást, ily kifogást *észrevételnek* kell tekinteni és el-
bírálat nélkül a törvényszékhez kell áttenni még akkor is, ha
a vád tan. elnök tévesen a vádiratot azzal a közléssel kézbesi-
tette, hogy az ellen kifogással lehet élni. (Bp. T. 13.151/930.)

6. Egyedül a vádirat minősítése irányadó abból a szempont-
ból, hogy van-e helye kifogásnak. Nincs helye kifogásnak a
T. E. III. §. 1. bek. által felsorolt cselekmények valamelyikével
anyagilag halmazatban vád tárgyává tett egyéb bűncselekmé-
nyekre, valamint azokra a terheltársakra vonatkozóan sem,
akiket a vádirat nem vádol az id. §. által felsorolt bűncselekmé-
nyekkel. Ily cselekmények, illetve terhelték tárgyában a vád-
tanács az iratokat határozathozatal nélkül teszi át a tanács
elnökéhez. A 264. §. ut. bek. sem alkalmazható ok cselekmé-
nyekre, amelyek tárgyában kifogásnak nincs helye. Kifogás ki-
zárása esetére a vádirat benyújtásáról l. 165. old.

Ha kifogással élni nem lehet, a vádirat benyújtása után a
tanács előtt is az egyesbírói eljárásban már hatályban levő sza-
bályokat kell alkalmazni (l. 257. §-nál). A T. E. helyes egy-
szerűsítése, hogy a *kifogási határidő kitolását* lehetővé tevő in-
tézkedés hatályát vesztette. (256. §. ut. bek.)

¹ A kifogás benyújtására előszabott határidő érvényes a St. 53. és az
1914:XLII. t.-c. 29. §-a szerint akkor is, ha valamelyik fél a valódiság bizo-
nyítását kívánja. Az indítvány és a bizonyítékok is a vádirat közlésétől
számított 8 nap alatt jelentendők be. Ily indítvány a per során többé már
figyelembe nem vehető. (C. 2644/918. B. Bt. Dt. XII. 124.) A terhelt felelős-
ségét kizáró személy megjelölésének új határidejéről l. T. E. III. §. ut.
bek. (187. old.)

257. §.

A terhelt kifogást tehet a vádiratnak minden pontja ellen. *A kifogás tartalma.*
Különösen kifogást tehet a bíróság illetékessége ellen, indít-
ványozhatja a nyomozás, vagy a vizsgálat kiegészítését, illető-
leg a vizsgálat elrendelését, érvényesítheti a beszámítást és a
bűnvádi eljárás megindítását kizáró okokat, kifogást tehet az
előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság elrendelése
ellen (256. §), felhozhatja azokat a körülményeket és érveket,
melyekből következteti, hogy bűncselekmény nem, vagy más
forog fenn, mint amelyre a vád alapítva van és kifogás tár-
gyává teheti a vád bizonyítékait, ténybeli és jogi következte-
téseit is.

Ugy ez a §., mint az alábbi megjegyzések csak azokra az
esetekre érvényesek, amelyekben a T. E. értelmében kifogással
lehet élni. (A kifogást pótló észrevételéről l. 215. és k. old.)

Mint már fentebb utaltunk rá, a *kifogás nem perorvoslat*,
hanem a terhelt vagy védője által a végleges alakjában meg-
nyilvánuló váddal szemben igénybevehető, ugyancsak *érdem-
beli védekezés*. Ennek megfelelően a kifogáshoz való jogot
a Bp. nem szabályozza sem az anyagi, sem az alaki feltéte-
lek szempontjából oly határozottsággal, mint ezt a perorvos-
latokat illetően szükségesnek tartotta. *Alaki kellékekhez* a ki-
fogás egyáltalában *nincs kötve*, míg a kifogás lehető tárgyát is
esupán példálódzva, mintegy útbaigazításul sorolja fel a tör-
vény a *nélkül*, hogy a *kifogásolás jogát bármely más irányban
korlátozni kívánná*. Kétségtelen, ennél fogva, hogy kifogással
lehet élni a vádnak *bármely érdemi eleme ellen*. Mint a későbbi
eljárás során, úgy már a kifogásban is védekezhetik a terhelt a
vád jogi felépítése ellen és a vádló által tényként állított ada-
tok valósága ellen. Sőt míg a jogi elemekről feltételezhető, hogy
azokat a bíróság kifogás nélkül is alapos megfontolás tárgyává
fogja tenni, addig éppen a tényállás kérdéséhez hozhat fel a ter-
helt oly új, eddig nem ismert adatokat, amelyek a megítélés
szempontjából lényeges befolyással lehetnek. Ami a *kifogás cél-
ját* általánosságban illeti, négy esetet különböztetünk meg.

a) a nélkül, hogy az ügy érdemébe bocsátkozna, vitathatja
terhelt azt, hogy az ügyben *más, egyenlő illetékességű bíróság-
nak kell eljárnia*. Érdekében állhat a terheltnek a vád állás-
pontjától eltérő illetékesség megállapítása, amikor (pl. távolsági
bűncselekményeknél) attól kell tartania, hogy az idézendő
tanuk lakhelyétől való távolság a bizonyítás hiánytalan lefoly-
tatását nehezíteni, esetleg a bíróságot egyes vallomások felolva-
sására indítani fogja (313. §. III. bek.). Általában ebbe a körbe
szokták vonni terheltnek a hatáskörre vonatkozó kifogását is.
(B. I. V. II. 222.)

Figyelembe kell azonban venni azt, hogy eltekintve attól
a néhány esettől, amikor a törvények kétséget engednek és így
a gyakorlatnak kell eldöntenie, hogy valamely bűncselekmény
mely bíróság hatáskörébe tartozik, a hatáskör kifogásolására
csak úgy nyílik alkalom, ha a vádirat szerkesztésénél nyilván-

való elnézés történt, vagy ha a terhelt a vádbeli *minősítést* is kifogásolja. Az illetékesség kifogásolása különös jelentőséggel bír azért, mert vádalá helyezés vagy a főtárgyalás kitűzése után már ily indítvánnyal előállni nem lehet (274. §. II.). Ugyanez áll a hatáskör kérdésére is, annyiból, hogy a nagyobb hatáskörű rendes büntetőbíróóság a kisebb hatáskörű közigazgatási hatósághoz valamely ügyet a Bp. 22. §-a értelmében csak *tárgyalás kitűzése előtt* tehet át. Ezután már a büntetőbíróóság köteles az ügyben eljárni, noha a vád tárgyává tett cselekményt közigazgatási hatáskörbe tartozó kihágásnak tartja is. (Hatásk. bíróság. Hb. 6/927. Ig. Közl. XXXVI. 72.) Úgyszintén a törvényszéki egyesbíróhoz való áttétel is csak a kifogásokban kérhető. Előterjeszthet a terhelt a kifogásban bíróköldési kérelmet is, amelynek elbírálása — természetesen — ilyenkor is a C. hatáskörébe tartozik (C. 6570/929.); a kérelem elintézését illetően I. T. E. 102. §.

b) vitathatja terhelt az *előzetes letartóztatás vagy a vizsgálati fogság* elrendelésének vagy fenntartásának okait. Sőt — amint erre már rámutattunk — ha a fogságba helyezést csak a vádirat alapján rendelték el, e miatt csak a kifogással kereshető orvoslás. Noha az ily kifogás sem terjeszkedik ki az ügy érdemére, mindazonáltal az aligha lesz elbírálható a nélkül, hogy a vádtanács a terhelt személyes viszonyain kívül a büncselekmény súlyát, különösen a vádirat minősítését, estleg a felhozott bizonyítékokat is vizsgálja. A bűnösség kérdéséről függetlenül, az enyhítő körülmények kidomborítására kell a súlyt helyezni a kifogásnak akkor, ha a szabadlábrahelyezést annak alapján szorgalmazza, hogy 5 évnél súlyosabb büntetés előreláthatólag nem lesz megállapítható. (267. §. III.);

c) vitathatja a terhelt a vádirat *jogi minősítését*, vagyis azt, hogy más (kisebb súlyú) büncselekmény forog fenn, tehát helytelenek a vádló ténybeli és jogi következtetései. A minősítés kérdésének felvetése fontos lehet a hatáskör szempontjából. Az ily kifogás kiindulópontja, hogy a terhelt valamelyes büncselekmény fennforgását elismeri. Ezzel azonban a védelem gyakran csak egy előzetes kérdésnek tisztázását kívánja és az áttétel után terjeszkedik ki arra, hogy a terhelt ártatlanságát kimutassa. (Gyakori eset, amikor a védelem a minősítést abból az okból kifogásolja, hogy esküdtbíróóság elé utaltassék az ügy a törvényszéki hatáskör helyett, míg az ügy érdemébe csak az esküdtbírák előtt kíván becsátkozni);

d) vitathatja a terhelt, hogy a *bűnvádi eljárás folytatásának törvényes feltételei* fenn nem forognak (Bp. 1. §.), a vádiratot tehát el kell utasítani. Ily védekezés előterjesztése ismét ténybeli vagy jogi (esetleg mindkét irányú) indokokra alapítandó.

A) *Ténybeli okokkal* támasztandó alá az az indítvány, hogy a vádtanács állapítsa meg, hogy a felhozott *bizonyítékok nem elegendők* ahhoz, hogy a bűnösségre nézve alapos gyanú keltse (264. §. 6. p.), amikor a bizonyítékok mellett a ténybeli következtetések és ezeknek segédeszközei (indiciumok) is bírálat tárgyává tehetők. Az ily kifogásban rejlő kívánság lényege az,

hogy a vádtanács a terhelő és a mentő bizonyítékokat mérlegelés tárgyává tegye, illetve, hogy az utóbbiak túlsúlyát állapítsa meg. Nincs helye kifogásnak azon az alapon, hogy az eljárás a T. E. 125. §-a alapján megszüntetendő. A törvényszakaszcsozvegezése, de a bűnvádi eljárás általános elvei is arra utalnak, hogy a kérdést, vajjon a bűnösség és a büncselekmény tárgyi súlya is minimális-e, csak a közvetlen, főtárgyaláson szerzett meggyőződés alapján döntheti el a bíróság.

B) *Jogkérdés* területére lép az a kifogás, amely az eljárás megszüntetését azzal kívánja elérni, hogy állítja, hogy büncselekmény nem forog fenn (Btk. 1. §) a vád jogi következtetései tévesek, vagy hogy a cselekmény *az adott körülmények között* nem büntethető. Az utóbbi esetben tehát a védekezés a bűnvádi eljárás megindítását vagy a beszámítást kizáró okok fennforgására irányul. Az ez alapon emelt kifogásnak azonban olyan természetűnek kell lennie, amelynek alapján a 264. §. a vádirat elutasítását kifejezetten lehetővé teszi. Helyesen utalnak tehát arra (B. I. V. II. 223.), hogy a bűnvádi eljárást kizáró okok közül különösen a Btk. 105. §-ában meghatározott okok, a magánindítvány és felhatalmazás, valamint a vád hiánya érdemelnek figyelmet. Míg a beszámítást kizáró okok közül csupán a gyógyíthatatlan elmezavar, a 12 éven alóli életkor alapján kérhető az eljárás megszüntetése, ellenben a beszámítást kizáró egyéb okok (Btk. 77., 79., 80., 82.) már csak a főtárgyaláson érvényesíthetők. Éppen oly kevéssé érvényesíthetők a B. V. 16—19. §-ában meghatározott mentesítő körülmények. A valóság bizonyítása kérdésében csak az ítélőbíróóság határozhat. (C. 1879/1925.)

Rágalmazás vagy becsületsértés címén benyújtott vádirat ellen a T. E. 111. §-a nem adván jogot kifogáshoz, terhelt most már a vádirat ellen irányuló észrevételekben nevezheti meg legkésőbbben azt a személyt, akinek sajtójogi felelősségrevonása az ő felelősségét kizárja. *A T. E. id. §-a a BP. 572. §. 1. bekezdését hatályon kívül helyezte.* A helyettesítő rendelkezés azonban hiányos, mert csupán rágalmazásra és becsületsértésre vonatkozik, a nélkül, hogy a nyomtatvány útján elkövetett egyéb büncselekményekről, — amelyeknél (zsarolást kivéve) kifogásnak szintén nincs helye — rendelkeznék. A gyakorlat itt a hasonszerű alkalmazásra lesz kényszerítve, ami, a rendelkezés megszorító jellegét tekintve, nem aggálytalan.

Tekintve, hogy a törvény az észrevételek benyújtására határidőt nem szabott, most már e bejelentés sincs 8 napi határidőhöz kötve. Ez tehát a főtárgyalás megkezdéséig előterjeszthető. A valóság bizonyításával kapcsolatos bejelentésre azonban a S. T. 53. §-ban szabályozott határidő továbbra is hatályban van.

Bármely alapon emelje is a terhelt kifogását, álláspontja helyességének igazolására elegendőnek láthatja már az előkészítő eljárás során beszerzett bizonyítékokat, vagy pedig *a bizonyításnak új irányait jelöli meg.* Az új bizonyítékok felvétele céljából indítványozhatja az előkészítő eljárás kiegészítését,

vagyis: a nyomozás kiegészítését, vizsgálat elrendelését, esetleg ennek kiegészítését. Az eljárás kiegészítése azonban nem lehet a kifogás végecélja, az csak eszköz az érdembeli eredmény eléréséhez (vádirat elutasítása, enyhébb minősítés stb.), nem tehetjük magunkévá ezért azt az általában elfogadott megkülönböztetést, amely szerint a kifogások «lényegileg háromféle célt szolgálnak», t. i. az áttételt, vagy az eljárás kiegészítését, vagy a megszüntetését. (Angyal: Tank., II. 54, ugyanígy BIV, II. 223.) Nincs akadálya annak sem, hogy a terhelt a kifogásokhoz csatolja az új bizonyítékokat (ítéletet, amely a most vád tárgyává tett cselekményre már korábban hozatott stb.), ennek azonban oly okiratban kell megtestesítve lennie, amelynek a főtárgyaláson való felolvasását is megengedi a törvény (313. §.), más esetben a becsatolt bizonyítékok csak az eljárás kiegészítésére adhatnak alapot.

A felsorolt keretekben indítványozhatja a kifogás még az eljárás felfüggesztését a 265. §-ban foglalt okok alapján, ami különösen akkor áll érdekében a terheltnek, ha a függőbentartás alatt oly körülmény megállapítását remélheti, amely a bűnvádi eljárás végleges megszüntetését vonja maga után.

Azokban az ügyekben, amelyekben nincs helye kifogásnak, a vádirat benyújtását közvetlenül a főtárgyalás előkészítése követi (285. és köv. §§., a vádiratot a főtárgyalás napjának kitűzésével egyidejűleg kell a terhelttel közölni. T. E. 111. §. 4. bek.). Ennek az új rendelkezésnek tárgyalása helyett utalunk egyesbírói eljárás során előterjeszhető észrevételekkel kapcsolatban közölt megjegyzésekre (I. 214. old.). A T. E. 111. §-a ugyanis csekély módosítással alkalmazza az egyesbírói eljárásnak (1921. évi XXIX. 10. §. 2.) a vádirat ellen beadható észrevételekre vonatkozó szabályait a tanácsi eljárás előtt is a kifogást pótló észrevételekre.

258. §.

A kifogási tárgyalás előkészítése.

Ha a terhelt a 256. §-ban megjelölt határidő alatt kifogást tett, a vizsgálóbíró az iratokat azonnal a vádtanács elé terjeszti.

259. §.

A vádtanács elnöke a kifogás tárgyalására lehető közel határnapot tűz ki, s erről a kir. ügyészséget és a terheltet értesíti.

Az utóbbinak szóló értesítésben kitéendő, hogy jogában áll a vádtanács ülésére meg vagy meg nem jelenni, valamint magát védő által képviseltetni.

A terheltnek bejelentett védője a tárgyalás napjáról értesítendő.

Ugy a vizsgálóbírónak, mint a vádtanács elnökének, első teendője, ellenőrizni azt, hogy a hozzá benyújtott kifogást nem kell-e visszautasítani, tehát, hogy azt a terhelt vagy igazolt védője kellő időben nyújtotta-e be. Nem lehet visszautasítani a

kifogást azért, mert a vád tárgyává tett cselekmény kapcsán kifogásnak nincs, s csak észrevételeknek van helyük. A kifogást át kell tenni a törvényszéki tanácshoz, hogy mint észrevétel figyelembe vétessék. Ha a vizsgálóbíró elmulasztotta, úgy az elkészített kifogást már csak a vádtanács tárgyaláson utasíthatja vissza.¹

Ha sem a vizsgálóbíró, sem a vádtanács elnöke a hozzá benyújtott kifogást vissza nem utasította, a vádtanács elnöke kijelöli az ügyet előadó vádtanácsi tagot (Tűsz. 42., 7. §.), aki a megidézendők kijelölése után az ügydarabot a vádtanácsi elnökhöz juttatja, a tárgyalás határnapjának megállapítása és az idézések elrendelése végett. Az idézések kibocsátása után az ügyiratok a felek által megtekinthetők² mindaddig, míg a tárgyalást megelőzően azokat a segédhivatal az előadó bírónak tanulmányozás céljából be nem mutatja. Az idézendők között a sértett nem szerepel, kivéve, ha mint magánvádló jár el. Főmagánvádra folytatott eljárásban a kir. ügyészséget a tárgyalásra nem kell idézni, a tárgyalás idejéről azonban értesítik.

260. §.

A terheltnek vagy védőjének elmaradása a tárgyalást és a határozat hozását nem akadályozza.

Ha azonban a vádtanács szükségesnek találja, a kifogás tárgyalására a terheltet személyes megjelenésre kötelezheti, illetőleg a fogva levő terheltet maga elé állíthatja.⁽¹⁾

Tárgyalás a vádtanács előtt.

261. §.

A kifogás tárgyalása nem nyilvános.⁽²⁾

Az ülés megnyitása után az előadó az ügyet előadja.⁽³⁾

Ennek megtörténtével a felek szóbeli előterjesztéseket tehetnek.

Az utolsó felszólalás mindig a terheltet és védőjét illeti.

A vádtanács tagjai a megjelent vagy előállított terhelttől kérdéseket intézhetnek.⁽⁴⁾

A tárgyalás befejezése után a vádtanács végzést hoz és azt nyomban kihirdeti, a meg nem jelent terhelttel és a magánféllel pedig három nap alatt közli.⁽⁵⁾

1. A vádtanácsi tárgyaláson csak a megidézettek lehetnek jelen, ezek pedig mindig csak az ügyfelek (13. §.). A sértett ebben a minőségében nem lehet jelen a tárgyaláson. Hogy a megjelenés joga a terheltre kötelezettséggé váljon, az a vád-

¹ Foglyos ügyek soron kívüli elintézéséről I. Tűsz. 124. §. 5. p.

² Tűsz. 95. §. Olyan bűnügyben, amelyben vádirat már be van adva vagy a bíró a vizsgálatot befejezettnek nyilvánította (BP. 129. §.) a magánvádló, a terhelt, a sértett és képviselőik, ha érdekeltységüket és személyazonosságukat igazolják, az iratokat kellő felügyelet mellett megtekinthetik a róluk másolatokat vehetnek, azokból másolatokat készíthetnek.

tanács belátásától függ. *Feltétlenül csupán a kir. ügyész jelenléte szükséges, ha a vádat ő képviseli.* (Magánvádlo megjelenési kötelezettségéről l. alább, 278. §.) Ha tehát a kir. ügyész értesítés dacára maradt is el a vádtanácsi tárgyalásról, a tárgyalás meg nem tartható. (JE., 103. sz. BHT.)

Minthogy a vádirat ellen beadott kifogásoknak a kir. ügyészszel való előzetes közlését a törvény elő nem írja, a kir. ügyész azokról csak a tárgyalás alkalmával értesül, azok fölött a határozat a kir. ügyész meghallgatása nélkül és így a törvény világos rendelkezésének megsértésével hozatnék akkor, ha a vádtanács a vádirat elleni kifogások tárgyalását a vád képviselőjének, szószólójának jelenléte nélkül is megtarthatná. (Fentid. J. E. Hat.)

Jogában áll azonban a kir. ügyésznek a magánvádra folytatott eljárás során is megjelenni a vádtanácsi tárgyaláson, ahol a vád képviselőjét átveheti, illetve újból vállalhatja.

A jelenlétre jogosított többi személyek értesítésének megtörténtét a vádtanácsi elnöknek ellenőrizni kötelessége és nem tartható meg a tárgyalás, ha ezek nem jelentek meg, de az értesítést igazoló vétív sem érkezett vissza. A kifogási tárgyalás megisméltése nem kérhető a jelenlétre jogosított személyek által abból az okból, hogy arra hibájukon kívül megjelenni nem tudtak (ily határnap elmulasztása miatt igazolásnak helye nincs. BJT. LXVII. 246.), ha azonban az elnök tárgyalás közben észleli, hogy az idézés nem volt kézbesíthető, vagy hogy a kézbesítés szabálytalan volt, az ügyet a napirendről leveszi. Ha ily eljárás helyett a vádtanács a kifogás tárgyában érdemben döntött és oly határozatot hozott, amely ellen a törvény értelmében perorvoslatnak helye nincsen, úgy a védelem ezt a hibát csak a főtárgyaláson teheti panasz tárgyává, de perorvoslattal itt is csak akkor élhet, ha az előterjesztése tárgyában a törvényszék oly határozatot hozott, amely által a törvénynek a védelem szempontjából lényeges elve sérelmet szenvedett. (384. §. 9. p.)

2. A vádirat elleni kifogások fölött a vádtanács előtt tartott, nem nyilvános tárgyalásnak a bíróság *engedélye nélkül való közzététele* az 1897: XXXIV. t.-c. 20. §-ában meghatározott vétség tényálladékát megállapítja, tekintet nélkül arra, vajjon a felek a közzétételhez hozzájárultak-e, illetve, hogy a jogosított hatóság a közlési engedélyt *utólag* megadta-e. A 261. §. tilalma nem csupán a felek érdekeinek megoltalmazását célozza, hanem a tilalom megállapítását főképpen az igazságszolgáltatás általános érdekei, tehát fontos állami érdekek javasolják. (JEH, 3769/915. BHT, 565.) A tárgyalás csak akkor tehető közzé, ha a közlési engedélyt a közzététel előtt a törvényszéki elnök, esetleg a vádtanács elnöke megadta. (A közlési tilalom nem vonatkozik arra is, hogy a vádtanács mily ügyben benyújtott kifogások tárgyalásával foglalkozik, hogy az ügyben határozatot hirdetett, hogy a feleket kik képviselik stb.)

3. A Bp. által a kifogásokkal kapcsolatosan érvényrejtett alapelvekre figyelemmel a kifogások elintézésének is *a szóbeliség rendszerén kell alapulnia.* A tisztán írásbeli vádálá helyezést a Bp. kizárja. «Valóságos tárgyalást» kíván a törvény a 261. §. rendelkezései szerint. Tekintet nélkül arra, hogy a tár-

gyaláson csupán a kir. ügyész jelenléte kötelező és tekintet nélkül arra is, hogy a felek előterjesztések tételére nem kötelezettek, a törvény *a felek közreműködése mellett megtartott tárgyalásra helyezi a fősúlyt.* (Így id. 3651/904. JEH.)

A vádtanácsi tárgyalást a *vádtanács elnöke vezeti*; ha azon a felek megjelentek, illetve, ha a fogva levő terheltet előállították, a tanácselnököt ugyanazok a jogok illetik meg, mint a 296. és köv. §., valamint a Tüsz. 130. §-a értelmében a főtárgyalási tanács elnökét. (Így B. I. V. II. 230.) Az érdemleges tárgyalás a kijelölt előadó-bíró előadásával kezdődik. Az előadásnak nem per kivonat előterjesztéséből, hanem *az ügy lényegének* áttekinthető módon való kidomborításából, a kifogásban előadottakkal való kapcsolatba hozatalából kell állnia. Meg kell világítani, hogy a kifogás tartalmát mennyiben erősíti meg és mennyiben cáfolja meg az előkészítő eljárás adathalmaza. Részletezendők a vitássá tett jogi szempontok. Az előadói előterjesztés megfontoltságát kívánja emelni az az igazságügyminiszteri rendelkezés, amely szerint a nyilvános ülésben vagy tanácsülésben a kiadmány tervezetét is magában foglaló előadói véleményt előzetesen írásba kell foglalni. (56.900/922. I. M. rend. Ig. Közl. XXXI. 580.) Az előadás befejezése után úgy a tanács másik két tagja, mint a felek, kívánhatják, hogy az előadó a tényállással összefüggő további felvilágosításokat adjon, iratokat ismertessen.

4. *A felek szóbeli előterjesztések tételére nem kötelesek*, tehát a vádló sem köteles a kifogásra válaszolni. A kifogással élő azonban nemcsak kiegészítheti kifogását, hanem — mint említettük — nincs akadálya annak sem, hogy kifogása indoklását csak most terjessze elő, sőt az írásbeli beadványban foglaltaktól eltérő indítványt is tehet. (Meggzúntetés helyett eljárás kiegészítése.)

Hasonlóképpen a tárgyaláson jelenlevő kir. ügyészt sem lehet elzárni attól, hogy eredeti vádját, akár az indítványi részt illetően, akár az indokolásra vonatkozóan kiegészítse. (Pl. a zsarolásra irányuló vádnál a fenyegetés tényelemét illetően további ténymozzanatokat megjelölhet.) Nincs akadálya a vád módosításának a tettazonosság keretén belül, különösen, ha csupán minősítés kérdéséről van szó. (Kísérlet helyett befejezett cselekmény vagy megfordítva; lopásnál nem 330. §. 3 p., hanem 4. p. szerinti minősítés vádbavétele.) Végül nem következethetünk arra, hogy a Bp. tiltaná, hogy a kir. ügyész a bűncselekményt a vádirattól teljesen eltérő jogi minősítés alá vonja. (Csalás helyett okirathamisítás, rablás helyett 353. §. 1. p. szerinti zsarolás.) Ezt az álláspontot foglalja el a C. egy határozatával szemben (BJT, LVIII. 119.) az irodalom. (Finkey: Tank. 402., Angyal: Tank. II. 56. stb.) Ha a vádváltoztatás folytán a védelem újabb előkészítése, különösen a kifogásnak az új alakban emelt vádra való kiterjesztése szükségesnek mutatkozik, a terheltnek erre — esetleg a tárgyalás elnapolása mellett — alkalmat kell adni. Az eredeti vádban foglalt bűncselekményen kívül azonban az újabb bűncselekményekre a vádló a vádtanács előtt a vádat ki nem terjesztheti s ennyiből a C.

álláspontját kell elfogadni, amikor kimondja, hogy ily vádkiterjesztésnek csak a főtárgyaláson lehet helye.

Az előterjesztések új bizonyítékokra is hivatkozhatnak. Ily bizonyítékok (okiratok), ha — mint említettük — az előterjesztések kapcsán hiteles alakban a vádtanácsi tárgyalás jegyzőkönyvéhez becsatolhatók, a vádtanács által figyelembe veendő. Egyébként azonban vádtanácsi tárgyaláson bizonyítékok megszerzése nem történhetik. Az előkészítőeljárás adatainak tisztázása, illetve kiegészítése a vádtanácsnak csak úgy áll módjában, ha vizsgálatot rendelt el, illetve, ha ezt, vagy a nyomozást kiegészítette. Így hát a terhelt meghallgatása is csupán informatív jellegű lehet, akinek, mint ügyfélnek nyilatkozatai, amúgy sem számíthatók a bizonyítékok sorába.

A tanácstagoknak — a terhelttel intézhető — kérdés jog kivételes intézkedés a 304. §. ut. bekezdésével szemben. Ily joggal a tanács tagjai nem csupán az előállított vagy megjelent terhelttel szemben élhetnek, hanem ha a terhelt közvetlen megkérdezését szükségesnek látják, az utóbbinak megjelenését tárgyalás közben is elrendelheti a vádtanács és e végből a tárgyalást elnapolhatja.

5. A vádtanács minden esetben végzéssel határoz. Az ügydöntő végzések (tehát a vádhatározatot nem) «A magyar Szent Korona nevében» (T. E. 1. §.) kell kihirdetni. A tanács akár a tanácskozás megkezdése előtt, akár annak folyamán elrendelheti a határozathozatalnak elhalasztását, ha az ügy bővebb megfontolást és tanulmányt kíván. (Tüsz. 143. §.) Ily intézkedés esetén a 329. §. hasonszerű alkalmazásával a halasztás 8 napot nem haladhat meg és kihirdetéskor a határozatnak teljesebben írásba foglalva kell lennie.

A vádalahelyező határozatnak rendelkező részében (úgy-szintén a főtárgyalást, közvetlen idézést rendelő határozatban, l. ezekről alább 208. old.) a terhelt neve és esetleges álneve mellett személyi adataikat, különösen születési helyüket és idejüket is fel kell tüntetni. Úgy a határozatban, mint indokolásában, a terheltet mindig teljes nevük kiírásával kell megjelölni. (Tehát nem I. vagy II. rendű terhelt. Tüsz. 151.) A felek közreműködésével tartott tárgyalásról jegyzőkönyvet kell felvenni, az általános adatokon kívül a jegyzőkönyvbe fel kell venni az indítványok lényegét és az azokra hozott bírósági határozatokat is. A határozat kihirdetését a jegyzőkönyvben meg kell említeni. (Tüsz. 136. §., a vádtanács tárgyalási naplójára, 158. §.) A meghozott határozatnak engedély nélkül való közzététele ugyancsak az 1896:XXXIV. t.-c. 20. §-ába ütköző vétség. (BJT, LXX. 186.)

A vádtanácsi határozatok meghozatalának módjára érvényesek azok a jogszabályok, amelyek a büntető ügyekben való határozathozatalról általában rendelkeznek. Így azokra már itt térünk ki.

A bíróság szavazás útján határoz; ezt megelőzi az eldöntésre kerülő kérdéseknek általános megvitatása (tanácskozás). A tanácskozást és szavazást az elnök vezeti. (Tüsz. 140. §.) A szavazást az ügynek előadója írásba foglalt véleményének felolvasá-

sával nyitja meg. (56.900/922. I. M.) Ha a tanácskozás után az elnök a határozatot kihirdette (ez nem a felek előtt való kihirdetést jelenti), az ügyet újabb tanácskozás tárgyává tenni nem lehet. (Tüsz. 141. §.) A tanácskozás és határozathozatal további részleteire. (L. Tüsz. 140—142. §.) A tanácskozásról a vádtanácsban egyhangúlag hozott határozat esetén is jegyzőkönyvet kell készíteni, mert a T. E. 113. §. ut. el. bekezdésében foglalt egyszerűsítés csak a főtárgyalás tanácskozási jegyzőkönyvére vonatkozik. (L. Tüsz. 144. §.) A határozat írásbafoglalásának részleteit a Tüsz. 150. §-a szabályozza. A meg nem jelent felekkel való 3 nap alatt leendő közlés oly rendelkezés, amelyet még a kisebb forgalmú törvényszékeknek sem lehet teljesíteni. A tisztára az ügymenet gyorsítását előmozdítani kívánó rendelkezés figyelmen kívül hagyásának perrendi jogkövetkezményei itt sincsenek.

262. §.

A vádtanács az ügy bővebb felvilágosítása végett elrendelheti a nyomozást, illetőleg a vizsgálat kiegészítését és, amennyiben vizsgálat nem volt tartva, ennek teljesítését, továbbá egyes vizsgálati cselekmények helyesbítését, ismétlését vagy új bizonyítékok felvételét, vagy megszerzését.

A kifogások kapcsán hozható vádtanácsi határozatok.

A) Kiegészítés.

Az előkészítőeljárás kiegészítése a bíróság szabad mérlegelésén alapuló belátásától függ. Nincs kötve tehát sem a felek indítványához, sem ahhoz a kerethez, amelyben az indítványt előterjesztették. Egyébként, azonban a kiegészítés elrendelésének kiindulópontja, hogy a vádtanács megszerzhetőnek tart oly bizonyítékokat, amelyek az ügynek a vádiratban indítványozott elbírálásától eltérő kimenetelt biztosíthatnak, továbbá, hogy e bizonyítékoknak még a főtárgyalás megtartása előtt való felvétele szükséges. (L. erről Glaser: id. mű. II. 414. old. és 419. old.) E szempontok megítélésénél pedig a vádtanács nem indulhat ki abból, hogy a terhelt máris nyomatékosan gyanúsítható a bűncselekmény elkövetésével, hanem meg kell adni a védelemnek azt a lehetőséget, hogy ügydöntő körülményekkel kapcsolatos bizonyítékainak megszerzését eredményesen szorgalmazhassa. Természetesen el kell utasítani az oly kiegészítési indítványt, amely már kihallgatott tanúk vallomásának megváltoztatására van alapítva, valamint minden a bizonyítékok szétforgácsolását, határozatlanná tételét célzó indítványt is. Nem zárkozhatik el azonban a vádtanács vizsgálat elrendelésétől akkor, ha ez az előkészítőeljárás során nem fogantatosított, dacára annak, hogy a vád tárgyánál fogva kötelező a vizsgálat.¹ (1921:XXIX. t.-c. 7. §. 1. p.) Ha azonban a vádtanács

¹ Téves és az indokolással (462.) ellentétben áll BIV. II. 231. ama megállapítása, hogy köteles vizsgálat mellőzése esetén is csak akkor fog vizsgálatot rendelni a vádtanács, ha «ez a védelem szempontjából mulhatatlanul szükséges».

a kiegészítést indokoltnak találja, de az eljárást a kifogásban állítottak bizonyítása esetére sem tartja megszüntethetőnek, a bizonyítékoknak a *főtárgyaláson való megszerzését* rendeli el a vádhatározatban. (Büntetés kiszabása, minősítés T. E. 125. §-a szempontjából fontos bizonyítékok.)

Ha a nyomozást az 1921:XXIX. t.-c. 5. §. 2. bek. értelmében a kir. ügyészség maga teljesítette, úgy a vádtanács a nyomozás kiegészítésére nem kötelezheti a kir. ügyészséget, sőt éppen az kívánatos, hogy a nyomozást ilyenkor az ügyészség közbenjötté nélkül a rendes nyomozó hatóság fogantossítsa. (B. J. T. LXXV. 8. Bp. Tábla.) Ugyanez lesz a helyzet akkor is, ha a T. E. 107. §-a értelmében a kir. ügyészség kimerítő nyomozás nélkül indítványozta a főtárgyalás kitűzését, a törvényszék azonban szükségesnek tartja a részletes nyomozást.

Az eljárás kiegészítésével egyenlő, midőn a bíróság már megszerzett *bizonyítékok kiegészítését*, vagy egyes eljárási cselekmények helyesbítését, ismétlését rendeli el. Az utóbbi intézkedésre csak akkor van szükség, ha oly *bírói* cselekményről van szó, amely semmis, ha a törvény által előszabott alakosságok figyelmen kívül hagyása mellett fogantossított. (Bírói szemle tanuk jelenléte nélkül fogantossított stb.) A rendőri hatóság intézkedéseinek helyesbítése céltalan volna, tekintve, hogy az ily intézkedések során szerzett bizonyíték a főtárgyaláson csak úgy vehető figyelembe, ha a bizonyíték ott közvetlenül rendelkezésre áll, vagy ha a rendőrhatalom intézkedést a vizsgálóbíró megismételte.

Az előkészítő eljárás kiegészítését rendelő határozat az ügy érdemét nem érintvén, a *jogerő következményeinek alávétve nincs*. A vádtanács hatályon kívül helyezheti a kiegészítést rendelő határozatot, ha utóbb oly körülmények állnak be, amelyek a kiegészítést nyilvánvalóan céltalanná, eredménytelené teszik. (A bejelentett védelmi tanú meghalt, a terhelt visszavonja védekezését és a bűncselekményt a vádiratban foglaltak szerint beismeri, a tanukkal bizonyítani kért körülményre közokiratot mutatnak be.) Ily esetben tehát a vádtanács a kiegészítés mellőzésével érdemben fog határozni.

A vádtanács által elrendelt *vizsgálat* lényegében különbözik a vádirat benyújtása előtt teljesített vizsgálattól, mert az ily vizsgálatnak *nem az a célja*, hogy bíróilag kideríttessenek és megállapíttassanak azok az adatok, melyek alapján eldönthető, hogy van-e helye főtárgyalás elrendelésének vagy sem. A vizsgálatnak ilyenkor *nem kell kiterjednie az egész tényállásra*, hanem csak a vádtanácsi végzésben meghatározott és az ügy bővebb felvilágosítása érdekében, *határozott irányban* megjelölt egyes vizsgálati cselekmények teljesítésére. Elv tehát az, hogy a vádtanács által elrendelt vizsgálat során csakis a vádtanács határozatában megjelölt körülményeket kell tisztázni. A vizsgálat ezen a határon túl nem mehet és a felek csak a vádtanácsi tárgyaláson tehetnek újabb indítványt, további tények megállapításának elrendelése iránt. Ugyanebből az okból, ha a vizsgálóbíró — saját megítélése szerint — tisztázta a

vádtanács által meghatározott körülményeket, úgy a felek a vizsgálat kiegészítését nem kérhetik, ilyen indítvány előterjesztésére nekik módot adni, őket a vizsgálat befejezéséről értesíteni nem kell (129. §. 2.) és a vádtanács az ügyet nyomban (a 15 napos határidő bevétele nélkül) tárgyalás alá veheti. (Bp. btető tszék vádtanácsának elvi álláspontját kifejezésre juttató B. 11.038/928. sz. határozat.) Ily esetben tehát *csak a vádtanács* határozata alapján fogantossíthat a vizsgálóbíró további vizsgálati cselekményeket, ha t. i. a vádtanács megállapította, hogy meghagyását a vbíró még nem kellően teljesítette.

Általános megállapítás, hogy a nyomozás vagy vizsgálat elrendelésével az ügy *visszakerül az előkészítő eljárásba* és a vádirat jelentőségét veszti. (Angyal: Tank. II. 58. Illés: Zsebk. 203., Löwe: StPO. 535., Glaser: id. mű. II. 421.) Eltérők azonban a vélemények abban a tekintetben, hogy a kiegészítés teljesítése után a kir. ügyészség *új vádiratot köteles-e benyújtani*. Kétségtelen, hogy a kiegészítés után az iratokat a kir. ügyészséggel közölni kell, mikor is ez az újabb bizonyítékokra figyelemmel vádiratát módosíthatja, kiegészítheti, esetleg vádját elejtheti. Ha azonban az újabban beszerzett bizonyítékok új állásfoglalást indokoltta nem tesznek, semmi értelme sem volna, hogy a kir. ügyészség ugyanazt a vádiratot újból benyujtsa, hanem elegendő, amint ezt a gyakorlat is elfogadta, ha a kir. ügyészség bejelenti, hogy *eredeti vádiratát fenntartja*.

A 109. és 110. §. rendelkezései a jelen §. alapján rendelt vizsgálat esetén is érvényesek.

263. §.

A vádtanács az ügyet az illetékes bíróság vagy hatóság elő **B) Az ügy áttételének elrendelése.** utasítja; ha a törvényszék vagy esküdtbíróság az eljárásra hatáskörrel vagy illetékességgel nem bír.

A törvény nem szabatos, az áttétel nem azért történik, mert a törvényszék, vagy az esküdtbíróság hatásköre az ügyre nem terjed ki, hiszen ezek a legnagyobb hatáskörű bíróságok, hanem azért, mert az ügy más hatóság hatáskörébe tartozik. (Lopás vétségére a törvényszék hatáskörrel bír, de át fogja tenni az ügyet a járásbíróhoz, mert a cselekmény oda tartozik.) Az 1921:XXIX. t.-c. életbelépte óta a vádtanácsnak azt is vizsgálnia kell, vajjon az ügy *nem tartozik-e egyesbíró elé*, míg T. E. következtében megállapítandó, hogy a vád oly cselekményre irányul-e, amely ellen kifogásnak helye van.

Míg nem szenvedhet kétséget, hogy a hatáskör kérdésére a vádtanácsnak *indítvány nélkül* is ki kell terjeszkednie, ha az üggyel kifogás kapcsán foglalkozik, addig vitás, vajjon az illetékesség kérdését a per ebben a szakában is hivatalból kell-e vizsgálnia. Véleményünk szerint az a felfogás helyes, amely a hivatalból való vizsgálat mellett foglal állást és a bíróságot feljogosítja, hogy elháríthassa magától azt az ügyet, amely más bíróság illetékessége alá tartozik.

Nem tekinthető e §. értelmében hozott határozatnak:

a) ha a vádtanács a *törvényszéki hatáskör helyett* az ügyet esküdtbíróági hatáskörbe tartozónak minősítette vagy megfordítva. Ily esetben mégis a felek felfolyamodással élhetnek a döntés ellen akkor is, ha az a vádhatározatba van foglalva. (Így BIV. II. 232.);

b) ha a vádtanács az ügyet *tszéki egyesbíró elé* utalja. Ily határozat ellen az 1921: XXIX. t. c. 3. §. 2. bek. értelmében (rendes) perorvoslatnak helye nem lévén, csupán a jogegység érdekében lehet perorvoslatot használni. Csak ez az út áll nyitva a járásbírószámára is, ha a törvényszék tévesen utalta elé az ügyet és a felek perorvoslattal nem éltek;

c) ha a bíróság az ügyet a törvényszékhez teszi át, mert kifogásnak nincs helye.

264. §.

C) A vádirat elutasítása. A vádtanács elutasítja a vádiratot és az eljárást végzésel megszünteti:

1. ha a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény, vagy ha bűncselekmény ugyan, de tárgyában korábban jogerős ítélet volt hozva;

2. ha a terhelt halála, királyi kegyelem, vagy elévülés következtében eljárásnak nincs helye;

3. ha a terhelt a beszámíthatóságot kizáró gyógyíthatatlan elmezavarban szenved, vagy a bűncselekmény elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét még nem haladta túl;

4. ha az eljárás folytatásához szükséges felhatalmazás, kívánat vagy magánindítvány hiányzik, illetőleg a magánindítványra jogosult visszavonható indítványát kellő időben visszavonta;

5. ha a vád képviselőjére jogosultak a vádat mindnyájan elejtették, illetőleg a vád képviselőjét kellő időben nem vették át;

6. ha a terhelt ellen felhozott bizonyítékok nem elegendők arra, hogy bűnösségére nézve alapos gyanút keltsenek.

Az 5-ik pont esetében a végzés csak azzal indokolandó, hogy a vádló a vádat elejtette, s annak képviselőjét kellő időben más jogosult sem vette át.

Ha a vád elutasítását maga után vonó ok olyan terheltre is vonatkozik, ki nem élt kifogással, a vádtanács akként jár el, mintha az is kifogást tett volna. (7)

A vádirat elutasítása a kifogások alapján hozható *egyetlen ügydöntő határozat*. Nincs vita abban a tekintetben, hogy e határozat a büntető igényt véglegesen felemészti (Finkey: Tankv. 399., Angyal: Tankv. II. 58. stb.) és hogy az ily határozat a *felmentő ítélet* jogkövetkezményeit vonja maga után. Ily hatályt tulajdonít a Curia a megszüntető végzésnek a 326. §. 1. pontjának alkalmazása szempontjából is, ha a végzés ügydöntő,

vagyis nem a 444. §-ban említett valamely okból hozatott. (C. 2925/929. Bt. Dt. XXII. 119.) Ennek következtében a megszüntető határozattal befejezett ügyet — a megszüntetés okának megfelelően — csak a újrafelvételi eljárás során lehet újból folyamatba tenni. A határozat e döntő fontosságának tudandó be, hogy a törvény (a 326. §-hoz hasonlóan) *kimerítően* sorolja fel azokat az eseteket, amelyekben az eljárás főtárgyalás nélkül megszüntethető. Ez esetek — egynek kivételével — olyanok, amelyek kizárják azt, hogy a megszüntetés oly okokra legyen alapítható, amelyeknek megnyugtató mérlegelése csupán a szóbeliség és közvetlenség elveire épített főtárgyalás bizonyítékai alapján lehetséges. Nem lehet azonban aggályos, ha a vádiratot a vádtanács perfeltételek hiánya, vagy oly ok folytán utasítja el, amely minden egyébre való tekintet nélkül kizárja azt, hogy a terhelttel szemben a büntetőigényt érvényesíteni lehessen.

1. a) *Nem bűncselekmény* valamely cselekmény, ha a törvényes tényelemek egyike benne fel nem található, vagy ha időközben történt jogszabálmódosulás következtében megszűnt büntethetősége. (BTK. 2. §-ának értelmezésénél ilyenkor pedig nem az a kiindulópont, hogy az egymástól különböző törvényeknek összes enyhébb rendelkezései *együttvéve* irányadók, hanem az, hogy a különböző törvények közül az az *egy* törvény veendő alkalmazásba, amely mellett a vádlott a legjobban jár. (C. 5490/918. B. Bt. Dt. XIII. 25.) Ebbe a körbe tartoznak a külföldön elkövetett bűncselekmények is (BTK. 11. §.), ha az elkövetés helyén fennálló, vagy a magyar törvény szerint nem büntethetők. Ha a törvények egyike szerint megszűnt a büntethetőség, a vádtanács ezt csak akkor veheti figyelembe, ha a cselekmény, mint olyan már nem delictum, nem pedig akkor, ha a *büntethetőséget kizáró*, újabb speciális rendelkezések léptek életbe (kegyelem stb.). Ha cselekmény büntetését az illetékes külföldi hatóság teljesen elengedte, a vádtanács ugyancsak megállapítja a büntető igény felemészítését és a vádiratot elutasítja. (Külföldön hozott felmentő ítélet jelentőségét l. a 326. §-nál.) Elv e pont alkalmazásánál, hogy az eljárást a vádtanács csak akkor szüntetheti meg, ha a vádiratban foglalt tényállásból, illetve a kifogás nyomán kiegészített tényállásból azt kell megállapítani, hogy a vád alapjául szolgáló tényállásnak megfelelő cselekmény elkövetését törvény nem tiltja, vagyis a vád tárgyává tett tényálladék nem ütközik a büntetőtörvények valamely rendelkezésébe, s így ez a *tett egyáltalában* nem is lehet bűncselekmény. Amint azonban ez vitás vagy vitatható, valamint akkor is, ha az a kérdés döntendő el, hogy az önmagában bűncselekmény tényálladéki elemeit kimerítő tett miatt *in concreto* valamely, a törvényben megállapított okra tekintettel a terhelt bűnössége megállapítható-e (pl. a cselekmény jogellességét vagy büntethetőségét kizáró ok forog fenn, BTK. 77. §., 67. §. stb.), az eljárás e pont alapján *nem szüntethető meg*, hanem a terhelt vádalahelyezése mellett a vitás kérdés az *ítélőbíróság döntése alá bocsátandó*. (JEH. 821. sz. BHT.) Ezt az elvet viszi a gyakorlatba a Curia, midőn kimondja, hogy a

Bv. 17. §-ában meghatározott okból (hatóság előtt folyamatban ügyben tett állítás stb.), e pont alapján a vádtanács az eljárást *meg nem szüntetheti*. (Fentid. JEH.) Eppen oly kevéssé jogosult a vádtanács a vádirat elutasítására abból az okból, mert úgy találta, hogy a rágalmazás miatt folyamatban levő ügyben a sértettről állított tény *valósága be van bizonyítva*, tehát a *Bv. 16. §-a* rágalmazás (v. becsületsértés) megállapítását kizárja. *A valóság bizonyításának elrendelése*,¹ foganatosítása, a bizonyító anyagnak a *Bv. 16. §-a* szempontjából való bírói mérlegelése az *ítélőbíróság feladata* és a vádtanács hatáskörén kívül esik. (C. 5462/922. JEH. 835. sz. BHT. L. St. 53. és 54. §. is.) Ugyanígy határozott már korábban, 4. sz. büntetőjogi elvi határozatában, a marosvásárhelyi tábla, (Ig. Közl. XXVII. 154.) E kérdések most már a T. E. kifogásolási jogot megszorító rendelkezése folytán csak az észrevételek elbírálása kapcsán merülhetnek fel, amikor is a kifogások elbírálására érvényes elvek hasonszerűen alkalmazandók.

b) éppen mert a megszüntető határozatnak azonosak a jogkövetkezményei a felmentő ítélettel (L. 576. §.) és a vádtanácsnak meg kell szüntetni az eljárást akkor is, ha oly vádirat kerül elé, amelynek tárgyában már jogerős megszüntető végzés hozott, a törvény szerkesztőinek nyilván elkerülte figyelmét ez az eshetőség. A res judicata vizsgálatánál figyelemmel kell lenni arra, vajjon az előző ítéletet ugyanannak a büntető igénynek elbírálásával kapcsolatban hozták-e. Amíg természetes, hogy a Btk. 95. §-ának figyelmen kívül hagyásával hozott ítélet is végleg felemésztí a büntető igényt (391. §. helyett Kbt. 71. §. megállapítása), addig, ha valamely büncselekmény különböző büntető igényeket létesít (Kbt. 41. és Bv. 1. §., 3. §., 2. p.), az egyik büntető igény tárgyában hozott ítélet a másik igényre alapított vádirat elutasítását nem indokolhatja. E pontnál figyelembe kell venni a külföldön hozott jogerős ítéletet is, de csak akkor, ha a kiszabott büntetést az elítélt elszenvedte. (Ellenkező esetben Btk. 13. és 15. §. Minderről l. 325. és 326. §. és az azokkal kapcsolatban közöltek.) A vádirat elutasításának ezeket az okait a vádtanácsnak mindenkor hivatalból is figyelembe kell vennie, tehát akkor is, ha terhelt más indokokra alapította kifogását. (Indokolás 463, BIV. II. 235.)

2. A vádirat elutasítása a BTK. 105. §-ban meghatározott, a bünvádi eljárást kizáró, de a bírói mérlegelés területén kívül eső okokból történik;

a) a megszüntetés pótolhatatlan feltétele, hogy a *halálozási* anyakönyvi kivonatot a bíróság beszerezte. Minden egyéb esetben, amidőn bár valószínű, de nem kétségtelen, hogy a terhelt meghalt, az eljárást az elévülés bekövetkeztéig függőben kell tartani. (A holtánnyilváníti eljárás során, hozott határozat is csupán vélelmen alapszik);

¹ A valódiság bizonyítása kérdésében a vádtanács nem határozhat, csak az ítélobíróság; a valódiság bizonyítására vonatkozó indítványt tehát el nem utasíthatja. (C. 1879/925. BJT. LXXVIII. 37.)

b) az 1920: I. t.-c. értelmében a kormányzó által adott *kegyelem* lépett a királyi kegyelem helyébe. Míg a háborút megelőző időben általános kegyelmezés (amnesztia) alig fordult elő s kegyelmezési jogát az államfő egyéni kegyelem formájában gyakorolta, addig az utóbbi években a túlsúly az általános kegyelmezésre esett. Ennek következménye, hogy míg korábban nem lehetett vitás, hogy valaki kegyelemben részesült, addig most dönteni kell abban a kérdésben is, hogy a kegyelmi elhatározásban előszabott feltételek alkalmazhatók-e valamely terhelte, illetve büncselekményre.

E tekintetben pedig elsősorban a kegyelmi elhatározás, másodsorban pedig az annak végrehajtása tárgyában rendelkező kormányrendelet, végül pedig az ezeket a gyakorlatba átültető felsőbbbírósági döntések irányadók. A kegyelem alapján történt megszüntetésnek különleges természetet ad az 1928. márc. 1-én kelt, kegyelmi elhatározást végrehajtó 12.244/928. I. M. sz. rendelet 14. §-a is, amely szerint, ha *utóbb kiderül*, hogy arra a terhelte nézve, akiről az eljáró hatóság megállapította, hogy kegyelemben részesült, nincsenek meg azok a feltételek, amelyeket a legfelsőbb elhatározás megállapít, a kegyelem tárgyában hozott korábbi határozatot *hatályon kívül kell helyezni* és az elévülési időn belül az eljárást folytatni kell. A vádirat benyújtása után — tekintet nélkül a kegyelmezés alakjára — a bünvádi eljárást csak a bíróság szüntetheti meg, viszont, ha a kegyelem feltételeinek fennforgását a bíróság tévesen állapította meg, az eljárás csak akkor folytatható akár a nyomozó hatóság által is, ha a megszüntető határozatát a bíróság előbb hatályon kívül helyezte;

c) az *elévülés* fennforgását minden egyes terhelte vonatkozóan külön kell vizsgálnia a vádtanácsnak, eltérő rendelkezéseket csak az anyagi törvények állapíthatnak meg. Így a St. 48. §. utolsó bekezdésének helyes értelme az, hogy az eljárásnak a sajtójogilag felelős bármely személy ellen történt folyamatbátételével az eljárás valamennyi felelős személy ellen megindítottak s az elévülés megszakítottak tekintendők. (C. 3683/925. és BJT. LXXVIII. 43.) Ellentétben tehát az a) és b) alatti, jogi mérlegelést rendszerint nem kívánó esetektől, e pontnál a vádtanácsnak az *anyagi jog alapján* kell eldöntenie azt, vajjon az elévülés megkezdődött-e, folyamatosságában nincs-e a megszüntetést kizáró hiány. Ha a vádtanácsnak az iratok alapján kétségei merülnek fel e tekintetben, *nem alkalmazhatja* az *«in dubio pro reo»* elvét, hanem az ügyet főtárgyalásra kell utalni, ahol a bizonyításnak erre a pontra való kiterjesztése mellett a kétséges időpontok ugyancsak tisztázást nyerhetnek. Az elévülés kérdését a vádtanács *hivatalból* tartozik figyelembe venni és így nincs akadálya annak sem, hogy azt a kifogásban felhozott egyéb kérdések vizsgálata kapcsán észlelje. Így a vád tárgyává tett minősítés megítélése és a vádtól eltérő enyhébb minősítés elfogadása folytán (orgazda-

¹ Ugyanúgy az 1930. márc. 1-én kelt kegyelmi elhatározást végrehajtó 3661/930. I. M. sz. rend. 18. §-a.

ság büntette helyett Kbt. 129. §.) juthat arra a meggyőződésre, hogyha nem is a vád tárgyává tett, de a megítélése szerint valóságban fennforgó cselekmény elévült.

A 2) pontban felsorolt mindhárom eset olyan, amelynek fennforgását kétség esetén a vád tanácsnak vizsgálnia és eldöntenie kell a per egyéb adataira való tekintet nélkül. Nem bocsátkozhatik tehát a vád tanács a per érdemébe, ha annak lehetősége forog fenn, hogy az eljárást e pont alapján meg kell szüntetni. Nem mellőzhető pedig e kérdések előzetes vizsgálata akkor sem, ha a vád tanács megítélése szerint a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény.

3. E pontból világosan kitűnik, hogy a *beszámítást kizáró* egyéb ok alapján az eljárás a vád tanács előtt meg nem szüntethető. (Ily okból az 1) pont alapján sem szüntethető meg az eljárás; nem szüntethető meg az eljárás jogos védelem alapján. L. erről Zehery: BJT, LXX. 305.). A törvényhozó tervszerűen emelte ki a két esetet és jogosította fel a vád tanácsot, hogy annak alapján a vádiratot elutasíthassa. E beszámítást kizáró okok természetéből következik ugyanis az, hogy ezek az *iratok alapján kétségtelenül* megállapíthatók és így a főtárgyalás megtartását céltalanná teszik. Viszont éppen ezért a megszüntetésnek csak akkor van helye, ha az *elmebetegség* megállapítása a Bp. által előírt eljárás eredményeként kiállított *szakvéleménnyel van bizonyítva*. Ennek hiányában, vagy ha a vélemény kétséget enged, a vád tanácsnak a 265. §. 4 p. illetve a 246. §. értelmében kell eljárnia.

A törvény homályos kifejezésmódját az Indokolásban (463.) foglaltakkal világítva meg, arra az eredményre kell jutnunk, hogy az elmebetegség figyelembevételénél a törvényhozó a *vád tanácsnak tágabb teret* biztosított, mint az ítéldbíróságnak. Az eljárást a vád tanács ugyanis megszüntetheti akkor is, ha a terhelt a *bűncselekmény elkövetése után* esett elmebetegségbe. Ily döntés esetén pedig már csak az a lehetőség áll fenn, hogy ha a terhelt a betegségből az elévülési idő eltelte előtt kigyógyul és megállapítást nyer, hogy az elkövetés idején beszámítható volt, a kir. ügyészség az új bizonyíték alapján az *újrafelvételt indítványozhatja*. Ezzel szemben az ítéldbíróság a 326. §. 3. pontja alapján csak akkor hozhat felmentő ítéletet, ha a vádlott a bűncselekmény *elkövetésekor* volt elmebeteg. (BTK, 76. §.) Míg tehát a vád tanács elutasíthatja a vádiratot, arra a terheltre vonatkozóan, akinek perjogi cselekvőképessége a szakvélemény tanúsítása szerint hiányzik, addig az ítéldbíróság ily ok alapján felmentő ítéletet nem hozhat. (C. 2009/927. Bt. Dt. XXI. 94.)

b) a *bűncselekmény elkövetésének időpontja* az utolsó végrehajtási tevékenység befejezésétől számítandó. Egyébként e rendelkezésnek a Fb. életbelépése óta alig van gyakorlati jelentősége, mert a vád tanács az eljárás megszüntetése helyett a Fb. 65. és köv. §-ai szerint megtehető intézkedések foganatosítása végett a fiatalok bíróságához teszi át az iratokat, ha azt állapítja meg, hogy a terhelt 12-ik évét még be nem töltötte.

4. E *perfeltételek*, illetőleg azoknak hiánya ugyancsak kizárólag az iratok alapján állapítható meg. Az eldöntendő kérdés súlypontja azon van, vajjon a *felhatalmazás, kívánat, illetve magánindítvány* előterjesztése avagy visszavonása joghatályosnak tekinthető-e. A felsőbb bírósági gyakorlatból megállapítható, hogy míg az előterjesztést illetően az *alaki* kellékeket a gyakorlat mindjobban csökkenteni kívánja, addig a visszavonás *jogérvényességének feltételeit* szigorúbban bírálja el. Azonban csak a magánindítvány vonható vissza.

A BV. 8—12. §-aiban említett *felhatalmazás visszavonásának nincs helye*, ily esetben az eljárás sem e pont, sem más jogszabály alapján meg nem szüntethető.

A felhatalmazásra üldözendő cselekményekre a BTK 110—116. §-aiban foglalt szabályok nem alkalmazhatók. Ehhez képest az előbbieket teljesen a *hivatalból üldözendő cselekmények* jogi jellegével bírnak, aminek az a további folyománya, hogy azokban *kizárólag a kir. ügyészség a vád ura*. A felhatalmazó nem korlátlan ura a pernek, csupán ahhoz van joga, hogy a felhatalmazás megadásával vagy megtagadásával pozitív vagy negatív irányban döntsön a felhatalmazás, mint perjogi feltétel kérdésében. Ha e döntés megtörtént, szerepe teljesen ki is merült. Ha megadta a felhatalmazást: a per sorsának irányítása a vád szempontjából kizárólag a kir. ügyészség kezébe megy át, s abba beleszólása a *felhatalmazást megadó hatóságnak többé nincs*. Az eljárásnak folytatása, vagy megszüntetése már nem függ az igazságszolgáltatás tényezőin kívül álló valamely hatóság belátásától s az eljárás megszüntetése csak úgy lehetséges, hogy a kir. ügyészség a vádat elejti. (C. 4626/926. J. E. 868. sz. BHT.)

A *visszavonás* kérdését tehát *egyedül a magánindítvány-nál* veheti fontolóra a vád tanács; ennél is csak akkor szolgálhat a visszavonás a megszüntetés alapjául, ha: a) határozott, feltételhez nem kötött, b) az indítványra jogosult az illetékes hatóság előtt írásban adta be, vagy jegyzőkönyvbe mondta be, vagy pedig az ítéldbíróság előtt a visszavonás iránt kijelentést tett. (C. 1142/926. Bt. Dt. XIX. 64.)

A rendőrségnek vagy esendőrségnek pusztá jelentése arról, hogy a sértett magánindítványát visszavonta, nem joghatályos.

A *visszavonás* a vád tanács előtt *szóbeli bejelentés* alapján nem történhetik, tekintve, hogy sértett a tárgyaláson jelen nem lehet. Pótmagánvád esetén a magánindítvány visszavonása a vád elejtésével egyenlő (de megfordítva nem áll e tétel, l. 7. a.) és ilyenkor az 1. §. általános rendelkezésének értelmében az eljárást a következő (5) pont alapján kell megszüntetni.

Több terhelt esetére figyelembe veendő, hogy Btk. 115. és 116. §-aiban a magánindítvány osztatlanságát megállapító rendelkezések csak abban az esetben alkalmazhatók, ha a terhelték ugyanabban a jogi egységet képező cselekményben, mint egymás tettestársai vagy részesek működtek közre. (BHT. 332.) Ha azonban a terhelték mint önálló tettesek külön-külön követték el a vádbeli cselekményt és ezek a cselekmények csak sértett személyével való összefüggés okából foglaltatnak egy feljelentésbe, akkor a vád

oszthatóságának elve érvényesül, amely szerint a vádlónak joga van a tettek egyikével szemben a vádat elejteni, másikával szemben fenntartani, anélkül, hogy ez a magánindítvány érvényét érintené. (C. 5318/923.)

Az eljárás megszüntetése perfeltétel hiányában a peranyag érdemi vizsgálata nélkül történvén, a megszüntető határozat nem vonja maga után a *ne bis in idem* elvével járó anyagi jogi következményeket. (Beling: Deutsch. Reichstrafprozessrecht., 271. és 366.) Az eljárás újabb folyamatba tétele annyiban azonban ki van zárva, amennyiben a megszüntető határozat álláspontjával ellentétes álláspontot kellene elfoglalni a bíróságnak a perfeltétel fennforgása kérdésében. Így ha a vádtanács tévesen is mondta ki, hogy a magánindítvány megadása nem joghatályos, de ha e határozata jogerőre emelkedett, a bűnvádi eljárást újból megindítani nem lehet (esetleg azonban újrafelvételi eljárás vagy perorvoslat a jogegység érdekében.) Ha még pótolható hiány következtében szüntette meg a vádtanács az eljárást, a 444. §. rendelkezéseinek megfelelően a vádló az eljárás folytatását indítványozhatja a hiányos időben (az elévülés beállta előtt) való pótlása után. Így ugyanis a már jogerős végzésben a perfelvételre vonatkozó döntéssel az újabb eljárás nem helyezkedik szembe.

A magánindítványra vonatkozóan a BTK. 112. §, a felhatalmazásra és kívánatra vonatkozóan csak az elévülési idő irányadó a kellő időben való előterjesztést illetően. Ennek folytán a kir. ügyész e határidő alatt, de a vádtanács határozathozatala előtt, bármikor előterjeszheti a fenti nyilatkozatokat és nincs megállható alapja annak a véleménynek (BIV. II. 237.), amely szerint meg kell szüntetni az eljárást a vádtanácsnak, ha a jogosultak nyilatkozatát a kir. ügyészség a nyomozás befejezése után szerezte be. Ily álláspont még a 444. §-al is szembehelyezkedik.

5. A kir. ügyészség részéről a vád elejtése csak kifejezetten erre irányuló nyilatkozattal történhetik, az valamely intézkedés meg nem tételéből nem vélelmezhető. Magánvádló részéről a vád elejtésének kell tekinteni minden olyan mulasztást is, amelynek következménye az eljárás megszüntetése lehet, ha erre a bíróság a magánvádlót figyelmeztette.

6. A vádirat ellen használt kifogás a vádtanácsnak módot nyújt ahhoz is, hogy a vád bizonyítékait szabadon mérlegelje, s elutasítsa azt a vádiratot, amely alapján a bűnösség kimondására, — a bizonyítékok fogyatékoságára tekintettel — még valamelyes valószínűséget sem lát. A bizonyítékok e megbírálásánál azonban figyelembe veendő:

a) nem abból a szempontból kell kiindulni, hogy az előterjesztett bizonyítékok alapján ezidőszerint lehetne-e bűnösséget kimondó ítéletet hozni. A vádtanács szerepe eltér az ítélőbíróságétól. Ha az utóbbinak kételye van a bűnösség tekintetében, felmentő ítéletet kell hoznia; ha a vádtanácsnak kételye van az iránt, hogy a fennforgó bizonyítékokkal szemben fel-

mentő ítéletet kell-e hozni majd az ítélőbíróságnak, a terheltet vád alá kell helyezni. (L. John: StPO, II. 607. és köv. old.)¹

b) a vádtanácsnak az ügy összes bizonyítékait és nem csupán azokat kell figyelembe vennie, amelyekre a vád támaszkodik, s ezeket a vád minősítésére tekintet nélkül, a tettazonosság határain belül értékelnie kell;

c) vizsgálni kell, vajjon az előkészítő eljárás anyaga alapján megállapíthatóan mutatkoznak-e oly tények, amelyek ha a főtárgyaláson bizonyítást nyernek, a terhelt elítélését eredményezhetik. Nem szükséges tehát, hogy e bizonyítékok teljes tisztaságukban már a vádtanács előtt legyenek, mert elegendő, ha alaposan feltehető, hogy a közvetlen bizonyító eljárás során a már megállapított tények (esetleg indiciumok) a logikai kapcsolat által megerősítve, megfelelő bizonyítékokká fejlődnek. (L. erről Fuchs: Holtendorf-Handb., II. 25.) Másrészt az előkészítő eljárás anyagából vonható következtetés a *maximuma annak*, amit a vádtanács a vád értékelése szempontjából tehet. Nem indulhat ki tehát a vádtanács abból, hogy az eddig megállapított tények mellett hiányosnak tekintendő bizonyítékláncolat a főtárgyaláson esetleg megszerzhető további bizonyítékokkal kiegészíthető lesz, ha ezidőszerint még a valószínűség is a vád ellen harcol;

d) nem bocsátkozhatik a vádtanács a bizonyítékok, különösen a tanuvallomások fajsúlyának vizsgálatába. Nem dönthet a felett, hogy az ellentétes vallomások közül melyiknek tulajdonít nagyobb bizonyító erőt, melyikről véli azt, hogy idegen befolyás hatása alatt jött létre.

A bűnvádi eljárás megszüntetésének új esetét állapítja meg a 8300/923. M. E. sz. rendelet. A bíróság a vádló meghallgatása után az eljárást megszünteti a békeszerződések rendelkezései alapján külföldi állampolgárrá vált olyan terhelt ellen:

1. aki abban a külföldi államban szerzett állampolgárságot, amelynek területén lakik, tartózkodik vagy fogva van.

2. aki a bűncselekményt Magyarországnak a békeszerződéssel megállapított területén kívül követte el és külföldön lakik, tartózkodik, vagy ott fogva van.

A megszüntetett eljárás folytatására a BP. 444. §-a irányadó. Jogorvoslattal csak az eljárás folytatását rendelő határozat ellen lehet élni.

(Megszüntetés esetében az iratoknak a főügyész útján az igazságügyminiszterhez való felterjesztéséről, ha pedig a bűnvádi eljárás átvételére az osztrák bíróság van hivatva, közvetlenül a bécsi II. államügyészséghez való megküldéséről l. Rend. 24. §. Ig. Közl. XXXII. 463.)

A megszüntető határozat, ügydöntő voltának megfelelően, az elfogadott tényállást és az alapul vett jogi álláspontot illetően kimerítően indokolandó. (Kivételt a Bp. csak az 5. pont alapján való megszüntetés esetére tesz.) Az indokolás fontossága kitűnik az újrafelvételi és a kártalanítási eljárás során, ahol a megszüntető határozatnak a felmentő ítélettel egyenlő joghatálya van. Tekintve, hogy a felsorolt esetek alá nem vonható okból a vádiratot elutasítani nem lehet, az indokolásból

¹ La probabilité est la mesure de l'accusation et la certitude, celle des condamnations. (Servan.)

mindenesetre ki kell tűnnie annak, hogy a megszüntetés a törvényben felsorolt okok melyikére van alapítva. Jogkérdésre alapított elutasítás az 1. pontra alapítandó.

7. Az utolsó bekezdésben foglalt jogszabályt a gyakorlat a minősítés kérdésére is kiterjeszti. (Ha az orgazdaság büntetével terhelt egyén kifogással él a minősítés kérdésében és a vádtanács megállapítja, hogy a tolvaj, akitől a kifogással élő a lopott holmit megszerezte, nem lopás büntettét, hanem csak vétséget követett el, az ügyet hatáskör okából valamennyi terheltre vonatkozóan a járásbíróhoz teszi át.)

Figyelembe kell vennie természetesen a vádtanácsnak a magánindítvány visszavonásának a Btk. 116. §-ában foglalt következményeit. A törvény helyes értelme szerint azonban az eljárásnak megszüntetése csak arra a bűncselekményre mondható ki a többi terhelttel szemben is, amelynek elkövetésénél az, akivel szemben a magánindítványt visszavonták, a többi terhelttel közreműködött. Azokra a bűncselekményekre, amelyek a terheltet a visszavont magánindítványban említett terhelttárs közreműködése nélkül követték el, az eljárás meg nem szüntethető. (C. 1754/909. JE, Bt. Dt. III. 19.) Ugyancsak meg kell különböztetni e szabály alkalmazásánál is a vádelejtést a magánindítvány visszavonásától. Sértettnek az a kijelentése, hogy az ügyész megnyugvása után nem veszi át a vád képviselőt ama terheltet egyikével szemben, akik ellen a vádtanács a 6. pont alapján az eljárást megszüntette, nem a magánindítvány visszavonása és így nincs akadálya, hogy a többi, szintén magánindítványra üldözendő tettektársak ellen, vagy akár ugyanezen terhelt ellen, de egyéb magánindítványra üldözendő cselekmény miatt az eljárást folytassák. Oly esetben, amikor a vádlottak közül csupán egy él kifogással, de a vádtanács a kifogás elutasításával ezt a vádlottat vád alá helyezte, a kifogással nem élő másik vádlottal szemben a vádirat a most tárgyalt törvényrész alapján el nem utasítható. (Bp. Tábla. 7059/920. Bt. Dt. XVI. 7.) Az irodalomnak ezzel az állásponttal ellentétes véleményét (BIV, II. 241.) tehát a joggyakorlat nem tette magáévá.

265. §.

Az eljárás felfüggesztése.

A vádtanács felfüggeszti a bünvádi eljárás tovább folytatását:

1. ha valamely házasság érvényessége, vagy a bünvádi ügynek eldöntésére nézve lényeges más magánjogi jogviszony tekintetében a 7. §. harmadik és negyedik bekezdése szerint a polgári bíróság, vagy más hatóság határozatának bevétele mutatkozik szükségesnek;

2. ha a 31. §. esetében az igazságügyi miniszter döntése bevétele;

3. ha a terhelt mentelmi jogának felfüggesztése szükséges;

4. ha a terheltre nézve a beszámíthatóságot kizáró, vagy korlátozó elmezavar látszik fennforogni és a vádtanács a ter-

heltnek további szakértői megfigyelését tartja szükségesnek. (246. §.)

Az eljárás az 1. és 2. pont esetében az előleges kérdésnek eldöntéséig, illetőleg a késedelem miatt szükséges intézkedésig (7. §. ut. bekezdés), a 3. pont esetében a mentelmi jog felfüggesztéséig, a 4. pont esetében pedig mindaddig függőben marad, míg a bíróság meggyőződést nem szerez afelől, hogy a terheltnek elmeállapota a beszámítást nem zárja ki, vagy, hogy az gyógyíthatatlanul meg van zavarva.(5)

Ha a vádtanácsnak kétsége van az iránt, vajjon indokolt-e a főtárgyalás tartása vagy sem, ezt a kétséget az előkészítő eljárás kiegészítése útján beszerezhető adatokkal rendszerint el tudja oszlatni. Vannak azonban oly kérdések, amelyeknek eldöntése nem tartozik büntetőbíróság hatáskörébe és vannak az eljárásnak oly akadályai, amelyek elhárítása kívül esik a bíróság jogkörén. Ily esetekben az előkészítő eljárás kiegészítésével a döntéshez szükséges alapot megszerezni nem lehet. Végül felmerülhet oly kétség is, amelyet csak hosszabb szakértői vizsgálat oszlat el, a sürgős természetű hiánypótlás tehát itt sem volna helyén. Ily esetekben indokolt a bünvádi eljárásnak a felfüggesztése mindaddig, amíg ki nem tűnik, hogy az akadály véglegesen útját állja a bünvádi eljárás folytatásának, tehát a bünvádi eljárást meg kell szüntetni, avagy a kétség eloszlott, az akadály megszűnt, tehát az eljárás folytatásánál figyelmen kívül maradhat. Az eljárás felfüggesztésének jelentősége abban csúcsosodik ki, hogy a függőbentartás alatt az elévülés szünetel. Egyébként — tudvalevőleg — az ügy elbírálását akadályozó körülmény a terhelt javára érvényesül, amennyiben az ügyet közelebb hozza az elévüléshez s ez utóbbinak bekövetkeztét hátráltatni sem lehet. Amidőn tehát a törvény a vádtanácsnak kivételesen módot ad az elévülés idejének meghosszabbítására, a lehetőségeket kimerítően sorolja fel, úgy hogy az eljárás felfüggesztése az ebben a §-ban felsorolt esetekben kívül álló okból el nem rendelhető.

A felfüggesztés általános indoka, hogy valamely előzetes kérdés tisztázása nélkül a vádtanács nem határozhat a kifogás felett. Hogy a kifogást egyenesen az előzetes kérdéssel kapcsolatban használták-e, az nem lényeges.

1. a) Bármely előzetes kérdés is merüljön fel, az eljárás felfüggesztésének szükségét a vádtanács mindig szabadon mérlegeli. E rendelkezés összhangban áll a 7. §. 3. és 4. bekezdésével, amely a külön kiemelt házassági kérdés felmerülése esetére is csak «rendszerint bevérandónak» jelzi a polgári bíróság ítéletét. Míg az ítélebíróság előtt az előzetes kérdés fontossággal bírhat a bűnösséget megszüntető (80. §., 82. §.) vagy a büntetést enyhítő körülmények (pl. zsarolásnál az érvényesített követelés jogos volta stb.) szempontjából, addig a vádtanács az eljárást csak akkor függesztheti fel, ha valamely más hatóság döntésétől függ az, hogy az eljárás a terhelt ellen megszüntethető-e vagy sem és ha a lényeges kérdés csak hosszabb eljárás alapján bírálható el. Észrevételek szempontjából jelentős, hogy

kivételesen kötelezővé teszi az eljárás felfüggesztését a Bv. 27. §-a.

b) a felfüggesztést csupán *magánjogi jogviszony* illetékes elbírálásáig lehet elrendelni. *Közjogi kérdés* eldöntése a büntetőbíróóság hatáskörébe tartozik, annál is inkább, mert a bíróságnak nem is állnak minden esetben rendelkezésére azok az eszközök, amelyek a közjogi kérdés eldöntéséhez szükséges egyéb eljárás folyamatba tétethetéséhez szükségesek lennének.

c) a *felfüggesztés következménye*, ha a kérdést eldöntő eljárás még folyamatban nincs, az, hogy a vádanács az érdekeltek egyikét (terheltet vagy sértettet) záros határidő kitűzése mellett *külön eljárásra utasítja*. A külön eljárás alatt rendszerint polgári pert kell érteni;

d) a felfüggesztést elrendelő határozat *hatályon kívül helyezhető*. Ha a kötelezett fél a határidő alatt a külön eljárást meg nem indítja, vagy ez eljárásban a döntés annyira késik, hogy a bünvádi eljárási céljának meghiúsulásától kell tartani (a fél szándékosan is késleltetheti a polgári per befejezését), a vádtanács elrendelheti az eljárás folytatását és a vitás kérdést *maga dönti el*.

2. a) Terhelt *személyes mentességével* vagy *területenkívüliségével* kapcsolatban a vádtanács érdemi intézkedést nem tehet. Tehát akár kétségtelenül megállapítja az eljárás ily akadályának fennforgását, akár csak kétsége merül fel az akadály lehetősége iránt, egyetlen teendője a felfüggesztés mellett az *igazságügyminiszterhez való jelentéstétel*;

b) a *miniszter pozitív döntése* egyszerűen utasítás a kir. ügyészség számára a vád elejtését illetően s így végeredményben az eljárás 264. §. 5. pontja alapján megszüntetendő lesz. Ha a pótmagánvádló a vád képviselőt átvenné, úgy a vádtanács az eljárást a 264. §. alapján meg nem szüntetheti és a megszüntetés ilyenkor csak az 1. §-al volna indokolható, mert ily egyénekre a Bp. nem nyerhet alkalmazást;

c) a területenkívüliség és személyes mentesség megvilágítását l. a 31. §-nál;

3. a) *mentelmi jog* illeti meg a képviselőház tagjait a képviselőháznak 1867. évi november 18-án hozott határozata alapján,

b) a mentelmi jog jelentőségét a Bp. szempontjából lásd a 32. §-nál.

c) a mentelmi jog *felfüggesztése szükséges*, ha:

A) a terhelt ellen megválasztása vagy kinevezése után indítottak eljárást,

B) a terheltet a törvényhozó testület már kiadta, azonban az eljárást nem fejezték be és időközben a törvényhozói minőség megszűnt, de új választás vagy kinevezés folytán ismét létesült,

d) a *felfüggesztés kieszközlésére*, a megkeresésnek a főügyész útján való felterjesztésére a 40. §., a megkeresés alakosságára, a tényállás megvizsgálhatóságához szükséges bizonyítékok csatolására és a felterjesztés alakosságára az 56.440/884. I. M. sz. r. irányadó;

e) a *mentelmi jog felfüggesztésének megtagadása* esetén a kir. ügyészség a vádat elejti. Egyebekben lásd a 2. b) pontban foglalt megjegyzéseket;

f) a felfüggesztés *hatályon kívül helyezhető* és az eljárás a törvényhozás megkeresett házának válasza nélkül folytatandó, ha a 444. §. feltételei megállapíthatók. Ugyanígy kell eljárnia a vádtanácsnak, ha az eljárást a mentelmi jog felfüggesztésének megtagadása miatt már meg is szüntette.

4. A *megfigyelés célja*, hogy a vádtanács abban a kérdésben megnyugtató értesülést szerezzen, vajjon a 264. §. 3. pontja alapján az eljárást megszüntetheti-e vagy sem. A törvény szövegéből arra kell következtetni, hogy e rendelkezést a törvényhozó arra az esetre szánta, amikor a vádtanács az elmeorvosi véleményből nem tud eligazodni abban a kérdésben, vajjon a terhelt elmezavara kizárja, vagy csak korlátozza a beszámíthatóságot («a terhelt további megfigyelése»), beszámíthatóságot kizáró elmezavar esetén való megszüntetésről, lásd 264. §. 3. p. A vádtanács ritka esetekben hoz ily határozatot, tekintve, hogy a 246. §. már a vizsgálat során lehetővé teszi a megfigyelés lehető tökéletes megvalósítását. Igaz ugyan, hogy a vádtanács által elrendelt vizsgálatra az id. §. 5. bekezdésben megszabott határidő nem kötelező, azonban e határidő betartása alól a vádtanács a vizsgálat során is felmentést adhat. (Id. §. 6. bek.) Oly hosszú ideig pedig a megfigyelés nem tart, hogy az elrendeléstől számítva a bűncselekmény elévülése következhetne be. Így e rendelkezésnek gyakorlati értéke vajmi csekély.

5. Az eljárás felfüggesztésére adott felhatalmazás ellensúlyozásaképpen megszabta a törvényhozó azokat az *időbeli határokat*, amelyekben túl a *felfüggesztést kiterjeszteni* nem lehet, nehogy a bűncselekmény elévülési ideje mesterségesen meghosszabbítható legyen. A felfüggesztés megszüntetendő legkésőbb abban az időpontban, amikor a vádtanács értesül arról, hogy az eljárás folytatását gátló ok megszűnt, vagy hogy az eljárás meg nem szüntethető. Helytelen kifejezést használ az utolsóelöltti bekezdés tehát, amikor a felfüggesztés határidejét a mentelmi jog felfüggesztése idejéig állapítja meg, tekintve, hogy a felfüggesztés tárgyában hozott képviselőházi, vagy felsőházi bármily irányú döntés beérkezével a *felfüggesztést meg kell szüntetni* és azt az eljárást megszüntető vagy vádhatározatot tartalmazó végzéssel kell felcserélni.

A külön eljárásra utasítással kapcsolatos felfüggesztés megszüntetéséről már fentebb volt szó. A «késedelem miatt szükséges intézkedés» akkor esedékes, ha az eljárás megindítására tűzött határidő eredménytelenül telt el, vagy a külön eljárás eredményét, az eljárás hosszadalmissága miatt a vádtanács, bevárni nem kívánja, hanem maga dönti el a vitás kérdést és döntésének megfelelően határoz az eljárás további sorsa felől is. Ha a vádtanács be is várja az előzetes kérdésben hozandó döntést, ez utóbbi határozatánál nem kötelezi, annak jelentőségét is szabadon mérlegeli az elbírálandó bűnper szempontjából.

266. §.

A vádhatározat.

Ha a 262—265. §-okban meghatározott esetek egyike sem forog fenn, akkor a vádtanács végzéssel kimondja, hogy a terheltet vád alá helyezi.(1)

E végzésnek tartalmaznia kell a tárgyalás alkalmával jelen volt bírák neveit, továbbá a vádlott személyes viszonyainak tüzetes megjelölését és a vádalahelyezés alapjául szolgáló bűncselekmény minősítését, hivatkozással a büntetőtörvénynek megfelelő szakaszaira.(2)

Ugyane végzésben határoz a vádtanács az iránt is, hogy mely tanúk és szakértők idézendők meg a főtárgyalásra.(3)

A vádtanács a törvény alkalmazása tekintetében nincs a vádló indítványához kötve.(4)

1. A vádhatározat negatívumokból vont következtetés eredménye, tartalmazza annak hallgatolagos megállapítását, hogy a vádtanács a tényállást kellően tisztázottnak találva, nem talált okot, amely mellőzhetővé teszi a vádnak a főtárgyaláson való elbírálását. Pozitív vonatkozásban a vádhatározat elrendeli, hogy az ügyben, a határozatban megjelölt bíróság előtt a főtárgyalást meg kell tartani.

Perjogi szempontból tehát a vádhatározat teljes határozottsággal szabja meg az ügy további sorsát, míg anyagi jogi szempontból csupán körvonalazza azt a keretet, amelyen belül az ítéldbíróságnak döntenie kell. A vádhatározat tehát nem bocsátkozhatik részletkérdések (büntetés kiszabás, súlyosító és enyhítő körülmények) taglalásába, mint amelyek értékelésére egyedül az ítéldbíróságnak van joga. (L. Glaser: id. mű II. 449.) Ellenben végérvényes a vádhatározatnak az a döntése, hogy a főtárgyalást ki ellen, hol és mely tett miatt kell megtartani, úgyszólván e határozatnak hatályon kívül helyezése, megváltoztatása, az általa eldöntött kérdéseknek a főtárgyalás előtt való újbóli megfontolás alá vétele meg nem történhetik. Áll ez a tétel arra az esetre is, ha a vádhatározat kétségtelenül téves és oly okok figyelmen kívül hagyása mellett hozatott, amelyek az eljárás folytatását akadályozzák. Minthogy a vádhatározat a vádló kívánságának megfelelő döntést jelent, következtésként a főtárgyalási elnöknek ki kell tűznie a főtárgyalást akkor is, ha észleli, hogy a vádtanács, valamely a bünvádi eljárás folytatását gátló körülményt figyelmen kívül hagyott (elévülés), feltéve, hogy a kir. ügyesség maga nem áll el a főtárgyalástól a vád előzetes elejtése kapcsán. Az eljárás megszüntetésére a vádtanács előtt alapot adó körülmények tehát a vádhatározat után, a vádló hozzájárulása nélkül, már csak a főtárgyaláson hozandó határozatban bírálhatók el. (Igy Beling: id. mű 364., ugyanitt l. a kérdésnek irodalmi feldolgozására vonatkozó források.) Egyetlen kivétel e tekintetben a hatáskör kérdése, amelyet az eljárás minden szakában hivatalból vizsgálni tartozik a bíróság annyiból, hogy az elbírálendő cselekmény nem haladja-e meg hatáskörét (15. §., l. BJT. XLII.

15.) és megtagadja a főtárgyalás kitűzését, ha a vádhatározatban foglalt minősítés szerint a bűncselekmény elbírálására hiányzik a hatásköre. (Például ha az 1897:XXXIV. tc. 17. §. ut. el. bek. szerint táblai székhelyen lévő törvényszék hatáskörébe tartozó bűncselekmény miatt történt a vádalahelyezés.)

2) A vádhatározat tartalmát illetően, tekintve, hogy a T. E. 112. §-a csupán az ítélet tartalmát egyszerűsítette:

a) meg kell nevezni a tárgyalás alkalmával jelen volt bírákat, szabatosabb kifejezésmód mellett a vádhatározatot meghozó bírákat (ha a tárgyaláson pótbíró alkalmaznak nagyobb terjedelmű ügyeknél, ennek a vádhatározatban való megjelölése szükségtelen, ezekkel szemben nem is érvényesíthetők a 65. §. II., III. bek.-ben előszabott okok);

b) a vádlott személyes viszonyainak megjelölését illetően lásd a 255. §. 1. alatti megjegyzéseket. Azért, mert a törvény a «tüzetes» jelzőt alkalmazza, semmiféle különleges intézkedést nem kíván;

c) a bűncselekménynek a törvényszakaszok felhívása útján történő minősítéssel való megjelölése a gyakorlatban elegendőnek nem bizonyult és sok esetben el sem osztható kétség merült fel a főtárgyaláson, hogy a vádirat helyébe lépő vádhatározat mily tettekre, illetve bűncselekményekre terjedt ki. A kételyek elhárítására csak az a vádhatározat alkalmas, amely a vádirat mintájára (255. §. 2.) a tettek kimerítő individualizálását is tartalmazza. (Igy Degré M.: id. mű 83. és k. o. Finkey: Tankv. 402., Angyal: Tankv. II. 60. stb.) Sőt a vádhatározat tárgyát képező cselekmény tüzetes meghatározása lényegesen fontosabb a törvényszerinti minősítésnél, mint amelynek csak akkor van jelentősége már a vádhatározatban, ha a hatáskör kérdésével van kapcsolatban (tanács-egyesbíró-esküdtszék), míg minden más esetben a vádhatározat minősítésének csak annyi súlya van az ítéldbíróság előtt, mint a vádiratbeli minősítésnek a vádtanács előtt. (L. Zehery: id. mű 151.) A vádhatározatnak, mint önálló bírói határozatnak, ebbeli karakterét azzal is kifejezésre kell juttatnia a vádtanácsnak, hogy fogalmazásában is függetleníteni kell a vádirattól, miért is szabálytalan az oly vádhatározat, amelynek tartalmát csak a vádirattal való egybevetés mellett lehet megállapítani.

3. A megidézendő tanukon és szakértőkön kívül a szükséghez képest rendelkeznie kell a vádtanácsnak az egyéb beszerzendő bizonyítékokról is (periratok, üzleti könyvek, másolatban csatolt iratok eredetije), különösen pedig meg kell jelölnie azokat a bizonyítékokat, amelyeknek beszerzését a kifogásokban felhozottakra való tekintettel szükségesnek tartja. Ama körülményeket illetően, amelyeket a vádtanács az eljárás megszüntetése céljából figyelembe nem vehetett (jogos védelem, stb.), az által tétethet éppen megfontolás tárgyává a főtárgyaláson, hogy a körülményekkel kapcsolatos bizonyítékok beszerzését elrendeli. Általában a vádtanács által megjelölt bizonyítékok csak a minimumát jelentik a főtárgyalás bizonyítékainak és a felek, vagy hivatalból való intézkedés mellett a

bíróság nincsenek elzárva a bizonyítás eszközeinek szaporításától. (A St. 54. §-ában foglalt, az eljárás gyorsítását célzó korlátozás, amely szerint a vádhatározatban megjelölt bizonyítékokon kívül más bizonyítékok beszerzését, különösen tanuk kihallgatását a felek a vádirat közlésétől számított 8 nap elteltével (St. 53. §.) és különösen a főtárgyaláson csak akkor kérhetik, ha e miatt a főtárgyalást elnapolni nem kell, vagy ha azt az eljárás előző szakában eredménytelenül kérték, vagy végül ha igazolják, hogy a kérdéses bizonyítékokat előbb nem ismerhették, most már csupán a főtárgyalást kitűző végzéssel kapcsolatban bír jelentőséggel.) A vádhatározat rendelkező részének végül tartalmaznia kell azt a rendelkezést, hogy az iratokat a főtárgyalás kitűzése végett a vádtanács a törvényszékhez (főtárgy. tanács) teszi át.

4. Erdemben a vádhatározatnak az ítéletre nem lévén több befolyása, mint a vádiratnak, rendszerint a vádhatározatban elfoglalt, a minősítésre vonatkozó álláspontnak sincsen jelentősége. (L. fent 2. c) al.) Másrészt a jogi megítélés szempontjából a vádirat sem köti a vádtanácsot. A törvény alkalmazása tekintetében való szabadság jelenti az enyhébb vagy súlyosabb minősítést és a tettazonosság keretén belül a vádtól eltérő büncselekmény miatt való vádaláshelyezést. Sőt az indokolás (466.) szerint még a tettazonosság ismérvei is kiterjesztöbben értelmezhetők, lényegtelenebb tényállásbeli eltérések a vádirat és a vádhatározat összhangját meg nem zavarhatják. (Időpont, elkövetési mód stb.) A lényeges csak az, hogy megállapítható legyen, hogy a vádbeli magatartás miatt történt a vádaláshelyezés.

Ha a vádtanács a vádaláshelyezés mellett egyes terheltekkel szemben vagy egyes büncselekményekre vonatkozóan a vádiratot elutasítja, erről a vádhatározatban kifejezetten rendelkezni kell. Fontos a különböző irányú rendelkezéseknek megfelelő elkülönítése a perorvoslattal megtámadható részek kétségtelen megállapíthatása végett. Ellenben nem kell kifejezetten rendelkezni akkor, ha a vádtanács egyes tényállásbeli elemeket nem lát bizonyíthatóknak s ezért a vádnál enyhébb minősítést állapít meg; ha a vádtanács részleges megszüntető határozatot hozna (pl. zsarolásnál közhivatalnoki jelleget nem állapítja meg és csupán vétség címen hoz vádhatározatot), azt az ítélebíróság figyelmen kívül hagyhatja (l. erről Főtárgy. stb. 62. és k. old.). A vádhatározatnak fontos része az *indokolás*, mert ebben kell részletesen kifejtenie a vádtanácsnak, hogy a kifogásban előterjesztett, az eljárás megszüntetését célzó indítványokat miért utasította el, illetve az indítványok alapján tett intézkedések miért nem voltak alkalmasak a vád megdöntésére. Ugyancsak nyilatkozni kell a vádtanácsnak arra is, hogy melyek azok a bizonyítékok, amelyekkel a bűnösséget alaposan valószínűsítettnek látja. A vádtanács megállapításai túlnyomórésztben *hypothetikus természetűek*, azt mondják ki, hogy alapos a gyanú, hogy a terhelt bűnössége a főtárgyaláson beigazolást fog nyerni. (Glaser: id. mű. II. 426.) Ennek megfelelően legyen az indokolás fogalmazva is. Kerülni kell

tehát az ítélet indokolásának megfelelő, a jogi bizonyosságot sugárzó kitételeket, amelyek még nem állották ki a főtárgyalás tűzpróbáját. Ha a minősítés bizonyíthatósága iránt van kétsége a vádtanácsnak, indokolásában mutasson rá a különböző lehetőségekre, amelyek közül a végleges állásfoglalás a vádtanácsi eljárás keretei között meg nem történhetik. Ily különböző lehetőségek esetén a vádtanácsnak a főtárgyalás alapjául a *legsúlyosabb minősítést kell vennie*, amivel a főtárgyalási szakban beállható hatásköri bonyodalmaknak elejét veheti. Indokolást igényel a vádhatározatban a bűnrészeség különböző formáiban való vádaláshelyezés is.

Ha a vádirat ellen *nem valamennyi terhelt élt kifogással*, úgy a vádaláshelyezés esetén a kifogást nem tevő terheltekkel a vádhatározat nem foglalkozhatik (ellentétben megszüntetésnél a 264. §. ut. bek.). Ha olyanok is éltek kifogással, akiknek csak észrevételhez van joguk, az utóbbi elbírálása végett az iratokat a törvényszékhez kell áttenni (l. 184. old.). A kifogással nem élő terheltekkel szemben a vádirat a 264. §. ut. bek. alapján el nem utasítható. (Bp. Tábla, 7059/920. Bt. Dt. XVI. 7.) Egyazon terhelt folytatólagos, vagy a többszörösen minősülő cselekménye tekintetében nem lehet részben megszüntető, részben vádaláshelyező határozatot hozni. (BJT, LVIII. 76.)

A vádhatározat ellen semmiféle irányban sem lehet *perorvoslattal élni* (kivéve, ha az oly rendelkezést is tartalmaz, amely ellen perorvoslatnak a 269. és 270. §. értelmében helye van.) A vádló *nem élhet felfolyamodással* akkor sem, ha a különböző cselekvési módzatok által elkövethető büncselekmények esetében egyes vádpontokra nézve a vádhatározat mellőzte a vádirati minősítést. (L. Degré M.: id. mű 91, Zehery: id. mű 154.) Nincs perorvoslati jog akkor sem, ha a vádhatározatot vád nélkül, esetleg vádiratban nem szereplő személy ellen hozták. Ezzel szemben a vádlónak jogában áll a főtárgyaláson az eredeti vád alapján a bűnösség kimondását indítványozni és nem köteles semmiféle irányban a vádhatározatnak megfelelő álláspontot érvényesíteni.

A *terheltnak nincs perorvoslati joga* a vádhatározat ellen, amely indítványait elutasítja, még akkor sem, ha a határozathozatal vagy az elutasítás kétségtelen jogszabálysértéssel történt. (Pl. a vádiratot nem kézbesítették a terheltnek, kötelező vizsgálat esetén nem adták helyt a vizsgálat elrendelésére irányuló indítványának.) A jogsérelem orvoslását a vádló *már csak a főtárgyaláson* kérheti a vádtanács előtt tett indítvány megismétlésével, amely indítványnak ez alkalommal való elutasítása esetén a 384. §. 9. pontjára való hivatkozással *semiségi okot jelölhet meg*. Kivétel a letartóztatás kérdésében hozott határozat, erről l. 267. §.

A vádhatározat *alaki kellékeinek hiánya* sem adhat okot a határozat hatályon kívül helyezésére vagy kiegészítésére. A hiányokat a főtárgyaláson a törvényszék pótolja az iratok alapján. Ha azonban a vádhatározat annyira hiányos (a cselekményt kétség esetén sem individualizálta), hogy a vádlótt a terhére rótt büncselekményről tiszta képet nem alkothatott,

a védelem előkészítése érdekében a főtárgyalás elnapolása indokolt lehet.

A vádhatározat engedély nélkül való közzététele az 1897:XXXIV. t.-c. 20. §-ába ütköző vétség.

Azokban az esetekben, amikor kifogásnak helye nincs, a közöltek az észrevételek elbírálásánál megfelelően alkalmazandók. A vádhatározatot a főtárgyalást kitűző végzés pótolja, amely indokolandó annyiból, hogy az észrevételek miért nem helytállóak, illetve, hogy a letartóztatás fenntartása vagy megszüntetése indokolt-e. Eszrevételek hiányában a kitűző végzés csak a magánvádoló által benyújtott vádirat kapcsán indokolandó. (T. E. III. §. ut. el. bek.)

267. §.

A vádtanács határozata fogvatartás kérdésében.

A vádtanács a fogva levő terheltnek további fogvatartása, vagy szabadlábrahelyezése tárgyában is határoz, sőt törvényes ok esetében a szabadlábon volt terheltnek előzetes letartóztatását, illetőleg vizsgálati fogságba helyezését is elrendelheti.(1)

A vádhatározatban elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság, a 159. §. szerint való meghosszabbítás nélkül is, a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozatig érvényes. A vádtanács azonban azt törvényes oknál fogva megszüntetheti.(2)

Az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság, a 157. és 162. §-ok esetein kívül is megszüntethető, ha a vádlottra öt évi szabadságvesztésbüntetésnél súlyosabb főbüntetés előreláthatólag nem lesz megállapítható.(3)

Ha a vádtanács felfüggeszti az eljárás tovább folytatását, de egyúttal előzetes letartóztatást, vagy vizsgálati fogságot rendel el, illetőleg annak fenntartását határozza el: ennek tartamára és a meghosszabbításra nézve a 159. §. első bekezdésének rendelkezései alkalmazandók.(4)

Általában háromféle lehetősége van annak, hogy a vádtanács a kifogási eljárás során a fogvatartás kérdésével foglalkozzék. A fogvatartás, illetőleg a szabadlábrahelyezés elrendelése tárgyában való döntés a vádtanács *egyetlen feladata* akkor, amidőn a terhelt *csupán ebben a kérdésben* élt kifogással (256. §. II. és 257. §.), úgyhogy a vádhatározatnak voltaképpen egyedül azt kell eldöntenie, vajjon a fogvatartás feltételei a bizonyítékokra és a terhelt személyes viszonyaira figyelemmel fennforognak-e. Kifogást lehet emelni azonban a bűnösség kérdésével párhuzamosan a fogvatartás ellen is, amikor a vádhatározatnak, *mint másodlagos kérdést* kell megoldania, hogy a vádalá helyezés következményeként a szabadságkorlátozás is indokolt-e. Végül pedig foglalkoznia kell a vádhatározatnak a fogvatartással akkor is, ha *újabb intézkedést* sem a vád, sem a védelem *nem szorgalmazott*. Ha a terhelt fogva van, a vádhatározatnak tehát a fogvatartás szükségét *mindenkor el kell döntenie*.

I. A döntés megtörténhetik a vádhatározat meghozatala előtt is. Ha a vádtanács kiegészítést rendel el, de ettől függet-

lenül — vádalá helyezés esetére —, sem tartja a bűncselekményt oly súlyosnak, amely a további fogvatartást indokolná, *szabadlábrahelyezést rendel el*. Ugyanígy járhat el, ha viszont a letartóztatás szükségéről győződne meg valamely újabb körülmény észlelése mellett. (Hozzáérkezett újabb ügyből arról győződik meg, hogy a 141. §. 5. pontja forog fenn.) Ily intézkedésekre a vádtanács hivatalból jogosult, azokhoz *ügyésszi indítványra sincs szüksége*. (Így Beling: id. mű 498.)

2. A vádhatározatban a vádtanács *felülbírája a letartóztatás elrendelését*, ha az a vádtanács elnökének határozatával történt is (256. §.), így tehát a vádtanács elnöke a határozat meghozatalában és annak felülbírálásában is részt vesz. Az ily felülbírálat hivatalból történik a kifogási eljárás során, tekintettel éppen arra, hogy a vádtanács elnöke a letartóztatást a 267., illetve 268. §. alapján hozható határozatig rendeli el. A vádhatározatnak rendelkezése a fogvatartás kérdésében a főtárgyalásnak *bizonytalan időre való elnapolása* esetére sem igényel meghosszabbítást, de hatályát veszti az elsőfokú, akár jogerős, akár perorvoslattal megtámadott érdemleges határozat meghozatalával. Időközben azonban az eljáró bíróság a *fogvatartást bármikor megszüntetheti*. A főtárgyalás kitűzése után a megszüntetés joga a törvényszéki tanácsnál van. A gyakorlat tehát *nem alkalmazza* azt a rendelkezést, hogy a megszüntetést a *vádtanácsnak kell kimondania*.

A letartóztatásról, illetőleg annak megszüntetéséről a vádtanács a kir. ügyésznek az 506. §-ban meghatározott értesítést ad. (Tüsz. 157. §.)

3. E rendelkezés iskolapéldája a parlamenti tárgyalás során eszközölt, a törvény rendszerével *össze nem egyeztetett* toldásoknak. Az Indokolás (467.) egyéb feltételeken kívül 2 évi fogházbüntetésig tervezte a vádtanács szabadlábrahelyezési jogának engedélyezését. A határnak 5 évi szabadságvesztésbüntetésig való kitolása, az esetek legnagyobb részében, korlátlan és egyéni benyomásokra alapítható *kegyelmezési jogot* adott a vádtanácsnak, hogy a vádlott fogvatartása felett rendelkezessen. Ez az intézkedés, amely a vádtanácsot, a tevékenységi köréből egyébként kizárt (a bűnösség fokával és a büntetés nagyságával kapcsolatos) szempontokkal való foglalkozásra jogosítja, a Bp. kevésbé sikerült rendelkezései közé tartozik. Jellemző egyébként, hogy az ítélet előtt való fogvatartás feltételeinek *enyhítésére* irányuló, reformokat tartalmazó német törvénytervezet,¹ amely már arra az esetre, ha csak egy évnél hosszabb szabadságvesztésbüntetés kiszabása várható, a letartóztatást a szökés veszélyére figyelemmel indokoltnak tekinti. Egyébként azonban a törvény szellemével többszörösen is ellentétben áll e rendelkezés, mint amely nem a törvényben megállapított büntetési tételből, hanem a vádtanács jóslása útján mutatkozó meghatározásból indul ki.

4. A *felfüggesztéssel kapcsolatban* elrendelt letartóztatást, vagy vizsgálati fogságot tartam tekintetében egyedül a 159. §.

¹ Amtlicher Entw. e. Einführungsgesetzes z. StGB. A. 67., Ziff. 60.

1. bek. korlátozza. Bármily okból rendelte is el tehát a vádtanács a fogvatartást, egyéb (159. §. 2. stb.) időbeli megszorítások hatállyal nem bírnak. (Igy B. I. V., II. 256.)

Az eljárás megszüntetésének szükségképpen következménye a fogvatartás megszüntetése, amelyet a perorvoslatra (erről l. 269. §-nál), tekintet nélkül foganatosítani kell.

268. §.

A vádirat megvizsgálása kifogás nélkül.

Ha a terhelt a 256. §-ban előírt határidőben kifogást nem tett, vagy arról kifejezetten lemondott, akkor az ügy iratai az illetékes törvényszékhez, vagy esküdtbíróhoz teendők át, mely az ügyet zárt ülésben vizsgálat alá veszi és a terheltnek további fogvatartása, vagy szabadlábra helyezése tárgyában (267. §) határoz.(1)

A törvényszék vagy esküdtbíró, ha magát illetékesnek nem tartja (15. §), az ügyet az illetékes bíróság, vagy hatóság elé utasítja; a 264. §. 1—5. pontja esetében a vádiratot a 264. §. rendelkezései értelmében elutasítja és az eljárást végzéssel megszünteti; a 265. §. esetében pedig a bűnvádi eljárás továbbfolytatását felfüggeszti.(2)

Ellenkező esetben a főtárgyalás napjának kitűzése tárgyában haladék nélkül intézkedik.(3)

1921: XXIX. t.-c. 10. §.

Az 1930. tc. 101. §-a alá eső ügyekben jogában van azonban a terheltnek a vádirat minden pontja ellen írásban, a BP. 257. §. második bekezdésében meghatározott keretben észrevételeket tenni és azokat a főtárgyalás megtartására hivatott egyesbíró elé terjeszteni.(4)

Az egyesbíró akár az észrevételek alapján, akár anélkül is hivatalból — utóbbi esetben főtárgyalás kitűzésének és a vádirat közlésének mellőzésével, — amennyiben szükségesnek látja, a felek meghallgatása után — a BP. 264. §-ának 1—6. pontja esetében a vádiratot a BP. 264. §-ának rendelkezéseinek értelmében elutasítja és az eljárást végzéssel megszünteti, a BP. 262., 263. és 265. §-aiban felsorolt esetekben pedig az ott említett határozatokat hozhatja.(5)

Ha a vádiratot az egyesbírónál nyújtották be, a fogvalevő terheltnek további fogvatartása vagy szabadlábra helyezése felől, úgyszintén a szabadlábon volt terheltnek előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba helyezése felől az egyesbíró határoz. A BP. 267. §-ának 2. bekezdésében foglalt rendelkezés az egyesbíró által elrendelt, vagy fenntartott előzetes letartóztatás, vagy vizsgálati fogság tartamára is irányadó.(6)

1930. tc. 111. §. 5—8. bek.

Jogában van a terheltnek a vádirat minden pontja ellen írásban — a BP. 257. §. 2. bekezdésében meghatározott keretben

— észrevételeket tenni és a főtárgyalás megtartására hivatott bíróság elé terjeszteni.

A bíróság akár az észrevételek alapján, akár anélkül is hivatalból — utóbbi esetben főtárgyalás kitűzésének és a vádirat közlésének mellőzésével, — amennyiben szükségesnek látja, a felek meghallgatása után a BP. 264. §-ának 1—6. pontjai esetében a vádiratot a BP. 264. §-ának rendelkezései értelmében elutasítja és az eljárást végzéssel megszünteti; a BP. 262., 263. és 265. §-aiban felsorolt esetekben pedig az ott említett határozatokat hozza.

Ha a vádiratot benyújtották, a fogva levő terheltnek további fogvatartása vagy szabadlábra helyezése felől, úgyszintén a szabadlábon volt terheltnek előzetes letartóztatásba vagy vizsgálati fogságba helyezése felől a főtárgyalás megtartására hivatott bíróság határoz. A BP. 267. §-ának 2. bekezdésében foglalt rendelkezés az így elrendelt, vagy fenntartott előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság tartamára is irányadó.

Ha a vádiratot magánvádoló nyújtotta be, a bíróság akkor is, ha a terhelt nem terjesztett elő észrevételeket, hivatalból köteles megvizsgálni, hogy az ügyben nem kell-e a jelen §. 5. bekezdése értelmében határozatot hozni. (5. bek. itt 2. bek. al. közölve.)(7)

1. Az «illetékes» a jelen esetben mindenkor a vádtanácsosál egyazon bíróság keretében működő törvényszéki tanács, tekintve, hogy kifogás hiányában a vádtanács az ügyet semmiféle irányban sem vizsgálhatja, s így illetékesség címén sem teheti át az ügyet más bírósághoz. Az esküdtbíróhoz való áttétel alatt az esküdtbírói ügyek intézésére kijelölt törvényszéki tanácshoz való áttétel értendő. Ugyanígy kell eljárnia a vádtanácsnak akkor is, ha a kifogást a kifogási tárgyalás kitűzése után vonták vissza, valamint ha több terhelt közül nem valamennyi élt kifogással és a 264. §. ut. bek. nem alkalmazható.

A törvényszék zárt ülésében hozandó határozatánál a feleknek csak annyi közreműködésük lehet, hogy beadványban felhívhatják a törvényszék figyelmét ama — különösen a vádirat benyújtása után beállott — okokra, amelyek az eljárásnak hivatalból való megszüntetését maguk után vonhatják. (Terhelt halála, közkegyelem, stb.) A hivatalból való felülvizsgálatnak foglyos ügyekben mindenesetre ki kell terjeszkednie a további fogvatartás, vagy a szabadlábrahelyezés feltételeinek vizsgálatára. Felülvizsgálható tehát a vádtanács elnöke által elrendelt vagy fenntartott letartóztatás is. Az elrendelt fogvatartás a főtárgyaláson hozandó érdemleges határozatig érvényes. A határozat ellen úgy a vádlott, mint a kir. ügyész, felfolyamodással élhetnek. Az ügyész felfolyamodásnak sincs halasztó hatálya. A határozathozatalt nem teszi mellőzhetővé az, hogy a fogvatartás határideje még nem telt le. (Pl. vizsgálati fogságnál 3 hónap.)

2. Ugyanekkor a törvényszék a vádiratot abból a szempontból is köteles megvizsgálni, vajjon nem észlelhető az ira-

tokból oly *törvényes akadály*, amelynek következtében a főtárgyalás kitűzésének egyáltalán, vagy ezidőszert, esetleg csak ennél a bíróságnál helye nincsen. Ez az eljárás a német StPO 199. és köv. §-aiban szabályozott eljárásnak felel meg. (L. erről Dohna: D. Strafprozessrecht 145. és k. old.) A törvényszéknek az ügyet abban az állapotában kell megvizsgálnia, amelyben az a vádirat benyújtásakor volt, *kiegészítést tehát a tényállás tisztázása végett el nem rendelhet*, ami azonban nem zárja ki, hogy a felek közokirattal igazolt bejelentéseit figyelembe vehesse. (Terhelt halotti anyakönyvi kivonata, mentelmi jog védelme alá tartozás igazolása, stb.) Kifogás hiányában itt van az utolsó alkalom arra, hogy a törvényszék az ügyet illetékesség okából áttegye, a főtárgyalás kitűzése után az illetékesség kérdésében többé változás nem történhetik. (274. §. 2.) Kisebb hatáskörű bírósághoz való áttételről a vádlót értesíteni kell, aki a határozat ellen perorvoslattal élhet. Áttételt a törvényszék, csak jogkérdésből kifolyóan, nem pedig a bizonyítékok vizsgálatával kapcsolatban (pl. rablásnál az erőszakot nem látja bizonyíthatónak) rendelhet el.

Megszüntetheti az eljárást a törvényszék ugyanabban a jogkörben és ugyanazon korlátozások mellett, mint a vádtanács, kivéve, hogy annak vizsgálatába *nem bocsátkozhatik*, vajjon a terhelt ellen felhozott *bizonyítékok elegendők-e* arra, hogy bűnösségére nézve alapos gyanút keltsenek. (264. §. 6. p.) Ily határozatot csak a *vádtanács* a vádirat ellen tett kifogás alapján tartott tárgyalás eredményeként hozhat. (J.E. 2778/902. BHT, 104.) Nem bocsátkozhatik a törvényszék ez alkalommal a *minősítés megvizsgálásába sem*, tekintve, hogy itt csak azt vizsgálhatja, vajjon van-e helye főtárgyalás kitűzésének vagy sem. (Kivétel a hatáskör kérdésével kapcsolatos minősítés, erről fent.) A felfüggesztés kérdését illetően a törvényszék számára csak a 265. §. 2. és 3. pontja jöhet ez alkalommal számításba, bár a törvény nem tesz különbséget e tekintetben. Kétségtelen, hogy annak eldöntése, vajjon az előzetes kérdés, avagy a terhelt elmeállapota az ítélethozatalt akadályozza-e, a bizonyítékok vizsgálata nélkül el nem dönthető, ebbe pedig a felek meghallgatása nélkül a bíróság *nem bocsátkozhatik*.

3. Ha a törvényszék a fentemlített határozatok hozatalára okot nem látott, csak azt határozhatja el, hogy *az iratokat a főtárgyalás kitűzése végett a főtárgyalási elnökhöz teszi át*. Az utóbbi értelemben hozott határozat ellen *perorvoslatnak helye nincs* és annak a főtárgyalási elnök haladéktalanul, minden további vizsgálat nélkül eleget tenni köteles. A főtárgyalás kitűzésének elrendelése a vádhatározattal egyenlő eredményre vezetvén, a 108. §-ban felsorolt személyek ügyeiben — ha az vizsgálat kapcsán még meg nem történt — a felettes hatóságokat, illetve kamarákat értesíteni kell.

A tanács elé tartozó azokban az ügyekben követendő eljárásról, amelyekben a T. E. értelmében kifogásnak nincs helye, l. 218. old.

4. *Eltérő szabályok az egyesbírói eljárásban*. A nagyszámúban előforduló bűncselekmények elbírálásának egyszerűsítése

végett egyesbíró hatáskörébe utalt bűncselekményeknél a vádirat kifogásolási joga a terheltet meg nem illetvén, kárpótolni kívánták azt egy különleges megoldási móddal. E megoldás a felemás intézmények eredendő fonákságaival nehezen illeszthető be a Bp. szervez felépítésébe.

5. A terhelt kifogás helyett ugyanabban a keretben *«észrevételeket»* nyújthat be az egyesbíróhoz. Az észrevételeket csak írásban lehet benyújtani. Az egyesbíró ilyenkor a főtárgyalás kitűzése helyett *megvizsgálja a vádiratot*. Tekintve azonban, hogy a terheltnek előbb bele kell tekinteni a vádiratba, mert csak azután tehet arra észrevételeket, az egyesbíró pedig a vádiratot a főtárgyalás napjának kitűzésével egyidejűleg közli, nehezen lehet elképzelni, hogyan lehet módjában a terheltnek észrevételeit a *főtárgyalás kitűzése előtt beadni*. Így tehát, ha észrevételek érkeznek be, a bírónak a főtárgyalást be kell állítania, és ha az észrevételek alapján a vádiratot nem utasította el, a tárgyalást újból ki kell tűznie, minderről az összes idézendőket mindannyiszor értesíteni kell. Sűrítí a zürzavart még az, hogy az észrevételek benyújtására a törvény *határidőt sem tűz*, úgyhogy a terhelt a tárgyalás napján is előállhat beadványával, ha nincs ínyére a tárgyalás megtartása.

Nem kevésbé szokatlan helyzet áll elő, ha az egyesbíró hivatalból, a vádirat közlése nélkül, vizsgálja meg a vádiratot. Nem csupán azért, mert így *kétszer fogja* ugyanaz a bíró elbírálni az ügyet, amit a Bp. bölcs megfontolás után (65. §.) megengedhetőnek nem tartott, hanem főleg azért, mert az egyesbíró megteheti mindazokat az intézkedéseket a felek meghallgatása nélkül is, amelyet a Bp. az ítélezés nagyobb garanciáival felruházott tanácsi eljárásban *csupán a kontradiktórius eljárás során* engedett meg. Az egyesbíró ugyanis csak akkor hallgatja meg a feleket, *ha azt szükségesnek látja és e nélkül is elrendelheti az eljárás kiegészítését, sőt a bizonyítékok mérlegelésébe is bocsátkozhatik*, és azon címen, hogy alapos gyanút nem lát (264. §. 6. pont), a vádiratot elutasíthatja. Egyébként a felsőbbbírósi gyakorlat e rendelkezés alkalmazását *már részben lehetetlenné tette azzal a döntéssel*, hogyha az egyesbíró valamely ügyben már főtárgyalást tűzött ki: úgy az e §. szerinti intézkedésre többé nem térhet vissza s ez alapon az eljárást meg nem szüntetheti. (Bp. Tábla, BJT, LXXV. 145.) Mindezek a nehézségek most már a bűnügyek túlnyomó részében meg fognak nyilvánulni a kifogásoknak a tanácsi ügyekben történt korlátozása folytán. Sőt éppen ezekben az ügyekben fog előfordulni, hogy a tanács a főtárgyalás előtt kétszer is foglalkozni kénytelen az ügy érdemével. Először vádirat kézbesítésének elrendelése kapcsán hivatalból, utóbb a beadott észrevételek kapcsán.

6. A vádiratot a vádlónak kivétel nélkül az *egyesbírónál kell benyújtania*, az utóbbi által elbírálandó ügyekben, aminek természeteszerű következménye, hogy a *fogvatartás vagy letartóztatás* kérdésében a vádtanács elnökének, a vádtanácsnak, esetleg a törvényszéknek (268. §.) idevonatkozó jogai is őt illetik meg. *Az egyesbírónak a fogvatartás tárgyában hozott hatá-*

rozatával szemben a kir. ügyészt, mint a terheltet *perorvoslati jog* illeti meg. Nincs eldöntve felsőbbbírósi határozattal azonban az a kérdés, ha a fogvaleyő terheltet szabadlábra helyezi az egyesbíró, a kir. ügyész felfolyamodásának a szabadlábrahelyezés fogantatását illetően van-e halasztó hatálya. *Az érdemre vonatkozó intézkedésekkel szemben a feleket ugyanazok a perorvoslatok illetik meg, mint amelyek a vádtanács határozatai ellen igénybevehetők.*

Eltérő szabályok, ha nincs helye kifogásnak *tanács elé tartozó ügyben:*

a) *Eszrevételeket tehát csupán abban a keretben lehet tenni, amelyben kifogással lehetne élni. Nincs helye észrevételnek sem a miatt, mert a kir. ügyészség egyes kisebb jelentőségű bűncselekmények kapcsán a T. E. 105. §. értelmében nem mellőzte a vádemelést, vagy a végett, hogy a kir. törvényszék az eljárást a T. E. 125. §-a alapján szüntesse meg. Eszrevételeket lehet tenni azonban azon a címen, hogy a vád tárgya szerint az ügyben vádtanácsi eljárásnak van helye.*

b) Az észrevételek előterjesztésére a T. E. nem szab határidőt, megtehető ez ennél fogva a főtárgyalásra kitűzött napon is, a főtárgyalás megkezdéséig. Hivatalból való, a 262—265. §§. alapján határozathozatalnak azonban csak a vádirat közlése, a tárgy. határnap kitűzése *előtt* van helye. Az utóbb, hivatalból észlelt körülmények elbírálása már a főtárgyaláson hozandó határozatra marad.

c) *Fő- vagy pótmagánvádó által benyújtott vádiratnál a főtárgyalás kitűzését a hivatalból való megvizsgálásnak kell megelőznie. E vizsgálat eredményét a törvényszéknek végzésben kell kifejezésre juttatnia, amellyel a főtárgy. kitűzése összekapcsolható. Nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményre irányuló vád esetére a S. T. 52. §-a itt is alkalmazandó, tehát, ha a vádlott észrevételeket nem terjesztett elő, a vádiratot nem kell a törvényszéknek megvizsgálni. A S. T. 54. §-ában említett vád alá helyező végzés alatt az észrevételekre hozott határozatot kell érteni.*

d) A bíróság az észrevételek tárgyában határozatát a *felek meghallgatása nélkül is meghozhatja, viszont a felek meghallgatására határnapot tűzhet ki, amelyre a 259. és köv. §§. szabályai érvényesek (l. 188. és köv. old.). Itt is érvényes tehát az a rendelkezés, hogy a kir. ügyészség képviselőjének jelenléte a meghallgatásnál kötelező (pótmagánvádas ügyekben is) és hogy a magánvádónak megfelelő idézés (l. 229. old.) dacára történt távolmaradása vádelejtésnek vélelmezendő. Ugyanígy az ügyvédi képviselet nélkül való megjelenés, ha a magánvádót a bíróság a T. E. 104. §-ára az idézésben figyelmeztette. Megjegyzendő végül, hogy *uzsorabíróság* elé utalt ügyekben a 268. §-ban írt eljárásnak nincs helye. Az eljárás ily ügyekben a 264. §-ban foglalt okból semmiképpen sem szüntethető meg. (Bt. D. XXIII. 50.)*

269. §.

A vádtanácsnak a 262—267. §-ok szerint, a törvényszéknek vagy esküdtbírósnak pedig a 268. §. szerint hozott végzései közül a kir. ügyészség és a sértett csak az eljárást részben vagy egészben megszüntető, vagy felfüggesztő, vagy áttételt rendelő végzései ellen élhetnek felfolyamodással.(1)

Ha a kir. ügyészség felfolyamodással élt és azt vissza nem vonta, a sértett felfolyamodása nem vehető figyelembe.(2)

Perorvoslat a kifogással kapcsolatos határozatok ellen.

a) *Vádó.*

270. §.

A terhelt és a javára perorvoslatra jogosultak (383. §. 1. b) *Terhelt.* és 2. pontok) a 262—268. §-ok szerint hozott végzések ellen csak az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogság kérdésében és a 265. §. 1. pontja alapján hozott felfüggesztő végzés ellen élhetnek felfolyamodással, mely azonban nem akasztja meg a további eljárást.(3)

E §-ok csupán azokra a határozatokra alkalmazhatók, amelyeket a vádtanács a 262—267. §. és a kir. törvényszék a 268. §. kiterjesztő magyarázatot nem engedő rendelkezései alapján hozott.

Ily határozatokon kívül hozhat a vádtanács, illetőleg a törvényszék a kifogás, illetőleg a vádirat megvizsgálásával kapcsolatban más határozatokat is, amelyekre tehát a 378. §. 1. bekezdése változatlanul érvényes. Különbséget kell ezért tenni a vádhatározat és az ennek kapcsán hozott egyéb határozat között. (Pl. ügyek egyesítése, elkülönítése.) Nem esnek kivételes korlátozás alá a kifogási tárgyaláson kívül, de a kifogással kapcsolatban hozott határozatok sem. (Kifogás visszautasítása, pótmagánvádó jogosultság megtagadása, stb.)

Elvi szempontból a határvonalat a felfolyamodási jog igénybevehetése szempontjából úgy húzhatjuk meg, hogy csak a *végleges, ügydöntő* határozatok ellen van perorvoslati jog, nem pedig a perfolytató jellegűek ellen. (Zehery: id. mű 153.) Az elvet ugyan néhány kivétel áttöri, amelyekről alább lesz szó.

1. *A felek egyike sem élhet felfolyamodással, A): a vádhatározat ellen, kivéve, ha*

a) a bűnvádi eljárást egyes, különálló vádpontokra megszünteti, vagy felfüggeszti, amely esetekben a határozat e részében *önállóan megtámadható;*

b) a *letartóztatás vagy fogvatartás kérdésében* is tartalmaz döntést. Nincs tisztázva az a kérdés, hogyha a vádtanács a fogva lévő terheltet a vádhatározatban helyezi szabadlábra, ez ellen van-e perorvoslati joga a kir. ügyészségnek. A 378. §. szerint egyfokú felfolyamodással csak akkor nem lehet élni, ha a törvény azt *kifejezetten* kizárja (pl. 256. §. II., 292. §., 283. §. ut. bek. stb.), amivel nem egyenlő az, ha a törvény a perorvoslati jogot a felsorolásban nem említette. Tekintettel a szabadlábrahelyezésnek a vád szempontjából lényeges jelentőségére is, a törvény szellemének az a magyarázat felel

meg inkább, amely a felfolyamodási jogot a kir. ügyészségtől meg nem vonja;

c) a vádirattól eltérő hatáskört állapít meg (törvényszék helyett esküdtbíró, vagy viszont), tekintet nélkül arra, hogy a határozat indoka a vádtól eltérő minősítés, vagy a hatáskör kérdésében eltérő felfogás;

B) az ügy bővebb felvilágosítása végett, az előkészítő eljárás kiegészítését rendelő végzés, vagy annak az indítványtól eltérő tartalma ellen; kivéve ha a fogvatartás kérdésében is dönt. A bizonyíték beszerzése tekintetében tett, de elutasított indítvány a főtárgyaláson megismételhető.

C) *semmiféle indítvány elutasítása miatt* (áttétel, felfüggesztés, vizsgálatkiegészítés), amelyet a vádtanács azért talált lényegtelennek, mert vádalá helyezésre alapot talált. Ez okból nincs helye felfolyamodásnak akkor sem, ha a vádtanács a vádtól eltérően, súlyosabban, vagy enyhébben minősítette a vádbeli bűncselekményt, de a minősítés a hatáskör kérdésével nincs összefüggésben. (Igy BJT. XLII. 39., Degré M. id. mű. 91. és köv. old.)

2. A kir. ügyészség, ennek megnyugvása vagy felfolyamodásának (esetleg a kir. főügyész részéről való) visszavonása esetére a sértett (13. §.) az áttételt rendelő végzés ellen felfolyamodással élhet, tekintet nélkül arra, vajjon az áttétel kisebb vagy nagyobb hatáskörű bírósághoz történt (utóbbi eset pl. az 1897:XXXIV. t.-c. 17. §., ut. el. bek. értelmében illetékes törvényszékhez való áttétel, l. erre Bt. Dt. XXIII. 36.). Sértettet felfolyamodási jogának felelédése (BJT, LXII. 89.) folytán értesíteni kell, ha a kir. ügyész felfolyamodását visszavonták (C. 380/90L., Grill Dvt. IX. 546.), feltéve, hogy már be nem jelentette, hogy ily esetben maga kíván perorvoslással élni.

A kir. ügyészség a terhelt javára is élhet felfolyamodással. Erre alkalom nyílik akkor, ha a kir. ügyész indítványára szabadlábra helyezett terheltnek a vádtanács újból való letartóztatását elrendeli, vagy pótmagánvád esetén, ha a vádtanács a kir. ügyész véleménye szerint a terheltre sérelmes határozatot hoz, törvényes alap nélkül. (Az eljárás megszüntetése helyett áttételt rendel el elévülés esetére.) *Nem illeti meg a sértettet a felfolyamodás joga, ha az előkészítő eljárás során kijelentette, hogy a terhelt megbüntetését nem kívánja, mert ezzel lemondott arról a jogáról is, hogy a vád képviselőjét átvehesse. Perorvoslat bejelentésére l. T. E. 104. §-t.*

3. *A terhelt javára* mindazok élhetnek felfolyamodással, akik az ítélet ellen a vádlott javára fellebbezésre jogosultak. A vádlott akarata ellenére bejelentett felfolyamodást is el kell tehát bírálni. A felfolyamodást azonban a terhelt beleegyezése nélkül visszavonni nem lehet. *Nem élhet felfolyamodással a terhelt a 265. §. 1. pontja alapján való felfüggesztés miatt sem, ha a felfüggesztést ő indítványozta. (386. §. hasonszerű alkalmazása folytán akkor sem, ha a törvényszék a 264. §. 6. pontja alapján szüntette meg az eljárást.) A felfolyamodás bejelentésére l. a 378. §. 5. és köv. bek. és Mendelényi: A perorvoslatok stb. 17. és k. o.*

A felfolyamodási jogot illetően a törvény *nem tesz különbséget* abból a szempontból, vajjon a vádtanács kontradiktórius tárgyalás alapján, vagy a törvényszék hivatalból határozott. Az 1921: XXIX. t.-c. és T. E. ismertetett (l. 214. old.) rendelkezései folytán a törvényszéki tanács, illetve egyesbíró észrevételek tárgyában hozott *határozatával* szemben a feleket ugyanazok a perorvoslati jogok illetik meg, mint a vádtanács megfelelő határozataival szemben.

271. §.

A felfolyamodás következtében az iratok az indokolás benyújtására engedett határidő lejártától számított három nap alatt a kir. ítélőtáblához terjesztendők fel. A vádlott felfolyamodása esetében a felterjesztés a 151. §. utolsó bekezdése szerint történik.(1)

A perorvoslat elintéztése a vádtanácsnál.

272. §.

A kir. ítélőtábla a felfolyamodást zárt ülésben intézi el, az ügyet a 264. § 1—5. pontjai szempontjából hivatalból is felülvizsgálhatja, s mindazokat a végzéseket is hozhatja, melyek a 262—268. §-ok szerint a vádtanács, illetőleg a törvényszék, vagy az esküdtbíró hatáskörébe esnek.(2)

A perorvoslat elintéztése az ítélőtáblán.

273. §.

Az elsőfokú bíróság a kir. ítélőtábla végzését a felekkel kézbesítés, a fogvalevő terhelttel pedig kihirdetés útján közli és a határozat következtében szükséges minden intézkedést azonnal foganatosít.(3)

Intézkedés a felülvizsgálat után.

274. §.

A kir. ítélőtáblának a 272. § szerint hozott végzése ellen felfolyamodásnak nincs helye.

A vádalá helyezést rendelő végzés jogerőre emelkedése vagy a főtárgyalás elrendelése (268. § harmadik bekezdés) után az eljáró bíróság illetéktelensége miatt (16., 17. §.) az ügy áttételének nincs helye.(4)

1. *Ügy a felfolyamodás felterjesztésére, mint elintézésére vonatkozóan, kétség esetén a felfolyamodásra előszabott általános jogszabályok (378—380. §. és különösen 380. §. ut. bek.) alkalmazandók. A kir. ügyészség ellenészrevételeit, úgyszintén felfolyamodásának indokolását nem a felfolyamodás tárgyában határozó bírósághoz, hanem a perorvoslat fenntartása kérdésében határozó kir. főügyészséghez küldi.*

A vádtanács a felterjesztés előtt határoz abban a kérdésben, vajjon a felfolyamodás nem a törvényben kizárt, elkéssett-e,

amelyet neki kell visszautasítani. Az írásban beadott, de homályos felfolyamodásnak a 391. §. értelmében való *kiegészítésére kell* felhívni a felfolyamodót a vádtanácsnak.

Ha a felfolyamodás visszautasítására ok nincsen, a vádtanács az iratokat, amelyek a határozatnak felfolyamodással megtámadott része tekintetében felvilágosítást nyújtanak, az *ítélőtáblához terjeszti*, a többi iratokat, pedig ha az eljárás folytatását rendelte el (vádhatározat, áttétel), ahhoz a hatósághoz küldi, amely most már intézkedésre jogosult. Ha a vádtanács akár azért, mert még el nem döntött *elvi kérdésről* van szó, akár azért, mert a felfolyamodás indokolásához csatolt bizonyítékokból arról győződik meg, hogy a határozatának megváltoztatására is alapot ad a törvény, a megtámadott végzésnek fogantatását ennek elbírálásáig *felfüggesztheti* (380. §. ut. el. bek.). Különösen indokolt az ily intézkedés akkor, ha a vádalá helyezésnek a hivatalnál fogva fegyelmi joghatóság alatt álló terhelt szempontjából fokozott jelentősége van. Tekintettel arra, hogy az *ítélőtábla* a megtámadott végzés felülvizsgálatába a *felfolyamodás keretein túlmenően is kitérhet* (I. erről 2. al.), a vádtanácsnak különösen a terhelt felfolyamodása esetén, fel kell terjesztenie mindazokat az iratokat, amelyekből az *ítélőtábla az ügyről általános képet nyerhet*. Nyilvánvaló egyébként, hogy még a fogvatartás kérdésében sem dönthet a tábla az ügy lényeges mozzanatainak ismerete nélkül (tekintettel a 267. §. 3. bek.-re), így tehát az eljárás folytatásának legtöbb esetben akadályos lesz az iratok kettéoszthatásának nehézsége.

A 3 napos határidőnek itt sincs perrendi jelentősége.

A felfolyamodás *bejelentésének, indokolásának szabályaira*, a visszavonásra és kiegészítésre l. a fentebb megjelölt §-okat és az azokhoz fűzött megjegyzéseket. L. Mendelényi: id. mű 18. old.

2. A kir. *ítélőtábla a felülvizsgálat kapcsán:*

a) érdemleges *elintézés előtt* ülésen kívül elrendelheti az iratok kiegészítését, felvilágosítást kívánhat az eljáró bíróságtól;

b) *visszautasítja* a felfolyamodást, ha ennek megtételét a vádtanács elmulasztotta;

c) elrendelheti az előkészítő eljárás kiegészítését (ennek következményei azonosak a vádtanács által elrendelhető kiegészítéssel (L. erről 193. old.);

d) *helybenhagyja, megváltoztatja, vagy megsemmisíti* a vádtanács határozatát a perorvoslattal megtámadott részben; de

e) ennek kapcsán *hivatalból is megszüntetheti* az eljárást azzal a korlátozással, hogy a bizonyítékok *mérlegelésébe hivatalból nem bocsátkozhatik* és a bizonyítékok elégtelensége kérdésében csak akkor, és ama terheltre vonatkozóan határozhat, ha a vádtanács az eljárást éppen ez okból és ugyane terhelt ellen szüntette meg. Ugyancsak hivatalból *helyettesítheti* a tábla a megtámadott intézkedést *bármely oly intézkedéssel*, amelyet a kifogás (vagy észrevétel) kapcsán a vádtanács, törvényszék (egyesbíró) elrendelhet. Mindenesetre *hivatalból*

köteles figyelembe venni a tábla a *hatáskör hiányát*, továbbá azokat az okokat, amelyek a 265. §. 2. és 3. pontja értelmében az eljárás *felfüggesztését* szükségessé teszik. A 387. §. 1. bek. tehát, a vádtanácsi határozat felülvizsgálatánál csupán az említett kivételes rendelkezések figyelembevételét után érvényesülhet.

A 264. §. ut. bekezdésének a felülvizsgálat során való érvényesülését a hivatalból való intézkedésre terjedő jogkör teszi lehetővé. A 387. §. ut. bek. azt is megengedi, hogy a *kifogással nem élő terheltekkel szemben* a tábla vádhatározat esetén is intézkedhessen. E tekintetben is szélesebb jogköre van tehát a táblának az elsőfokon határozó vádtanácsénál. A *felfolyamodás visszavonása* esetére a táblának hivatalból sem lehet intézkednie. A felülvizsgálati jogkör ily kiterjesztése mellett a törvény nyílt ellentétbe jut azzal a felfogásával (Indok. 469.), amely szerint a terhelt felfolyamodási jogát nem szabad kerülő úton a vádhatározat felülvizsgálatására kiterjeszteni. Azt az óvatossági szabályt tehát, hogy a felülvizsgálat határainak kitérését már az is lehetetlenné tegye, hogy csak a felfolyamodás elintézéséhez szükséges iratok terjesztessenek fel, a törvényhozó maga fosztotta meg jelentőségétől. (L. erről BIV. II. 267.)

Korlátozva van azonban a kir. tábla annyiból, hogy a felülvizsgálat során hivatalból is csak oly határozatot hozhat, amelyet az az *elsőfokú bíróság hozhatott volna*, amelynek döntését felülvizsgálja. A törvényszék döntésével kapcsolatban a főtárgyalás kitérését rendelheti el, de vádhatározatot nem hozhat. Ugyancsak nem hozhat vádhatározatot akkor sem, ha egyesbíró vagy a tanács oly ügyben szüntette meg az eljárást, amely vádtanácsi hatáskörbe tartozik és a tábla főtárgyalás tartását látja szükségesnek.

3. A *határozat közlése kapcsán* nem szükséges minden esetben a határozat indokait is közölni. Így ha a tábla az eljárás kiegészítését rendelte el, nem kell közölni terhelttel a fogantatott rendelt eljárási cselekményeket. A közlés kötelezettsége egyébként is csupán a tábla *határozataira* vonatkozik. Az iratok kiegészítésére, a bíróság által adandó felvilágosításokra vonatkozó rendelvek a felekre nem tartozván, azoknak közlését ők nem is kívánhatják.

4. Az első bekezdésben foglalt rendelkezés felvételét csupán a 378. §. 2. bek. értelmezése kapcsán felmerülhet *kétségek kizárása indokolta*.

A második bekezdésben foglalt tilalom csupán az illetékeség és a kisebb hatáskörű bíróságok elé tartozó ügyekre vonatkozóan alkalmazható. Azt a kérdést, hogy az *ügy nem haladja-e meg a bíróság hatáskörét, állandóan figyelemmel kell kísérni*. Csak ebben az értelemben lehet tehát elfogadni azt a döntést, hogy a főtárgyalás elrendelése után a bírói hatáskörnek a per megelőző szakában már eldöntött kérdése többé meg nem támadható. (BJT. XLII. 128.) Ugyancsak *nincs helye áttételnek* azon az alapon sem, hogy a megelőzés alapján illetékes bíróság előtt tartott főtárgyalást elnapolták és közzéadták

a vádat visszavonta. (BJT. LV. 109.) *Jogszabályváltozás* esetén sincs helye a most már kisebb hatáskörű bíróság elé tartozó büncselekmény tekintetében az ügy áttételének.

Áttétel egyedül a 22. §. esetében rendelhető el.

Minthogy a vádhatározat, meghozatalával jogerőre emelkedik, felfolyamodás kapcsán (letartóztatás kérdésében) a tábla hivatalból sem alkalmazhatja a 263. §-nak az illetékességből való áttételre vonatkozó rendelkezését.

275. §.

*Kir. ügyész
vádelejtése.*

Ha a kir. ügyészség a vád alá helyezés vagy a főtárgyalás elrendelése után kívánja a vádat elejteni: köteles ezt az eljáró bíróságnak bejelenteni.

A további eljárásra nézve a jelen törvény 42. §-ának negyedik bekezdésében foglalt intézkedés az irányadó.

Újabb kifejezésre juttatása annak, hogy a *közvád elejtése mindig csak kifejezetten történhetik*, az a kir. ügyész magatartásából, passzivitásából sohasem vélelmezhető. A vádelejtést az eljáró, vagyis annál a bíróságnál kell bejelenteni, amely előtt az ügy éppen folyamatban van. Természetesen nem érinti a vádelejtés joghatályát, ha a bejelentés oly bíróság előtt történik, amelynél az ügy még, vagy már nincsen, tekintve, hogy e bíróságnak kötelessége a bejelentést haladéktalanul az ügyet az idő szerint intéző szervhez juttatni. A bejelentést annak megfelelő helyre való továbbítása helyett a kir. ügyészséghez visszaküldeni, a kir. törvényszék, mint hatóságnak egysége folytán nem lehet. A vádelejtéstől megkülönböztetendő a vádemelés mellőzése (T. E. 105. §.). Az előbbi nem alapítható oly körülményre, amely miatt a vádemelés mellőzhető lett volna.

B) Eljárás, ha a vádat magánvádló képviseli.

276. §.

*A magánvádló
teendői,
a magánvádló
átvétele.*

A vád képviselőjében eljáró magánvádló a vizsgálat befejezését közlő értesítéstől (129. §) számított tizenöt nap alatt köteles a vizsgálóbírónál a vádiratot benyújtani, vagy a vizsgálat kiegészítését indítványozni. Ellenkező esetben úgy tekintendő, mint aki a vádat elejtette.(1)

Ha a kir. ügyészség a vádiratot benyújtotta, de utóbb a vádat vádalá helyezés, illetőleg a főtárgyalás, vagy a közvetlen idézés elrendelése előtt elejtette, erről a feljelentést vagy a magánindítványt tett, vagy igényüket bejelentett sértettek azzal a figyelmeztetéssel értesítendő, hogy nyolc nap alatt a vizsgálat elrendelését indítványozhatják, ha pedig az ügyben vizsgálat volt, vagy ennek kiegészítése iránt tehetnek indítványt, vagy kijelenthetik, hogy a vád képviselőjét átveszik, vagy a kir. ügyészség vádiratát magukévá teszik.(2)

Ha e felszólítás eredménytelen marad, a sértettekről az vélelmezendő, hogy a vád képviselőjét nem hajlandók átvenni.(3)

A 254. § végső bekezdése a jelen §-ban körülírt esetekben a magánvádlóra nézve alkalmazandó.

A kir. ügyészség *hatósági jellegéből folyik*, hogy a törvény a vádhatóság által teendő intézkedések *határidejét nem szabja meg oly szigorral*, mint amelyet a magánfelek által végzendő perbeli lépésekre megállapít. A vádhatóság részéről kizártnak tekinthető a per befejezésének késleltetésére irányuló szándék és végeredményben az igazságszolgáltatás érdeke ellen volna az, ha perjogi következményeket fűzne a törvényhozó ahhoz, hogy a vádhatóság az általa intézendő ügyek nagy tömege következtében valamely intézkedést nem tudott megtenni oly idő alatt, amelyet a törvény az ügymenet gyorsítása érdekében előszabni szükségesnek tartott. (Nem vonatkozik e kivétel elbánás természetesen a perorvoslatok bejelentésére is.)

Ha azonban a vádat *magánvádló képviseli*, elesnek azok az okok, amelyek az előszabott határidők pontos betartása ellen szólnak és itt általános elv az, hogy a határidő elmulasztása a magánvádlói jogosultság megszűnését vonja maga után. Következik a törvénynek ebből az álláspontjából az is, hogy míg a vádhatóság által történt vádelejtésnek *kifejezetten kell történnie*, addig a magánvádló vádelejtését, ennek valamely lényeges mulasztásából *vélelmezni kell*.

1. Hogy a magánvádló, aki az eljárás menetét közvetlenül figyelemmel nem kísérheti (ügyészség az iratok megküldését kívánhatja), valamely kötelező intézkedést foganatosíthasson, illetve, hogy vele szemben a mulasztás jogkövetkezményei megállapíthatók legyenek, szükséges, hogy őt jogainak gyakorlására a bíróság megfelelő módon *felhívja*. E felhívásnak nincs kötelező ereje, ha azt a közigazgatási hatóság bocsátotta ki.

A nyomozást vezető *rendőri hatóság* a nyomozás befejezéséről történt értesítéssel egyidejűleg a főmagánvádlót a vizsgálati indítványának záros határidőben jogvesztés terhével (49. §. ut. bek.) való előterjesztésére *nem utasíthatja*. Az ily felhívásnak joghatálya nincs és a magánvádló számára a határidő csak a vizsgálóbíró felhívásától veszi kezdetét. (C. 4373/925. Bt. Dt. XIX. 30.)

Egyébként is azonban, a vádelejtés a magánvádló késedelméből csak akkor vélelmezendő, ha a határidő adott esetben számára *az eljárás megszüntetésének terhével volt kitűzve*.

Ha a vizsgálóbíró értesítéséből *hiányzik* az a felhívás, amely szerint a magánvádló a vádiratot 15 nap alatt az eljárás megszüntetésének terhe alatt köteles benyújtani, a jelen §. 1. bek. ut. tétele és a 277. §. 2. bek. nem alkalmazható, ha a magánvádló a vádiratot 15 nap alatt be nem adta. (J. E. 985/925. BHT. 830.)

Hogy a magánvádló átvételének bejelentése *mily formában* történjék, az mindig attól függ, hogy a törvény mily alakosságokat szab arra a perbeli cselekményre, amelyet a sértettnek a közvádló helyett teljesítenie kell. A hivatalos iratszert-

kesztésben jártassággal nem bíró felektől azonban a bíróság sem várhat el oly pontosságot, mint a vádhatóságtól, s ezért A beadványok pótolható alakú hiányosságai miatt a magánvádlói jogosultság megszűnését kimondani nem lehet.

Ezen az állásponton van a C. is, midőn kimondja, hogy egyik vádlott nevének kihagyása (kifelejtése) a vádiratból nem egyértelmű a magánindítvány visszavonásával. (BJT. LVI. 5.) Helyes elvi álláspontot foglal el e tekintetben a büntetőtörvényszék vádtanácsa, amely kifogás esetén a vádtanácsi tárgyaláson — a hiányokra reámutatva — módot ad a magánvádlónak vádirata hiányainak pótlására.

2. *A határidő*, amelynek elmulasztása az eljárás megszüntetését vonja maga után:

a) 15 napos akkor, ha a vádhatóság vádirat benyújtása előtt ejtette el a vádat, amikor tehát úgy a vizsgálat elrendelését, mint az esetleges kiegészítést a magánvádlónak záros határidő alatt kell indítványoznia. Újabb ily határidő nyílik meg a magánvádlónak, ha a vádtanács a kiegészítésre a vizsgálóbíró nem utasítván, a vizsgálatot befejezettnek nyilvánította. Minthogy magánvád esetében a vizsgálat nem mellőzhető, e határidők a vádirat benyújtása előtt a magánvádló számára mindenkor nyitva állanak.

b) 8 napos, a magánvádlónak a kir. ügyészség vádelejtésétől szóló bírói értesítés és felhívás (l. fentebb 985/925. J. E.) vételétől számítva, ha a vádhatóság a vádirat benyújtása után ejtette el a vádat. Bár a törvény nem említi, nyilvánvaló, hogy a jelentkezésnek így kell történnie akkor is, ha az ügyészség vádelejtése a főtárgyalás, vagy a közvetlen idézés elrendelése előtt, esetleg a már megtartott főtárgyalás elnapolása után történt. Kivétel csupán a sértett jelenlétében történő vádelejtés (kifogási tárgyalás részben magánvád alapján stb.), amikor a vádatvétel tárgyában nyomban nyilatkozni kell. (Ügyvédi képviselőt nem kötelező T. E. 104. §.)

E §. 2. bekezdésében foglalt vádatvételi alkalmaknak tehát csak annyiból van jelentőségük, hogy az eljárásnak e szakáiban a vádatvétel, vagy egy már lefolytatott vizsgálatra van alapítva, vagy éppen a vizsgálat lefolytatását célozza. Ha magánvádló a kir. ügyészség vádiratát magáévá tette, nincs akadálya annak sem, hogy annak minősítését, indokolását a tettazonosság határain belül kiegészítse, esetleg megváltoztassa. (Pl. hűtlen kezelés helyett sikkasztás.) Ha pedig új vádiratot terjeszt elő, akkor jogosult a kir. ügyészség vádjától a tettazonosság szempontjából is eltérő vádirat benyújtására, de csak a vizsgálat tárgyává tett történeti cselekvés határain belül. (Pl. a kir. ügyész a terhelt magatartásában az okirathamisítást nem, hanem csak a csalást tartotta bizonyíthatónak, magánvádló ezzel szemben az utóbbi cselekmény miatt is benyújthatja a vádiratot, anélkül, hogy a csalás miatt vádat emelne.)

c) 30 napos, ha a sértettet a közvádló vádelejtéséről nem értesítették (nem volt értesíthető 42. §.)

A magánvádlói jogok gyakorlására nyitva álló határidő meg nem hosszabbítható. A határidő letelte után való jelentkezés alapján folytatott eljárás törvényszerű vád hiányában van. (384. §. 11. p. BJT. LXXVII. 157.)

A magánvádlónak szerepe az eljárásnak ebben a szakában a megfelelő figyelmeztetéssel való értesítés után kezdődik. Az értesítés egyszersmind azt jelenti, hogy a bíróság az értesített személyt a magánvádlói jogkör betöltésére jogosultnak elismeri. Ez okból a bíróságnak e jogosultságot már előzőleg megfontolás tárgyává kell tenni. E szempont gyakori elhanyagolásának következménye, hogy a Kúriának számos esetben meg kellett állapítania, hogy a bűnvádi eljárást végsőfokig folytatták oly személy vádatvétele alapján, akit a magánvádlói jogosultság nem illetett meg.

Felhatalmazásra üldözendő bűncselekmény esetén nincs helye pótmagánvádnak, mert a vád képviselőjére kizárólag a kir. ügyészség jogosult. (J. E. 5731/917. BHT. 721.)

Elkeresztelés államérdeket sért és nem más felekezeti lelki magánérdeket. Lelkész tehát ily esetben pótmagánvádlóként fel nem léphet (J. E. 6363/916. BHT. 722.)

A magánvádlói szerepre jogosító sértetti minőséghez szükséges, a bűncselekmény által okozott, vagy megkísérelt jogsérelemnek, vagy veszélyeztetésnek a jelentkező személlyel való kapcsolata tehát szorosan magyarázandó.

A kir. ügyészség büntető ügyekben csak az állam közérdekeit képviseli (1871: XXXIII. t.-c. 1. §.) Amely bűnügyben a kir. kincstár magánjogi sérelméről is szó van, ott vádelejtés esetében a kir. kincstár jogi képviselője jogosítva van a vádat átvenni és azt képviselni. (J. E. H. 723. BHT.) A katonai kincstár képviselője tehát a pótmagánvád átvételére jogosult.

Az értesítés alapján való jelentkezést ismét beható vizsgálat tárgyává kell tennie a bíróságnak abból a szempontból, hogy a vád átvétele a jogosult személy részéről, az őt megillető jogkörben és vonatkozásban történt-e. Itt sem tévesztendő szem előtt, hogy a magánvád, ellentétben a magánindítvánnyal, nem oszthatatlan, a pótmagánvádló tehát szabadon ítéli meg, hogy ama személyek közül, akikre vonatkozóan korábban már magánindítványát előterjesztette, kikkel szemben vegye át a vád képviselőt. (Igy újabb, de már a C. állandósultnak tekinthető gyakorlata, hasonlóan Beling: id. mű 449. L. a 264. §. 4. p.-nál közöltek is.)

Ezt az elvet alkalmazza a C. a sajtóeljárásban is, midőn kimondja, hogy a magánvádlónak a vizsgálat befejezését közlő értesítéstől számított 15 nap alatt valamennyi szerzőtársra vonatkozóan vádiratot kell beadni; ha ezt egyik szerzőtársat illetően elmulasztotta, s később sem pótolta, azzal szemben vádját elejtette. Ennek a mulasztásnak azonban nem lehet azt a hatályt tulajdonítani, amelyet a BTK. 116. §-a arra az esetre rendel, ha az indítvány az egyik közreműködőre visszavonatik. (C. 1495/908. Elvi. Bt. Dt. II. 136.)

Bár egy bűncselekménynek több sértettje is lehet, mind-egyik csak a maga személyében jogosult a vád átvételére és több bűncselekmény esetén a vádatvétel csak azokra a bűncselekményekre történhetik, melyek a jelentkező sértett jogaival közvetlen kapcsolatban vannak.

Jogi személy vezetősége, tehát személyösszesség ellen elkövetett rágalmazás esetében a vezetőség tagjai külön, saját személyükben is vádat nem emelhetnek. (JE. 472/924. BHT. 829.) Ellenben valamely azonos hivatású vagy foglalkozású egyénnel (orvosokkal, mérnökökkel) szemben általánosságban használt rágalmazó, vagy becsületsértő tényállítások, kifejezések miatt a magánvádlói jogosultság ezeknek az egyéneknek társadalmi érdekeit védő egyesületét illeti. (JE. 4717/929. Bt. Dt. XXII. 156.)

3. Bár nem egyenlő értelmű, de azonos következményekkel jár, ha a magánvádló a vád átvételével kapcsolatban nem a törvény által előszabott intézkedést teszi. (Vizsgálat kiegészítésre irányuló indítvány elutasítása után, újabb ily indítványt terjeszt elő. (A vádképviselőnek bár törvényes időben, de nem törvényszerű módon való átvétele, tehát ugyancsak az eljárás megszüntetését vonja maga után, a nélkül, hogy a bíróság az elmulasztott cselekmény pótlására alkalmat adhatna.)

4) A magánvádló átvételénél kötelező ügyvédi képviselőről l. T. E. 104. §. Ügyvédi ellenjegyzés nélkül benyújtott, vádatvétel tartalmazó beadványra a jogosultnak mutató magánvádlót fel kell hívni, hogy záros határidő alatt jelölje meg az őt képviselő ügyvédet.

277. §.

A magánvádló vádirata, mulasztásának jogkövetkezményei.

A magánvádló a vádiratot a 255. §-ban foglalt rendelkezések értelmében köteles szerkeszteni.(1)

Ha a 276. §-ban meghatározott határidő eredménytelenül járt le, az iratok nyomban a vádtanács elé terjesztendők, mely az eljárás megszüntetését mondja ki.(2)

(1) A vádirat szerkesztésére vonatkozóan l. a 255. §-nál közöltek. Magánvádló a letartóztatás kérdésében csak jogosult, de nem köteles indítványt előterjeszteni.

(2) A törvény szövegéből kitűnően az eljárást minden esetben csak a vádtanács szüntetheti meg. A gyakorlat e megszorításon túltette magát, és ha akár kifogás hiányában, akár vádaláthelyezés kapcsán a vádtanácsból már a törvényszékre került az ügy, úgy az értesítés és ennek eredménytelensége esetén a megszüntetés tárgyában is a törvényszék (esetleg az egyesbíróság) intézkedik. A jogkövetkezmény kimondása előtt az értesítés törvényszerűsége vizsgálendő. (L. erről 276. §. 1. al.) Az értesítés eredménytelensége esetén a bíróság a megszüntetés helyett más határozatot nem hozhat.

278. §.

Ha a magánvádló beadta a vádiratot, vagy ha magáévá tette a kir. ügyészség vádiratát, a vizsgálóbíró vagy a vádtanács elnöke, kinél az ügy iratai vannak, a 256. § szerint jár el.(1)

A magánvádló vádiratának elintézése.

Ha a terhelt a 256. §-ban megjelölt határidő alatt kifogásokat ad be: a vádtanács az ügyet 259—261. §-ok rendelkezései szerint kitűzendő és tartandó tárgyaláson veszi vizsgálat alá.(2)

a) Kifogás esetén.

A magánvádló azzal a figyelmeztetéssel idézendő, hogy ha a tárgyalásról elmarad és elmaradását elfogadható módon ki nem menti, vagy maga helyett képviselőt nem küld, a vádtanács ezt úgy fogja tekinteni, mintha a vádat elejtette volna.

A tárgyalás elnapolható, ha a magánvádló meg nem jelenetéseinek elegendő okát a tárgyalás megkezdése előtt valószínűvé teszi.(3)

279. §.

Ha a terhelt a törvényes határidőben nem tett kifogást, vagy arról lemondott, a vádtanács a hozzá áttett iratok alapján az ügyet zárt ülésben vizsgálat alá veszi és a 262—267. §-ok szerint határoz.(4)

b) Kifogás hiányában.

1. Ha a magánvádló a kir. ügyészség vádiratát nem tette, vagy nem tette magáévá, hanem indítványára a vizsgálatot, vagy ilyenek kiegészítését foganatosították, a vádiratot a vizsgálóbírónál, újabb vizsgálati cselekvény hiányában a vádtanács elnökénél, kifogás használatát meg nem engedő ügyekben és közvetlen idézés indítványozása esetére (282. §. 2.) a törvényszéknél, egyesbíró elé tartozó ügyekben pedig minden esetben az utóbbinál nyújtja be. A megfelelő helyen való benyújtás fontos, mert, ha az a hatóság, amelynek a vádiratot be kellett volna nyújtani, a határidő eredménytelenségét megállapítja, az eljárás megszüntetése végett haladéktalanul intézkedik, tekintve, hogy a nem megfelelő helyen való benyújtás folytán a vád átvételéről kellő időben tudomást nem szerezhetett. Az a hatóság, ahol a vádiratot be kellett nyújtani, első sorban is vizsgálja, hogy a kötelező határidőt betartotta-e a magánvádló. Ha késedelmet állapít meg a vádirat, kézbesítettése helyett az iratokat a megszüntetésre jogosult hatóság elé terjeszti, esetleg az eljárást maga szünteti meg (egyesbíró, törvényszék). A megfelelő helyen és időben benyújtott vádiratot a bíróság a terheltnek kézbesítetteti, a nem illetékes hatóság a vádiratot a kézbesítettés elrendelése végett ahhoz a hatósághoz juttatja, ahol be kellett volna nyújtani.

2. Kifogással a terhelt a magánvádló vádiratával szemben is csak az esetre élhet, ha a vád tárgyává tett bűncselekményre vonatkozóan kifogásnak egyáltalán helye van. Egyébként a terhelt magánvádló esetén is csak a tanács, illetve az egyesbíró

által elintézendő észrevételeket teheti. (A 282. §. 2. bek. esetén a vádirat ellen még ezen a módon sem védekezhetik a terhelt főtárgyalás előtt.)

Ily ügyekben a vádtanács elnökéhez vagy a vizsgálóbíróhoz benyújtott kifogás észrevételnek tekintendő és elintézés végett a tanácshoz vagy az egyesbíróhoz teendő át.

3. *Főmagánvádlnak* a vádtanácsi tárgyalásról való elmaradása, illetve a megfelelő figyelmeztetés dacára is ügyvédi képviselőt nélkül való jelentkezése a magánvádlói jogról való lemondással azonos. E lemondás folytán megszűnnek a magánvádlói jogok és ezekkel együtt a magánvádlói minőség is. (J.E. BHT. 725.)

A magánvádlói minőség megszűnéséből következik, hogy a sértett magánvádlói minőségben újrafelvétel elrendelését sem indítványozhatja. (Id. H.)

Magánvádló a vádirat ellen adott kifogások tárgyalására kitűzött határnap elmulasztása miatt *nem élhet igazolással*. A távolmaradás miatt kimondott határozat hatályonkívül helyezése végett a magánvádló csak *felfolyamodással* élhet a kir. ítélőtáblához. Az igazolási kérelemnek címzett beadvány is *felfolyamodásnak tekintendő* és ennek megfelelően felülvizsgálatra felterjesztendő. (J. E. 101/915. BHT. 556.) Adott esetben azonban, noha az alsóbíróság helyet adott az igazolási kérelemnek, a C. az e miatt használt jogegységi perorvoslatra hozott döntésében csupán az alsóbíróságok határozatának törvénysértő voltát állapította meg, de a bünvádi eljárást nem szüntette meg. (BJT. LXII. 36.)

Az idézés joghatályának feltétele itt is, hogy az elmaradás következményét (ügyvédi képviselőt) is tartalmazza. Nem befolyásolja ellenben az idézés jogérvényességét, ha az a segédhivatal elnézése folytán *lényegtelenebb hiányokban* szenved (tárgyalási helyiség ajtószámának elírása. BJT. LXVI. 278.).

Az elmaradás jogkövetkezménye egyedül azáltal *hárítható el*, ha a magánvádló akadályoztatását előre bejelenti, megtartható azonban a kifogási tárgyalás akkor is, ha a halasztási kérelem elutasításáról a magánvádlót kellő időben értesíteni nem is lehet. Ellenkező esetben a tárgyalás előtt közvetlenül benyújtott minden halasztási kérelemmel célt lehetne érni.

4. *Kivétel: I. a sajtó útján* elkövetett bűncselekmény, amelynél magánvád esetén is — ha kifogásnak helye volna, de ezzel nem éltek — *a hivatalból való felülvizsgálatot* a törvényszék látja el (268. §.), és amely ilyenkor sem szüntetheti meg az eljárást a 264. §. 6. pontja alapján.

II. *Az egyesbíró hatáskörébe* tartozó és ama tanácsai ügyekben, amelyekben kifogás nem használható, a magánvádló vádiratát az egyesbírónak, illetve tanácsnak kell megvizsgálnia. A vádtanács a tanács elnökéhez benyújtott vádiratnak vizsgálatába nem bocsátkozik, ha csak egyesbíró hatáskörébe tartozó vagy kifogást meg nem engedő cselekmény címen emelt vádat a magánvádló, hanem az ügyet a további intézkedések megtétele végett az egyesbíróhoz, illetve tanácshoz *átteszi*.

E kivételes esetekben tehát magánvád esetére sincs vádaláshelyezés, hanem a vádirat vizsgálatának eredményéhez képest, a bíróság a főtárgyalás kitűzése felől határoz.

280. §.

A vádtanácsnak a 263., 264. és 265. §-ok értelmében hozott határozatai ellen a magánvádló és a csatlakozók *felfolyamodással* élhetnek. Ha a magánvádló *felfolyamodással* élt, a csatlakozó *felfolyamodása* nem vehető figyelembe, ha csak a magánvádló *felfolyamodását* vissza nem vonta.(1)

Egyebekben a 269—275. §-ok rendelkezései megfelelően alkalmazandók.(2)

1. *A csatlakozó* a magánvádló *felfolyamodásának* visszavonásáról értesítendő, a *felfolyamodásra* nyitva álló határidő az értesítés vételétől veszi kezdetét. (L. még a 269—275. §-oknál közölteket.)

2. A magánvádló *vádelejtése* esetére az eljárás csak akkor szüntethető meg, ha a csatlakozók a vád átvételére felhívtak és a felhívás eredménytelen maradt. (45. §. el. bek.)

BETŰRENDES TÁRGYMUTATÓ.

- Aggályos szakértő 113. 115.
 Államfő tanu 46.
 Általános kérdések 47. 59.
 Átmeneti rendelk. T. E. 169.
 Áttétel 195. 221.
 Azonosság megállapítása 65.
- Bakteriológiai intézet 106.
 Bíró mint tanu 16.
 Bírói szemle 91. 95.
 Bizalmas közlés 58.
 Bizonyíték mérlegelése 10. 15.
 Boncolás 137.
 Bűncselekmény hiánya 196.
- Elévülés 196.
 Eljárás kieg. 193.
 Ellenőrző szakértő 93. 106. 122.
 Ellenmondások véleményben 132.
 Elmeintézetbe szállítás 146.
 Elmezavar megállapít. 137. 146.
 196. 204.
- Ellenséges viszony 81.
 Elővezetés 23. 25. 27. 32.
 Előzetes letartóztat. 176. 180. 212.
 214.
 Eskü 13. 28. 68.
 — elők. eljárásban 73.
 — megtagadása 28.
 — mellőzése 75.
 — némáknál 71.
 Észrevételek 158.
- Fegyveres erő tagjainak idéz. 33.
 — — — díjazása 90.
 Felek kérdései 62. 63.
 Felelősségrevonás 168.
 Felfüggesztése eljárásnak 204.
 Felhatalmazás 196.
 — visszavonása 201.
 Felmentés titoktartás alól 44. 46. 50.
 Felülvéleményező szervek 133.
 Figyelmeztetés mentességre 44. 52.
 — valóság megvallására 60.
 — eskü fontosságára 69.
- Fogadalom 72.
 Fogós kérdés 63.
- Gyanú hiánya 196.
 Gyermekek kihallg. 60.
 Gyermekekölés megállapítása 137.
 Gyógyszerész mint tanu 47.
- Halottszemle 137. 140.
 Határozatlan vélemény 129.
 Helyszíni kihallg. 65.
 Hivatali titoktartás 44.
- Idézés (tanu) 22. 23.
 — külföldi 41.
 — iránt engedetlen 22. 25.
 — fegyveres erő tagjainak 33.
 — szóbeli 24.
- Idézési köteleesség 18.
 Idézőlevél 24.
 Igazolás 230.
 Igaza. orvosi tan. 110. 131.
 — vélemény kieg. 135. 137.
 — illetékesség 195. 209.
- Írás vizsgálata 154.
 Ismeretlen holttest 137.
 Írásszakértő 105.
 Ingadozó vallomás 83.
- Jegyes mint tanu 49.
 Jegyzőkönyv szemlérlől 96. 99. 109.
 Jogsegély Észak-Amerikával 40.
 — Jugoszláviával 41.
 — Lettországgal 41.
 — Nagybritanniával 41.
 — Olaszországgal 40.
 — Romániával 39.
- Katonai bíróságnak alá. tanuk 34.
 Kegyelem 196.
 Kérdésfeltétel megtagadása 62.
 Késlekedés 18.
 Kezelőorvos 21. 139. 148.
 Kifogások 158. 169. 179. 183.
 — bejelentése 179.

- Kifogások indokolása 183.
 — tartalma 185.
 — tárgyalása 188.
 ezen felek előterjesztései 191.
 ezen határozat 189.
 erre terhelt idézése 189.
 ennek közlése 190.
 ezen ügyész jelenléte 190.
 — megtagadása 192.
 — visszautasítása 184.
- Kihallgatás 59.
 — nyelve 68.
 — folyamatossága 67.
- Kimentés 25. 28.
 Konzulok 36.
 Könyvszakértő 105.
 Közhivatalnok tanu 46.
 Közjegyző tanu 47.
 Közszolgálatbeliek idézése 33.
 Külföldi bíróság 38.
 — jogszabály 42.
 — tanu 46.
 Külön szakértők 101.

- Lakásukon kihallg. tanuk 36.
 Lelet 125.
 — hiányainak pótlása 130.
 Lelkés mint tanu 43.

- Magánindítvány 196.
 Magánjogi jogviszony 204.
 Magánvádó mint tanu 17.
 — figyelmeztetése 229.
 — perorvoslata 231.
 — vádja 224. 228.
 — vádatvétele 225.
 — ennél ügyvédi képv. 228.
- Megfigyelés 146.
 Megjelenés kötelezettsége 27.
 Megkeresés tanukihallg. iránt 37.
 Mentelmi jog 26. 204.
 Mentesség megjelenés alól 22.
 — tanuzási kötel. alól 22. 47.
- Mérgezés megállapítása 137.
 Műszaki szakértők 105.

- Országos b. vegyész 131. 133. 143.
 Orvos mint tanu 47.
 Orvosszakértő 105.

- Pénzbüntetés 23. 25. 31.
 — ellen felfolyam. 30.
 — ismétlése 27. 30.
 — szakértő ellen 117.
 Politikai bűncselekmény 39.

- Rajzok szemlérlől 99.
 Rokon mint tanu 47.
- Salvus conductus 42.
 Sértett mint tanu 17. 27. 86.

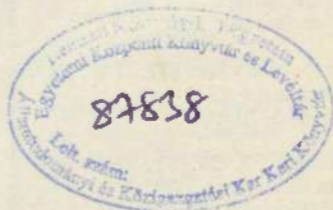
- Szakértő 91. 95.
 — aggályossága 113. 115.

- Szakértő díja 101. 104.
 — ellen kifogás 112.
 — engedetlensége 117.
 — esküje 112. 118. 119.
 — felmentése 110. 114.
 — jelenléte kihallgatásnál 60.
 — jelentése 126.
 — jogkérdésre 98. 127.
 — késedelme 118.
 — kinevezése 101.
 — kirendelése 101. 104.
 — kizárása 109. 113.
 — mellőzése 100. 113.
 — száma 100.
 — tanu 21. 59. 111. 141.
- Szakvélemény bírói vizsgálata 92.
 128. 131.
- Személyes mentesség 35.
 Szeméremérzet kímélése 124.
 Szembesítés 65.
 Szemle (bírói) 95. 122.
 — ismétlése 128.
 — jegyzőkönyve 125.
 — tanui 100.
- Szülész mint tanu 47.

- Tanu 9.
 — bűnpártoló 79.
 — díjazása 87.
 — — rendőrség előtt 90.
 — eskütől elzárandó 78.
 — — elzárható 83.
 — fogalma 15.
 — fogyatkozásai 75.
 — idézése 15. 22.
 — írásbeli feljegyzései 64.
 — hallomásra 20.
 — hivatali tudomásról 16.
 — képesség 15.
 — kérdezése 11.
 — kihallgatása 59.
 — kizárási okok 16.
 — közvetett 20.
 — külföldi 18. 21. 38.
 — letartóztatása 28. 30. 31.
 — megjelenési költségei 42.
 — távolmaradása 25.
 — útiköltsége 42.
 — uralkodóház tagja 36.
- Tanuságtétel akadályai 43.
 Tárgyszakértő 105.
 Tárgyalást tűző indítv. 171. 178.
 Ténykörülmény 19.
 Területenkívüliség 31. 35.
 Terhelt halála 196.
 Testi vizsgálat 93.
 — sértés megállapítása 137.
- Titoktartás köteleossége 43.
 Tolmács 71. 101. 121.
 Törvényszéki orvos 101. 131.
- Ujjnyomatszaktő 105.
 Ügyész mint tanu 16.
 Ügyvéd mint tanu 47.

- Vád elejtése 165. 167. 177. 196. 224.
 — -emelés mellőzése 165. 170. 177.
 — -indítvány 171.
 Vádirat 158. 171. 172.
 — benyújtása 164. 179.
 — — egyesbírónál 105.
 — elutasítása 196. 210.
 — eljárás kiegészít. után 195.
 — indokolása 175.
 — járásbírói cselekményre 168.
 — közlése 179. 185.
 — magánvádló által 161.
 — példányszáma 177.
 — visszaküldése 182.
 — viszonya feljelentéshez 174.
 — vizsgálat alapján 167.
 — vizsgálat nélkül 166.
 — vizsgálata teszék által 214.
 Vádhatózat 208.
 Vádtanács 163. 179.
 — elnöke 165. 179. 191.
 — határozatai 193.
 — — ellen perorvoslat 219.
 — — — elintézése 221.
 Vádváltoztatás 168. 191.

- Vallomás kárt v. séggyenthozó 55.
 — kötelezettsége 15.
 — ingadozása 75.
 — megbízhatósága 10.
 — megerősítése 68. 70.
 — megtagadása 11. 12. 28. 52.
 — — sajtótermék szerkesztőjé- nek 57.
 — valódisága 23.
 Valószínűsítő csekü 58.
 Védelem 164.
 Védő mint tanu 17. 43.
 — segédje mint tanu 46.
 Vélemény hiány pótlása 132.
 — boncolás alapján 142.
 — család bukásnál 155.
 — gyermekölésnél 143.
 — gyújtogatásnál 156.
 — írásvizsgálatnál 154.
 — mérgezésnél 143.
 — pénz stb. hamisításnál 151.
 — testi sértésnél 144.
 Vizsgálóbíró mint tanu 16.
 — ellen rendbírság 67.
 Vizsgálat 194.
 — kiegészítése 167.

3000.

H/1 - 2017-04-18.
NKE EKK KTK Kari Könyvtár

Helyben! *00073517* *Unzeal's*

Büntető eljárásjog

